

RAPORT O STANIE GMINY
2019

Szanowni Państwo,

przedkładam Radzie Miejskiej Wrocławia i wszystkim mieszkańcom naszego miasta „Raport o stanie gminy”. Choć to już drugi taki dokument prezentowany od czasu pełnienia przeze mnie obowiązków Prezydenta Wrocławia, to zamyka on pierwszy pełny rok mojej pracy. Biorę za niego pełną odpowiedzialność.

Raport, jak zawsze, w systematyczny sposób opisuje stan Wrocławia, skupiając się na najważniejszych obszarach, nie tylko tych finansowych. Zadeklarowałem, że czas mojej pracy dla Wrocławia w najbliższych latach upłynie pod hasłem prezydentury spraw społecznych. Jak widzą Państwo w raporcie, tak właśnie się dzieje.

Składałem Państwu ten raport w szczególnym czasie wielkiej niepewności o przyszłość Wrocławia. Znając mieszkańców naszego miasta, zdając sobie sprawę z ich zaangażowania i pozytywnej energii, która nasze miasto tworzy, chcę patrzeć w przyszłość z optymizmem. Jestem jednak świadomy, że kolejny, przyszłoroczny raport będzie wyglądał inaczej niż ten, który obecnie Państwo czytają.

To jak dalece będzie się różnił, zależy od naszej wspólnej pracy. W tym czasie powinna być ona szczególnie zgodna i – jak przystoi samorządowcom – oddalona od polityki.

Przed Państwem 250 stron tabel i wykresów kompleksowo opisujących nasze miasto. Jak to zwykle bywa – prezentują one dane, nie oddają jednak emocji. Uśmiechów i wzruszeń wrocławianek i wrocławian. Miejmy także je w pamięci. Myśląc o tak opisanym Wrocławiu, myślimy przede wszystkim o jego mieszkańcach.

Jacek Sutryk

Prezydent Wrocławia

WPROWADZENIE	6	
FINANSE GMINY	16	
ZARZĄDZANIE SAMORZĄDOWE	32	
GOSPODARKA, INWESTYCJE, RYNEK PRACY	40	
PLANOWANIE PRZESTRZENNE, ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO	54	
REWITALIZACJA I OCHRONA ZABYTKÓW	72	
EDUKACJA	80	
KULTURA	96	
POMOC SPOŁECZNA	106	
OCHRONA ZDROWIA	120	
PARTYCYPACJA SPOŁECZNA	130	
SPORT	140	
TURYSTYKA	148	
ŚRODOWISKO	154	
MOBILNOŚĆ	168	
INFRASTRUKTURA	184	
MIENIE KOMUNALNE	194	
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	212	
WSPÓŁPRACA	222	
WYKAZ STRATEGII, POLITYK I PROGRAMÓW MIEJSKICH	232	

WPROWADZENIE

Minione 12 miesięcy było pierwszym pełnym rokiem VIII kadencji samorządu terytorialnego. Z dzisiejszej perspektywy czasu epidemii Covid-19 (kwiecień 2020 r.) ubiegły rok był ostatnim etapem trwającego kilkanaście lat okresu spektakularnych sukcesów Wrocławia w sferze gospodarczej i systematycznego wzrostu dobrostanu mieszkańców stolicy Dolnego Śląska. Liczne, sformułowane w niniejszym dokumencie oceny i poglądy mogą być postrzegane w obecnej sytuacji miasta jako anachronizmy, kompletnie nieprzystające do otaczającej nas rzeczywistości. Niniejszy „Raport o stanie miasta” jest jednak obrazem realnej kondycji Wrocławia w określonym przez prawo przedziale czasowym i jako taki będzie on niewątpliwie ważnym punktem odniesienia przy sporządzaniu tego typu dokumentów w przyszłości. Należy podkreślić, że Raport nie jest oceną sytuacji wrocławskiego samorządu, ani tym bardziej samorządowych jednostek organizacyjnych z Urzędem Miejskim na czele. Nie jest też sprawozdaniem z realizacji przez władze miasta przypisanych im na mocy różnych aktów pracy zadań. Raport jest swego rodzaju portretem stolicy Dolnego Śląska w wielorakich przekrojach – generalnie według stanu na 31 grudnia 2019 r.

Konsekwencją przyjętej formuły Raportu jest uwzględnienie w nim dziedzin, na które samorząd miasta na prawach powiatu nie ma bezpośredniego wpływu. Dobrym przykładem ilustrującym to założenie są dane i oceny dotyczące szkolnictwa wyższego i nauki. Procesy zachodzące w tym sektorze mają olbrzymi wpływ na perspektywy rozwojowe Wrocławia, nie tylko w sferze działalności intelektualnej, ale także w obszarze gospodarki.

Duże miasta są bardzo skomplikowanym organizmem. Kierunki ich rozwoju zależą od działań podejmowanych zarówno przez administracje publiczne różnego szczebla, jak i podmioty spoza sektora publicznego, przede wszystkim przedsiębiorstwa, ale także różnego rodzaju NGO-sy. Mimo tendencji recentralizacyjnych obecnego rządu, w polskich warunkach największy wpływ na kondycję gospodarczą i społeczną największych miast nadal mają lokalne władze samorządowe. Najbardziej przekonującym dowodem na słuszność tej tezy są dzieje Wrocławia po 1990 r.

Oprócz ustaw podstawą prawną realizowanych przez samorząd Wrocławia polityk i jednocześnie merytoryczną dyrektywą są uchwały Rady Miejskiej, w szczególności przyjęte w 2018 r. „**Strategia Wrocław 2030**” i „**Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia**”. Ważną wytyczną o charakterze politycznym jest program wyborczy obecnego Prezydenta miasta – Jacka Sutryka. Realizacja programu jest przez wóldarza Wrocławia traktowana jako swoista umowa społeczna z mieszkańcami stolicy Dolnego Śląska.

Przeprowadzona 30 lat temu reforma samorządowa była najbardziej udanym przedsięwzięciem w obszarze zarządzania sferą publiczną w najnowszych dziejach polskich (po 1989 r.). Demokratyczna rywalizacja w trakcie kampanii wyborczych i bezpośrednia odpowiedzialność przed elektoratem wyłanianych w demokratycznych wyborach lokalnych władz stworzyły klimat społeczny sprzyjający różnym innowacjom. Większość z wdrażających je przedsięwzięć zakończyła się pełnym sukcesem. Przypomnienie tego faktu ma głęboki sens w kontekście narastających obecnie tendencji recentralizacyjnych. Parafrazując klasyka, należałoby powiedzieć: *Nie idźcie dzierżący władzę w kraju tą drogą*. Poruszanie się po niej sprowadzi nas na manowce.

Boom inwestycyjny z końca poprzedniej dekady i pierwszych lat obecnej został okupiony szybko rosnącym zadłużeniem miasta. Mimo ograniczenia skali inwestycji w ostatnich latach poprzedniej kadencji wydatki samorządu Wrocławia na ten cel należały do najwyższych w polskich metropoliach. Wolą obecnych władz stolicy Dolnego Śląska było utrzymanie tej tendencji, a nawet jej wzmocnienie. W roku 2019 ten cel nie został zrealizowany głównie z powodu znacznego wzrostu wydatków na edukację, spowodowanego tzw. reformą struktury szkolnictwa według projektu Ministerstwa Edukacji Narodowej. Koszty jej wdrożenia w minimalnym stopniu zostały zrekompensowane przez rząd. Dodatkowo decyzje rządu i parlamentu spowodowały istotne obniżenie wpływów do budżetu miasta w wyniku wprowadzenia tak zwanego „zerowego” PIT-u dla osób poniżej 26. roku życia, a także obniżenia pierwszego progu podatkowego z 18% do 17%. Również w tym przypadku samorządy nie doczekały się rekompensaty umożliwiającej „zasypanie” powstałej w ten sposób luki w dochodach. Konsekwencją tych niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych była konieczność obniżenia wydatków majątkowych budżetu Wrocławia w porównaniu z 2018 r. z 864 do 732 mln. Ich poziom nadal wyraźnie jednak przewyższał wydatki na ten cel w 2016 i 2017 r.

Sytuacja budżetowa byłaby jeszcze trudniejsza, gdyby nie dobra kondycja działających na terenie Wrocławia przedsiębiorstw i wynikający z niej wzrost wynagrodzeń ich pracowników. Czynnikiem ten jest godny podkreślenia ze względu na faktyczne zamrożenie płac w znacznej części sfery budżetowej. Sukcesy gospodarcze wrocławskich przedsiębiorstw spowodowały spadek stopy bezrobocia do historycznie najniższego poziomu: 1,6% (według stanu na koniec grudnia minionego roku). Wśród największych polskich miast tylko Katowice, Poznań i Warszawa odnotowały lepszy wynik (Katowice: 1,0%, Poznań: 1,1%, Warszawa: 1,3%). W całym 2019 r. bezrobocie nie było problemem we Wrocławiu. Trudności na lokalnym rynku pracy wynikały przede wszystkim z braku pracowników różnych specjalności. Szczególnie mocno odczuwalny był deficyt informatyków.

Drugim podstawowym miernikiem sytuacji społeczno-gospodarczej jest PKB na 1 mieszkańca. GUS oraz Eurostat publikują stosowne dane z ponad dwuletnim opóźnieniem. Najnowsze dane pochodzą zatem z 2017 r. Wynika z nich, że PKB Wrocławia na 1 mieszkańca w podanym roku osiągnął wartość 86 968 zł. Stolicę Dolnego Śląska wyprzedziły jedynie Warszawa (153 500 zł) oraz Poznań (103 359 zł). Od lat systematycznie maleje dystans między Poznaniem i Wrocławiem, a na mniej więcej tym samym poziomie utrzymuje się różnica między Warszawą a Wrocławiem, co samo w sobie jest sporym sukcesem, biorąc pod uwagę uprzywilejowany status Warszawy jako stolicy państwa.

Na pozycję gospodarczą Wrocławia warto spojrzeć także z perspektywy europejskiej. PKB per capita stolicy Dolnego Śląska liczone według parytetu siły nabywczej osiągnęło w 2017 r. 117,6% średniej unijnej (obliczenia własne na podstawie GUS i Eurostat). Trzeba jednak zaznaczyć, że wartość ta jest obliczana bez uwzględniania Wielkiej Brytanii, z uwagi na fakt jej wyjścia z Unii Europejskiej. W 2019 r. stosowna wartość prawdopodobnie zbliżyła się do 120%. Jest to prowizoryczny szacunek ustalony poprzez odniesienie się do PKB Polski w 2018 i 2019 r.

Według rankingu GaWC (tworzonego przez Globalization and World Cities Research Network), klasyfikującego pozycję miast w światowej gospodarce na podstawie znaczenia sektora zaawansowanych usług biznesowych, Wrocław jest w grupie *gamma* razem z takimi miastami, jak Ottawa, Kolonia czy San Antonio. Tylko trzy polskie miasta zostały sklasyfikowane w tym rankingu – obok Wrocławia, Warszawa i Poznań. Pozycja Wrocławia w nim jest jednym z głównych wskaźników rozwoju miasta w Strategii Wrocław 2030.

Innym dowodem utrzymywania się stolicy Dolnego Śląska na trajektorii rozwojowej w wymiarze gospodarczym jest dynamiczny rozwój start-upów. W rezultacie w 2019 r. Wrocław po raz pierwszy znalazł się na czele listy polskich miast z największą liczbą start-upów w relacji do liczby mieszkańców. Oznacza to, że według początkujących przedsiębiorców Wrocław jest miejscem, w którym warto rozpocząć działalność biznesową.

Bardzo dobrą opinię o stolicy Dolnego Śląska mają także zatrudnieni w dużych firmach specjaliści i menedżerowie. W ogólnopolskim badaniu pt. **„Mobilność specjalistów i menedżerów”** 38% badanych wskazało Wrocław jako pożądane miejsce do pracy, mając na uwadze możliwości rozwoju kariery, edukację, zaplecze kulturalne, komunikacyjne i środowiskowe, co sytuowało po raz kolejny nadodrzańską metropolię na drugim miejscu w Polsce, tuż za Warszawą. To samo miejsce, też za

stolicą Polski, zajął Wrocław pod względem liczby nowo zarejestrowanych firm z udziałem kapitału zagranicznego.

Wrocławski samorząd zawsze dbał o wzmocnienie kultury przedsiębiorczości wśród mieszkańców miasta, szczególnie tych najmłodszych. Konsekwencją takiego podejścia było rozpoczęcie w 2009 r. realizacji programu „Edukacja przedsiębiorczości” we wrocławskich szkołach. Jest on kontynuowany do dzisiaj i systematycznie rozwijany. Należy podkreślić, że w 2019 r. o 55% (do 3480 osób) wzrosła liczba uczestniczących w nich uczniów. W projektach objętych programem przekazywana jest praktyczna wiedza, przydatna w podejmowaniu różnego rodzaju życiowych wyzwań, także tych związanych z prowadzeniem własnego biznesu. Waga, jaka jest przywiązywana do tego programu, wynika z założenia, że perspektywy rozwojowe Wrocławia w ogromnym stopniu będą zależą od przedsiębiorczości i kreatywności jego mieszkańców, zwłaszcza tych, którzy dopiero przekraczają lub będą przekraczać za kilka lat próg dorosłości.

Prowadzone od lat różnego rodzaju działania na rzecz wspierania przedsiębiorczości zostały usystematyzowane i rozbudowane w wyniku uchwalenia przez Radę Miejską w ubiegłym roku dokumentu pod nazwą **Strategia Rozwoju Przedsiębiorczości „Przedsiębiorczy Wrocław 2030”**.

Rozwijająca się kultura przedsiębiorczości tworzy klimat sprzyjający wzmocnieniu innowacyjności lokalnej gospodarki. Wrocław odnotowuje na tym polu liczne sukcesy. Szczególnie szybko rozwija się w stolicy Dolnego Śląska sektor IT. W 2019 r. w **110 dużych centrach IT** było zatrudnionych aż **36 tys. pracowników**; to dlatego Wrocław jest czasami nazywany polską Doliną Krzemową. Branża nowoczesnych technologii informacyjnych ma szczególne znaczenie dla gospodarki miasta ze względu na systematycznie rosnące zatrudnienie i wysoki poziom wynagrodzeń, co z kolei jest źródłem wzrostu dochodów budżetu Wrocławia. W minionym roku **95% firm tego sektora** deklarowało dalszy rozwój świadczonych przez nie usług i produktów.

Istotną rolę w propagowaniu innowacji w sferze gospodarczej odgrywa miejska spółka Wrocławski Park Technologiczny S.A. (WPT), której akcjonariuszami są także największe wrocławskie uczelnie. WPT jest największą tego typu instytucją biznesową w Polsce pod względem liczby działających na jej terenie firm. Zwiększenie innowacyjności wraz z umacnianiem kultury przedsiębiorczości znajduje się na czele priorytetów wrocławskiego samorządu w sferze gospodarki. Dynamiczny rozwój WPT i prywatnych przedsiębiorstw, ukierunkowanych na tworzenie i wykorzystywanie zaawansowanych technologii w minionym roku stanowią dowód ewolucji gospodarki Wrocławia w pożądanym kierunku.

Szczególnie istotnym punktem odniesienia dla wszelkich działań samorządu Wrocławia musi być sytuacja demograficzna. Wieloletnie prognozy dla całej Polski są niekorzystne. Bardziej optymistyczne są przewidywania dotyczące niektórych polskich metropolii z ich obszarami funkcjonalnymi, w tym Wrocławia i sąsiednich gmin. Niedoskonałość polskiej statystyki publicznej sprawia, że margines błędu w różnych publikacjach dotyczących sytuacji demograficznej stolicy Dolnego Śląska jest bardzo szeroki.

Według danych GUS, w połowie 2019 r. we Wrocławiu mieszkało nieco ponad 641 tys. osób. Od kilku lat zwiększa się zaludnienie stolicy Dolnego Śląskiego, głównie jednak dzięki dodatniemu bilansowi migracji; wprawdzie od 2016 r. więcej wrocławian się rodzi niż umiera, lecz przewaga urodzin nad zgonami jest niewielka i nie ma pewności, czy utrzyma się ona w przyszłości.

Według prognoz GUS, liczba mieszkańców Wrocławia będzie w najbliższych kilkunastu latach wolno, ale systematycznie rosła i w 2030 r. ma przekroczyć 649 tys. Trend wzrostowy jest i będzie znacznie silniejszy w gminach położonych w pobliżu Wrocławia. Średnioroczny wzrost liczby mieszkańców w tych jednostkach samorządu terytorialnego traktowanych łącznie wynosi 4,5 tys., podczas gdy we Wrocławiu – 700. Powyższa tendencja jest efektem procesów suburbanizacyjnych charakterystycznych dla obszarów metropolitalnych większości bardziej rozwiniętych krajów.

Od wielu lat systematycznie zmniejsza się liczba mieszkańców stolicy Dolnego Śląska w wieku produkcyjnym i szybko rośnie liczba wrocławian w wieku poprodukcyjnym. Te tendencje będą miały charakter trwały. Nieznacznie z kolei zwiększa się udział w populacji Wrocławia ogółem mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. Już za kilka lat proporcja osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 lat, kobiety powyżej 60 lat) przekroczy 25% i na tym poziomie będzie utrzymywać się w następnej dekadzie.

Do niedawna systematycznie rosła średnia przewidywana długość życia mieszkańców stolicy Dolnego Śląska; 2017 r. był pierwszym 12-miesięcznym okresem, w którym nastąpiło odwrócenie tego trendu. Ta negatywna tendencja utrzymała się w 2018 r. w odniesieniu do mężczyzn i zmieniła się na korzyść w przypadku kobiet. Odpowiednie dane za 2018 r. wynoszą w przypadku mężczyzn

75,4 lat (75,6 w 2017 r.) i **82,5 lat** (82,2 w 2017 r.) w odniesieniu do kobiet. Statystyki dotyczące Wrocławia są bardziej korzystne niż dla całej Polski – w 2018 r. odpowiednio **73,8** w przypadku mężczyzn i **81,7** dla kobiet. Należy podkreślić, że przeciętne trwanie życia jest jednym z głównych wskaźników realizacji Strategii Wrocław 2030.

Zmiany w strukturze wiekowej ludności stolicy Dolnego Śląska sprawiają, że rośnie średnia wieku wrocławian, osiągając w 2018 r. wartość **42,9 lat**, i w przyszłości prawdopodobnie będzie nadal rosnąć, chyba że pogłębi się zapaść w systemie opieki zdrowotnej. Przewidywana przyszłość demograficzna Wrocławia nie rysuje się w zbyt jasnych kolorach. Należy jednak podkreślić, że opracowane przez GUS wieloletnie prognozy dla największych polskich miast są bardziej optymistyczne jedynie w przypadku Warszawy i Krakowa. Sytuacja demograficzna Wrocławia jest i będzie w znacznie większym stopniu pochodną długotrwałych procesów zachodzących w skali kraju i decyzji podejmowanych na szczeblu administracji centralnej lub ich braku, niż uwarunkowań lokalnych i polityk realizowanych przez władze miasta.

W statystyce publicznej w bardzo ograniczonym stopniu są uwzględniani obcokrajowcy dłużej lub krócej mieszkający we Wrocławiu. Według ostrożnych szacunków stanowią oni obecnie ok. 10% mieszkańców stolicy Dolnego Śląska. Ich proporcja w ostatnich latach miała tendencję rosnącą, co pozwala domniemywać, że będą oni w coraz większym stopniu wpływać na rzeczywistą strukturę demograficzną Wrocławia i w konsekwencji dezaktualizować opracowane kilka lat temu prognozy ludnościowe. Także obecne dane nie oddają rzeczywistego stanu zaludnienia Wrocławia. Według wyliczeń MPWiK na podstawie średniego zużycia wody (przy założeniu, że średnie zużycie w poprzednich latach wynosiło 36 m³ na osobę rocznie) liczba mieszkańców Wrocławia w 2019 r. wyniosła 825 313.

Obszerne omówienie sytuacji demograficznej wynika ze znaczenia tego czynnika dla perspektyw rozwojowych Wrocławia. Wszystkie gminy Dolnego Śląska, z wyjątkiem Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (Wrocław + okoliczne miasta i gminy wiejskie), boleśnie doświadczają konsekwencji depopulacji. Jedną z nich jest spadek dochodów lokalnych budżetów z tytułu udziału w podatku PIT. Relatywnie korzystna sytuacja stolicy Dolnego Śląska jest pochodną różnych czynników. Pierwszorzędne znaczenie ma niewątpliwie atrakcyjny rynek pracy, który skłania pochodzących spoza Wrocławia absolwentów tutejszych uczelni oraz licznych obcokrajowców, głównie Ukraińców, do osiedlenia się w mieście. Jest jednak negatywna strona tego zjawiska, a mianowicie najwyższe po Warszawie i Krakowie ceny mieszkań, mimo trwającego od kilku lat boomu w sektorze budownictwa mieszkaniowego. Wrocław od lat przoduje w liczbie oddawanych do użytku mieszkań w relacji do liczby mieszkańców, wyprzedzając pod tym względem wszystkie inne duże miasta w Polsce. Miniony rok był jednak, nawet w stosunku do poprzednich bardzo pomyślnych lat, wyjątkowy – oddano w nim do użytku **aż 11 236 mieszkań**. Nigdy w powojennej historii Wrocławia nie osiągnięto takiego rezultatu. **Nie ma chyba lepszego dowodu na atrakcyjność stolicy Dolnego Śląska jako miejsca do zamieszkania.** Te dane są tym bardziej imponujące, że już od kilku lat powierzchnia mieszkaniowa przypadająca na jednego wrocławianina osiąga najwyższą w skali całej Polski wartość.

Ekspansja budownictwa mieszkaniowego, mimo że generalnie korzystna dla miasta, rodzi jednak problemy i napięcia, wynikające przede wszystkim z niedostatków infrastruktury transportowej i społecznej (żłobki, przedszkola, szkoły, centra kultury). Aby zapobiec negatywnym skutkom tego zjawiska, rozpoczęto w 2019 r. realizację programu „Osiedla kompletne”. Ma on być analizą wyposażenia poszczególnych osiedli w usługi, obiekty i funkcje, najważniejsze dla jakości życia zgodnie z ideą „Cały Wrocław bliżej domu”. Program dotyczy zarówno osiedli już istniejących lub budowanych, jak i tych, które dopiero będą powstawały na mocy zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Wytyczne programu mają być pomocne dla wszystkich, którzy chcą podejmować działania inwestycyjne lub realizować różne projekty społeczne czy kulturalne w skali osiedlowej. Będą miały również wpływ na przyszłą politykę planistyczną władz miasta.

Z badań opinii wrocławian prowadzonych przy okazji prac nad „Strategią Wrocław 2030” wynika, że za jedno z trzech najważniejszych zadań dla władz stolicy Dolnego Śląska mieszkańcy uznali rewitalizację zdegradowanych obszarów miasta. Prowadzone od wielu lat działania rewitalizacyjne koncentrowały się na terenie trzech osiedli – Psie Pole, Nadodrze i Przedmieście Oławskie. W tych częściach Wrocławia zachowały się oryginalne zespoły zabudowy małomiasteczkowej (Psie Pole) i śródmiejskiej (Nadodrze i Przedmieście Oławskie) z przełomu XIX i XX w. O ile projekt rewitalizacji Psiego Pola, w części działań inwestycyjnych, został ukończony kilka lat temu, a stosowne działania w odniesieniu do Nadodrza znajdowały się w 2019 r. w finalnej fazie, to w przypadku Przedmieścia Oławskiego efekty inwestycji dopiero są uwidaczniane. Dzięki tym działaniom, co ważne, połączonym z działaniami miękkimi, nakierowanymi na reintegrację społeczną, już wkrótce Wrocław, mimo ogromu zniszczeń wojennych, będzie wyróżniać się na tle innych polskich miast tkanką miejską

z czasów tzw. belle époque dostosowaną do wyzwań XXI wieku

Uznając unikatową wartość zabudowy kamienicowej Wrocławia z przełomu XIX i XX w., samorząd stolicy Dolnego Śląska od co najmniej dwóch dekad przywiązywał wielką wagę do zachowania dziedzictwa kulturowego także z innych epok. Ta dobra tradycja była kontynuowana w ubiegłym roku. Szczególnie wiele wysiłku włożono w uporządkowanie przestrzeni w historycznym centrum Wrocławia, mieszczącym się w granicach Parku Kulturowego „Stare Miasto”.

Efektom pełnienia przez Wrocław funkcji Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 r. był trwały wzrost nakładów na kulturę. W ubiegłym roku osiągnęły one rekordowy poziom 145,6 mln zł. Był to też okres wielkich sukcesów wrocławskiej kultury, pokazujących, że intensyfikacja życia kulturalnego w 2016 r. nie miała charakteru incydentalnego. Wydarzeniem bez precedensu było oczywiście przyznanie **Oldze Tokarczuk, honorowej obywatelce Wrocławia, Literackiej Nagrody Nobla za rok 2018**. Inny wymiar miało uzyskanie tytułu Miasta Literatury UNESCO w ogólnopolskim naborze do **Sieci Miast Kreatywnych UNESCO**. Faktem godnym odnotowania jest także **uruchomienie w 2019 r. nowego programu stypendialnego Prezydenta Wrocławia dla artystów**. Stypendia są przeznaczone na realizację przedsięwzięć w następujących dziedzinach: film, literatura, muzyka, taniec, teatr, sztuki wizualne i upowszechnianie kultury.

Ważnym wydarzeniem w życiu kulturalnym Wrocławia było otwarcie z inicjatywy Instytutu Grotowskiego **Centrum Sztuk Performatywnych Piekarnia (CSP)**, zaprojektowanego jako nowa przestrzeń dla sztuki. CSP mieści się w dawnym budynku piekarni garnizonowej na Kępie Mieszczańskiej. W Centrum mogą odbywać się spektakle teatralne, imprezy muzyczne (np. koncerty muzyki klasycznej i jazzowej), konferencje, wykłady, imprezy branżowe. Lista osiągnięć w obszarze kultury jest bardzo długa. Szczegółowe ich zestawienie znajduje się dalszej części Raportu.

Miniony rok nie obfitował, w porównaniu z poprzednimi latami, w wydarzenia sportowe najwyższej rangi. Godnym odnotowania faktem jest wzrastająca popularność biegów i rekordowa obsada nocnego wrocławskiego półmaratonu. Uczestniczyło w nim ponad 10 tys. biegaczy. Rozgrywano oczywiście liczne cykliczne zawody w wielu dyscyplinach sportowych.

Jak już wyżej stwierdzono, miniony rok był trudnym okresem dla wrocławskiej oświaty ze względu na likwidację gimnazjów i konsekwencje tzw. podwójnego rocznika w szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Samorząd Wrocławia dobrze poradził sobie z problemami stworzonymi przez reformę Ministerstwa Edukacji Narodowej. W ostatnich latach jednym z głównych kierunków w polityce oświatowej miasta było objęcie wychowaniem przedszkolnym prawie 100% dzieci w wieku od 3 do 5 lat. Jak się okazało, ten cel został zrealizowany – w 2018 r. stosowna proporcja osiągnęła wartość 98,7%. Dane za 2019 r. nie są jeszcze dostępne, ale wstępne szacunki wskazują na utrzymanie się pozytywnej tendencji. Specyfiką Wrocławia jest relatywnie duży udział przedszkoli publicznych prowadzonych przez inne podmioty niż gmina Wrocław oraz przedszkoli niepublicznych w systemie opieki przedszkolnej.

Jednym z najważniejszych mierników jakości edukacji w placówkach szkolnych są egzaminy końcowe na poszczególnych poziomach kształcenia. **W Strategii Wrocław 2030 uznano wyniki matur na poziomie rozszerzonym za jeden z dziesięciu kluczowych wskaźników monitorujących wdrażanie Strategii**. W odniesieniu do 2019 r. są one dość ambiwalentne: z jednej strony średnia wynikowa z języka polskiego była najniższa w ostatnim czterolecu, z drugiej zaś z matematyki najwyższa. Wyniki wrocławskiej młodzieży z języka polskiego o kilkanaście procent przewyższają dane dla całej Polski. W przypadku matematyki przewaga była nieco mniejsza i wyniosła 7%.

Od kilku lat systematycznie rośnie liczba uczniów obcojęzycznych rozpoczynających naukę w polskiej szkole. Jest to efekt coraz większego udziału imigrantów w populacji Wrocławia. Jest to duże wyzwanie dla zespołów pedagogicznych, albowiem proces edukacji powinien ułatwiać uczniom zachowanie ich tożsamości kulturowej, a jednocześnie sprzyjać ich integracji z polskim społeczeństwem. Ponieważ są to stosunkowo nowe doświadczenia, rezultaty działania wrocławskich szkół w tym obszarze będzie można ocenić dopiero za kilka lat.

O ile prowadzenie placówek oświatowych od przedszkola do liceów i techników jest zadaniem własnym wszystkich miast na prawach powiatu, to współpraca ze szkołami wyższymi i innymi instytucjami naukowymi nie wynika z żadnych ustawowych zobowiązań. Samorząd Wrocławia od początku swego istnienia wspierał sektor szkolnictwa wyższego i nauki. Jego liderzy zdawali sobie sprawę, że akademicki charakter miasta, jest jednym z największych jego atutów zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i społeczno-kulturowym.

O wadze, jaką władze Wrocławia przywiązują do roli wrocławskich uczelni w życiu miasta, świadczy zaliczenie zajmowanych przez nie miejsc w renomowanych **rankingach do dziesięciu głównych wskaźników monitorujących wdrażanie Strategii Wrocław 2030**. Niewątpliwie niekorzystnym zjawiskiem jest trwający od kilku lat spadek liczby studentów, jest to jednak ogólnopolska tendencja,

wynikająca z uwarunkowań demograficznych. Obiektywnymi okolicznościami nie można tłumaczyć obniżenia, jakkolwiek niewielkiego, pozycji wrocławskich uczelni w rankingu sporządzanym corocznie przez czasopismo „Perspektywy” – Politechnika przesunęła się z 4. w 2017 r. na 6. miejsce w 2018 i 2019 r., a Uniwersytet z 7. na 8. w tym samym czasie. Z kolei w rankingu Center for World University Rankings trzy wrocławskie uczelnie – Uniwersytet Wrocławski, Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Medyczny znalazły się w pierwszej dziesiątce uczelni polskich, a w światowym zestawieniu dopiero w dziesiątej setce. Również i w tym rankingu obniżyły się notowania Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Uniwersytet Medyczny został w nim uwzględniony po raz pierwszy.

Pozytywną informacją jest natomiast przyznanie Uniwersytetowi Wrocławskiemu statusu uczelni badawczej. Nadano go zaledwie 10 szkołom wyższym w Polsce. Można mieć nadzieję, że dodatkowa dotacja, jaką uczelnia otrzyma z tego tytułu, pozwoli umocnić jej pozycję zarówno w krajowych, jak i międzynarodowych rankingach. Oprócz ogólnych klasyfikacji uczelni tworzone są także zestawienia szkół wyższych prowadzących konkretne kierunki i pod tym kątem ocenianych. W zestawieniu Academic Ranking of World Universities (ARWU) – znanym jako Lista Szanghajska – w dziedzinie „medycyna kliniczna” doceniony został wrocławski Uniwersytet Medyczny, zajmując miejsce w drugiej setce.

Niska pozycja wrocławskich, a ściśle mówiąc polskich, uczelni w międzynarodowych rankingach wynika z sięgających czasów stalinowskich decyzji o utworzeniu wąskospecjalistycznych szkół wyższych. Struktura powstała na początku lat 50. przetrwała w niemal niezmiennym kształcie do czasów współczesnych. Dlatego za krok we właściwym kierunku należy uznać wyrażenie przez władze kilku wrocławskich uczelni, w tym Politechniki i Uniwersytetu Przyrodniczego, zamiaru utworzenia federacji szkół wyższych.

Mimo niewielkiego wprawdzie, ale jednak zauważalnego, osłabienia pozycji wrocławskich uczelni w krajowych i międzynarodowych rankingach nie brakowało w 2019 r. indywidualnych osiągnięć wrocławskich uczonych. Niewątpliwie największym ich sukcesem było przyznanie profesorowi Marcinowi Drągowi z Wydziału Chemii Politechniki Wrocławskiej nagrody Fundacji Nauki Polskiej, zwanej polskim Noblem, za rezultaty badań nad inhibitorami enzymów proteolitycznych, których nieprawidłowe działanie jest przyczyną chorób cywilizacyjnych, m.in. nowotworów.

Przy generalnym spadku liczby studentów systematycznie rosła liczba i proporcja studentów zagranicznych, co jest niewątpliwie korzystnym trendem. W roku akademickim 2018/2019 stanowili oni już 6,2% ogółu studentów, podczas gdy cztery lata wcześniej ich proporcja kształtowała się na poziomie 2,2%. W liczbach bezwzględnych odpowiednie dane wynosiły – 7, 4 i 3 tys.

Samorząd Wrocławia z powodu decyzji podjętych pod koniec lat 90. ma ograniczony wpływ na stan zdrowia publicznego w mieście. Wspomniane decyzje polegały na prywatyzacji zdecydowanej większości placówek podstawowej opieki zdrowotnej i przekazaniu przez ówczesnego wojewodę na podstawie ustaw wprowadzających II etap reformy samorządowej wszystkich podlegających mu wrocławskich szpitali samorządowi województwa. W konsekwencji najważniejszym zadaniem władz Wrocławia w sferze ochrony zdrowia jest obecnie szeroko rozumiana profilaktyka oraz promocja zdrowia z uwzględnieniem różnych kategorii wiekowych. Skuteczność realizowanych we Wrocławiu bardzo licznych programów prozdrowotnych będzie można ocenić dopiero po pewnym czasie.

W przeciwieństwie do ochrony zdrowia kompetencje wszystkich miast na prawach powiatu w obszarze pomocy społecznej są bardzo szerokie. Wrocław od wielu lat był otwarty na różnego rodzaju innowacje w tej sferze. Szybko rosnąca przez całą dekadę, z wyjątkiem 2012 r., gospodarka Wrocławia i, co trzeba przyznać, będące efektem polityki władz centralnych transfery socjalne sprawiły, że proporcja wrocławian żyjących w ubóstwie zmniejszyła się radykalnie w ostatnich latach. Jednakże epidemia koronawirusa może spowodować gwałtowne odwrócenie tej tendencji.

Możliwości prowadzenia dostosowanej do potrzeb różnych osób i środowisk polityki wsparcia znacząco się zwiększyły po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Programy i działania z zakresu pomocy społecznej są bardzo liczne i zróżnicowane. Na podkreślenie zasługują systematycznie rosnące wydatki na opiekę nad osobami starszymi. Nakłady na ten cel będą pochłaniać coraz większą pulę środków publicznych w następnych latach. Nie będzie wielkim ryzykiem stwierdzenie, że **poziom bezpieczeństwa socjalnego wrocławian, głównie dzięki gwałtownemu spadkowi bezrobocia i rosnących wynagrodzeń w sferze gospodarczej, bo już nie budżetowej, był w 2019 r. najwyższy od początku transformacji ustrojowej.**

Jednym z czynników decydujących o jakości życia mieszkańców jest poczucie bezpieczeństwa. Największy wpływ na nie ma jakość pracy policji i państwowej straży pożarnej, służb podległych organom administracji rządowej. Znacznie mniejszą rolę ze względu na ograniczone prerogatywy odgrywa straż miejska. Sytuacja zmienia się w stanach kryzysowych, w których organy wykonawcze jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego kierują działaniami wszystkich

służb, inspekcji i straży. Samorząd Wrocławia w trosce o bezpieczeństwo mieszkańców w różny sposób wspierał działalność policji i straży pożarnej, przede wszystkim przez zakup pojazdów i ekwipunku przydatnego w działaniach operacyjnych. Należy podkreślić, że od dłuższego czasu spada liczba przestępstw – zarówno tych poważnych, jak i drobnych – oraz wykroczeń.

Mimo że straż miejska odgrywa ograniczoną rolę w zwalczaniu klasycznej przestępczości, to jej działania mają istotny wpływ na bezpieczeństwo ekologiczne wrocławian. Szczególnie pożyteczną rolę odgrywa straż miejska w wyszukiwaniu i likwidacji dzikich wysypisk odpadów oraz w zwalczaniu spalania szkodliwych dla zdrowia materiałów.

W 2013 r. Rada Miejska uchwaliła Wrocławską Politykę Mobilności. Zaproponowane w niej rozwiązania były przełomem w podejściu do problematyki transportowej na terenie miasta. Polegał on na nadaniu priorytetu w przestrzeni miejskiej transportowi publicznemu kosztem indywidualnego przemieszczania się samochodem oraz zobowiązaniu się władz Wrocławia do rozbudowy infrastruktury rowerowej i ułatwienia ruchu pieszego. Działania realizowane w ramach Polityki Mobilności uległy intensyfikacji w 2019 r., co wynika wprost z programu wyborczego obecnego prezydenta Wrocławia. Szczególny nacisk został położony na rewitalizację i rozbudowę infrastruktury transportowej, w szczególności szynowej. Działania w tym obszarze mają kompleksowy charakter. Dlatego zdecydowano się na przeprowadzenie pełnego audytu stanu torowisk tramwajowych oraz rozszerzenie programu ich remontów. W decydującą fazę wkroczyły prace związane z budową dwóch nowych tras tramwajowych: z centrum Wrocławia w kierunku Popowic oraz Nowego Dworu. W ramach realizacji polityki mobilności systematycznie rozbudowywano trasy rowerowe. Ich łączna długość pod koniec 2019 r. wyniosła **328 km**.

Zwiększeniu atrakcyjności transportu publicznego, oprócz remontów i rozbudowy infrastruktury tramwajowej, służyły zakupy nowego taboru – 50 nowoczesnych autobusów i 10 tramwajów – oraz zwiększenie częstotliwości kursowania tramwajów i autobusów na niektórych liniach. Temu samemu celowi służyła separacja od ruchu kołowego ostatniego możliwego do wydzielenia odcinka torowiska tramwajowego w ulicy Grabiszyńskiej (2x1000 m); w rezultacie osiągnięto poziom separacji od ruchu kołowego aż 95,6% szlaków tramwajowych. Sukcesywnie wprowadzano także rozwiązania usprawniające przejazd komunikacji autobusowej, w tym buspasy. Wydzielono 3 nowe odcinki pasów ruchu dla autobusów w ulicach Podwale, Krakowskiej i Grabiszyńskiej. W miejscach wprowadzenia buspasów poprawiły się czasy ich przejazdów. W ramach sieci wydzielonych torowisk tramwajowych na 22 odcinkach, o długości około 25 km, wprowadzono też ruch autobusowy.

Ponadto tramwaje uzyskały pierwszeństwo przejazdu na kolejnych skrzyżowaniach z sygnalizacją świetlną, co zwiększyło liczbę skrzyżowań z ustalonym priorytetem dla tramwajów do 127.

Dążąc do konkretyzacji celów Wrocławskiej Polityki Mobilności w perspektywie najbliższych lat, Rada Miejska uchwaliła w 2019 r. **Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Wrocławia – „Ruch Miasta”**. Szczególną zaletą tego dokumentu było podkreślenie znaczenia kontekstu aglomeracyjnego w planowaniu działań w obszarze polityki mobilności i roli transportu kolejowego a także konieczności integracji różnych systemów transportowych, w tym w aspekcie taryfowym. Wszystkie wymienione działania pokazują, że cele Wrocławskiej Polityki Mobilności miały najwyższy priorytet dla samorządu Wrocławia w minionych 12 miesiącach.

Niezależnie od wspomnianego planu, doprowadzono we współpracy z samorządem Województwa Dolnośląskiego do radykalnego wzrostu znaczenia transportu kolejowego w ruchu miejskim. W minionych 12 miesiącach z usług przewoźników kolejowych skorzystały 4 mln pasażerów – o 70% więcej niż w 2018 r. Bardzo ważnym zadaniem z punktu widzenia perspektyw rozwoju ruchu kolejowego, nie tylko na terenie stolicy Dolnego Śląska, ale także całego Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego, będzie opracowanie studiów wykonalności Wrocławskiego Węzła Kolejowego oraz linii kolejowych na odcinku Święta Katarzyna–Wrocław Muchobór i Wrocław Muchobór–Wrocław Świebodzki. Samorząd Wrocławia będzie partycypował w tych pracach, których zleceniodawcą jest spółka PKP PLK S. A.

2019 r. był bardzo pomyślny dla Portu Lotniczego Wrocław im. Mikołaja Kopernika. Obsłużono w nim w tym czasie rekordową liczbę ponad 3 mln 548 tys. pasażerów. Wrocławski Port pod względem liczby odprawianych pasażerów oraz operacji lotniczych jest czwartym regionalnym portem lotniczym w kraju. Ubiegłoroczny wynik jest o 6% wyższy niż w 2018 r. Na podkreślenie zasługuje znacznie większy, bo aż o 11,4%, wzrost liczby pasażerów na liniach międzynarodowych obsługiwanych przez przewoźników sieciowych, takich jak Lufthansa czy Air France. Z tego typu rejsów najczęściej korzystają podróżujący w celach służbowych. Jest to zatem kolejny dowód na rosnącą pozycję Wrocławia w międzynarodowych sieciach gospodarczych. Rozwój Portu Lotniczego ma dla samorządu Wrocławia podwójne znaczenie: po pierwsze Port jest swego rodzaju naszym oknem na świat, a po drugie miasto Wrocław jest najważniejszym akcjonariuszem w spółce będącej właścicielem Portu. Dlatego z troską obserwujemy wpływ blokady ruchu lotniczego na sytuację

ekonomiczną spółki.

Ogromną wagę przywiązywano w 2019 r. również do wynikających wprost z zapisów Strategii Wrocław 2030 działań na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego, a w szczególności jakości powietrza i adaptacji do zmian klimatu, oraz do ochrony zasobów przyrodniczych. Stopień zanieczyszczenia powietrza we Wrocławiu systematycznie zmniejsza się. W 2019 r. ta niewątpliwie pozytywna tendencja utrzymała się. Jak powszechnie wiadomo, główną przyczyną złej jakości powietrza w polskich miastach jest tzw. emisja niska, będąca pochodną wykorzystywania paliw stałych do ogrzewania budynków mieszkalnych w sezonie jesienno-zimowym. Znacznie mniejszy wpływ ma ruch samochodowy, z tym że jego skutki są odczuwalne przede wszystkim w okresie letnim.

Mimo że jakość powietrza w ostatnich latach poprawiła się – tylko w Krakowie osiągnięto większy postęp przy znacznie gorszej sytuacji wyjściowej – to stopień jego zanieczyszczenia jest daleki od pożądanego. Wychodząc z tego założenia Prezydent Wrocławia postanowił nadać nowy impuls procesowi likwidacji nieekologicznych źródeł ciepła, zlecając opracowanie **Planu Działań Antysmogowych w Perspektywie do 2024 r.**, zwłaszcza że w 2019 r. odnotowano pewien spadek liczby likwidowanych palenisk na paliwa stałe, wynikający z wyczerpywania się środków z funduszy europejskich na programy rewitalizacyjne, w ramach których wymieniano źródła ciepła. Na realizację wspomnianego planu przewidziano rekordową kwotę 330 mln zł. Jego realizacja doprowadzi w najbliższych latach do radykalnego spadku liczby palenisk na paliwa stałe. Już obecnie tempo ich likwidacji w relacji do liczby mieszkańców jest najwyższe w Polsce po Krakowie. W celu zapewnienia wrocławianom rzetelnej informacji o stanie powietrza w mieście stworzono w 2019 r. **Wrocławski Indeks Jakości Powietrza**. Odzwierciedla on wyniki prowadzonych na bieżąco badań zanieczyszczenia powietrza w powiązaniu ze stopniem zagrożenia dla zdrowia mieszkańców.

W 2019 r. Wrocław jako pierwsze w Polsce miasto wprowadził karty informacyjne do standardów ochrony drzew w inwestycjach, dzięki którym podczas prowadzonych we Wrocławiu prac budowlanych drzewa mają być lepiej chronione. Karty stanowią równocześnie katalog dobrych praktyk, który może być stosowany przez wszystkie zainteresowane właściwą ochroną drzew podmioty. Wprowadzenie karty ma bardzo istotne znaczenie ze względu na trwający od wielu lat we Wrocławiu boom budowlany. W trakcie prowadzonych inwestycji dokonuje się nierzadko nadmiernej wycinki drzew.

Jedną z ważniejszych zmian, jakie przyniósł 2019 r., było nowe podejście do partycypacji mieszkańców i NGOŚ-ów w procesie podejmowania ważnych dla miasta decyzji. Wprowadzenie pewnych działań w tym kierunku były podejmowane jeszcze w trakcie minionej kadencji, ale w minionym roku można mówić o skoku jakościowym w tej dziedzinie. W trakcie minionego roku przeprowadzono aż 33 procesy konsultacyjne w istotnych dla mieszkańców sprawach, a 19 z nich zrealizowano wspólnie z wrocławskimi organizacjami pozarządowymi. Konsultowano projekty dotyczące głównie zieleni, rewitalizacji, placów zabaw, komunikacji, Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego, kąpielisk, ogródków i Osiedli Kompletnych.

W 2019 r. rozpoczęto wdrażanie projektu pilotażowego pod nazwą „**Fundusz Osiedlowy**”. W ramach projektu radni poszczególnych osiedli, po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami, mogli składać projekty inwestycyjne, do realizacji na terenie ich osiedla. Kwoty przeznaczone na ten cel dla poszczególnych osiedli określono w oparciu o specjalnie **opracowany algorytm**, który uwzględnia liczbę mieszkańców, liczbę mieszkań i powierzchnię osiedla w stosunku do powierzchni miasta. Łączna kwota Funduszu Osiedlowego przewidziana do rozdysponowania w ciągu dwóch lat (2020–2021) wynosi **40 mln zł**. Ustanowienie Funduszu Osiedlowego jest bardzo istotnym etapem w dochodzeniu do nowego modelu zarządzania Wrocławiem. Dzięki zasadom Funduszu wzrasta podmiotowa rola Rad Osiedli w kształtowaniu zagospodarowaniu przestrzeni osiedli i umacnianiu więzi między ich mieszkańcami.

Przez cały miniony rok trwały intensywne prace powołanego przez Prezydenta Zespołu ds. reformy ustroju samorządowych jednostek pomocniczych we Wrocławiu. W jego skład wchodzi przedstawiciele Prezydenta, Rady Miejskiej i samorządów osiedlowych. Reforma przewiduje wzmocnienie kompetencji Rad Osiedli, przekazanie im nowych zadań i obowiązków, co wiąże się ze zwiększaniem środków finansowych przyznawanych z budżetu miasta. Celem planowanej zmiany jest decentralizacja zarządzania Wrocławiem i pogłębienie subsydiarności, policentryczności oraz podmiotowości osiedli, a także poszerzenie partycypacji mieszkańców w rządzeniu ich małymi ojczyznami.

Działania zwiększające udział wrocławian w decydowaniu o kierunkach rozwoju miasta zostały docenione przez redaktorów prestiżowego magazynu „Forbes”. W sporządzonym przez nich rankingu **Wrocław znalazł się na 2. miejscu (tuż za Poznaniem) w kategorii Miasta otwarte na ludzi**.

Wyzwaniem jest koordynacja procesów rozwojowych w skali Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (WrOM), obejmującego obok stolicy Dolnego Śląska miasta i gminy w promieniu 25–30 km od granic Wrocławia. Podejmowane w przeszłości próby zacieśnienia współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego przynosiły połowiczne rezultaty. Z różnych powodów stopniowo podejście władz gmin i powiatów do wspólnych działań ewoluowało. Przyczyną zmiany „klimatu” były m.in. pozytywne doświadczenia związane z utworzeniem i działaniem struktury pod nazwą Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT), finansowanej ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego dla Dolnego Śląska na lata 2014–2020, a także poczucie wspólnoty losów w kontekście roszczeniowych postaw niektórych samorządów z pozostałych części Dolnego Śląska w związku z podziałem środków z funduszy europejskich.

Dostrzegając konieczność nadania rozmowom o współpracy nowego impulsu, Prezydent Wrocławia zainicjował serię spotkań i negocjacji z samorządowcami z terenu WrOM. Od początku koncentrowały się one wokół obszarów ewentualnej współpracy. Bardzo szybko uznano konieczność nadania najwyższego priorytetu współpracy w zakresie transportu publicznego. Poruszano także inne zagadnienia, jak edukacja czy planowanie przestrzenne. Postanowiono odnowić współpracę w ramach ZIT na następną perspektywę finansową Unii Europejskiej (lata 2021–2027). Rozpoczęto także przygotowania projektu specjalnej ustawy ustanawiającej Wrocławski Obszar Metropolitalny jako odrębny podmiot prawa publicznego, jakkolwiek silnie powiązany z istniejącymi na jego terenie jednostkami samorządu terytorialnego.

Godnym odnotowania faktem jest powrót miasta, decyzją Rady Miejskiej Wrocławia, po 15 latach do Związku Miast Polskich. Wrocław niezmiennie kontynuuje współpracę w ramach Unii Metropolii Polskich.

W tej części raportu pominięto wiele działań dotyczących obszarów, które są ważne dla funkcjonowania miasta, lecz mają charakter rutynowy, powtarzalny. Przykładem może być wydawanie różnych decyzji administracyjnych czy też pobór podatków lokalnych. Podkreślono natomiast to, co było *novum* w działaniach wrocławskiego samorządu w 2019 r. Generalna ocena stanu Wrocławia w 2019 r. musi być pozytywna. Takie przekonanie nie wynika z urzędowego optymizmu, lecz znajduje uzasadnienie w danych odnoszących się do różnych dziedzin życia miasta. Nie we wszystkich obszarach udało się osiągnąć europejski poziom, co zawsze było ambicją włodarzy Wrocławia. Są jeszcze we Wrocławiu przestrzenie zdegradowane, wymagające rewitalizacji. Jest ich jednak coraz mniej. Coraz więcej jest natomiast miejsc z klasą, urzekających, wyjątkowych. Przybyło ich w ubiegłym roku dzięki działaniom wrocławskiego samorządu i prywatnych inwestorów.

W 2019 r. polityka finansowa Wrocławia realizowana była na podstawie następujących dokumentów:

- **Uchwała budżetowa na rok 2019,**
- **„Wieloletnia prognoza finansowa Miasta”** (uchwała nr III/28/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 grudnia 2018 r.).

Do najważniejszych elementów polityki finansowej miasta w 2019 r. należało między innymi:

- zapewnienie finansowania przedsięwzięć uwzględnionych w „Wieloletniej prognozie finansowej Miasta Wrocławia”,
- realizacja projektów współfinansowanych z budżetu Unii Europejskiej w ramach alokacji 2014–2020,
- zapewnienie finansowania priorytetowych zadań, programów i projektów bieżących,
- zwiększenie aktywności obywatelskiej mieszkańców między innymi poprzez zaangażowanie społeczności lokalnych w proces decyzyjny dotyczący wydatkowania środków na realizację miejskich inwestycji w ramach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego (WBO) i Programu Inicjatyw Rad Osiedli.

BUDŻET MIASTA

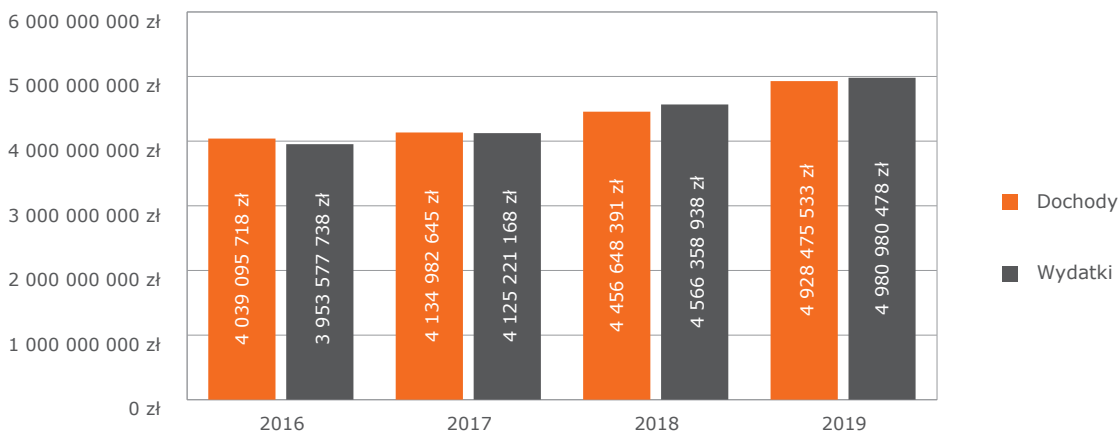
Wpływy do budżetu w 2019 r. wyniosły **4 928 mln zł**, natomiast wydatki osiągnęły poziom **4 981 mln zł**, co daje deficyt budżetu na poziomie 53 mln zł, to jest o ponad **200 mln zł niższy niż planowano**.

Kluczowym elementem świadczącym o kondycji finansowej każdej jednostki samorządu terytorialnego jest nadwyżka operacyjna. Jej wysokość informuje, ile środków finansowych pozostaje po pokryciu najważniejszych wydatków związanych z bieżącym funkcjonowaniem jednostki i czy dana jednostka dysponuje środkami, które może przeznaczyć wprost na inwestycje albo na spłatę wcześniejszego zadłużenia. W minionym roku **poziom wypracowanej nadwyżki wyniósł 383 mln zł**, co w kontekście rosnących wydatków związanych z bieżącą działalnością miasta **jest bardzo dobrym wynikiem**.

DOCHODY I WYDATKI MIASTA

Najważniejszym źródłem dochodów Wrocławia są dochody własne, uzyskane między innymi z udziału w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (PIT, CIT), podatków i opłat lokalnych, majątku oraz świadczonych przez miasto usług. W 2019 r. dochody własne stanowiły 68% dochodów. Pozostałą część dochodów, to jest 32%, stanowiły wpływy uzyskane z dotacji celowych z budżetu państwa, subwencji ogólnej, dotacji i środków na finansowanie wydatków związanych z realizacją zadań współfinansowanych ze środków europejskich oraz pozostałych dotacji. W 2019 r. w związku z realizacją zadań współfinansowanych ze środków UE do budżetu miasta wpłynęło 161 mln zł, z czego 138 mln zł stanowiły wpływy z tytułu realizacji projektów infrastrukturalnych, a 23 mln zł z tytułu realizacji projektów społecznych. **Poziom dochodów Wrocławia rokrocznie systematycznie wzrastał.**

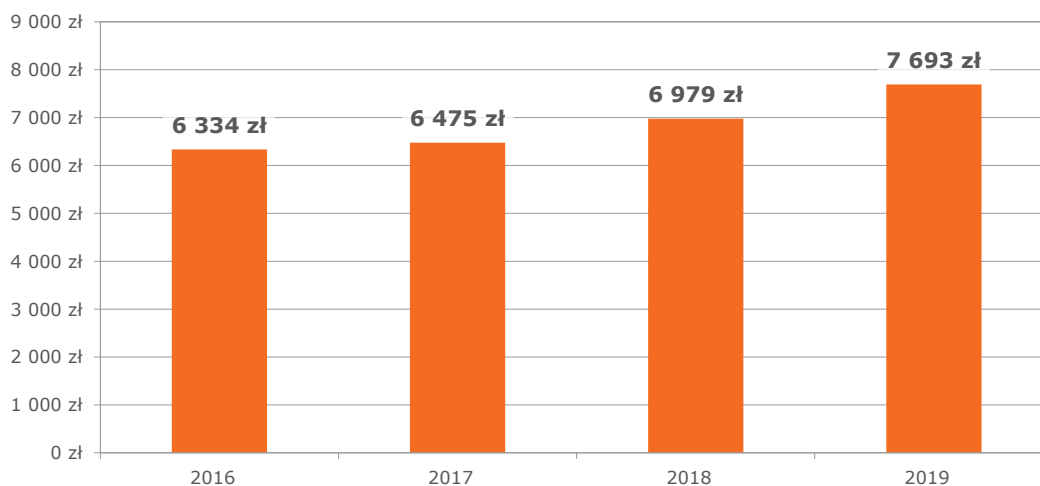
Wykres 1. Dochody i wydatki Wrocławia w latach 2016–2019

Źródło: UMW

Dynamika wpływów per capita do budżetu w latach 2016–2019 wynosiła 22%. Tak dynamiczny wzrost wynikał przede wszystkim ze wzrostu wpływów z tytułu PIT oraz podatku od nieruchomości, a także z ujęcia w budżecie miasta dotacji związanej z realizacją programu 500+.

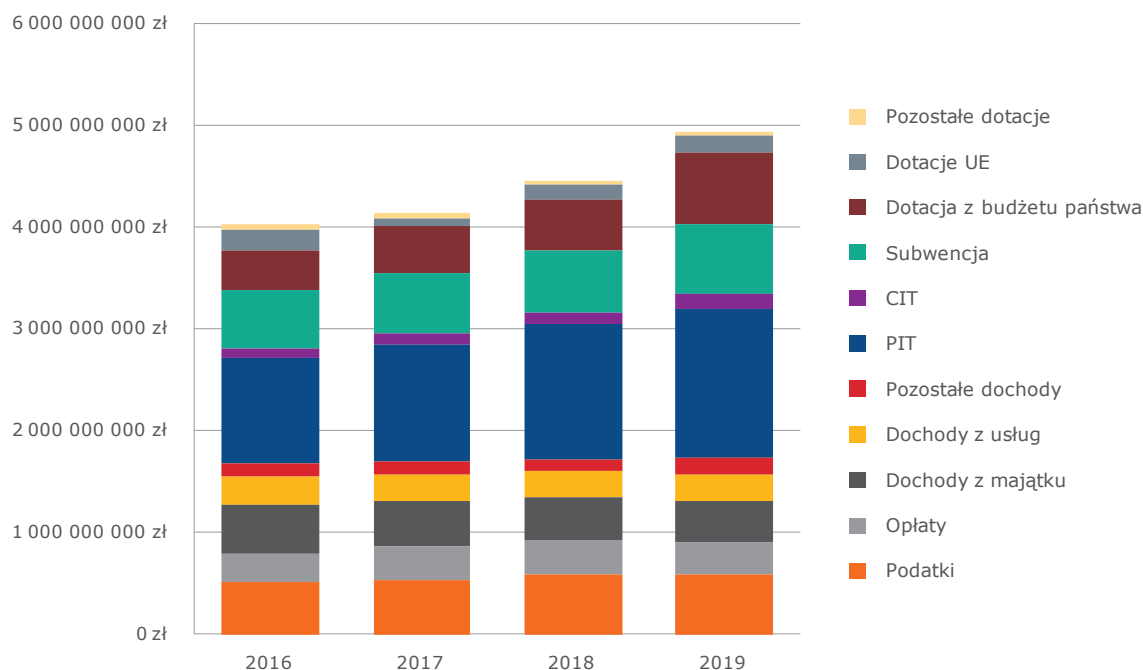
Wykres 2. Dochody Wrocławia na 1 mieszkańca w latach 2016–2019

Źródło: UMW

Z roku na rok rosły wpływy z podatków PIT i CIT, świadczących o kondycji gospodarki – Wrocław od lat zabiega o wzrost dochodów podatkowych, głównie poprzez rozwój infrastrukturalny i tworzenie coraz lepszych warunków do życia i pracy.

Wykres 3. Struktura dochodów Wrocławia w latach 2016–2019

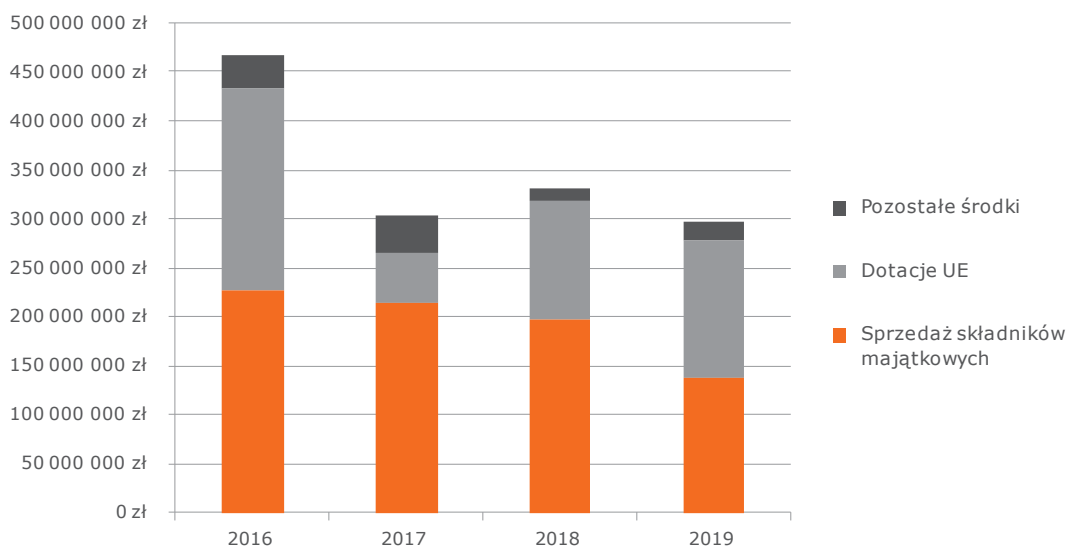

Źródło: UMW

Dochody jednostki samorządu terytorialnego dzielone są na dochody bieżące oraz majątkowe. Do dochodów majątkowych zalicza się między innymi dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku czy dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Dochody budżetowe to wszystkie pozostałe, niebędące majątkowymi.

Struktura dochodów majątkowych Wrocławia za 2019 r. ukazuje ich nieznaczny spadek w porównaniu z latami poprzednimi, co związane jest przede wszystkim ze zmniejszeniem sprzedaży składników majątkowych. Zjawisko spowodowane jest mniejszą sprzedażą nieruchomości gminnych niż w latach wcześniejszych – sukcesywnie zmniejsza się powierzchnia terenów przeznaczonych przez miasto do sprzedaży (większość atrakcyjnych pod względem lokalizacji i wyposażenia w infrastrukturę komunikacyjną i techniczną została sprzedana). Ponadto w 2019 r. spadła sprzedaż gminnych lokali mieszkalnych oraz użytkowych – przyczyną wyłączenia części zasobu z procedur sprzedażowych była konieczność uprzedniego uregulowania kwestii praw do gruntów, co było wynikiem wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów. Ograniczenie, które spowodowało zmniejszenie sprzedaży lokali ma charakter czasowy – wraz z wydawaniem kolejnych zaświadczeń nie będzie tak znacząco oddziaływać na dochody uzyskiwane z tego tytułu.

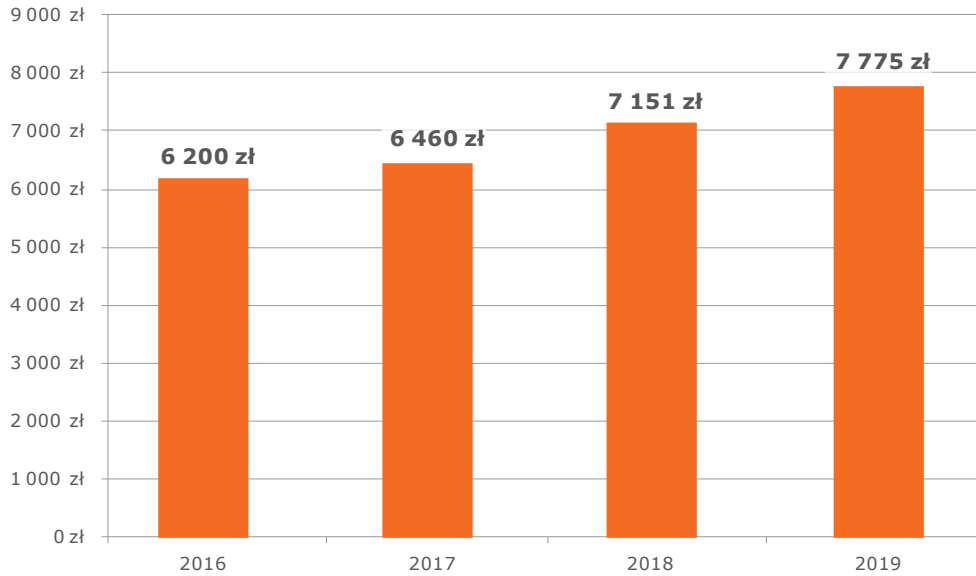
Wykres 4. Struktura dochodów majątkowych Wrocławia w latach 2016–2019

Źródło: UMW

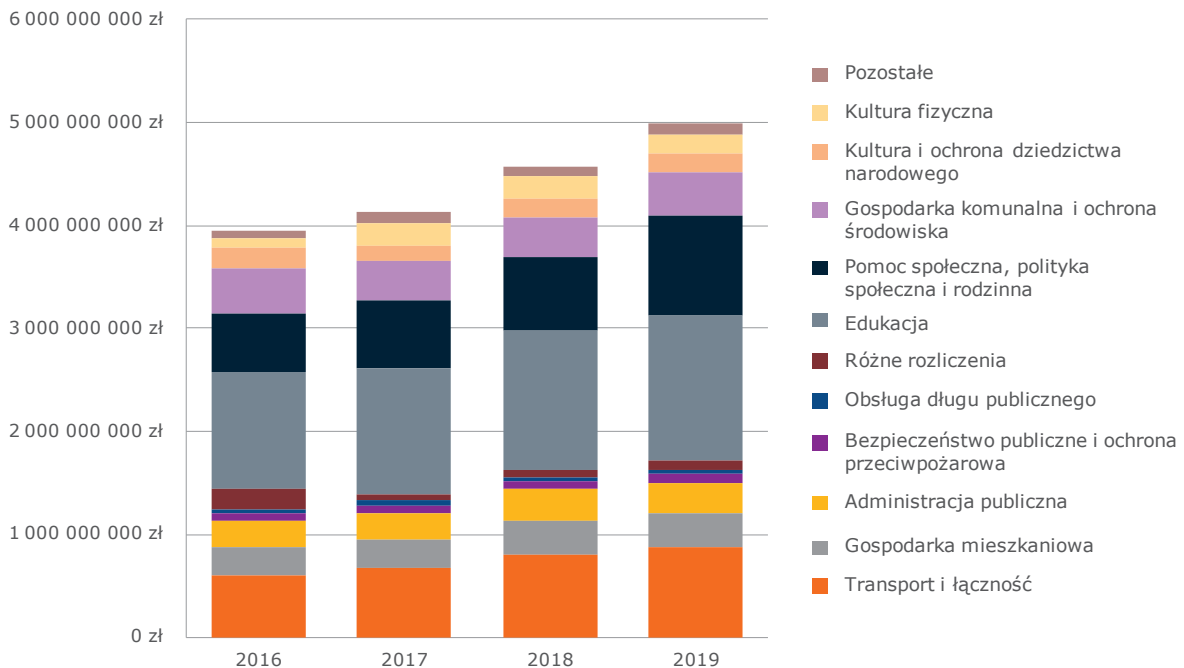
W 2019 r. miasto poniosło wydatki na realizację zadań własnych, zleconych i powierzonych w łącznej wysokości **4 981 mln zł**, z czego 4 249 mln zł przeznaczono na wydatki bieżące, natomiast 732 mln zł na wydatki majątkowe. W stosunku do roku 2018 wydatki wzrosły o 9%, natomiast w stosunku do roku 2016 – o 26%. Najwięcej, bo 1 416 mln zł przeznaczono na zadania z zakresu oświaty, to jest o 5,5% więcej niż w roku 2018. Znacznie wzrosły także nakłady na politykę społeczną (wzrost o 34%), transport zbiorowy (wzrost o 7%) oraz gospodarkę komunalną (wzrost o 10%).

Wykres 5. Wydatki Wrocławia na 1 mieszkańca w latach 2016–2019

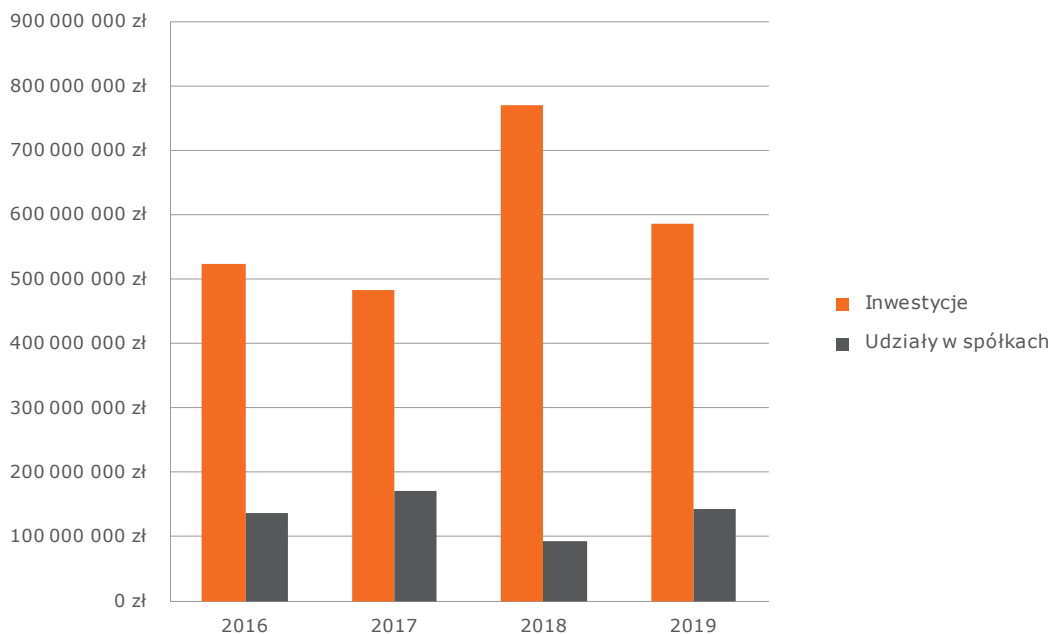
Źródło: UMW

Wykres 6. Struktura wydatków Wrocławia w latach 2016–2019

Źródło: UMW

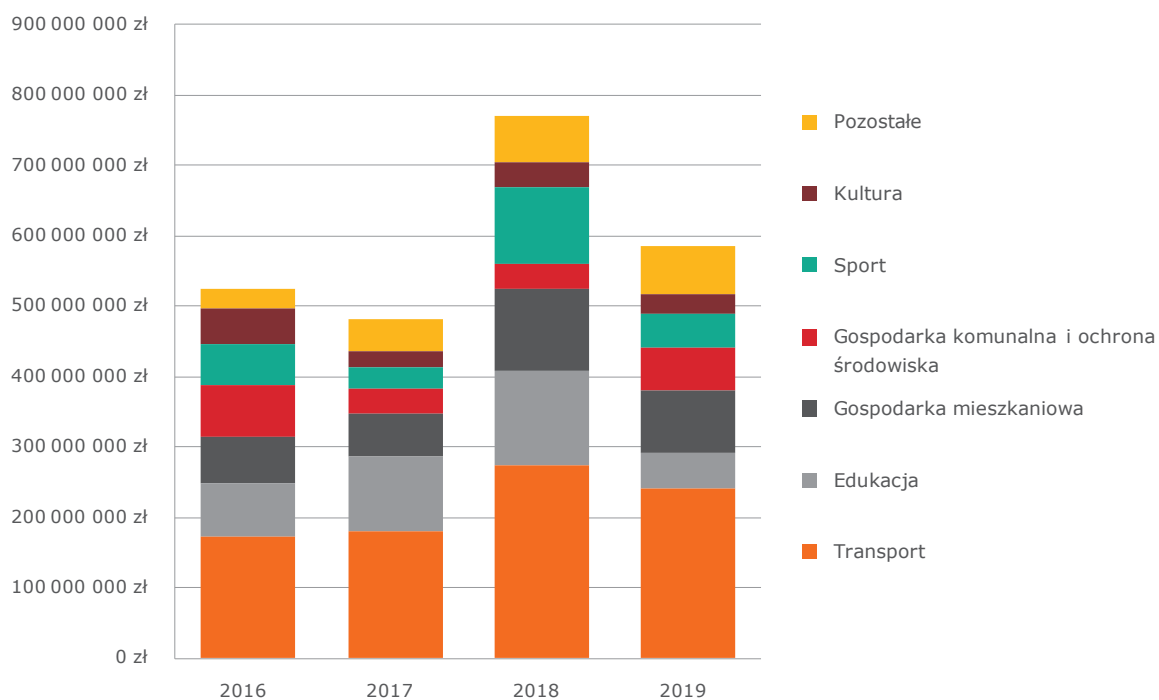
Wykres 7. Struktura wydatków majątkowych Wrocławia w latach 2016–2019

Źródło: UMW

Na realizację zadań inwestycyjnych przeznaczono w 2019 r. kwotę w wysokości **587 mln zł**. Najwięcej inwestycji dotyczyło transportu (241 mln zł), gospodarki mieszkaniowej (89 mln zł), gospodarki komunalnej i ochrony środowiska (61 mln zł) oraz oświaty (50 mln zł).

Wykres 8. Nakłady inwestycyjne Wrocławia w latach 2016–2019

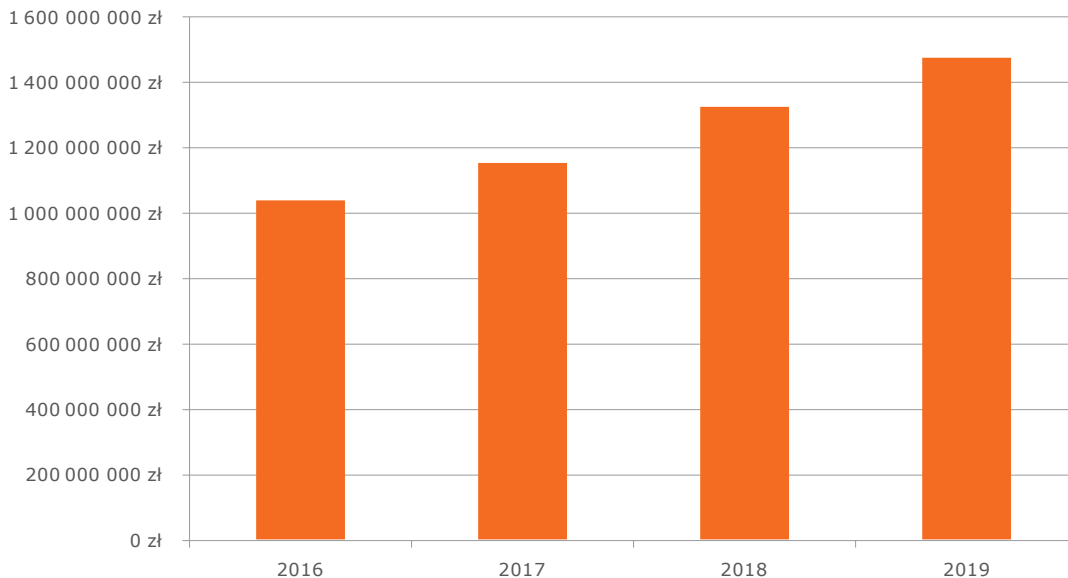

Źródło: UMW

DOCHODY WŁASNE MIASTA

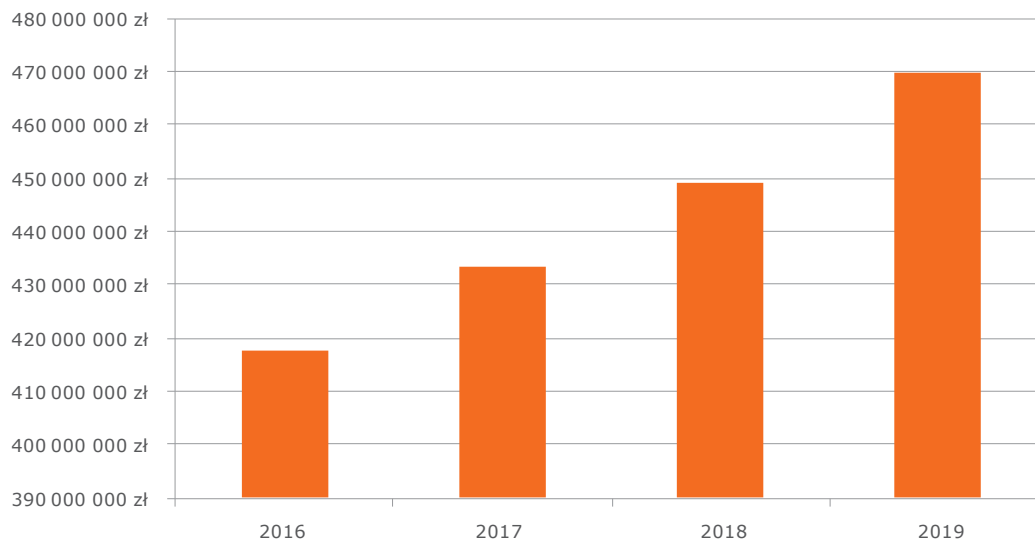
Do dochodów własnych zaliczamy wszystkie dochody z wyłączeniem subwencji i dotacji. Największe źródło stanowiły dochody z tytułu udziału w PIT (1 474 mln zł), które w 2019 r. wyniosły 44% dochodów własnych oraz podatki i opłaty lokalne (907 mln zł), które kształtowały się na poziomie 27%, z czego z tytułu samego podatku od nieruchomości uzyskano dochody na poziomie 470 mln zł, to jest 14% dochodów własnych. Znaczny wzrost wpływów z tytułu udziału w PIT, z jakim mieliśmy do czynienia w ostatnich kilku latach, był wynikiem wysokiego wzrostu poziomu wynagrodzeń w gospodarce oraz niskiego poziomu bezrobocia. Niemniej jednak należy zaznaczyć, że wysokość wpływów z PIT w ostatnich miesiącach minionego roku została istotnie ograniczona w wyniku uchwalonego przez parlament tak zwanego „zerowego” PIT-u dla osób poniżej 26. roku życia, a także zmniejszenia pierwszego progu podatkowego z 18% do 17%.

Wykres 9. Udział Wrocławia w PIT w latach 2016–2019

Źródło: UMW

Wykres 10. Dochody z tytułu podatku od nieruchomości Wrocławia w latach 2016–2019

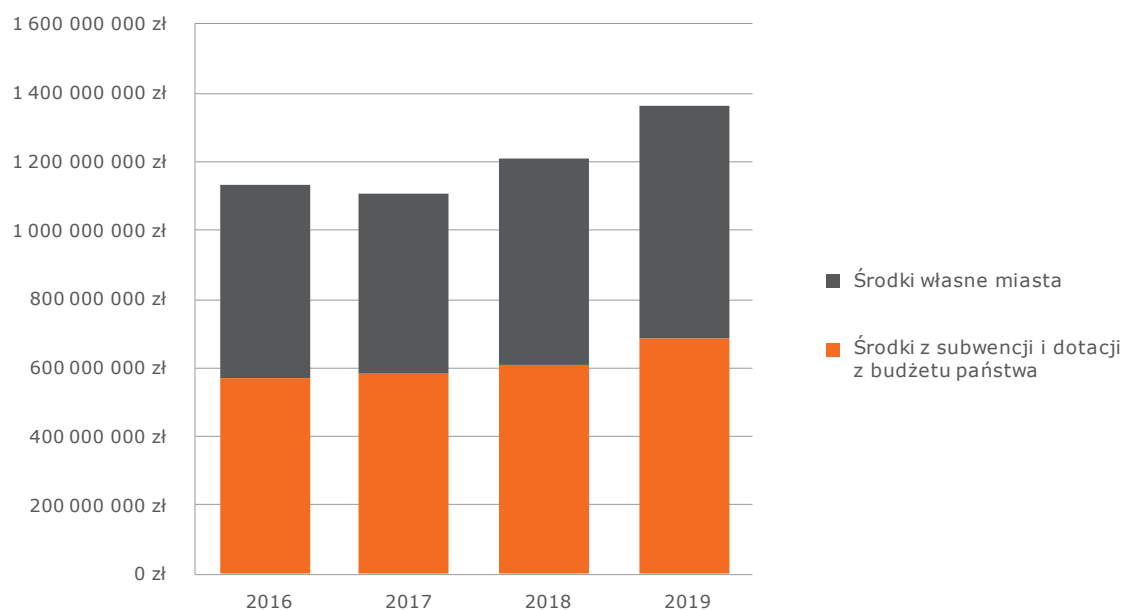
Źródło: UMW

SUBWENCJE OGÓLNE, DOTACJE, WSPÓŁFINANSOWANIE ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH

Stożenie pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty zwiększał się co roku, zarówno gdy chodzi o środki z subwencji i dotacji z budżetu państwa, jak i środki z budżetu Wrocławia. W 2019 r. miasto przeznaczyło na ten cel ponad **677 mln zł**, czyli o około 157 mln zł więcej niż w roku ubiegłym.

Więcej informacji na ten temat znajduje się w rozdziale EDUKACJA.

Wykres 11. Stożenie pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty przez subwencję oświatową i dotację przedszkolną w latach 2016–2019

Źródło: UMW

Z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków związanych z realizacją zadań współfinansowanych ze środków europejskich, w 2019 r. złożono wnioski o dofinansowanie **78** projektów na łączną kwotę **95 947 613 zł** oraz monitorowano, pod kątem zapisów umów o dofinansowanie, realizację **207** projektów, dla których podpisano umowy w roku 2019 i w latach wcześniejszych.

Podobnie jak w latach poprzednich intensywnie pracowano nad pozyskaniem środków europejskich w ramach dostępnych programów. Szczegółowo monitorowano wydatkowanie środków z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014–2020 (RPO WD 2014–2020). Pozyskiwano także środki z programów krajowych.

W zakresie **projektów infrastrukturalnych** monitorowano europejskie i krajowe źródła finansowania wspierające inwestycje w obszarach infrastruktury drogowej, edukacji, informatyki, kultury, rewitalizacji, infrastruktury społecznej, termomodernizacji, kolei i transportu niskoemisyjnego oraz zieleni. W zakresie **projektów społecznych** monitorowano takie obszary jak edukacja, włączenie społeczne, rynek pracy czy ochrona środowiska.

Do kasy miasta w 2019 r. wpłynęło **161 mln zł** dofinansowania, z czego 138 mln zł to kwota na realizację projektów infrastrukturalnych, a 23 mln zł – projektów społecznych.

Tabela 1. Programy monitorowane oraz programy, w ramach których realizowano projekty infrastrukturalne w roku 2019

Charakter programu	Źródło finansowania
Programy infrastruktury twardej	Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego 2014–2020
	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020
	Programy Ministra Sportu i Turystyki
	Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2014–2020
	Fundusze Norweskie I EOG 2014–2021
	Program Operacyjny Polska Cyfrowa

Źródło: UMW

Tabela 2. Programy monitorowane oraz programy, w ramach których realizowano projekty społeczne w roku 2019

Charakter programu	Źródło finansowania
Programy społeczne	Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego 2014–2020
	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020
	ERASMUS +
	FUNDUSZE NORWESKIE I EOG 2014–2021
	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Programy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
	Programy Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
	Program Operacyjny Polska Cyfrowa
	Fundusz Azylu, Migracji i Integracji
	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
Program Operacyjny Pomoc Techniczna	

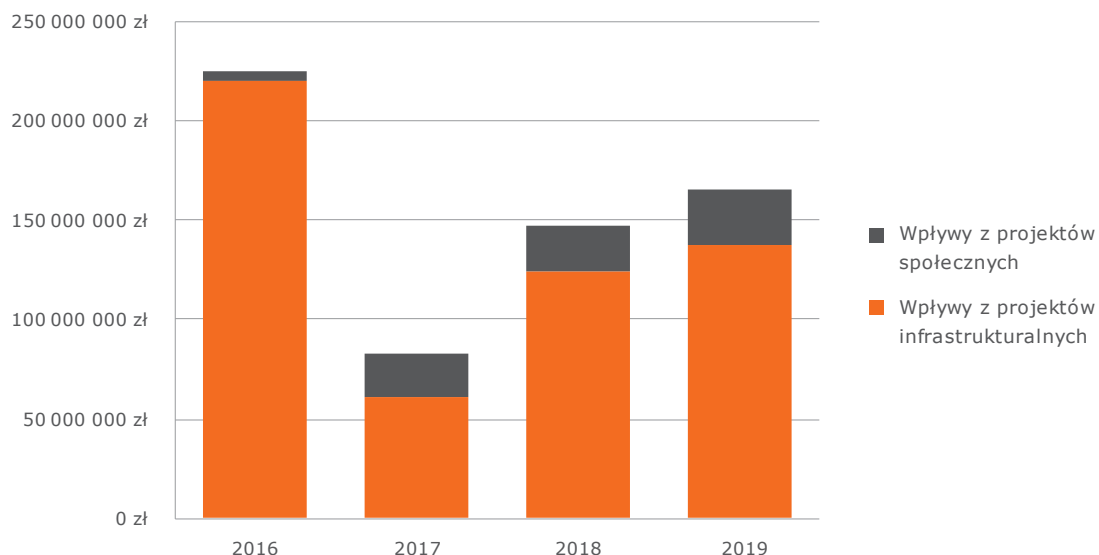
Źródło: UMW

Tabela 3. Programy monitorowane oraz programy, w ramach których realizowano projekty międzynarodowe w roku 2019

Charakter programu	Źródło finansowania
Programy międzynarodowe	HORYZONT 2020
	URBACT III
	Europa dla obywateli
	Program ramowy na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw 2014–2020 COSME
	ELENA
	LIFE
URBAN INNOVATIVE ACTIONS	

Źródło: UMW

Wykres 12. Środki pozyskane na realizację projektów infrastrukturalnych i społecznych w latach 2016–2019

Źródło: UMW

W ramach dotacji w 2019 r. ze środków europejskich pozyskano dofinansowanie dla 5 projektów infrastrukturalnych oraz 46 projektów społecznych oraz międzynarodowych.

Tabela 4. Zestawienie środków europejskich pozyskanych dla projektów infrastrukturalnych w latach 2016–2019

Rok podpisania umowy o dofinansowanie	Liczba projektów	Aktualna wartość całkowita [zł]	Aktualna kwota dofinansowania [zł]	Wkład własny [zł]
2016	2	28 746 687	10 377 609	18 369 078
2017	38	1 117 150 589	659 606 761	457 543 828
2018	13	99 428 524	60 438 046	38 990 477
2019	5	26 117 852	18 449 004	7 668 848
Suma	58	1 271 443 652	748 871 420	522 572 231

Źródło: UMW

Tabela 5. Zestawienie środków europejskich pozyskanych dla projektów społecznych oraz międzynarodowych w latach 2016–2019

Rok podpisania umowy o dofinansowanie	Liczba projektów	Aktualna wartość całkowita [zł]	Aktualna kwota dofinansowania [zł]	Wkład własny [zł]
2016	34	27 359 980	23 108 845	4 251 135
2017	28	49 714 720	45 941 319	3 773 401
2018	35	32 661 116	31 011 680	1 649 435
2019	46	41 835 133	38 167 514	3 667 619
Suma	143	151 570 949	138 229 358	13 341 590

Źródło: UMW

Poniższa tabela prezentuje zestawienie projektów z okresu programowania 2014–2020, w których Wrocław jest beneficjentem bądź partnerem. Wszystkie projekty są w fazie realizacji lub w fazie rozliczenia. Dane obrazują wzrost kosztów projektów, a co za tym idzie **konieczność zwiększenia wkładu miasta**.

Tabela 6. Wybrane projekty z okresu programowania 2014–2020 (w fazie realizacji lub rozliczenia)

Lp.	Nazwa projektu	Koszt projektu wg pierwotnej kalkulacji [zł]	Kwota dofinansowania z UE [zł]	Aktualny koszt projektu [zł]	Różnica [zł]
1.	4 Kąty na Trójkącie	3 058 985	2 753 087	1 984 851	-1 074 134
2.	Przebudowa budynku przy ul. Zwycięskiej we Wrocławiu na potrzeby przedszkola w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 17	6 189 000	2 471 427	6 164 001	-24 999
3.	System wspierający windykację w Gminie Wrocław	1 084 840	878 319	935 596	-149 244
4.	Budowa Osi Zachodniej we Wrocławiu w ciągu drogi krajowej nr 94	296 629 745	233 390 021	380 878 142	84 248 396
5.	Wyposażenie wrocławskich szkół w pracownię przedmiotowe	3 498 996	1 922 698	3 476 842	-22 154
6.	Kompleksowa modernizacja budynku użyteczności publicznej zlokalizowanego przy ul. Hubskiej 8-16 we Wrocławiu	11 824 454	8 975 475	11 824 454	0
7.	Termomodernizacja obiektów oświatowych: Gimnazjum nr 7, Gimnazjum nr 14, Szkoła Podstawowa nr 82 we Wrocławiu	5 630 970	4 473 221	5 616 750	-14 220
8.	Termomodernizacja obiektów oświatowych: Gimnazjum nr 3, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 14 (SP24), Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 1 we Wrocławiu	12 716 533	5 363 206	12 716 533	0
9.	Budowa hali pod samochód ciężarowy na potrzeby kształcenia praktycznego w Zespole Szkół nr 2 przy ul. Borowskiej nr 105 we Wrocławiu	2 350 000	1 710 414	2 675 612	325 612
10.	Budowa Systemu „Parkuj i Jedź” we Wrocławiu – Etap I	23 676 451	20 123 938	23 230 836	-445 616
11.	Ruska 46 abc – przestrzeń dla kultury	14 871 648	8 613 226	14 991 244	119 596
12.	Kompleksowa termomodernizacja wybranych wielorodzinnych budynków mieszkalnych przy ul. Wyszyńskiego i ul. Kurkowej we Wrocławiu	7 951 153	5 327 269	13 333 377	5 382 224

Lp.	Nazwa projektu	Koszt projektu wg pierwotnej kalkulacji [zł]	Kwota dofinansowania z UE [zł]	Aktualny koszt projektu [zł]	Różnica [zł]
13.	Kompleksowa termomodernizacja wybranych kamienic przy ul. Brzeskiej, ul. S.Chudoby i ul. I. Prądzyńskiego we Wrocławiu	5 484 945	4 544 167	8 568 877	3 083 932
14.	Przebudowa ul. Buforowej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 395 we Wrocławiu – etap I	75 676 574	52 296 819	84 438 066	8 761 492
15.	Budowa wydzielonej trasy autobusowo-tramwajowej łączącej osiedle Nowy Dwór z Centrum Wrocławia	245 354 399	109 756 098	368 922 850	123 568 451
16.	Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej WTWK – Partynice we Wrocławiu – Etap I – Budowa parku linearnego wokół toru wyścigowego wraz z przyrodniczą ścieżką edukacyjną	6 573 796	4 542 867	6 399 960	-173 836
17.	Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu – Etap III A	158 694 963	96 740 853	268 815 635	110 120 672
18.	Remont i przebudowa wraz z wyposażeniem trzech mieszkań o charakterze wspomaganych we Wrocławiu	571 821	486 048	557 096	-14 725
19.	Remont i przebudowa wraz z wyposażeniem czterech mieszkań o charakterze wspomaganych we Wrocławiu	668 124	567 906	679 487	11 362
20.	Utworzenie Dziennego Domu Pomocy i Klubu Integracji Społecznej przy ul. Skoczylasa 8 we Wrocławiu oraz rozbudowa Wrocławskiego Centrum Integracji przy ul. Strzegomska 49 we Wrocławiu	10 363 032	7 594 237	12 254 832	1 891 800
21.	Utworzenie dziennych domów pomocy przy ul. Semoforowej 5 oraz ul. Karmelkowej 25 we Wrocławiu	5 786 151	3 425 882	6 175 486	389 335
22.	Zagospodarowanie wnętrz podwórzowych w obrębie ulic: Kniaziewiczza, Dąbrowskiego, Komuny Paryskiej, Pułaskiego oraz Świstackiego, Więckowskiego, Kościuszki, Brzeskiej we Wrocławiu	1 859 908	1 563 916	2 372 066	512 159

Lp.	Nazwa projektu	Koszt projektu wg pierwotnej kalkulacji [zł]	Kwota dofinansowania z UE [zł]	Aktualny koszt projektu [zł]	Różnica [zł]
23.	Zagospodarowanie wewnątrz podwórzowych w obrębie ulic: Pułaskiego, Kościuszki, Prądyńskiego oraz Traugutta, Komuny Paryskiej, Prądyńskiego we Wrocławiu	2 519 901	2 141 916	3 056 515	536 614
24.	Zagospodarowanie wewnątrz podwórzowych w obrębie ulic Łokietka, pl. św. Macieja, Pobożnego, Niemcewicza, Jedności Narodowej, Drobnera we Wrocławiu	4 043 349	2 974 674	4 469 557	426 208
25.	Utworzenie wielofunkcyjnych miejsc aktywności społeczności lokalnej na Przedmieściu Oławskim we Wrocławiu	4 587 913	3 170 509	6 550 744	1 962 831
26.	Program udostępniania lokali gminnych na Przedmieściu Oławskim we Wrocławiu	1 707 774	1 168 694	2 114 945	407 171
27.	Program zagospodarowania terenów nabrzeży rzeki Oławy we Wrocławiu	5 784 362	4 916 707	9 552 180	3 767 819
28.	Podniesienie dostępności e-usług danych przestrzennych państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego we Wrocławiu	4 000 000	3 400 000	4 000 000	0
29.	Wykonanie prac remontowych wybranych nieruchomości przy ul. Komuny Paryskiej, T.Kościuszki, I. Prądyńskiego we Wrocławiu	4 777 599	3 488 646	4 777 599	0
30.	Wykonanie prac remontowych i termomodernizacyjnych nieruchomości przy ul. Mierniczej 10, 18, 24 we Wrocławiu	9 077 771	4 770 245	10 264 033	1 186 261
31.	Rewitalizacja linii kolejowej nr 292 na odcinku Jelcz Miłoszyce – Wrocław Sołtysowice w celu przywrócenia przewozów pasażerskich we WrOF – w zakresie gminy Wrocław	1 678 849	1 402 500	2 483 584	804 735
32.	Przebudowa ulic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 342 we Wrocławiu	38 264 676	18 791 782	69 291 210	31 026 534
33.	Poprawa warunków kształcenia w wybranych wrocławskich szkołach ponadpodstawowych	3 078 708	2 616 902	3 078 708	0
34.	Inwestycje w edukację ponadpodstawową w wybranych placówkach na terenie Wrocławia	2 815 163	2 392 889	2 815 163	0

Lp.	Nazwa projektu	Koszt projektu wg pierwotnej kalkulacji [zł]	Kwota dofinansowania z UE [zł]	Aktualny koszt projektu [zł]	Różnica [zł]
35.	Budowa dróg rowerowych we Wrocławiu – etap II	21 764 706	18 500 000	23 678 563	1 913 857
36.	Budowa Systemu „Parkuj i Jedź” we Wrocławiu – etap II	10 059 980	7 902 773	10 059 980	0
37.	Gospodarowanie wodami opadowymi – w zakresie gminy Wrocław	4 000 000	3 081 250	3 979 499	-20 501
38.	Mój drugi dom – zapewnienie wsparcia dla osób niesamodzielnych w dziennych domach pomocy we Wrocławiu	9 291 204	7 460 474	9 227 208	-63 996
Suma		1 027 968 442	665 701 056	1 406 412 081	378 443 639

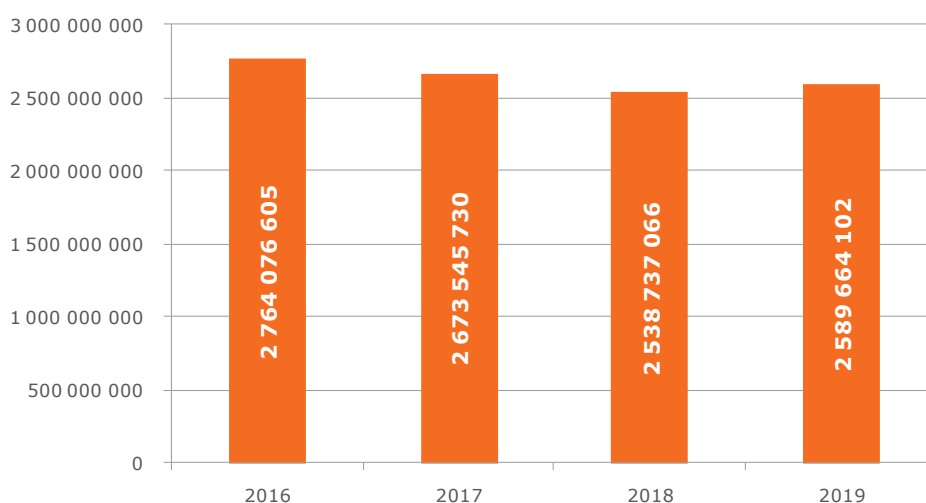
Źródło: UMW

ZADŁUŻENIE MIASTA I KOSZTY OBSŁUGI

Obok zapewnienia finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych oraz wydatków bieżących, priorytetem w zakresie polityki finansowej na rok 2019 było utrzymanie niskich kosztów obsługi zadłużenia (udział kosztów obsługi długu w stosunku do dochodów uległ zmniejszeniu z 1,02% w roku 2018 do 1% w roku 2019), a także utrzymanie zadłużenia miasta na poziomie nieprzekraczającym 2,6 mld zł (wzrost o 2% rokrocznie).

Zobowiązania finansowe zaciągane przez miasto w postaci kredytów i pożyczek są przeznaczone na realizację inwestycji, natomiast wydatki bieżące zgodnie z wymogami ustawy o finansach publicznych są finansowane z dochodów bieżących budżetu. W 2019 r. miasto zaciągnęło zobowiązania finansowe na łączną kwotę 296 mln zł, z czego 200 mln zł w Europejskim Banku Inwestycyjnym w oparciu o preferencyjne warunki finansowania, korzystniejsze niż w przypadku kredytów pozyskiwanych na rynku krajowym. Środki te zostały przeznaczone między innymi na zapewnienie wkładu własnego do projektów współfinansowanych ze środków UE, a także na prefinansowanie wydatków związanych z tymi projektami.

Wykres 13. Zadłużenie Wrocławia ogółem w latach 2016–2019 [w zł]

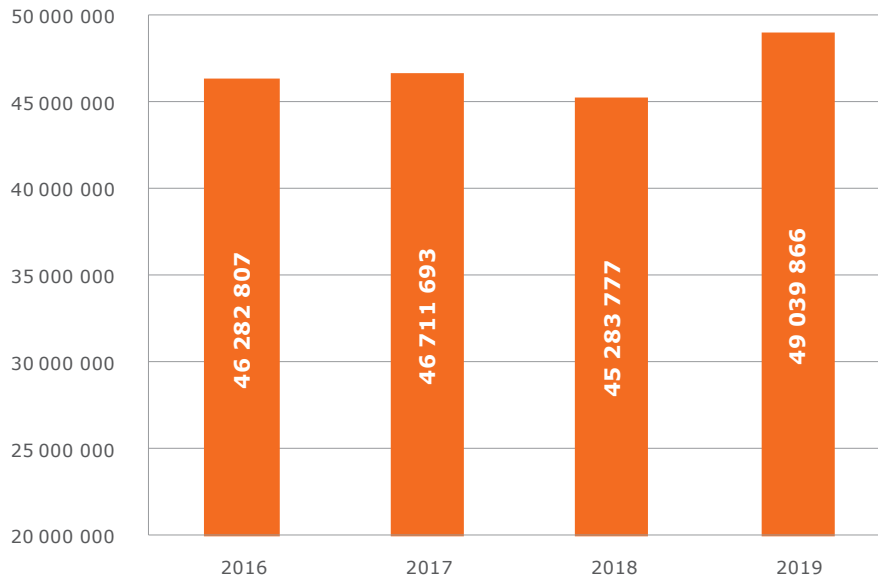

Źródło: UMW

Zadłużenie Wrocławia wyniosło na koniec 2019 r. 2,59 mld zł. Pomimo wzrostu poziomu zadłużenia, koszty jego obsługi utrzymane zostały na niskim poziomie i wyniosły 49 mln zł. Jest to wynik racjonalnie prowadzonej polityki finansowej między innymi w zakresie finansowania przejściowego deficytu budżetu miasta nisko oprocentowanym kredytem krótkoterminowym w rachunku bieżącym, finansowania inwestycji korzystnie oprocentowanym kredytem z Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz utrzymujących się na niskim poziomie stóp procentowych.

Wzrost kosztu obsługi zadłużenia w 2019 r. wynika z faktu zaciągnięcia wyższych kwot kredytów w 2018 r. (koszty zaciągniętych kredytów w roku 2018 zostały ujęte w roku 2019, stąd wzrost). W 2017 r. wartość zaciągniętych kredytów była znacznie niższa, dlatego też koszty obsługi zadłużenia w 2018 r. zmalały w stosunku do roku 2017.

Wykres 14. Koszt obsługi zadłużenia Wrocławia w latach 2016–2019

Źródło: UMW

ZARZĄDZANIE SAMORZĄDOWE

Kluczowym organem zarządzania gminą jest Urząd Miejski Wrocławia (UMW). Dlatego też niezbędne jest stałe usprawnianie funkcjonowania jego komórek na wszystkich poziomach, podwyższanie kultury organizacyjnej, profesjonalizacja w wykonywaniu zadań, podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników (81% z 2064 zatrudnionych osób ma wyższe wykształcenie). Celem jest osiągnięcie coraz wyższej jakości zarządzania. Służy temu **Zintegrowany System Zarządzania** (ZSZ). W 2019 r. realizowano szkolenia doskonalące dla 32 audytorów wewnętrznych ZSZ, z zakresu Systemu Zarządzania Jakością, Systemu Bezpieczeństwa i Higieny Pracy oraz Systemu Ekozarządzania i Audytu (EMAS – ang. EcoManagement and AuditScheme). W 21 komórkach organizacyjnych Urzędu odbyły się audyty wewnętrzne (zgodnie z Planem Audytów zatwierdzonym przez Prezydenta) pod kątem standardów dotyczących zarządzania jakością, zarządzania środowiskowego, zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. W 2019 r. Urząd przeszedł pozytywnie zaplanowane audyty przeprowadzane przez firmę zewnętrzną i utrzymał certyfikaty w zakresie Systemu Zarządzania Jakością, Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy oraz Systemu Ekozarządzania i Audytu (EMAS). Rejestracja w systemie EMAS, będącym unijnym systemem certyfikacji środowiskowej, oznacza spełnienie przez Urząd wysokich wymagań w zakresie ochrony środowiska.

Przez cały 2019 r., pracownicy Urzędu brali udział w szkoleniach doskonalących, merytorycznie i tematycznie związanych z zajmowanymi stanowiskami i kompetencjami komórek organizacyjnych, w których są zatrudnieni.

Ponadto pracownicy otrzymali dofinansowanie do nauki na: kursach językowych (16 osób), na studiach MBA (4 osoby), na studiach podyplomowych (50 osób). W 2019 r. 1614 urzędników zostało poddanych okresowej ocenie pracowniczej.

MIEJSKIE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE

Urząd Miejski Wrocławia obsługiwał w 2019 r. w zakresie kadrowym 49 miejskich jednostek organizacyjnych. Prowadził akta osobowe kierowników i ich zastępców, których zgodnie ze statutem jednostki powołuje i odwołuje Prezydent Wrocławia.

SPÓŁKI Z UDZIAŁEM GMINY WROCLAW

Ważnym elementem zarządzania samorządowego są spółki z udziałem gminy Wrocław. Prezydent sprawuje nadzór właścicielski nad ich działalnością; zakres nadzoru zależy od wysokości udziałów posiadanych przez gminę.

W 2019 r. zlikwidowano spółkę Wrocławska Rewitalizacja Sp. z o.o.

Tabela 7. Wykaz spółek z udziałem gminy Wrocław

Lp.	Nazwa spółki	Liczba udziałów/akcji gminy Wrocław [szt.]	Wartość nominalna udziału/akcji [zł]	Kapitał gminy Wrocław [zł]	Udział % gminy w kapitale zakładowym	Kapitał zakładowy spółki [zł]
1.	MPWiK S.A.	9 606 762	50	480 338 100	100,00	480 338 100
2.	MPK Sp. z o.o.	471 385	675	318 184 875	100,00	318 184 875
3.	TBS Wrocław Sp. z o.o.	339	514 065	174 268 035	100,00	174 268 035
4.	Wrocławskie Mieszkania Sp. z o.o.	38 088	1 000	38 088 000	100,00	38 088 000
5.	Wrocławskie Inwestycje Sp. z o.o.	8 500	1 000	8 500 000	100,00	8 500 000
6.	Stadion Wrocław Sp. z o.o.	819 672	1 000	819 672 000	100,00	819 672 000
7.	WCT SPARTAN Sp. z o.o.	92 049	500	46 024 500	100,00	46 024 500
8.	Wrocławski Park Wodny S.A.	90 782 853	1	90 782 853	100,00	90 782 853
9.	ZOO Wrocław Sp. z o.o.	222 739	1 000	222 739 000	100,00	222 739 000
10.	Specjalistyczny Zakład Profilaktyczno-Lecznicy PROVITA Sp. z o.o.	116 105	100	11 610 500	100,00	11 610 500
11.	WP HALA LUDOWA Sp. z o.o.	341 236	500	170 678 000	100,00	170 678 000
12.	WKS „Śląsk Wrocław” S.A.	50 968	1 000	50 968 000	99,11	51 428 000
13.	ARAW S.A.	27 328 990	1	27 328 990	99,05	27 590 990
14.	Ekosystem Sp. z o.o.	12 129	1 000	12 129 000	97,60	12 427 000
15.	Wrocławski Park Technologiczny S.A.	218 602	100	21 860 200	94,33	23 174 500
16.	Port Lotniczy Wrocław S.A.	203 683	500	101 841 500	49,24	206 830 000
17.	DCM DOLMED S.A.	1 717 255	1	1 717 255	8,20	20 952 939
18.	Data Techno Park Sp. z o.o. w restrukturyzacji	4 000	50	200 000	2,21	9 044 400

Źródło: UMW

RADY SPOŁECZNE PRZY PREZYDENCIE

Pracę Prezydenta wspierają powoływane przez niego **rady społeczne**. Ich rolą jest doradzanie i opiniowanie. Są to:

- Rada Społeczna,
- Wrocławska Rada Działalności Pożytku Publicznego,
- Wrocławska Rada ds. Rozwoju Społecznego,
- Wrocławska Rada Spółdzielców,
- Rada ds. Budżetu Obywatelskiego,
- Wrocławska Rada Seniorów,
- Wrocławska Rada Edukacji,
- Wrocławska Rada Kobiet,
- Wrocławska Rady Kultury,
- Powiatowa Rada Rynku Pracy,
- Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych,
- Wrocławska Rada ds. Przedsiębiorczości,
- Wrocławska Rada ds. Polityki Mobilności,
- Rada ds. Polityki Rowerowej,
- Wrocławska Rada Sportu,
- Rada ds. Ekologii i Zieleni.

W skład rad wchodzi urzędnicy, radni miejscy, przedstawiciele grup społecznych, środowisk zawodowych, biznesowych, twórczych, sportowych i naukowych. Należą do nich także członkowie ruchów miejskich i organizacji pozarządowych.

PEŁNOMOCNICZY I DORADCY PREZYDENTA ORAZ ZESPOŁY PROBLEMOWE

W 2019 r. Prezydent powołał **Pełnomocników i Doradców społecznych**, między innymi:

- Pełnomocnika Prezydenta Wrocławia ds. informatyzacji i cyberbezpieczeństwa,
- Pełnomocnika Prezydenta Wrocławia ds. wymiany źródeł ogrzewania,
- Pełnomocnika Prezydenta ds. mieszkańców pochodzenia ukraińskiego,
- Doradcę Społecznego Prezydenta Wrocławia ds. tolerancji i przeciwdziałania ksenofobii,
- Doradcę Społecznego Prezydenta Wrocławia ds. rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej.

Przy Prezydencie funkcjonują, pełniące funkcję doradczą, **Zespoły**:

- ds. reformy ustroju samorządowych jednostek pomocniczych,
- ds. inicjatyw lokalnych,
- ds. Centrów Aktywności Lokalnych,
- ds. elektromobilności,
- ds. Strategii Sportu Wrocławia 2030,
- ds. wymiany źródeł ogrzewania w mieszkaniowym zasobie komunalnym,
- ds. opracowania procedur miejskiego systemu gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi,
- ds. redukcji hałasu,
- ds. jakości powietrza i efektywności energetycznej,
- „Zielony Stół”,
- ds. rzek na terenie Wrocławia,
- ds. Strategii Cyfryzacji Wrocławia 2019–2021,
- ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- ds. Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”,
- ds. promocji zdrowego żywienia i aktywności fizycznej dzieci i młodzieży,
- ds. utworzenia Zintegrowanego Systemu Opieki Senioralnej,

- ds. Projektu Wrocławskiej Strategii Senioralnej,
- ds. sprawiedliwości naprawczej,
- ds. realizacji Projektu „Odbudowa organów w Bazylice św. Elżbiety we Wrocławiu”.

RADY OSIEDLI

We Wrocławiu działa **48 Rad Osiedli** – samorządowych jednostek pomocniczych, które reprezentują mieszkańców wobec organów i jednostek organizacyjnych gminy (średnia liczba mieszkańców przypadająca we Wrocławiu na osiedle to 13 245 osób). Występują one z wnioskami do władz miasta, podejmują inicjatywy w sprawach dotyczących lokalnej społeczności, wnoszą uwagi do projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, opiniują ważne dla mieszkańców kwestie związane z komunikacją miejską czy inwestycjami na osiedlu.

W 2019 r. trwały intensywne prace, powołanego przez Prezydenta, Zespołu ds. reformy ustroju samorządowych jednostek pomocniczych we Wrocławiu, w którego skład wchodzi przedstawiciele Prezydenta, Rady Miejskiej i samorządów osiedlowych. Reforma przewiduje wzmocnienie kompetencji Rad Osiedli, przekazanie im nowych zadań i obowiązków, co wiąże się ze zwiększaniem środków finansowych przyznawanych z budżetu miejskiego. Z inicjatywy Prezydenta powstał Fundusz Osiedlowy, z którego Rady Osiedli mogą otrzymywać środki przeznaczone na realizację na ich terenie mniejszych projektów inwestycyjnych (na Fundusz Osiedlowy w okresie 2020–2021 przeznaczono 40 mln zł). Wymogiem będzie przeprowadzenie lokalnych konsultacji społecznych poprzedzających ubieganie się o te środki, czyli uwzględnienie głosu i woli mieszkańców osiedli. Reforma ustroju Rad Osiedli docelowo zmierza do decentralizacji zarządzania gminą i oznacza ewolucję w kierunku pogłębiania subsydiarności, policentryczności i podmiotowości osiedli oraz rozszerzonej partycypacji mieszkańców we władaniu gminą.

UCZESTNICTWO MIESZKAŃCÓW W ZARZĄDZANIU GMINĄ

Ważną tendencją jest dziś szersze włączanie obywateli do bezpośredniego zarządzania sprawami publicznymi, tworzenie nowych form ich współuczestnictwa w zarządzaniu miastem, jego różnymi dziedzinami i obszarami.

Niezbędnym elementem współzarządzania miastem przez mieszkańców jest stała i rzetelna informacja. Zapewniają ją formy komunikacji z użyciem mediów społecznościowych, w tym aktywność Prezydenta na twitterze i facebooku, portale wrocław.pl i sutryk.pl oraz newsletter „Wrocław Rozmawia” i bezpłatny biuletyn informacyjny Urzędu Miejskiego Wrocławia, jak również liczne osobiste spotkania Prezydenta z członkami i przedstawicielami różnych grup społecznych i środowisk.

Pierwszy bezpłatny **Biuletyn Wrocław.pl**, jako dwumiesięcznik, ukazał się we wrześniu (wrzesień – październik), w nakładzie 35 tys. egzemplarzy, wydanie specjalne – październikowy numer dla studentów – w 10-tysięcznym nakładzie, drugi numer (listopad – grudzień) – nakład 60 tys., wydanie specjalne – świąteczne i noblowskie w grudniu, nakład 20 tys..

Realizację programu Prezydenta publikowano na stronie **sutryk.pl**. Opublikowano i aktualizowano listę 198 zadań kwartalnych, opublikowano 328 artykułów w zakładce aktualności – relacje z bieżącej pracy prezydenta. W ciągu roku od 1 stycznia 2019 do 31 grudnia liczba użytkowników strony wzrosła trzykrotnie.

Strona prezydenta na **Facebooku** w skali roku uzyskała 55 tys. nowych polubień i 58 tys. nowych obserwujących. Średni zasięg jednej wiadomości w skali roku to 79 tys. odbiorców, a najwyższy zasięg pojedynczego wpisu – 980 tys. odbiorców.

Dziennie najczęściej publikowano 4 wpisy lub więcej, co daje rocznie w sumie minimum 1500 postów. Profil Prezydenta na **Twitterze** w skali roku uzyskał 4397 nowych obserwujących. Opublikowano 1139 wpisów.

Składanie skarg i wniosków o dostęp do informacji publicznej to kolejne uprawnienia mieszkańców umożliwiające udział we współzarządzaniu miastem. W 2019 r. w Centralnym Rejestrze Skarg i Wniosków Urzędu Miejskiego Wrocławia zewidencjonowano ogółem: 83 skargi i 11 wniosków (dla porównania w 2018 r. zarejestrowano łącznie 110 skarg i 39 wniosków, a w 2017 r. 95 skarg i 27 wniosków). W przypadku wniosków o udostępnienie informacji publicznej rozpatrzono wraz z udzieleniem odpowiedzi 1254 wnioski, ponadto odpowiedziano na 3000 zapytań dziennikarzy.

Kolejnym elementem udziału we współzarządzaniu miastem jest możliwość zaskarżania uchwał Rady Miejskiej i decyzji administracyjnych Urzędu Miejskiego do organów nadzorczych i sądów administracyjnych oraz składanie petycji do Prezydenta Wrocławia i Rady Miejskiej Wrocławia. W 2019 r. złożono 63 petycje między innymi w sprawie podjęcia działań w celu realizacji Zielonej rowerowo-pieszego obwodnicy Wrocławia, odnowienia pasów na przejściu dla pieszych przy skrzyżowaniu ul. Dawida i ul. Gajowej.

E-MIASTO

Strategia smart city

Miasto Wrocław i Nokia Solutions and Networks Sp. z o.o. podpisały w 2019 r. Memorandum o Współpracy dotyczące przygotowania strategii „Wrocław Smart City as a platform” w obszarach: inteligentny transport, środowisko dla osób starszych i niepełnosprawnych, środowisko dla małych i średnich przedsiębiorstw, edukacja, bezpieczeństwo. Bezpośrednim beneficjentem strategii będą mieszkańcy Wrocławia. Wynikiem prac będzie wypracowanie koncepcji nowych, innowacyjnych projektów służących podnoszeniu jakości życia mieszkańców miasta i dostarczanie usług na najwyższym poziomie.

Nowe systemy monitoringu

W 2019 r. realizowano projekt badawczo-rozwojowy, przy współpracy Tauron Polska Energia S.A., którego celem jest tworzenie i testowanie usług na potrzeby Inteligentnego Miasta, z wykorzystaniem technologii Internetu Rzeczy (IoT). Projekt realizowano w 4 obszarach:

1. System zarządzania miejskimi kosztami na śmieci (zamontowano 133 czujniki w koszach miejskich i opracowano specjalną platformę informatyczną wspomagającą zarządzanie infrastrukturą oraz utrzymanie czystości);
2. System monitoringu jakości powietrza w parkach miejskich (rozmiszczono 15 prototypowych stacji pomiaru jakości powietrza, przesyłających informację do specjalnej platformy informatycznej);
3. System parkowania (system zbiera dane, ile w danej przestrzeni ulicy jest wolnych miejsc postojowych, a ile zajętych, następnie informacje przekazywane są do specjalnie przygotowanej aplikacji, którą mogą testować mieszkańcy poszukujący miejsca do parkowania – testy przeprowadzane są na ul. Bałuckiego);
4. Nowe usługi miejskie z wykorzystaniem infrastruktury oświetleniowej (wifi, geolokalizacja pojazdów, intensywność oświetlenia).

Przy wykorzystaniu technologii IoT realizowano, we współpracy z Revivemachines Sp. z o.o., projekt detekcji miejsc objętych zakazem postoju (miejsca objęte zakazem postoju są obserwowane w sposób ciągły, poprzez bezprzewodowe sensory). Testy systemu objęły 20 miejsc.

W 2019 r. rozpoczął się proces wyboru wykonawcy nowego systemu kolejkowego mającego podnieść jakość świadczonych usług dla mieszkańców poprzez centralizowanie punktów obsługi klienta oraz wymianę urządzeń w Centrach Obsługi Mieszkańca i Centrach Obsługi Podatnika. Wymienione zostaną wszystkie automaty biletowe, wyświetlacze stanowiskowe, przygotowana zostanie aplikacja oraz urządzenia dla pracowników w celu efektywniejszego zarządzania systemem. Automaty biletowe konstrukcyjnie przystosowane będą do obsługi osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach. Na ekranie biletomatu wyświetlany będzie film instruktażowy (w języku migowym) dla osób niesłyszących. Automaty będą dostępne w dwóch dodatkowych językach, tj. języku angielskim i ukraińskim. W ramach wdrożenia nowego systemu kolejkowego zaplanowano uruchomienie dedykowanego portalu internetowego służącego do prezentowania treści i danych przetwarzanych przez w/w system. Wspomniany portal będzie gromadził w jednym miejscu komplet informacji dla mieszkańca dotyczących między innymi obecnych stanów kolejek w każdym z centrów obsługi mieszkańca, przybliżony czas obsługi, aktualnie obsługiwane numerki, odnośniki do opisów spraw możliwych do zrealizowania w urzędzie. Dodatkowo portal będzie umożliwiał umówienie wizyty i tym samym zarezerwowania sobie określonego terminu (dnia i godziny) spotkania. Portal internetowy będzie dostosowany do umawiania wizyt przez Internet również przez osoby niewidome.

Miejskie e-usługi

W 2019 r. Urząd Miejski Wrocławia i jednostki organizacyjne, w celu obsługi mieszkańców, korzystały między innymi z: Systemu Zarządzania Relacjami z Klientem, Inteligentnego Systemu Zarządzania Transportem, Systemu Informacji Przestrzennej Wrocławia, systemów rekrutacji do żłobków, przedszkoli i szkół, systemów wspierających zarządzanie stypendiami, systemów umożliwiających dokonanie opłat, systemu do współpracy z NGO, systemów sprzedaży biletów (transport miejski, parkingi).

W 2019 r. we Wrocławiu zanotowano znaczący wzrost wykorzystania e-usług (poprzez platformę e-PUAP wpłynęło prawie 95 tys. dokumentów).

W Centrum Usług Informatycznych w 2019 r. przystąpiono do opracowania i wdrożenia narzędzia informatycznego, tzw. przewodnika po usługach senioralnych, który będzie ogólnodostępną bazą informacji o dostępnych usługach i świadczeniach pielęgnacyjnych dostępnych na terenie miasta.

KONTROLE

W 2019 r. przeprowadzono łącznie **231 kontroli**, z tego **192 kontrole planowe** i **39 o charakterze doraźnym** między innymi w komórkach organizacyjnych Urzędu, miejskich jednostkach organizacyjnych, niepublicznych jednostkach oświatowych, organizacjach pozarządowych i kościelnych osobach prawnych, podmiotach, którym przekazano dotacje na prowadzenie niepublicznych żłobków, stacjach kontroli pojazdów, ośrodkach szkolenia kierowców oraz podmiotach prowadzących szkolenie osób ubiegających się o uzyskanie uprawnienia do kierowania tramwajem.

Tabela 8. Zestawienie ilości kontroli przeprowadzonych w latach 2016–2019 w podziale na kontrole planowe i o charakterze doraźnym

Rok	Kontrole planowe	Kontrole o charakterze doraźnym	Razem
2016	255	16	271
2017	227	13	240
2018	238	30	268
2019	192	39	231

Źródło: UMW

OCHRONA KONSUMENTÓW

W 2019 r. Biuro Miejskiego Rzecznika Konsumentów obsłużyło łącznie **8953** zgłoszenia w sprawach konsumenckich, to jest: wnioski, zapytania, pisma kierowane do wiadomości, wymagające przekazania zgodnie z właściwością oraz w ramach współpracy w obszarze ochrony konsumentów. Podobnie jak w poprzednich latach dominowały zgłoszenia konsumenckie dotyczące umów sprzedaży (reklamacji zakupionych towarów) oraz umów zawartych w szczególnym trybie poza lokalem przedsiębiorstwa i na odległość. Jednocześnie odnotowany został spadek liczby zgłoszeń, co (jak wynika ze zbiorczego sprawozdania Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów dotyczącego wszystkich rzeczników w Polsce za 2018 r.) stanowi nową tendencję i pojawia się w wielu województwach.

Tabela 9. Liczba zgłoszeń w sprawach konsumenckich za lata 2017–2019

Rok	Liczba zgłoszeń spraw konsumenckich
2017	20 328
2018	17 562
2019	8 953

Źródło: UMW

Warto podkreślić, że spadek całkowitej liczby zgłoszeń konsumenckich za rok 2019 wynika głównie ze spadku liczby zgłoszeń bezpośrednich i telefonicznych oraz przyjętej zmiany metody liczenia zgłoszeń w sprawach konsumenckich. Ponadto na przedmiotową zmianę z całą pewnością ma wpływ fakt rosnącej świadomości i wiedzy konsumentów wynikający z łatwości, szybkości i powszechności dostępu do informacji poprzez internet i inne media.

Ze względu na dużą różnorodność i szerokie spektrum tematyczne zgłoszeń konsumenckich, zakres i rodzaj pomocy prawnej świadczonej na rzecz mieszkańców Wrocławia w konkretnej sprawie ma charakter indywidualny i zależy od oceny stanu faktycznego i prawnego oraz od treści wniosku konsumenta. Na stronie internetowej Urzędu Miejskiego Wrocławia – w Biuletynie Informacji Publicznej pod wskazanym linkiem: <http://bip.um.wroc.pl/arttykul/228/3123/biuro-miejskiego-rzeczniika-konsumentow> dostępne są szczegółowe informacje na temat zasad udzielania pomocy prawnej konsumentom, spraw objętych zakresem działania rzecznika konsumentów, jak również podstawowe wzory dokumentów i obowiązujące akty prawne.

Kluczowym elementem systemu ochrony konsumentów, obok pomocy prawnej świadczonej w odpowiedzi na konkretny problem, jest profilaktyka, czyli edukacja konsumencka. Od 2019 r. prowadzony jest serwis internetowy dla konsumentów na stronie wroclaw.pl, gdzie w dedykowanej zakładce publikowane są porady, wzory pism, dane kontaktowe specjalistycznych instytucji – pomocne konsumentom w dochodzeniu roszczeń, a także przepisy prawa oraz ciekawe filmy edukacyjne. Serwis jest dostępny również w angielskiej i ukraińskiej wersji językowej. W roku sprawozdawczym Rzecznik podjął działania edukacyjne nakierowane na potrzeby niemal wszystkich grup konsumentów – w różnym wieku oraz o różnym poziomie wiedzy i świadomości, kontynuując podjęte we wcześniejszych latach działania na rzecz statystycznie najsłabszej z grup, tj. seniorów, w celu wzmocnienia ich pozycji na rynku.

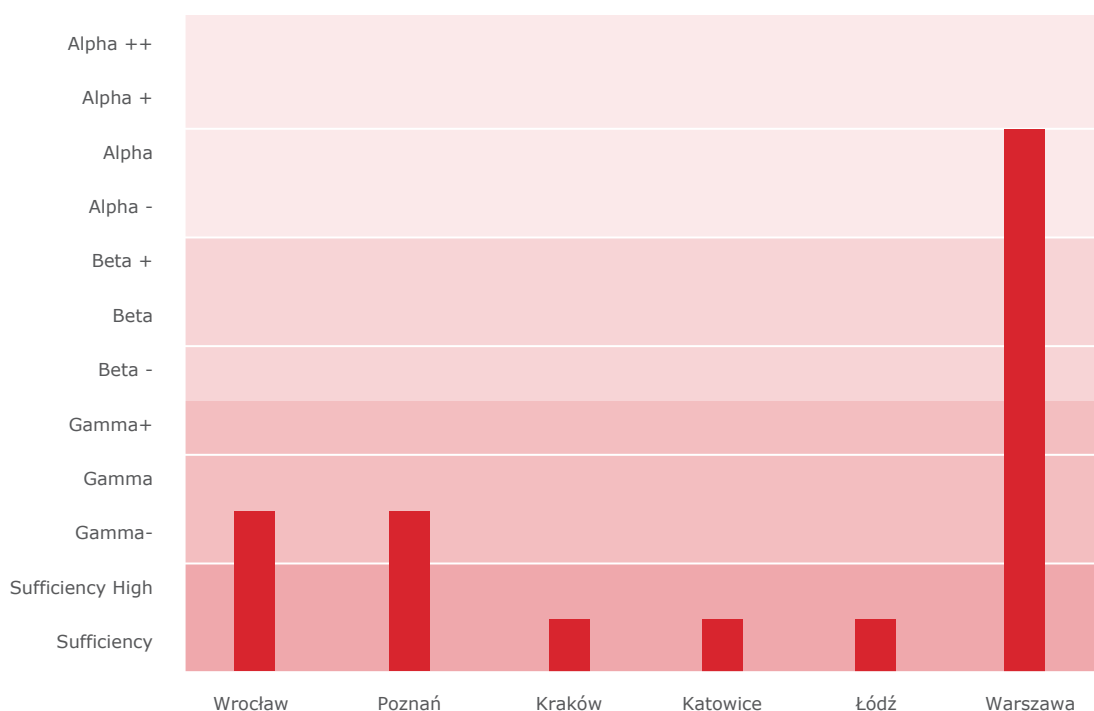

**GOSPODARKA,
INWESTYCJE,
RYNEK PRACY**

W 2019 r. Wrocław zajął **100** miejsce w rankingu Quality of Living 2019 – badaniu jakości życia (tworzy go firma Mercer), jako jedno z dwóch polskich miast (drugie to Warszawa – 82 miejsce) wśród 231 miast świata, które znalazły się w zestawieniu. W klasyfikacji najlepszych miejsc do życia brano pod uwagę między innymi sytuację polityczną, poziom oświaty, transportu, opieki medycznej, środowisko naturalne oraz oferty: kulturalną, konsumencką i mieszkaniową.

Od 2016 r. Wrocław, według rankingu GaWC (tworzonego przez Globalization and World Cities Research Network), utrzymuje pozycję w grupie *gamma* razem z takimi miastami jak Ottawa, Kolonia czy San Antonio. **Pozycja Wrocławia w rankingu GaWC jest jednym z głównych wskaźników rozwoju miasta w „Strategii Wrocław 2030”**. Ranking GaWC oparty jest na klasyfikacji miast w światowej gospodarce na podstawie występowania zaawansowanych usług biznesowych (między innymi finansowych, księgowych, consultingowych, prawniczych, reklamowych).

Rysunek 1. Miejsce w rankingu GAWC w 2018 r.

Źródło: GAWC

STRATEGIA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIASTA WROCLAWIA

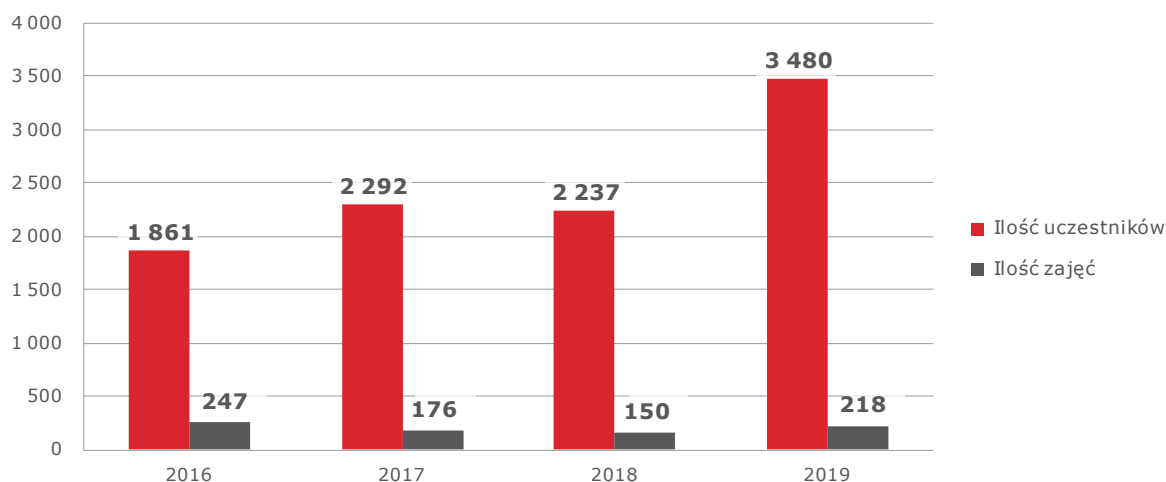
W 2019 r., z inicjatywy działającej przy Prezydencie Wrocławia Rady ds. Przedsiębiorczości, Rada Miejska Wrocławia przyjęła **Strategię Rozwoju Przedsiębiorczości „Przedsiębiorczy Wrocław 2030”**.

Przedmiotowa Strategia podkreśla konieczność budowania kapitału gospodarczego na równi ze społecznym, a także wprowadzanie innowacyjności we wszystkich dziedzinach służącym mieszkańcom i rozwojowi miasta. W ramach Strategii realizowane będą projekty i inicjatywy w następujących obszarach: kultura i edukacja przedsiębiorczości, system wsparcia przedsiębiorczości, współpraca na rzecz przedsiębiorczości, promocja przedsiębiorczości.

W działania Strategii wpisuje się realizowany od 2009 r. program „Edukacja przedsiębiorczości”, który ma na celu promować kulturę przedsiębiorczości od najmłodszych lat. W projektach objętych programem przekazywana jest praktyczna wiedza, przydatna w podejmowaniu różnego rodzaju życiowych wyzwań, także tych związanych z prowadzeniem własnego biznesu. Wszystkie projekty programu są wsparciem i uzupełnieniem systemu edukacji w zakresie przedsiębiorczości.

W 2019 r. z programu skorzystało 3480 uczestników.

Wykres 15. Liczba uczestników (uczniów i nauczycieli) oraz liczba godzin zajęć w projektach programu „Edukacja przedsiębiorczości” w latach 2016–2019

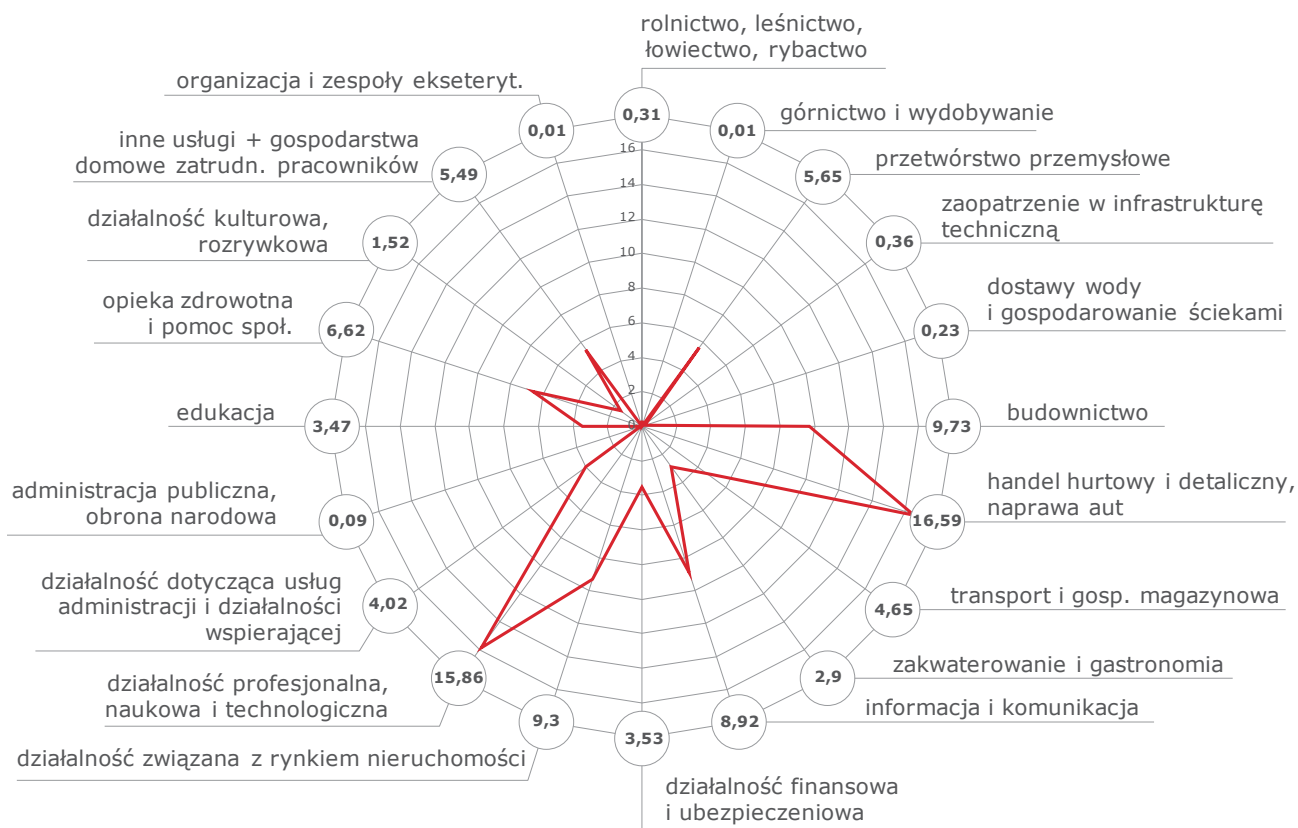

Źródło: UMW

GOSPODARKA

Struktura gospodarki Wrocławia oparta jest głównie na usługach i handlu, w mniejszym stopniu na przemyśle (16%); znikomą rolę odgrywa rolnictwo i leśnictwo.

Wykres 16. Udział procentowy poszczególnych sektorów gospodarki we Wrocławiu w 2019 r.

Źródło: GUS

Według danych z GUS w 2019 r. we Wrocławiu zarejestrowano w rejestrze REGON **11,1 tys.** nowych podmiotów gospodarczych (w całym województwie dolnośląskim: **31,3 tys.**). Natomiast wyrejestrowano **10,6 tys.** podmiotów gospodarczych (w całym województwie dolnośląskim: **24,4 tys.**). W grudniu 2019 r. w województwie dolnośląskim zarejestrowanych było łącznie **382,9 tys.** podmiotów gospodarczych (o **7,6 tys.** więcej niż w 2018 r.), z czego 1/3 stanowiły podmioty gospodarcze zarejestrowane we Wrocławiu: ponad **127,5 tys.**. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych we Wrocławiu wzrosła w porównaniu z wrześniem 2018 r. o **5,5%**. Spośród **127 538** podmiotów gospodarczych we Wrocławiu, **78 607** stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (w tym zagraniczne: **1368**), **27 143** – spółki handlowe i spółdzielnie: **214** (stan na koniec września 2019).

Na koniec grudnia 2019 r. we Wrocławiu na 10 tys. mieszkańców przypadało **1141,5** osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (dla województwa dolnośląskiego wskaźnik ten wynosi **866** osób na 10 tys. mieszkańców).

Wykres 17. Wskaźnik liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tysięcy mieszkańców w 2019 r. w największych miastach w Polsce

Źródło: GUS

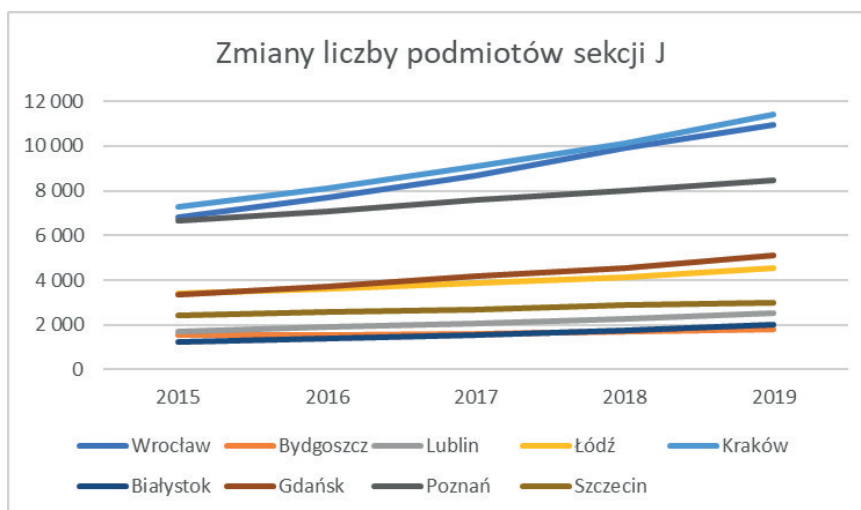
Według GUS województwo dolnośląskie jest na drugim miejscu w kraju pod względem liczby firm z udziałem kapitału zagranicznego (**6416**) po województwie mazowieckim (**38 644**). W całym kraju rok 2019 okazał się rekordowy w porównaniu do lat 2008–2018, jeśli chodzi o rejestrację nowych firm z kapitałem zagranicznym. Ich liczba wyniosła **8820**, co oznacza wzrost o **11,93%** w stosunku do roku 2018. Po Warszawie (**3061** nowych firm zagranicznych), Wrocław jest drugim miastem o najwyższej liczbie zarejestrowanych w roku 2019 firm z udziałem kapitału zagranicznego (**676**), wyprzedzając Kraków (**621**) oraz Poznań (**318**). Z danych ogólnokrajowych wynika, że **92,18%** nowo rejestrowanych firm z udziałem kapitału zagranicznego to spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Najczęściej lokują się w branżach: handel (**22,3%**), budownictwo (**16,33%**), usługi administrowania (**10,23%**), transport i magazyny (**10,09%**).

W 2019 r. (według stanu na czerwiec 2019 r.) liczba aktywnych firm z kapitałem zagranicznym we Wrocławiu wynosiła **4093**, z czego **803** to firmy z kapitałem ukraińskim, **408** – niemieckim, **98** – białoruskim, **93** – holenderskim, **40** – francuskim, **35** – chińskim.

Wrocław jest trzecim miastem (po Krakowie i Warszawie) w Polsce pod względem liczby zatrudnionych w sektorze SSC/BPO (centra usług wspólnych/ centra outsourcingowe). Według ABSL Raport 2019* we Wrocławiu na koniec 2019 r. działało 169 takich centrów. Wybrane firmy z branży SSC/BPO to dla przykładu: 3M, OLYMPUS BUSINESS SERVICES, SCHAEFFLER GLOBAL SERVICES EUROPE, SMITH&NEPHEW. Zaawansowane procesy finansowe realizowane są w takich firmach jak: BNY MELLON, UBS, CREDIT SUISSE czy CRISIL IREVNA. Sektor IT (information technology) i telekomunikacyjny to kluczowa, stale i dynamicznie rozwijająca się część lokalnego rynku reprezentowana między innymi przez: CAPGEMINI, COMARCH S.A., DOLBY, GIGASET, GLOBAL LOGIC, LIVE CHAT, NOKIA, S3 GROUP, IBM, TIETO. Inne centra usługowe to: DELAVAL OPERATIONS, EY GDS, HP GBC/HP INC, IBM GSDS, IMPEL BUSINESS SOLUTION, INFOR, UPS GBS. Natomiast z branży produkcji przemysłowej między innymi VOLVO POLSKA, GRUPA SELENA FM, KOELNER, czy przedstawiciele silnie rozwijającego się przemysłu 4.0, jak na przykład: BALLUFF czy FANUC. Z branży usługowej między innymi AMREST HOLDINGS SE, IMPEL, a z branży energetycznej i ciepłowniczej: KOGENERACJA S.A.

Na tle innych miast regionalnych Wrocław oraz Kraków są silnymi ośrodkami branży: informacja i komunikacja (sekcja J według klasyfikacji PKD).

Wykres 18. Zmiany liczby podmiotów sekcji J w największych miastach w Polsce w latach 2015–2019

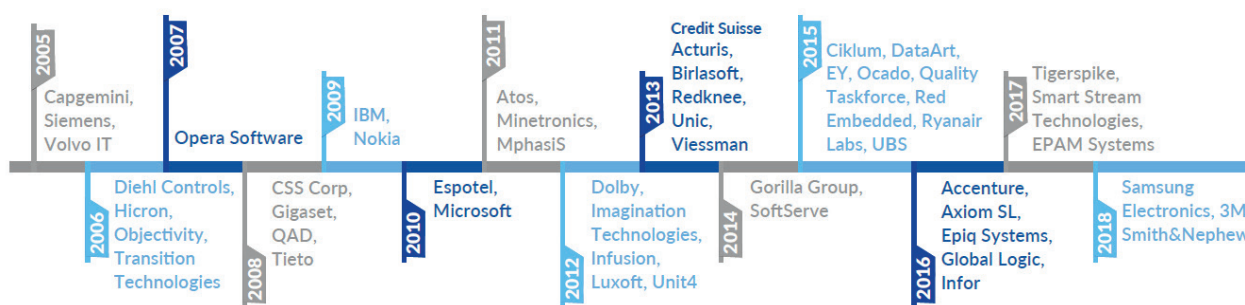

Źródło: GUS

We Wrocławiu szczególnie silnie rozwija się sektor IT (według raportu opublikowanego w 2019 r. przez Agencję Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej S.A. (ARAW), ITCorner, Centrum Badawczo-Rozwojowe BIOSTAT Sp. z o.o., pracowało w nim **36 tys.** pracowników), funkcjonowało **110** dużych centrów IT/ R&D (Research and Development), dlatego miasto nazywane jest czasami polską Doliną Krzemową. Branża nowoczesnych technologii informacyjnych należy do jednych z najważniejszych we Wrocławiu, jeżeli chodzi o tworzenie miejsc pracy. **95%** firm tej branży deklaruje dalszy rozwój usług i produktów, a **84%** chciało zatrudniać specjalistów i rozwijać zespoły IT. Odbiorcy zagraniczni stanowili **66%** klientów firm z sektora informatycznego. Wśród dużych i średnich przedsiębiorstw największy odsetek stanowiły filie globalnych organizacji. Natomiast spośród małych firm **25%** tworzyło rozwiązania z zakresu AI (Sztucznej Inteligencji), a **23%** średnich rozwijało oprogramowanie dla rynku e-commerce.

Rysunek 2. Największe inwestycje zagraniczne w sektorze IT we Wrocławiu

Największe inwestycje zagraniczne w sektorze IT we Wrocławiu

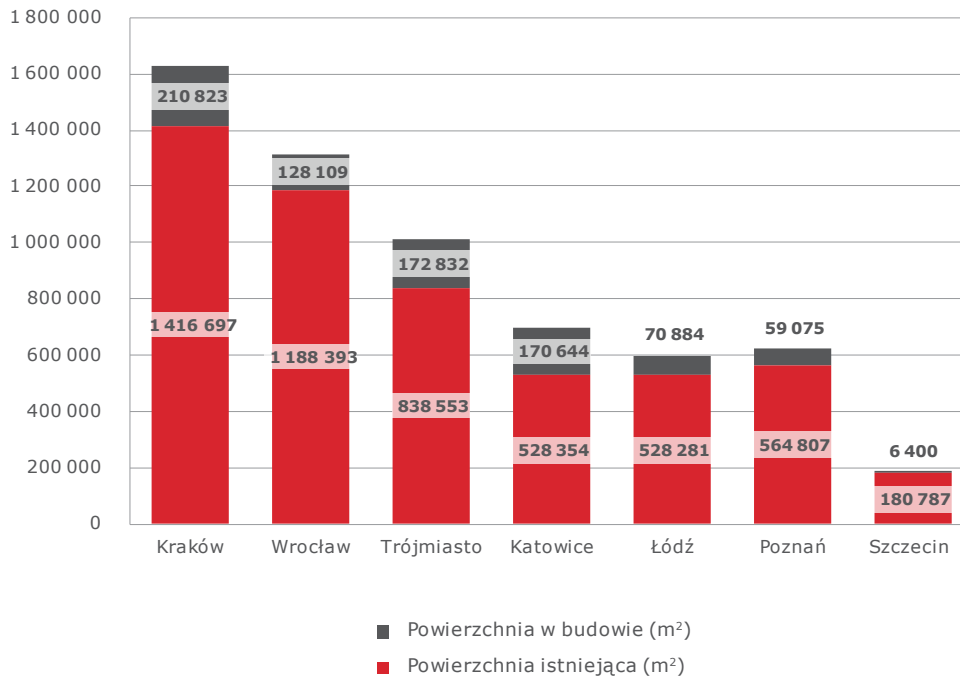
Źródło: Infografika z Raportu 2019 Wrocławski sektor IT; opracowanie Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej, Stowarzyszenie ITCorner, Centrum Badawczo-Rozwojowe BIOSTAT sp. z o.o.

W 2019 r. Wrocław po raz kolejny znalazł się na **drugim miejscu w raporcie Antala „Mobilność specjalistów i menedżerów”** pod względem atrakcyjności relokacyjnej polskich miast, co oznacza, że 38% specjalistów i menedżerów wskazało Wrocław jako pożądane miejsce do pracy, mając na uwadze możliwości rozwoju kariery, edukację, zaplecze kulturalne, komunikacyjne i środowiskowe.

RYNEK POWIERZCHNI BIUROWYCH I HANDLOWYCH

Według danych z CBRE w 2019 r. inwestycje na polskim rynku nieruchomości komercyjnych osiągnęły rekordową wartość 7,7 mld EUR (całkowita wartość inwestycji), co potwierdzało zainteresowanie inwestorów zagranicznych naszym rynkiem. W skali ogólnokrajowej znacząco dominował sektor biurowy (50%), sektor obiektów handlowych (25%) oraz sektor obiektów przemysłowo-magazynowych (20%). **Z miast regionalnych Wrocław posiada obecnie najwyższy (po Krakowie) wskaźnik istniejącej powierzchni biurowej** (ponad 1188 tys. m²), a także jeden z wyższych jeśli chodzi o powierzchnię biurową w budowie (ponad 18 tys. m²).

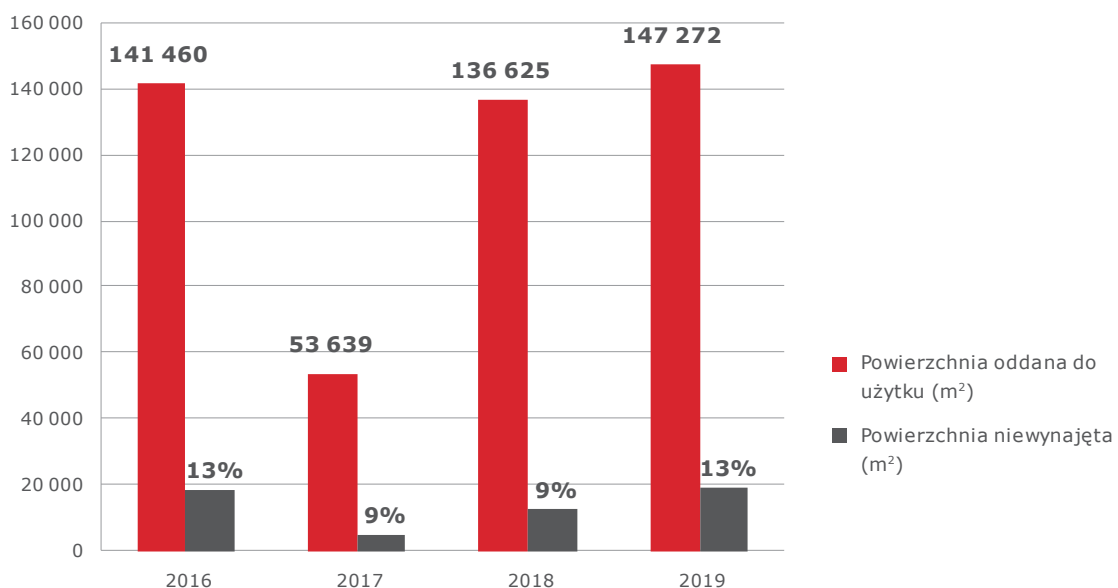
Wykres 19. Rynek powierzchni biurowej w miastach regionalnych w Polsce w 2019 r.

Źródło: CBRE

W 2019 r. we Wrocławiu oddano do użytkowania ponad 147 tys. m² nowej powierzchni biurowej, co jest najwyższą wartością w ostatnich czterech latach.

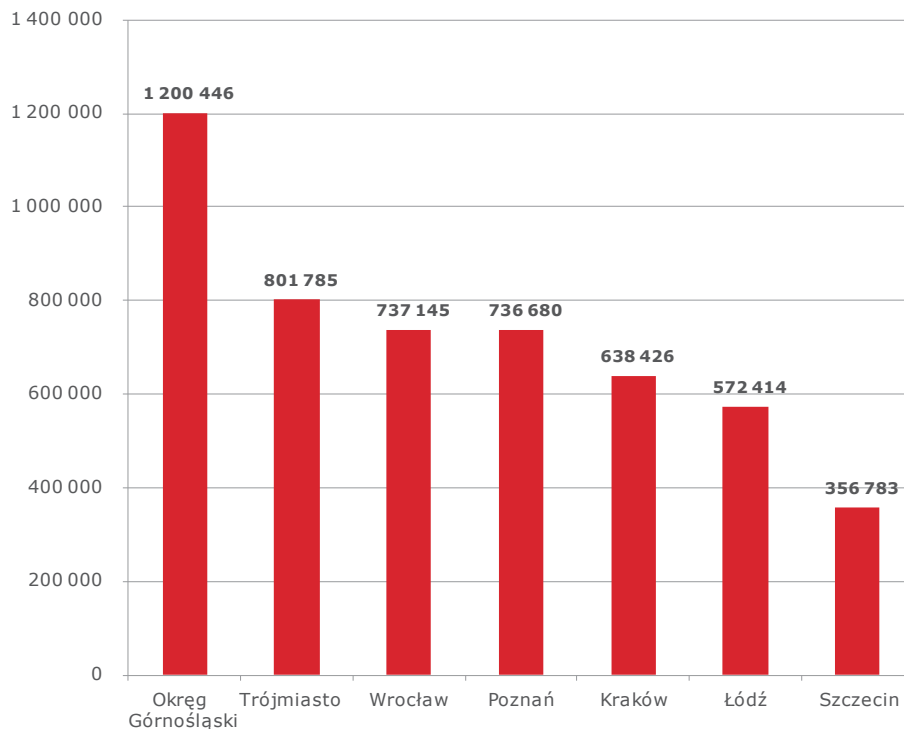
Wykres 20. Rynek powierzchni biurowej we Wrocławiu w latach 2016–2019

Źródło: CBRE

W 2019 r. Wrocław dysponował ponad 737 tys. m² powierzchni handlowej, co plasowało go na 3 miejscu po Okręgu Górnośląskim oraz Trójmieście; podobny wskaźnik powierzchni ma Poznań.

Wykres 21. Rynek powierzchni handlowej w miastach regionalnych w Polsce w 2019 r.

Źródło: CBRE

PARKI TECHNOLOGICZNE I STARTUPY

Wrocławski Park Technologiczny S.A. (WPT) to największa w Polsce pod względem liczby firm działających na jej terenie instytucja biznesowa tego typu. Na terenie WPT swoją działalność prowadzi około **220** firm różnego typu i różnej wielkości. Od jednoosobowych startupów do ponad stuosobowych przedsiębiorstw badawczych – zespołów wykorzystujących skomplikowaną aparaturę oraz laboratoria budowane i udostępniane przez park. Park rozwijał się w 2019 r. poprzez inwestycje w nowe laboratoria badawcze dla swoich dotychczasowych rezydentów, aranżację i udostępnianie nowych przestrzeni produkcyjnych i projektowych oraz przebudowę przestrzeni biurowych.

Celem WPT jest wspieranie i animowanie wrocławskiego ekosystemu startupowego poprzez stworzenie dogodnych warunków rozwoju w dwóch inkubatorach: Dolnośląskim Akademickim Inkubatorze Przedsiębiorczości (DAIP) oraz Inkubatorze Przedsiębiorczości i Technologii (IPIT).

Pierwszy działa w oparciu o stały kontakt z dwunastoma państwowymi uczelniami Wrocławia i Opola, kierując swoją ofertę głównie do przedsiębiorców akademickich, czyli studentów, doktorantów, absolwentów i pracowników akademickich, którzy rozpoczynają działalność w branży technologicznej. Drugi z inkubatorów kieruje swoją ofertę do wszystkich rodzajów mikroprzedsiębiorców, niezależnie od tego, czy mają związek ze sferą akademicką. Siedzibę mają tu zarówno firmy badawcze i produkcyjne, jak i handlowe i informatyczne.

W 2019 r. WPT kontynuował współpracę z Big Science – dużymi europejskimi ośrodkami badawczymi, w tym Europejską Organizacją Badań Jądrowych CERN, Fusion for Energy, Europejską Agencją Kosmiczną. WPT uruchomił Big Science Hub, czyli ogólnokrajową internetową platformę dla firm zainteresowanych dostawami do ośrodków Big Science lub transferem technologii tam powstałych. Platforma Big Science HUB istnieje od roku i ma już kilkadziesiąt tysięcy użytkowników.

W 2019 r. WPT organizował misje gospodarcze do Europejskiej Organizacji Badań Jądrowych CERN (wraz z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju) oraz do drugiego największego projektu międzynarodowego po Międzynarodowej Stacji Kosmicznej – reaktora ITER (wraz z Komisją Europejską).

W 2019 r. do systemu Big Science Hub dołączyło prawie **40** podmiotów zarówno biznesowych, jak i naukowych.

WPT zaangażował się na rzecz włączenia Wrocławia do grona miast udostępniających sieć inkubatorów biznesowych Europejskiej Agencji Kosmicznej (Inkubacja ESA BIC we Wrocławskim Parku Technologicznym przy współpracy z Fundacją Przedsiębiorczości Technologicznej). W WPT uruchomiono także Stellar HUB – program wspierający komercjalizację produktów z zakresu wysokich technologii, pokazujący firmom ścieżkę rozwoju w obrębie parku.

W 2019 r. WPT realizował również pierwszy etap projektu inwestycyjnego pod nazwą „Rozwój oferty wsparcia proinnowacyjnego otoczenia biznesu we Wrocławskim Parku Technologicznym – INNOPOLISnext”. Oddano do użytku Laboratorium Technologii Rozwoju Leku o powierzchni ok. 900 m² w budynku GAMMA kompleksu WPT. Laboratorium wraz z wyposażeniem służyć będzie podmiotom sektora MŚP, w tym rezydentom WPT do rozwijania i opracowywania nowatorskich technologii wytwarzania leków ze szczególnym uwzględnieniem leków na choroby onkologiczne.

Ogółem we Wrocławiu działa ponad 200 startupów, które specjalizują się głównie w dostarczaniu rozwiązań z zakresu e-commerce, sztucznej inteligencji czy analizy danych. Bazę startupów prowadzi Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej (Startup Wrocław na portalu wroclaw.pl).

W mieście działa 25 przestrzeni coworkingowych i inkubatorów przedsiębiorczości oraz ponad 10 organizacji wspierających startupy. W zakresach ich działalności znajdują się między innymi: wynajem przestrzeni wraz z ich obsługą administracyjną, wspieranie edukacji i rozwoju firm, organizacja meetupów, szkoleń i konsultacji.

Pod kątem współpracy nauki i biznesu Wrocław oceniany jest bardzo wysoko: dwie wrocławskie uczelnie znalazły się w rankingu najlepiej ocenianych pod kątem współpracy ze startupami instytucji akademickich: Politechnika Wrocławska i Uniwersytet Ekonomiczny.

W 2019 r. po raz pierwszy w historii Wrocław znalazł się na 1. miejscu prestiżowego, sporządzanego corocznie od 2015 r., raportu przygotowanego przez Fundację Startup Poland. W raporcie odnoszono liczbę startupów do liczby mieszkańców; we Wrocławiu wskaźnik ten wynosi 1 startup na 4,5 tys. mieszkańców. W poprzednich latach – zgodnie z tym kryterium – Wrocław zajmował w raporcie 2. miejsce.

Wrocław jest jedynym z polskich miast, które polepszyło swoją pozycję w raporcie „Startup Ecosystem Rankings 2019” przygotowywanym przez portal StartupBlink. W porównaniu do 2017 r. miasto znajduje się o 26 miejsc wyżej.

Według raportu „StartupCity Hubs in Europe 2018” przygotowanego przez think tank „Mind the Bridge”, Wrocław ma jedno z najlepszych w Europie perspektyw rozwoju ekosystemu startupowego. W kategorii „StartupCity Future Growth” wyższy wskaźnik zanotował jedynie Berlin.

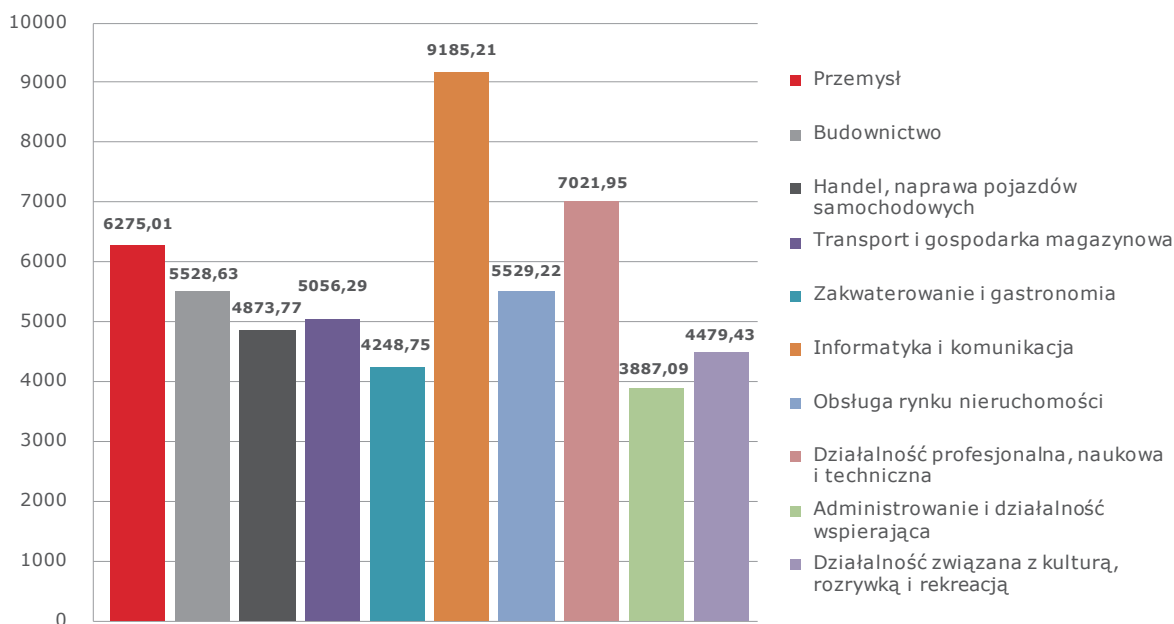
Wrocław ma największą liczbę centrów badawczo-rozwojowych i informatycznych w Polsce – 51 jednostek akredytowanych przez Polskie Centrum Akredytacji, a także największą liczbę pracowników – w tej dziedzinie pracuje we Wrocławiu ponad 26,5 tys. osób.

RYNEK PRACY

W 2019 r. (stan na grudzień 2019), według danych z GUS, we Wrocławiu przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wynosiło **185,2 tys.** osób i było wyższe w porównaniu do roku poprzedniego.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w pierwszych trzech kwartałach 2019 r. we Wrocławiu wynosiło **5530,41** zł. W zależności od branży przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto z tego okresu wynosiło: **6275,01** zł – przemysł; **5528,63** zł – budownictwo; **4873,77** zł – handel, naprawa pojazdów samochodowych; **5056,29** – transport i gospodarka magazynowa; **4248,75** zł – zakwaterowanie i gastronomia, **9185,21** zł – informatyka i komunikacja; **5529,22** zł – obsługa rynku nieruchomości, **7021,95** zł – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; **3887,09** zł – administrowanie i działalność wspierająca; **4479,43** zł – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.

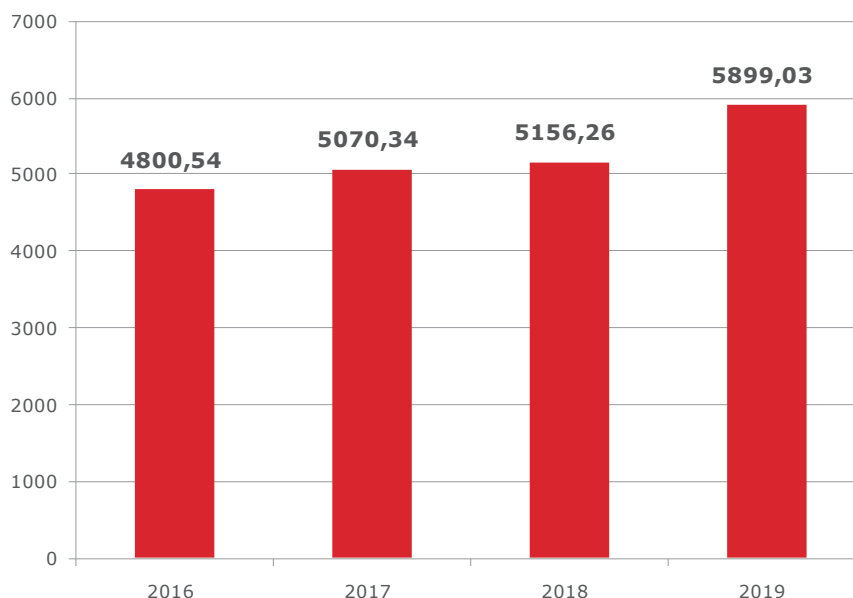
Wykres 22. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2019 r. [w zł]

Źródło: GUS

Według GUS we Wrocławiu przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wzrosło w 2019 r. o **8%** i było wyższe o ponad **5%** niż w województwie dolnośląskim. W grudniu 2019 r. przeciętne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw we Wrocławiu wyniosło **5899,03 zł** (w 2019 r. ustawowe najniższe miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło **2250 zł**). W 2018 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie we Wrocławiu kształtowało się na poziomie **5156,26 zł**, w 2017 r. – **5070,34 zł**, w 2016 r. – **4800,54 zł**.

Wykres 23. Wzrost wynagrodzeń we Wrocławiu w latach 2016–2019 [w zł]

Źródło: GUS

W 2019 r., według danych z Powiatowego Urzędu Pracy we Wrocławiu (PUP), Wrocław po raz kolejny odnotował bardzo niski wskaźnik bezrobocia: **1,6%**. Była to, obok Poznania, Warszawy, Sopotu i Katowic, najniższa stopa bezrobocia spośród dużych miast Polski. W stosunku do roku 2018 stopa bezrobocia zmalała o **0,2%** i była znacznie niższa niż wskaźnik dla Polski (**5,1%**), a także dla całej Unii Europejskiej (**6,8%**). W mieście na koniec 2019 r. (dane z PUP), zarejestrowanych było **6429** bezrobotnych oraz **192** osoby poszukujące pracy. Największą grupę osób bezrobotnych stanowiły osoby w wieku od 35 do 44 lat (**26,94%**). W 2019 r. **32,46%** (najliczniejsza grupa) bezrobotnych

miało wykształcenie wyższe. W strukturze osób bezrobotnych według stażu pracy niezmiennie największy odsetek stanowiły osoby ze stażem pracy do 1 roku (**22,88%**).

W 2019 r. PUP miał **62 439** ofert pracy i aktywizacji zawodowej, w tym **1930** dla osób niepełnosprawnych. Najwięcej ofert dotyczyło zawodów niewymagających wysokich kwalifikacji (między innymi robotników, magazynierów, pakowaczy, pomocy kuchennych). W 2019 r. pracownicy Urzędu nawiązali kontakt z **205** nowymi pracodawcami, dzięki czemu pozyskali **4915** ofert miejsc pracy.

Jednym z instrumentów wspierania rynku pracy jest dofinansowywanie działalności gospodarczej. W 2019 r. przeznaczono na ten cel **11 193 930 zł**. PUP realizował także zadania w zakresie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, wydając na ten cel **95 470 zł** (środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych). Urząd uczestniczył w projektach: „Aktywizacja osób bezrobotnych powyżej 30. roku życia w Powiecie Wrocławskim oraz Powiecie miasto Wrocław”, „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Powiecie Wrocławskim (IV) oraz powiecie miasto Wrocław (IV)”, „Program Aktywizacja i Integracja”; a także podjął współpracę z LG Chem Wrocław Energy, w którego fabryce docelowo ma powstać 2,5 tys. miejsc pracy.

W 2019 r. PUP we Wrocławiu otrzymał nagrodę i tytuł „Lidera aktywizacji osób młodych” (konkurs organizowany przez Fundację Promocji Inicjatyw Społecznych POLPROM) w kategorii publicznych instytucji rynku pracy oraz uzyskał nominację w konkursie „Złote Wachlarze” (konkurs organizowany przez Międzynarodową Organizację do Spraw Migracji (IOM), honorujących tych, którzy podejmują działania przygotowujące instytucje i społeczeństwo do przyjęcia migrantów.

Istotnym działaniem wzmacniającym rynek pracy jest pozyskiwanie przez spółkę ARAW inwestorów z sektora usługowego i produkcyjnego, którzy mogą we Wrocławiu utworzyć nowe miejsca pracy.

Tabela 10. Liczba nowych miejsc pracy utworzonych przez inwestorów pozyskanych przez ARAW w latach 2016–2019

Nowe miejsca pracy	2016	2017	2018	2019
Sektor usługowy	3110	2240	2047	840
Sektor produkcyjny	4855	3990	7220	1600

Źródło: ARAW

INWESTYCJE

Na realizację ważnych dla miasta zadań inwestycyjnych w 2019 r. przeznaczono kwotę 587 mln zł. Najwięcej inwestycji przypadło na transport (241 mln zł), gospodarkę mieszkaniową (89 mln zł), gospodarkę komunalną i ochronę środowiska (61 mln zł) oraz oświatę (50 mln zł).

Tabela 11. Wybrane zadania i programy inwestycyjne zrealizowane w 2019 r.

Nazwa zadania	Wydatki w 2019 [w zł]
Przebudowa ul. Buforowej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 395 we Wrocławiu	60 568 288
Budowa i kompleksowa przebudowa żłobków, przedszkoli, szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych	51 182 470
Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu – etap III	45 703 221
Program rewitalizacji komunalnego zasobu mieszkaniowego	43 320 985
Program poprawy stanu technicznego infrastruktury drogowej	38 946 229
Wrocławski Budżet Obywatelski	24 138 349
Program inicjatyw Rad Osiedli	20 030 489

Nazwa zadania	Wydatki w 2019 [w zł]
Budowa wydzielonej trasy autobusowo-tramwajowej łączącej osiedle Nowy Dwór z Centrum Wrocławia	17 066 609
Prace przygotowawcze i zadania towarzyszące inwestycjom drogowym	16 613 226
Program rowerowy wraz z budową dróg rowerowych we Wrocławiu – etap II	13 655 577
Program zagospodarowania terenów nabrzeży rzeki Oławy we Wrocławiu	13 580 471
Program likwidacji niskiej emisji na terenie Wrocławia – część III	12 051 540
Zadania inwestycyjne wykonywane w obiektach zabytkowych	10 201 419
Program Rewitalizacji Przedmieścia Oławskiego i Przedmieścia Odrzańskiego we Wrocławiu	8 664 318
Budowa Osi Zachodniej we Wrocławiu w ciągu drogi krajowej nr 94	8 620 706
Kompleksowa termomodernizacja wybranych wielorodzinnych budynków mieszkalnych przy ul. Wyszyńskiego i ul. Kurkowej we Wrocławiu	8 134 260
Program rozwoju terenów pod aktywność gospodarczą	7 981 469
Utworzenie wielofunkcyjnych miejsc aktywności społeczności lokalnej na Przedmieściu Oławskim we Wrocławiu	7 747 400
Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej WTWK – Partynice we Wrocławiu – Etap I – Budowa parku linearnego wokół toru wyścigowego wraz z przyrodniczą ścieżką edukacyjną oraz Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej na terenie WTWK Partynice	7 555 060
Program przebudowy miejskich obiektów sportowych	7 489 010
Utworzenie Dziennego Domu Pomocy i Klubu Integracji Społecznej przy ul. Skoczylasa 8 oraz rozbudowa Wrocławskiego Centrum Integracji przy ul. Strzegomska 49 we Wrocławiu	7 388 099
Program Ruchu Pieszego	7 228 424
Program rewitalizacji zieleni, nabrzeży i wysp odrzańskich	6 068 823
Ruska 46 abc – przestrzeń dla kultury	5 868 985

Źródło: UMW

W 2019 r. złożono wnioski o dofinansowanie 78 projektów współfinansowanych ze środków europejskich oraz monitorowano 207 projektów, dla których w latach wcześniejszych podpisano umowy o dofinansowanie.

Tabela 12. Wybrane projekty infrastrukturalne realizowane w 2019 r., których beneficjentem jest gmina Wrocław

Lp.	Tytuł projektu	Lata realizacji	Aktualna wartość dofinansowania [w zł]	Aktualna wartość całkowita projektu [zł]	Program	Obszar
1.	Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu – Etap III A	2015–2023	96 740 853,00	268 815 635,40	POIiŚ	Transport niskoemisyjny
2.	Budowa wydzielonej trasy autobusowo-tramwajowej łączącej osiedle Nowy Dwór z Centrum Wrocławia	2016–2020	109 756 098,00	245 354 399,18	POIiŚ	Transport niskoemisyjny
3.	Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej WTWK – Partynice we Wrocławiu – Etap I – Budowa parku linearnego wokół toru wyścigowego wraz z przyrodniczą ścieżką edukacyjną	2017–2019	4 497 664,50	6 399 959,77	POIiŚ	Zieleń
4.	Utworzenie Dziennego Domu Pomocy i Klubu Integracji Społecznej przy ul. Skoczylasa 8 we Wrocławiu oraz rozbudowa Wrocławskiego Centrum Integracji przy ul. Strzegomska 49 we Wrocławiu	2017–2019	8 811 367,31	12 337 212,52	RPO	Infrastruktura społeczna
5.	Utworzenie dziennych domów pomocy przy ulicach Semaforowej 5 oraz Karmelkowej 25 we Wrocławiu	2017–2019	3 553 230,17	6 181 569,80	RPO	Infrastruktura społeczna
6.	Program zagospodarowania terenów nabrzeży rzeki Oławy we Wrocławiu	2018–2019	6 489 196,00	9 552 180,27	RPO	Rewitalizacja
7.	Wykonanie prac remontowych i termomodernizacyjnych nieruchomości przy ul. Mierniczej 10, 18, 24 we Wrocławiu	2018–2020	5 255 126,29	9 077 771,37	RPO	Rewitalizacja
8.	Budowa Osi Zachodniej we Wrocławiu w ciągu drogi krajowej nr 94	2015–2019	233 390 021,24	296 629 745,35	POIiŚ	Drogi

Źródło: UMW

HANDEL OKRĘŻNY

We Wrocławiu z roku na rok zwiększa się liczba miejsc przeznaczonych do handlu okrężnego. W 2019 r. został utworzony na boisku szkolnym po dawnym LO nr V „Ryneczek Jemiołowa”. Koszt zaadaptowania boiska na cele targowiska oraz wykonanie niezbędnej infrastruktury to ponad 900 000 zł. Operatorem wyłonionym w konkursie zostało Stowarzyszenie Kupców Arena. Ryneczek Jemiołowa, oprócz funkcji czysto handlowych, ma stanowić miejsce spotkań lokalnej społeczności. Uroczyste otwarcie odbyło się 14 września 2019 r. Dużą popularnością cieszą się również jarmarki okolicznościowe, szczególnie Jarmark Bożonarodzeniowy, będący również atrakcją turystyczną miasta.

Tabela 13. Liczba miejsc do sprzedaży na targowiskach i w handlu ulicznym organizowana na nieruchomościach komunalnych w latach 2015–2019

Lp.	Liczba miejsc do handlu/gastronomii na targowiskach, jarmarkach, w handlu okrężnym	2015	2016	2017	2018	2019
1.	Jarmark Bożonarodzeniowy	150	160	180	190	213
2.	Jarmark Świętojański	55	61	64	64	70
3.	Jarmark Ekologiczny	30	30	0	0	0
4.	Kiermasz Wszystkich Świętych	69	69	69	69	69
5.	Jarmark Włoski	20	20	0	20	17
6.	Świąteczny Złot Food Trucków	0	0	0	0	14
7.	Targowisko – Lotnicza*	47	47	47	47	47
8.	Targowisko – Żmigrodzka*	60	60	60	60	60
9.	Targowisko – Ptasia	30	30	30	30	30
10.	Targowisko – Skoczylasa	30	30	30	30	30
11.	Targowisko – Komandorska	120	120	120	120	120
12.	Targowisko – Niedźwiedzia*	120	120	120	120	120
13.	Targowisko – Jemiołowa	0	0	0	0	35
14.	Handel okrężny – całoroczny*	57	57	54	54	54
15.	Handel okrężny – miejsca sezonowe*	87	87	76	76	83
Łącznie:		875	891	850	880	962

Uwaga:* oznacza, że są wolne miejsca

Źródło: UMW

**PLANOWANIE
PRZESTRZENNE,
ARCHITEKTURA
I BUDOWNICTWO**

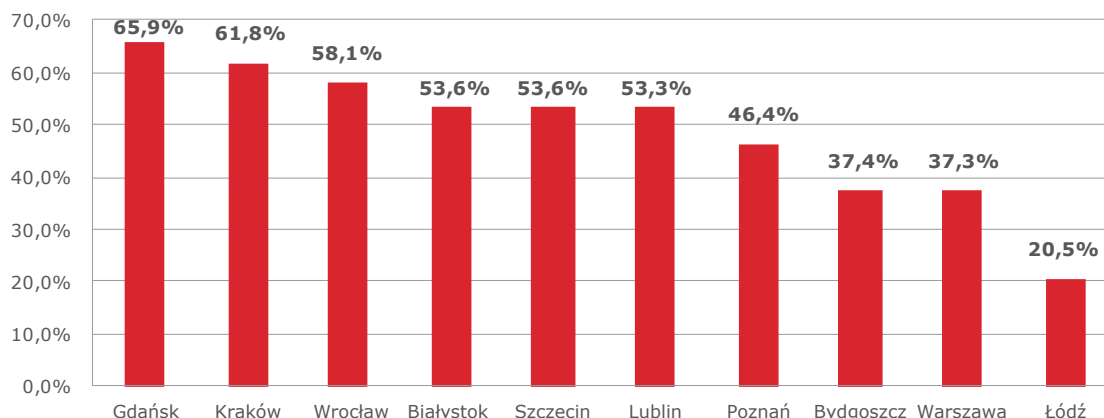
Zasady kształtowania struktury przestrzennej miasta zawarte są w „**Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia**” (Studium), przyjętym uchwałą nr L/1177/18 z Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 stycznia 2018 r. Określone w nim polityki miejskie dotyczące mieszkalnictwa, gospodarki, zieleni i rzek, przestrzeni publicznych, ochrony wartości kulturowych, transportu i infrastruktury, kompozycji miejskiej stanowią wytyczne dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Kontynuując politykę przestrzenną określoną w Studium, w 2019 r. rozpoczęto realizację programu „**Osiedla kompletne**”, którego celem jest stworzenie wytycznych przestrzennych, kierujących rozwój każdego z osiedli Wrocławia. Według założeń osiedle kompletne to miejsce, w którym dobrze się żyje i w którym zaspokajane są wszystkie podstawowe potrzeby mieszkańców, zapewniony jest dostęp do usług i zieleni, a także zachowany jego unikalny charakter. Proces doskonalenia wrocławskich osiedli ma służyć wsparciu i aktywizacji lokalnych społeczności, dlatego jednym z najistotniejszych elementów każdego projektu jest udział wszystkich zainteresowanych.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na koniec 2018 r. Wrocław był trzecim miastem w Polsce, jeżeli chodzi o pokrycie powierzchni miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp), biorąc pod uwagę grupę największych miast w Polsce.

Wykres 24. Procent powierzchni miasta pokryty miejscowymi planami w 2018 r. w największych miastach w Polsce

Źródło: GUS

Na koniec 2019 r. obowiązywały **453** plany na **58,4%** powierzchni miasta, co oznacza, że obejmowały **17 107,47 ha**.

W 2019 r. w opracowaniu było **116 mpzp**, z czego w 2019 r. **17** uchwalono. W 2019 r. przystąpiono do opracowania **36** planów obejmujących **993,22 ha** (3,4% powierzchni miasta).

Poniższe tabele przedstawiają procentowy udział powierzchni planów uchwalonych i planów będących w opracowaniu w ogólnej powierzchni miasta – stan na dzień 31 grudnia 2019 r.

Tabela 14. Udział mpzp w ogólnej powierzchni miasta

Plany	Liczba planów	Powierzchnia [ha] **	Udział w powierzchni miasta [%]
uchwalone od 1995 r.	453	17 107,47	58,4
uchwalone w 2019 r.	17	175,01	0,6
uchwalone obowiązujące*	453	17 107,47	58,4
w opracowaniu	99	2 058,26	7,0

* liczba planów obowiązujących nie obejmuje uchwał Rady Miejskiej Wrocławia stanowiących zmianę uchwalonego planu miejscowego

** obszar miasta objęty planami (całkowita powierzchnia planów miejscowych)

Źródło: UMW

Tabela 15. Tereny objęte mpzp uchwalonymi po 1 stycznia 1995 r.

	II-III kadencja RMW (1994– 2002)	IV kadencja RMW (2002– 2006)	V kadencja RMW (2006– 2010)	VI kadencja RMW (2010– 2014)	VII kadencja RMW (2014– 2018)	VIII kadencja RMW (2018– 2023)	Powierzchnia miasta obecnie objęta mpzp
	procedury z uwzględnieniem uchylonych mpzp						bez uchylonych mpzp*
Powierzchnia miasta objęta planami (%)	6,1	23,2	17,7	13,1	3,2	0,6	58,4
Powierzchnia miasta objęta planami (ha)	1 791	6 781	5 193	3 843,65	951,36	175,01	17 107,47
Liczba planów uchwalonych	54	113	115	97	85	17	453

* liczba planów obowiązujących nie obejmuje uchwał Rady Miejskiej Wrocławia stanowiących zmianę uchwalonego planu miejscowego

Źródło: UMW

Tabela 16. Liczba mpzp lub zmian mpzp uchwalonych w latach 2016–2019 (z uwzględnieniem mpzp w międzyczasie uchylonych)

Lata	Liczba planów	Powierzchnia [ha]	Udział w powierzchni miasta [%]
2016	20	113,05	0,4
2017	11	162,51	0,6
2018	25	388,41	1,3
2019	17	175,01	0,6

Źródło: UMW

WNIOSKI O ZMIANĘ OBOWIĄZUJĄCYCH MPZP

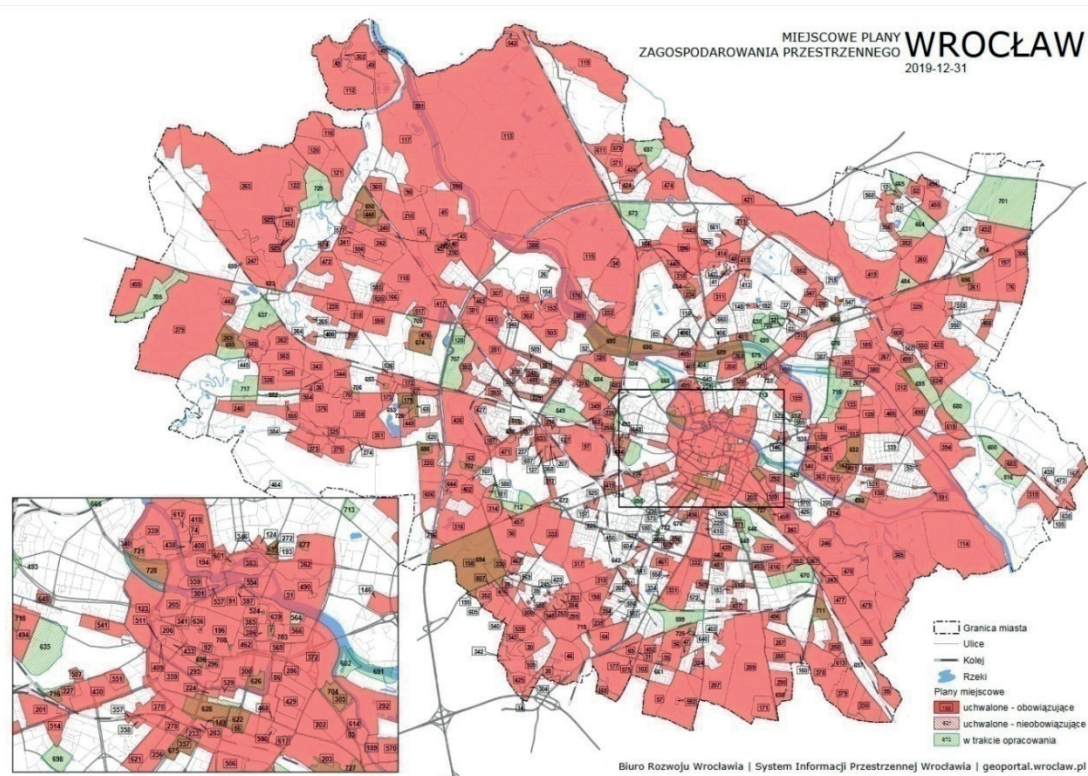
Każdego roku składane są wnioski o przystąpienie do sporządzenia mpzp lub zmianę planów obowiązujących. W ostatnich dwóch latach liczba wniosków wzrosła o około 45% w stosunku do roku 2017. W 2019 r. rozpatrzono pozytywnie 70% złożonych wniosków. Pozytywne rozpatrzenie wniosku o przystąpienie do sporządzenia mpzp lub zmianę obowiązującego mpzp nie przesądza o terminie podjęcia uchwały o przystąpieniu do sporządzenia mpzp.

Tabela 17. Liczba wniosków o sporządzenie mpzp lub zmianę obowiązujących w latach 2016–2019

Rok	Liczba wniosków
2016	60
2017	58
2018	89
2019	88

Źródło: UMW

Rysunek 3. Miejsce plany zagospodarowania przestrzennego

Źródło: UMW, System Informacji Przestrzennej, geoportal.wroclaw.pl

OSIEDLA KOMPLETNE

W 2019 r. rozpoczęto realizację programu Osiedla kompletne. Wykonanie analiz urbanistycznych i przeprowadzenie konsultacji społecznych pozwala postawić diagnozę co do kierunków rozwoju przestrzennego i funkcjonalnego osiedla – swobody poruszania się po nim, komfortu przebywania na jego obszarze i dostępności oferty mającej wpływ na jakość życia mieszkańców – zgodnie z ideą „Cały Wrocław bliżej domu”. Do programu mogą być kwalifikowane osiedla o różnym stopniu ukończenia, od istniejących i historycznych po te dopiero powstające. Wytyczne przestrzenne sporządzane są na bazie typologii elementów osiedla i ról, jakie dane miejsca mają pełnić. Przy czym nie jest określany ich szczegółowy sposób urządzenia, bo zakładamy, że potrzeby mieszkańców mogą zmieniać się w czasie, a dążenie do indywidualności każdego obszaru powinno móc znaleźć wyraz w jego zagospodarowaniu.

W przyjętym na początku 2018 r. Studium Wrocław podzielono na 101 tzw. jednostek urbanistycznych. Są to różnorodne w charakterze skupiska zabudowy, także mieszkaniowej. Ten model lepiej oddaje prawdziwą strukturę i funkcjonowanie miasta, niż czysto administracyjny podział na 48 osiedli. To właśnie ten podział na jednostki urbanistyczne stał się podstawą dla Osiedli kompletnych.

W 2019 r. zrealizowano pilotaż programu – w czterech, wybranych na podstawie zapisów Studium, jednostkach urbanistycznych. Były to: Śródmieście Południowe, Jagodno, Jerzmanowo-Jarnołów, Małlice Małe.

Autorzy pilotażu analizowali uwarunkowania i zagospodarowanie tych obszarów, brali pod uwagę istniejące plany inwestycyjne. Analizowano życie społeczne, tożsamość i charakter badanych jednostek. Sprawdzano je pod kątem przystosowania do zmian klimatu. Spotykano się też z mieszkańcami, zbierając w ten sposób informacje o lokalnych potrzebach. Pracami kierowała potrzeba budowania współpracy i współdziałania na rzecz własnego otoczenia, pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi i ponad podziałami własnościowymi. Efektem pilotażu są szczegółowe opracowania dla każdej z czterech jednostek, zawierające wytyczne przestrzenne oraz zasady i dokumentację przeprowadzonych prac. Materiały powstałe w ramach pilotażu zostały zgromadzone w podsumowujących zeszytach, który podobnie jak interaktywne mapy Osiedli kompletnych umieszczone zostały we wrocławskim Geoportalu pod adresem: www.geoportal.wroclaw.pl/mapy/kompletne.

Wytyczne przestrzenne mają ułatwiać planowanie i koordynację podejmowanych inicjatyw. Jako wspólnie wypracowana baza kierunków i potrzeb rozwoju osiedla mogą być pomocne dla wszystkich, którzy chcą podejmować działania inwestycyjne lub realizować różne projekty społeczne czy kulturalne w skali osiedlowej. Wytyczne stanowią również podstawę dla Rad Osiedli i władz miasta w realizacji polityki rozwoju tych obszarów.

WSPÓŁPRACA Z DEWELOPERAMI – MODEL EKONOMETRYCZNY

Ogromny popyt na nowe mieszkania sprawił, że inwestorzy zaczęli poszukiwać nowych lokalizacji pod zabudowę mieszkaniową. W konsekwencji pojawiła się potrzeba stworzenia infrastruktury społecznej, technicznej i komunikacyjnej. W 2019 r. przygotowano model współpracy z inwestorami, pozwalający określić zadania miasta w obliczu nowych przedsięwzięć inwestycyjnych (głównie mieszkaniowych) oraz oszacować ich koszty i zyski, zarówno dla miasta, jak i inwestorów.

USTAWA Z DNIA 5 LIPCA 2018 R. O UŁATWIENIACH W PRZYGOTOWANIU I REALIZACJI INWESTYCJI MIESZKANIOWYCH ORAZ INWESTYCJI TOWARZYSZĄCYCH, TZW. LEX DEWELOPER

W trybie ustawy LEX DEWELOPER złożono dwa wnioski o wydanie decyzji lokalizacyjnej dla zabudowy mieszkaniowej. Dla jednego z wniosków Rada Miejska Wrocławia podjęła uchwałę o odmowie wydania ustalenia lokalizacji inwestycji mieszkaniowej. Drugi wniosek pozostał bez rozpatrzenia z powodu jego niekompletności.

MIESZKALNICTWO

Według danych z GUS w 2019 r. oddano w Polsce do użytkowania około 207,2 tys. mieszkań, czyli o 12% więcej niż rok wcześniej. W ostatnich latach tempo budowy mieszkań wyraźnie wzrasta, zwłaszcza w dużych miastach. Za portalem twoje-miasto.pl dla Otodom.pl, według danych z GUS, między rokiem 2008 a 2018 liczba mieszkań oddanych do użytkowania wzrosła w Poznaniu o 19,8%, a w Warszawie o 22,9%. W Krakowie przyrost wyniósł 45,1%, a w Gdańsku 50,6%. Jednak na czoło stawki zdecydowanie wysunął się **Wrocław**, gdzie liczba oddanych lokali mieszkalnych zwiększyła się o 78,6%.

Do początku XXI w. osiedla mieszkaniowe we Wrocławiu powstawały głównie w pobliżu centrum. Jednak w ostatnich latach zasób nieruchomości w tej części miasta wyczerpał się, w związku z tym zaczęto budować mieszkania na bardziej oddalonych osiedlach, jak: Psie Pole, Kowale, Swojczyce, Strachocin, Księża Małe i Wielkie, Brochów, Wojszyce, Jagodno, Ołtaszyn, Klecina, Oporów, Leśnica, Stabłowice, Maślice, czy nawet Lipa Piotrowska.

Nowym zjawiskiem ostatnich lat na wrocławskim rynku deweloperskim jest „odwracanie się ku Odrze”. Wiele inwestycji powstaje na brzegach rzeki. Przed dekadą wrocławianie niechętnie poszukiwali mieszkań nad Odrą. Teraz powstają tam nowe osiedla, takie jak choćby Olimpia Port, Miasto Marina, Promenady Wrocławskie.

W okresie od 2016 r. do 2019 r. powierzchnia terenów przekształconych pod funkcję mieszkaniową oraz nowych terenów mieszkaniowych wyniosła w sumie około 240 ha.

Rysunek 4. Zmiana użytków gruntów we Wrocławiu na przestrzeni lat 2016–2019

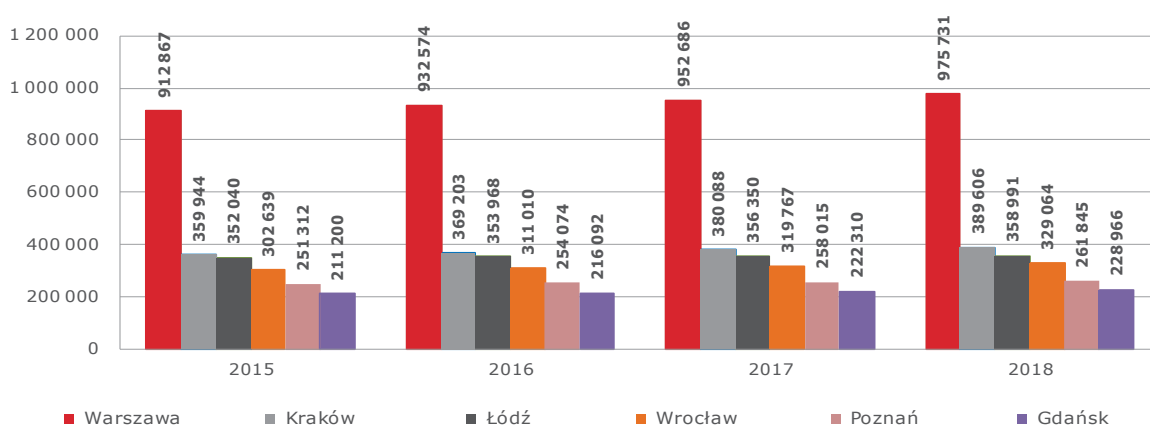

- nowe tereny mieszkaniowe
- przekształcenia terenów zurbanizowanych i zabudowanych na mieszkaniowe

Źródło: UMW

Ze względu na brak danych za 2019 r. dotyczących całkowitego **zasobu mieszkaniowego** we Wrocławiu, dla celów porównawczych i oceny trendu w tej dziedzinie, analizie poddano dane do 2018 r. W 2018 r. było we Wrocławiu 329 tys. mieszkań. Od 2016 r. mamy do czynienia ze stałym wzrostem ich liczby – rocznie przybywa ok. 3% mieszkań. Z danych dotyczących liczby mieszkań oddanych do użytku w 2019 r. wnioskować można, iż w roku tym nastąpił dalszy wzrost ogólnej liczby mieszkań we Wrocławiu i co za tym idzie, procent ten będzie wyższy. Poniżej porównanie z innymi miastami.

Wykres 25. Liczba mieszkań ogółem w największych miastach w Polsce na przełomie lat 2015–2018

Źródło: GUS

W 2019 r. we Wrocławiu było 34,2 tys. mieszkań komunalnych. Natomiast w 2018 r. 34,8 tys. Stanowiło to około 10% całego zasobu mieszkaniowego miasta. W innych dużych miastach, oprócz Łodzi, zasób komunalny stanowił w 2018 r. mniej niż 10% całkowitego zasobu mieszkaniowego.

Tabela 18. Liczba mieszkań komunalnych w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018

Miasto	Mieszkania komunalne			
	2015	2016	2017	2018
Warszawa	81 077	80 476	-	81 286
Łódź	47 902	45 772	-	44 045
Wrocław	37 421	36 489	-	34 805
Gdańsk	18 101	17 578	-	17 403
Kraków	16 195	15 745	-	14 810
Poznań	12 681	12 500	-	12 546

Źródło: GUS

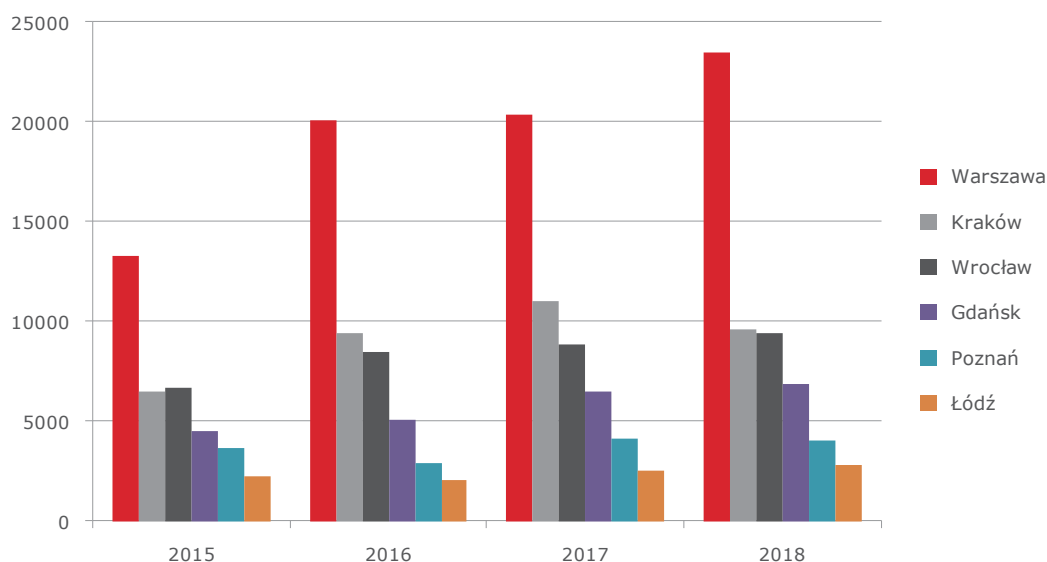
Z danych pozyskanych od Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego dla Wrocławia za rok 2019 wynika, że nastąpił znaczący wzrost **liczby mieszkań oddanych do użytkowania (11 236)**. Z danych GUS wynika, że w latach 2015–2018 liczba oddanych do użytku mieszkań wzrastała, co pozwala wnioskować, że trend ten utrzymał się również w 2019 r. W tej dziedzinie byliśmy w 2018 r. trzecim miastem w Polsce.

Tabela 19. Liczba mieszkań oddanych do użytku w największych miastach w Polsce w latach 2015–2019

Miasto	2015	2016	2017	2018	2019
Warszawa	13 306	20 119	20 331	23 430	b.d.
Kraków	6 455	9 363	11 044	9 606	b.d.
Wrocław	6 671	8 475	8 844	9 444	11 236
Gdańsk	4 506	5 080	6 442	6 851	b.d.
Poznań	3 629	2 915	4 069	4 006	b.d.
Łódź	2 252	2 066	2 520	2 800	b.d.

Źródło: GUS

Wykres 26. Liczba mieszkań oddanych do użytku w największych miastach w Polsce na przełomie lat 2015–2018

Źródło: GUS

Tabela 20. Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytku w największych miastach w Polsce

Miasto	2008 [m ²]	2012 [m ²]	2016 [m ²]	2018 [m ²]
Warszawa	1 434 409	970 442	1 192 512	1 398 116
Kraków	424 155	430 626	537 953	549 676
Wrocław	358 342	436 715	498 861	534 700
Gdańsk	311 693	333 689	303 344	383 196
Poznań	301 670	194 135	191 316	252 969

Źródło: Twoje-miasto.pl dla Otodom na podstawie danych z GUS

We Wrocławiu najwięcej mieszkań – przede wszystkim w budynkach wielorodzinnych – powstaje w ramach budownictwa deweloperskiego. Na rynku mieszkaniowym działa również spółka miejska Towarzystwo Budownictwa Społecznego Wrocław Sp. z o.o. (TBS). Kluczowe inwestycje TBS są realizacją Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Wrocław na lata 2014–2019.

W grudniu 2019 r. na osiedlu Nowe Żerniki TBS Wrocław zakończył budowę budynku wielopokoleniowego łączącego trzy funkcje: mieszkań ze zorganizowaną opieką dla osób starszych i niepełnosprawnych, mieszkań pod wynajem oraz przedszkola. Jest to jeden z pierwszych takich projektów w Polsce. Powstał on z udziałem finansowym Banku Gospodarstwa Krajowego. W budynku znajduje się 57 lokali mieszkalnych dla seniorów (łącznie powierzchnia użytkowa: 2 343,52 m²), pomieszczenia dziennego pobytu dla osób starszych i niepełnosprawnych (między innymi stołówka, gabinety lekarskie, sale rekreacyjne), 60 lokali mieszkalnych na wynajem (łącznie powierzchnia użytkowa: 3 379,83 m²), 3 lokale usługowe oraz przedszkole. Nie ma w nim barier architektonicznych, mieszkania są energooszczędne i wykończone „pod klucz”. Na wewnętrznym dziedzińcu znajduje się teren zielony z tarasem, siłownia i plac zabaw. Koszt inwestycji wyniósł około 36 mln zł. W ramach budownictwa społecznego na terenie osiedla Brochów, przy ulicy Afgańskiej powstają dwa budynki wielorodzinne. Zakończenie inwestycji planowane jest na drugi kwartał 2020 r. Koszt inwestycji to około 39 mln zł. Temat ten pokrótce omówiono w rozdziale MIENIE KOMUNALNE.

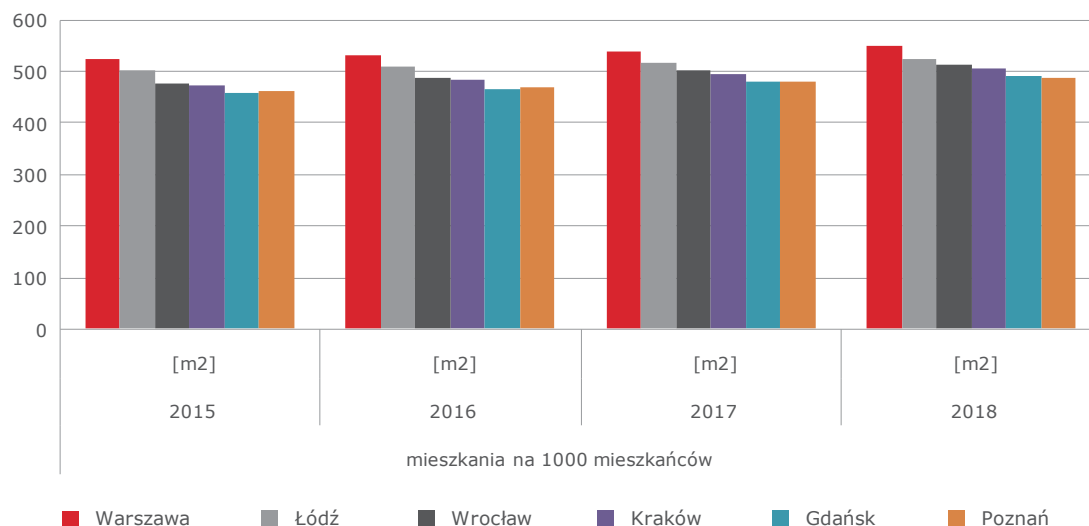
Tabela 21. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania wg form budownictwa w 2018 r. w największych miastach w Polsce

Miasto	Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	Indywidualne	Spółdzielcze	Komunalne	Społeczne czynszowe	Zakładowe
Warszawa	22 552	615	138	68	56	1
Wrocław	9 147	184	113	0	0	0
Kraków	9 131	475	0	0	0	0
Gdańsk	6 556	176	30	12	77	0
Poznań	3 545	321	0	140	0	0

Źródło: Twoje-miasto.pl dla Otodom na podstawie danych z GUS

Z analizowanych danych dotyczących liczby mieszkań na tysiąc mieszkańców wynika, że we Wrocławiu liczba ta wyniosła w 2018 r. 513,6, co plasuje nas na 3. miejscu po Warszawie i Łodzi. Wynik ten przewyższa tak średnią unijną (435–440 mieszkań na 1000 osób), jak krajową i wojewódzką. W ramach Narodowego Programu Mieszkaniowego rząd zaplanował, że w 2030 r. na 1000 mieszkańców będzie przypadało 435 mieszkań. A zatem wskaźnik liczby mieszkań na tysiąc mieszkańców osiągnięty we Wrocławiu w 2018 r. był znacząco wyższy od planowanego za 10 lat dla Polski.

Wykres 27. Liczba mieszkań na tysiąc mieszkańców w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018

Źródło: GUS

Powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych we Wrocławiu w latach 2016–2018 utrzymuje się na podobnym poziomie i jest, po Warszawie, najwyższa w Polsce.

Tabela 22. Powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych w największych miastach w Polsce w latach 2016–2018

Miasto	Ogółem		
	2016 [m ²]	2017 [m ²]	2018 [m ²]
Warszawa	1 375 351,3	1 287 772,0	1 317 641,7
Wrocław	669 644,1	661 466,0	697 228,1
Kraków	566 098,4	530 693,5	581 920,6
Gdańsk	403 973,8	461 718,0	508 849,1
Poznań	320 897,7	343 457,2	402 781,3
Łódź	272 532,5	270 172,6	367 576,7

Źródło: GUS

We Wrocławiu **powierzchnia użytkowa budynków zbiorowego zamieszkania** oddanych do użytkowania w 2019 r. była najwyższa ze wszystkich analizowanych poniżej miast.

Tabela 23. Budynki zbiorowego zamieszkania oddane do użytkowania w największych miastach w Polsce w latach 2016–2019

Miasto	budynki zbiorowego zamieszkania			
	powierzchnia użytkowa ogółem			
	2016 [m ²]	2017 [m ²]	2018 [m ²]	2019 [m ²]
Wrocław	857	6 158	10 585	3 403
Kraków	6 078	189	10 331	3 384
Gdańsk	783	971	1 084	1 882
Warszawa	3 798	7 338	11 558	1 772
Poznań	694	0	7 777	924

Źródło: GUS

STANDARD ZAMIESZKIWANIA

Od 2015 r. przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania we Wrocławiu, podobnie zresztą jak w Krakowie, Gdańsku i Poznaniu, nieznacznie zmalała (minimalnie wzrosła w Warszawie), lecz pozostała najwyższa wśród największych miast polskich.

Tabela 24. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018

Miasto	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania			
	2015 [m ²]	2016 [m ²]	2017 [m ²]	2018 [m ²]
Wrocław	70,2	69,9	69,6	69,3
Kraków	57,7	57,7	57,7	57,6
Warszawa	58,9	58,9	59,0	59,0
Gdańsk	59,4	59,4	59,3	59,2
Poznań	64,6	64,6	64,5	64,5

Źródło: GUS

Przeciętna liczba osób na jedno mieszkanie we Wrocławiu maleje z każdym rokiem, co podwyższa standard zamieszkiwania. Według danych GUS w 2018 r. wynosiła ona 1,95. Rokrocznie od 2015 r. systematycznie spada o 0,05. Zatem można się spodziewać obniżenia tego wskaźnika również i w roku 2019. Przeciętna liczba osób na jedno mieszkanie jest we Wrocławiu niższa niż w Krakowie, Poznaniu i Gdańsku.

Z danych opublikowanych przez GUS wynika, że we Wrocławiu około 83% budynków mieszkalnych jest podłączonych do sieci wodociągowej, natomiast około 84% do kanalizacji.

Tabela 25. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018

Miasto	Ogółem							
	wodociąg				kanalizacja			
	2015 [%]	2016 [%]	2017 [%]	2018 [%]	2015 [%]	2016 [%]	2017 [%]	2018 [%]
Poznań	97,0	97,0	97,0	99,2	93,0	93,0	93,0	93,0
Gdańsk	100,0	100,0	100,0	100,0	90,7	92,4	92,5	92,6
Wrocław	81,9	82,2	83,2	82,9	83,5	83,8	84,6	84,4
Kraków	92,6	81,1	80,1	77,3	87,8	76,5	75,6	73,0
Warszawa	73,3	73,4	73,5	73,0	59,6	61,9	62,0	61,7

Źródło: GUS

BUDOWNICTWO NIEMIESZKALNE

Biorąc pod uwagę **powierzchnię użytkową hoteli**, Wrocław plasuje się na 3. miejscu po Warszawie i Gdańsku.

Tabela 26. Powierzchnia użytkowa hoteli i zakwaterowania turystycznego ogółem w największych miastach w Polsce w latach 2016–2019

Miasto	Budynki hoteli				Budynki zakwaterowania turystycznego pozostałe			
	powierzchnia użytkowa ogółem				powierzchnia użytkowa ogółem			
	2016 [m ²]	2017 [m ²]	2018 [m ²]	2019 [m ²]	2016 [m ²]	2017 [m ²]	2018 [m ²]	2019 [m ²]
Warszawa	51 805	9 641	52 161	51 459	0	0	4 774	0
Gdańsk	18 437	14 781	11 619	48 026	0	118	162	1 140
Wrocław	19 008	3 950	5 539	32 116	0	0	0	0
Kraków	2 323	4 074	14 856	29 586	220	0	0	0
Poznań	2 048	494	4 091	8 153	0	0	1 007	0

Źródło: GUS

W 2019 r. **powierzchnia użytkowa budynków handlowo-usługowych** wynosiła we Wrocławiu 35 820 m², co dawało mu 4. miejsce w Polsce po Warszawie, Krakowie i Poznaniu.

Tabela 27. Powierzchnia użytkowa budynków handlowo-usługowych ogółem w największych miastach w Polsce w latach 2016–2019

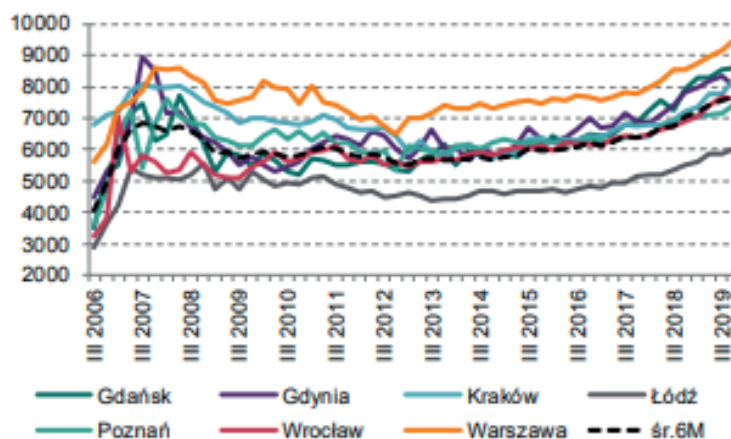
Miasto	Budynki handlowo-usługowe			
	powierzchnia użytkowa ogółem			
	2016 [m ²]	2017 [m ²]	2018 [m ²]	2019 [m ²]
Warszawa	109 135	134 304	55 589	121 988
Kraków	73 793	96 406	38 832	58 829
Poznań	294 250	21 940	38 839	41 586
Wrocław	34 809	205 259	50 090	35 820
Gdańsk	123 574	30 420	178 506	27 678

Źródło: GUS

CENY LOKALI MIESZKALNYCH

Ceny transakcyjne m² lokalu mieszkalnego w 2007 r. w największych miastach Polski, w tym we Wrocławiu, zanotowały ogromny wzrost. Jednak nie utrzymały się na tym poziomie i już od 2008 r. zaczęły spadać. Tendencja spadkowa widoczna była aż do 2015 r. Od tego momentu ceny stale rosną.

Wykres 28. Ceny transakcyjne m² mieszkań za czwarty kwartał od 2006 r. do 2019 r. w największych miastach w Polsce

Źródło: NBP

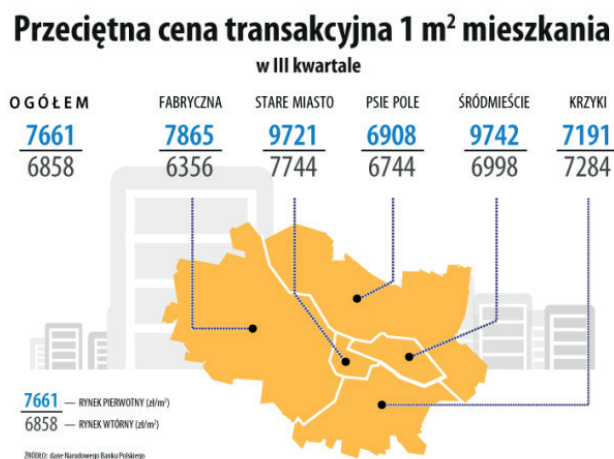
Prezentowane dane dotyczące ceny rynkowej 1 m² lokalu mieszkalnego odnoszą się do sprzedaży na wolnym rynku (z pewnymi wyłączeniami, na przykład sprzedaży między stronami spokrewnionymi) oraz sprzedaży przetargowej.

Tabela 28. Cena rynkowa 1 m² lokalu mieszkalnego w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018

Miasto	Ogółem			
	2015 [zł]	2016 [zł]	2017 [zł]	2018 [zł]
Warszawa	7 257	7 346	7 754	8 144
Gdańsk	5 282	5 491	5 994	6 656
Kraków	6 102	6 180	6 246	6 511
Poznań	5 650	5 722	5 897	6 191
Wrocław	5 244	5 409	5 674	5 906

Źródło: GUS

Po uzyskanych danych za trzeci kwartał 2019 r. zauważyć można, że przeciętne ceny transakcyjne we Wrocławiu wzrosły w stosunku do lat poprzednich.

Rysunek 5. Przeciętna cena transakcyjna 1 m² mieszkania w trzecim kwartale w 2019 r. na podstawie danych NBP

Źródło: Infografika GUS

Największą popularnością wśród deweloperów cieszą się Krzyki, Fabryczna i Śródmieście. Pomimo wysokich cen mieszkań popyt na nie od lat nie maleje.

Tabela 29. Dzielnice polskich miast z największą liczbą mieszkań deweloperskich, listopad 2019 r.

Miasto	Dzielnica z największą podażą, liczba mieszkań	Druga dzielnica z największą podażą, liczba mieszkań	Trzecia dzielnica z największą podażą, liczba mieszkań
Warszawa	Białołęka, 1411	Mokotów, 997	Wola, 645
Kraków	Prądnik Biały, 476	Dębniki, 415	Bronowice, 360
Wrocław	Krzyki, 2287	Fabryczna, 1972	Śródmieście, 1879
Poznań	Stare miasto, 1341	Nowe Miasto, 1259	Jeżyce, 556

Źródło: Twoje-miasto.pl dla Otodom na podstawie serwisu Otodom

Średnia cena lokalu komunalnego w trybie bezprzetargowym kupowanego przez najemcę kształtowała się – po udzieleniu bonifikaty – na poziomie 36 627,69 zł. Średnia cena 1 m² lokalu mieszkalnego w stosunku do 2018 r. wzrosła i wyniosła 5 117,81 zł. Wzrost średniej ceny 1 m² lokalu w stosunku do ubiegłego roku wynosi 13%. Zmiana jest najbardziej widoczna w dzielnicach Krzyki i Śródmieście. Temat szerzej opisano w rozdziale MIENIE KOMUNALNE.

Tabela 30. Zestawienie średnich cen 1 m² lokalu na rzecz najemców w 2019 r.

Dzielnica	Stare Miasto	Śródmieście	Krzyki	Fabryczna	Psie Pole	Wrocław
Średnia cena [zł/1m ²]	6 391,46 zł	4 985,05 zł	5 074,65 zł	4 898,03 zł	4 766,91 zł	5 117,81 zł

Źródło: UMW

W trybie przetargowym sprzedano 29 komunalnych lokali mieszkalnych. Uzyskane ceny mieściły się w przedziale od 3 960,11 zł/m² do 13 142,58 zł/m². Średnia cena 1 m² powierzchni użytkowej uzyskana w przetargach wyniosła 7 480,32 zł, co stanowi **wzrost w stosunku do roku ubiegłego o ponad 40%**. Jest to efekt obserwowanego od kilku lat **trendu wzrostowego cen mieszkań na rynku wtórnym**, który przekłada się również na rynek nieruchomości komunalnych. Temat szerzej opisano w rozdziale MIENIE KOMUNALNE.

CENY NIERUCHOMOŚCI GRUNTOWYCH

Według raportu „Ceny działek budowlanych w Polsce” portali bankier.pl i otodom.pl z lipca 2019 r., działki budowlane we Wrocławiu zdrożały o 4,5% w stosunku do roku ubiegłego. W najbardziej zbliżonym cenowo do Wrocławia Gdańsku, ceny ofertowe w ciągu roku wzrosły o ponad 17%.

W 2019 r. odnotowano spadek średniej ceny 1 m² **nieruchomości komunalnych** sprzedanych w przetargach – w każdym sektorze. Ceny uzyskiwane obecnie ze sprzedaży nie są tak wysokie, jak w latach ubiegłych, ponieważ nieruchomości są mniej atrakcyjne dla inwestorów – te o najlepszym położeniu czy parametrach w większości zostały już sprzedane. Temat szerzej opisano w rozdziale MIENIE KOMUNALNE.

ARCHITEKTURA

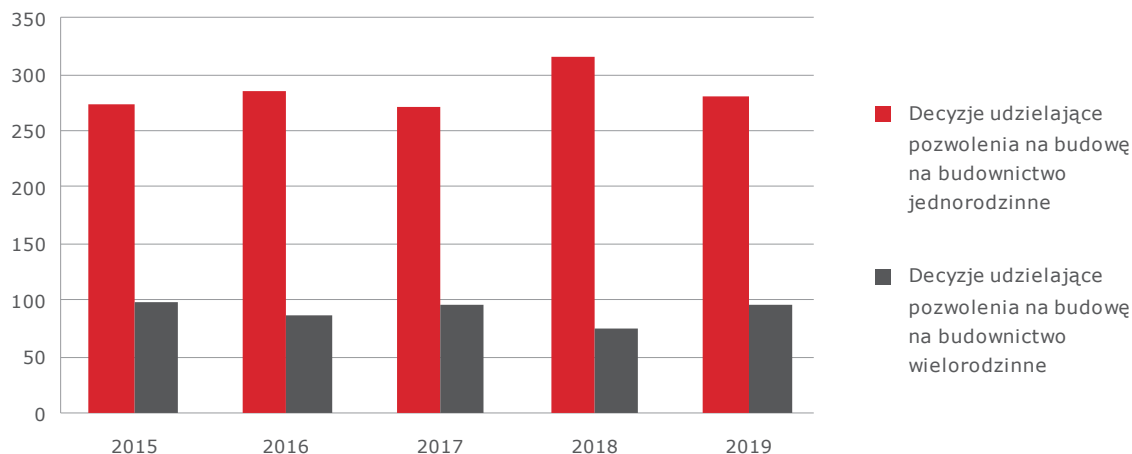
Aktywność na wrocławskim rynku mieszkaniowym potwierdza liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę.

Tabela 31. Liczba wydanych decyzji o pozwolenie na budowę ogółem w latach 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Decyzje udzielające pozwolenia na budowę	3243	3373	3631	3269	2981
w tym: budownictwo jednorodzinne	272	285	270	314	280
w tym: budownictwo wielorodzinne	96	85	95	73	95

Źródło: UMW

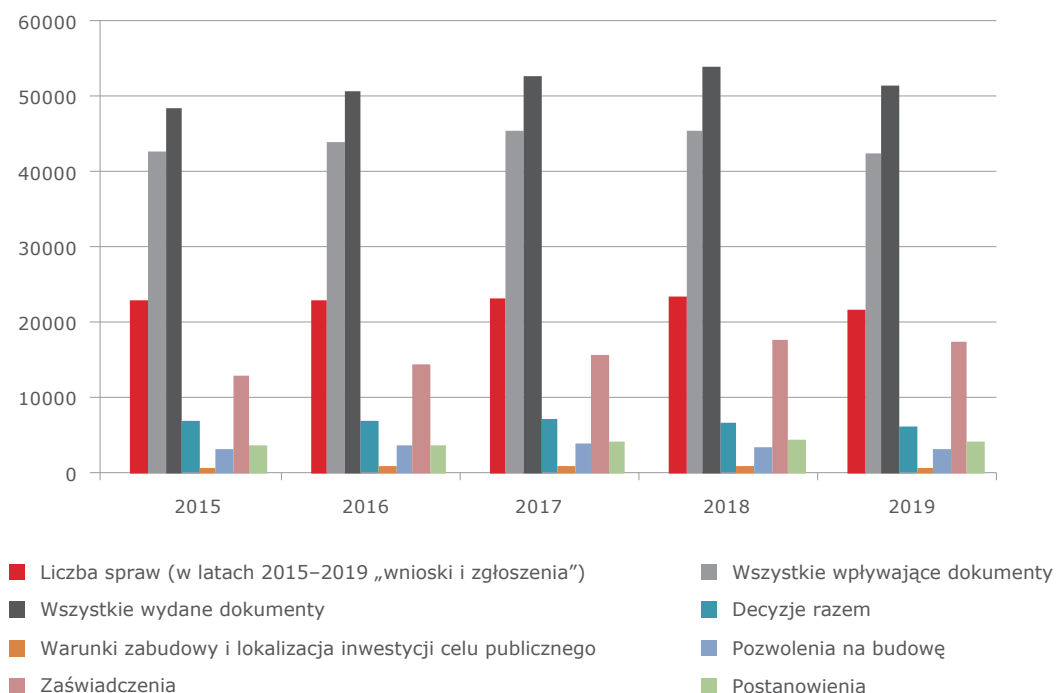
Wykres 29. Decyzje udzielające pozwolenia na budowę na budownictwo jednorodzinne i wielorodzinne na przełomie lat 2015–2019

Źródło: UMW

W 2019 r. wydano prawie 3 tysiące pozwoleń na budowę. Liczba ta stanowi kontynuację trendu sprzed roku. W 2017 r. wydano największą liczbę pozwoleń na budowę. Biorąc pod uwagę całkowitą ich liczbę zauważyć należy, że w 2019 r. 3,2% (95) stanowiły pozwolenia dla budownictwa wielorodzinnego, co oznacza wzrost o 1% w stosunku do roku poprzedniego, a tym samym najwyższy poziom zainteresowania inwestorów w ostatnim 5-leciu. Spadek koniunktury tylko nieznacznie dotknął budownictwa jednorodzinne (9,4% i tylko 0,2% różnicy wobec roku poprzedzającego).

Wykres 30. Liczba przyjętych wniosków i wydanych dokumentów w 2019 r.

Źródło: UMW

Czas wydawania decyzji o pozwoleniu na budowę pozostał na podobnym poziomie jak w latach poprzednich – ponad połowę pozwoleń na budowę wydano w czasie krótszym niż 50% przewidzianego przez prawo budowlane, czyli nie dłużej niż w ciągu 1 miesiąca. Na podobnym poziomie jak w poprzednim roku jest czas wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, bowiem ponad 70% decyzji wydana była w zakładanym okresie 4-miesięcznym bądź krótszym.

PIĘKNY WROCŁAW

Od 1990 r. we Wrocławiu organizowany jest corocznie konkurs „**Piękny Wrocław**”. Jego celem jest pokazanie i wyróżnienie wartościowej, nowej architektury wrocławskiej. Główne kryterium przyznania nagrody w konkursie to walory architektoniczne, przestrzenne oraz funkcjonalno-użytkowe. Nagradzane są budynki mieszkalne (jedno- i wielorodzinne), obiekty użyteczności publicznej oraz obiekty przemysłowe. Nagroda specjalna przyznawana jest w dziedzinie modernizacji obiektu historycznego.

Grand Prix konkursu „Piękny Wrocław” 2018 otrzymał budynek Centrum Operacyjnego i Bazy Transportowo Logistycznej Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji (MPWiK) przy ul. Na Grobli.

REWITALIZACJA I OCHRONA ZABYTKÓW

Istotny wpływ na jakość życia ma przeprowadzany od lat proces rewitalizacji miasta. Są to działania wielodyscyplinarne zmierzające do wyprowadzenia ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów Wrocławia. Efektem jest poprawa uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych, wzrost aktywności mieszkańców i wzmocnienie więzi społecznych, ożywienie gospodarcze i poprawa środowiska.

GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI

W 2019 r. podjęto działania na rzecz sporządzenia gminnego Programu Rewitalizacji (GPR) dla Wrocławia. Prekonsultacje, które odbyły się z udziałem mieszkańców, rad osiedli, organizacji pozarządowych i innych grup nieformalnych na osiedlach o największym stopniu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych były punktem wyjścia dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także zasad powołania gminnego Komitetu Rewitalizacji. Uwzględniając diagnozę i wyniki prekonsultacji opracowano raport diagnostyczny służący wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, co zapoczątkowało długofalowy proces prac nad GPR-em. Jego elementami będzie podjęcie przez Radę Miejską Wrocławia **uchwał w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji**, a następnie przystąpienie do sporządzenia **gminnego programu rewitalizacji** i w końcu przyjęcie GPR-u.

DZIAŁANIA REWITALIZACYJNE

Realizacja serii zadań rewitalizacyjnych na Przedmieściu Oławskim i na Nadodrze trwa od 2012 r. Opracowanie masterplanu, konsultacje z mieszkańcami i inne działania oparte o dofinansowanie ze środków unijnych to główne elementy, na podstawie których od lat odbywa się ten proces.

W 2019 r. na terenie Przedmieścia Oławskiego miały miejsce:

- Działania w ramach projektu **„4 Kąty Na Trójkącie”** (dofinansowanie unijne w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020, wartość dofinansowania 2 238 281 zł), przy zaangażowaniu organizacji pozarządowych, takie jak:
 - Nowe Łąki: wsparcie realizacji projektu Modelowa Rewitalizacja Miast – 4 Kąty Na Trójkącie, którego celem było zaangażowanie zróżnicowanych grup społecznych mieszkańców osiedla w poprawę wizerunku przestrzeni miejskiej, wspieranie spójności i integracji społecznej, wyrównywanie szans społecznych poprzez edukację, integrację społeczną różnych grup wiekowych, wspieranie zatrudnienia młodych matek, upowszechnianie modelowej rewitalizacji poprzez zastosowanie innowacyjnej metody gry terenowej i spacerów dla mieszkańców;
 - Sąsiedzkie Rabatki: Program Współpracy z Mieszkańcami, którego celem było zaktywizowanie mieszkańców wszystkich grup wiekowych, począwszy od dzieci a skończywszy na seniorach, do wspólnego działania na rzecz osiedla, które dotyczyły rewitalizacji zieleni sąsiedzkiej, ożywianiu kamienic i nadaniu im nowego życia;
 - Przedmieście Oławskie Dawniej i Dziś, Historyczna Podróż z wrocławskimi przewodnikami, którego celem było zorganizowanie spacerów tematycznych po Przedmieściu Oławskim zakończonych wernisażem zdjęć wykonanych przez uczestników w trakcie spaceru fotograficznego;
 - Prowadzenie Centrum Informacji i Wsparcia Mieszkańców Na Rzecz Rozwoju Przedmieścia Oławskiego.
- „Zagospodarowanie wnętrz podwórzowych w obrębie ulic: Kniaziewicza, Dąbrowskiego, Komuny Paryskiej, Pułaskiego oraz Świstackiego, Więckowskiego, Kościuszki, Brzeskiej we Wrocławiu” (dofinansowanie unijne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, wartość dofinansowania 1 747 906 zł) oraz „Zagospodarowanie wnętrz podwórzowych w obrębie ulic: Pułaskiego, Kościuszki, Prądyńskiego oraz Traugutta, Komuny Paryskiej, Prądyńskiego we Wrocławiu” (dofinansowanie unijne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, wartość dofinansowania 2 393 905 zł). Kwota przeznaczona na wykonanie tego zadania w 2019 r. wyniosła 4 052 895 zł.
- Prace remontowe wybranych nieruchomości przy ul. Komuny Paryskiej, T. Kościuszki, I. Prądyńskiego we Wrocławiu – realizacja projektu rozpoczęła się w 2019 r. W ramach projektu zaplanowano wykonanie prac remontowych części wspólnych budynków (między innymi elewacji frontowych i klatek schodowych) w 4 kamienicach: przy ul. Komuny Paryskiej 94 a, ul. Tadeusza Kościuszki 175, ul. Ignacego Prądyńskiego 25 i ul. Ignacego Prądyńskiego 30. Planowany termin zakończenia realizacji projektu to 2021 r. Kwota wydatkowana w 2019 r. 22 140 zł.
- „Utworzenie wielofunkcyjnych miejsc aktywności społeczności lokalnej na Przedmieściu Oławskim we Wrocławiu” (dofinansowanie unijne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, wartość dofinansowania 4 184 513 zł) – przy ul. Prądyńskiego 39A, Traugutta 81, lokale przeznaczono na prowadzenie Centrów Aktywności Lokalnej (CAL). Kwota przeznaczona na realizację zadania w 2019 r. wyniosła 7 747 400 zł.
- „Program udostępniania lokali gminnych na Przedmieściu Oławskim we Wrocławiu (wartość dofinansowania 1 138 693 zł) – w 2019 r. prace remontowe przeprowadzono w 10 lokalach gminnych. Kwota przeznaczona na realizację zadania w 2019 r. wyniosła 2 046 141 zł.
- „Program zagospodarowania nabrzeży rzeki Oławy we Wrocławiu” (dofinansowanie unijne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, wartość dofinansowania 6 489 196 zł) – w ramach zadania w 2019 r. wykonano zagospodarowanie terenów lewego brzegu rzeki Oławy, na obszarze między mostem Oławskim a mostem Rakowieckim, w tym wykonanie nawierzchni ciągów spacerowych, elementów małej architektury, wyposażenia terenu z oświetleniem wraz z szatą roślinną i gospodarką drzewostanem. Kwota przeznaczona na realizację zadania w 2019 r. wyniosła 13 580 471 zł.

Tabela 32. Środki z budżetu gminy przeznaczone na działania rewitalizacyjne na Przedmieście Oławskim w 2019 r.

Zadanie	Finansowanie [zł]
Zagospodarowanie wnętrz podwórzowych	4 052 895
Wykonanie prac remontowych wybranych nieruchomości	22 140
Utworzenie wielofunkcyjnych miejsc aktywności społeczności lokalnej	7 747 400
Program udostępniania lokali gminnych	2 046 141
Program zagospodarowania terenów nabrzeży rzeki Oławy we Wrocławiu	13 580 471
Suma	27 449 047

Źródło: UMW

W 2019 r. na terenie Nadodrza wykonano:

- Działania na rzecz społeczności lokalnej – utrzymanie Punktu Informacji i Wsparcia Przedsiębiorców na Nadodrzu (2019–2021) prowadzonego od 2009 r.; punkt otrzymuje miejskie wsparcie w wysokości 180 000 zł rocznie. Infopunkt animuje działania społeczności lokalnej na Nadodrzu, wspiera przedsiębiorców, aktywnie włącza się w społeczne inicjatywy, edukuje. Celem jest wzmacnianie oraz rozwijanie obszaru jako przestrzeni do życia, pracy i wypoczynku. W 2019 r. kontynuowano działania w zakresie programu rewitalizacji, polegające między innymi na promowaniu aktywności społeczno-gospodarczej, wsparciu rzemiosła, podnoszeniu estetyki witryn lokali użytkowych (współpraca przedsiębiorców z projektantami), tworzeniu strefy zakupów niecodziennych (przetargi ofertowe, gdzie stosowane są preferencyjne czynsze i decyduje również rodzaj działalności oraz potrzeby mieszkańców rewitalizowanego obszaru).
- Centrum Rozwoju Zawodowego Krzywy Komin (CRZ Krzywy Komin) służy rozwojowi kompetencji w zakresie nowoczesnego rzemiosła, umożliwiając ich wykorzystanie w pracy zawodowej. Dodatkowo wzmacnia i promuje przedsiębiorczość oraz aktywność społeczną. W 2019 r. CRZ Krzywy Komin otrzymał dotację w wysokości 400 000 zł (umowa na lata 2018–2020), a z jego oferty skorzystało **ponad 12 tys. uczestników**, w tym ponad 1 500 dzieci i młodzieży i ponad 200 seniorów. Łącznie przeprowadzono **ponad 2500 godzin** warsztatów, wykładów, imprez tematycznych.
- „Zagospodarowanie wnętrz podwórzowych w obrębie ulic: Łokietka, pl. św. Macieja, Pobożnego, Niemcewicza, Jedności Narodowej, Drobnera we Wrocławiu” (dofinansowanie unijne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, wartość dofinansowania 3 302 230 zł), kwota przeznaczona na realizację zadania w 2019 r. wyniosła 2 047 206 zł.

Ponadto w 2019 r. ukończono realizację:

- projektu „Ruska 46 abc – przestrzeń dla kultury” (dofinansowanie unijne w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, wartość dofinansowania 8 613 226 zł),
- posadowienia makiety osiedla WuWA (Wohnungs- und Werkraumausstellung),
- remontów budynków komunalnych oraz prac dotyczących podłączenia mieszkań do miejskiego ciepła w ramach Programu Rewitalizacji Komunalnego Zasobu Mieszkaniowego, za kwotę 27 307 271 zł. O niniejszym programie więcej informacji można uzyskać w rozdziale MIENIE KOMUNALNE.

OCHRONA ZABYTEKÓW

Gminny program opieki nad zabytkami został przyjęty uchwałą nr XLI/914/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 22 czerwca 2017 r. W niniejszym programie, zapisano, że województwo dolnośląskie pod względem liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków zajmuje pierwszą pozycję w Polsce (dane za 2016 r.).

Wrocław jest miastem wiodącym w regionie Dolnego Śląska zarówno pod kątem ilościowym, jak i bardzo wysokiej pozycji pod względem jakościowym obiektów rejestrowych. Zespół zabytkowy

Wrocławia obejmuje zabytki nieruchomości (zabytkowe obiekty architektury i budownictwa, zespoły budowlane, historyczne układy urbanistyczne, krajobrazy kulturowe i otoczenia zabytków, zabytki archeologiczne) oraz zabytki ruchome.

Zabytki nieruchomości Wrocławia w postaci pojedynczych obiektów, zespołów budowlanych i założeń zielonych stanowią ok. 12% zasobu zabytkowego województwa dolnośląskiego. Szczególne miejsce na liście materialnego dziedzictwa kulturowego miasta zajmują zabytki sakralne – w ewidencji gminnej wyróżniono około 180 zespołów kościelnych, klasztornych oraz domów zakonnych wraz z wyposażeniem kaplic i plebanii, synagogą oraz przeszło 30 cmentarzy i miejsc pocmentarnych. W granicach miasta ponad 200 obiektów zabytkowych to dzieła związane z obronnością. Spośród nich, na tle budownictwa warownego Polski, wyróżnia się unikalna grupa zabytków militarnych tworzących dawną Twierdzę Wrocław budowaną na przełomie XIX i XX w., w skład której wchodziły forty piechoty, schrony piechoty oraz jazy forteczne umieszczone na Widawie i Ślęzie. Ponadto niezwykle ważne dla historii miasta są zabytki średniowiecznych systemów obronnych dwóch linii murów miejskich, relikty nowożytnych zespołów miejskiej twierdzy bastionowej w postaci Wzgórza Polskiego czy Wzgórza Partyzantów oraz relikty pruskiej twierdzy państwowej w postaci pozostałości umocnień określanych mianem Zespołu Skaczącej Gwiazdy.

Liczną grupę stanowią obiekty użyteczności publicznej, związane z funkcjami Wrocławia jako ośrodka władzy miejskiej i centrum administracyjno-politycznego Dolnego Śląska, w dalszej zaś kolejności jego funkcjami gospodarczymi, handlowymi, kulturalnymi, artystycznymi i edukacyjnymi. Należy w tym miejscu wymienić między innymi: stary i nowy ratusz, budynki urzędów, uczelni, obiektów kultury czy budynki handlowe. Szczególną formą docenienia unikalnej wartości obiektu jest wpis na listę światowego dziedzictwa UNESCO Hali Stulecia, uznawanej za wybitne i pionierskie osiągnięcie inżynierii i architektury XX stulecia. Kolejną grupę obiektów (ok. 30) stanowią pałace i dwory, w tym szczególnie okazała rezydencja królów pruskich (Pałac Królewski, obecnie Muzeum Miejskie), pałace biskupie oraz dawne dwory.

Najliczniejszą grupę zabytków stanowią obiekty o charakterze mieszkalnym. W ewidencji gminnej ujęto ponad 8 tys. budynków mieszkalnych, mieszkalno-gospodarczych oraz mieszkalno-usługowych, w tym kamienice mieszczańskie, zespoły folwarczne oraz towarzyszące im budynki gospodarcze. Niezwykle cenne w krajobrazie miasta są zabytki zieleni – ponad 120 obiektów to skwery i parki miejskie oraz dawne parki pałacowe, aleje, bulwary, oraz okalająca zespół starego miasta Promenada Staromiejska.

Kolejną grupę stanowią zabytki przemysłowe oraz obiekty związane z koleją (zespoły dworcowe, magazyny kolejowe, wiadukty). W granicach miasta znajduje się około 70 historycznych układów urbanistycznych objętych ochroną konserwatorską – wpisanych do rejestru oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Obszar historycznego centrum: Stare Miasto oraz obszar Ostrowa Tumskiego i Wysp Odrzańskich został objęty szczególną ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków, ustanowienie na tym terenie pomnika historii, a także – staraniem samorządu – parku kulturowego. Obszar Starego Miasta oraz Wysp Odrzańskich, historycznie stanowiący serce Wrocławia, pokrywa się z jego współczesnym centrum funkcjonalnym.

Dawne przedmieścia: Mikołajskie, Odrzańskie, Oławskie, Piaskowe i Południowe są obszarami o dobrze zachowanych układach przestrzennych i bardzo bogatym zasobie zabytkowym, spójnie opinające Stare Miasto oraz zlokalizowane wzdłuż koryta Odry i jej odnóg.

Wśród obszarów chronionych charakterystyczną grupę stanowią dawne odrębne organizmy miejskie, włączone w granice administracyjne Wrocławia w dwóch fazach: w 1928 r. oraz w 1951 r. (Psie Pole, Brochów i Leśnica). W strukturze miasta, czytelne i niekiedy bardzo dobrze, zachowane są układy przestrzenne dawnych wsi, włączone w granice administracyjne miasta zarówno przed, jak i po 1945 r. (między innymi Jerzmanowo, Muchobór Wielki, Marszowice, Ołtaszyn, Osobowice, Pawłowice, Poświętne, Pracze Odrzańskie, Pracze Widawskie, Swojczyce, część dawnej wsi Wojszyce, część Świniań). Charakteryzują się one układami przestrzennymi noszącymi cechy ruralistyczne. Wśród zabytków obszarowych Wrocławia wyróżniają się komponowane osiedla mieszkaniowe, licznie powstające od ostatnich dziesięcioleci XIX w. praktycznie aż do lat 40. XX w. Wyjątkową rangę i szczególne miejsce zajmuje wśród nich zespół eksperymentalnego, wzorcowego osiedla, które powstało w 1929 r. w ramach wrocławskiej wystawy poświęconej projektowaniu budownictwa mieszkaniowego i miejsca pracy pod nazwą Wohnnung und Werkraum Ausstellung (WuWA).

W 2019 r. wydatki majątkowe na ochronę zabytków wyniosły 7,8 mln zł, To dotacja do prac konserwatorskich oraz robót remontowo-budowlanych obiektów sakralnych oraz świeckich, ruchomych i nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków, położonych na terenie Wrocławia. Dotacje przyznano w oparciu o uchwałę nr LIV/3242/06 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie przyjęcia

zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków niestanowiących wyłącznej własności gminy Wrocław. Ponadto w 2019 r. przeprowadzono postępowania na zamówienie publiczne do 30 tys. euro i wybrano wykonawcę opracowania koncepcji funkcjonalno-przestrzennej kompleksowej adaptacji na nowe funkcje zespołu dawnej **zabytkowej zajezdni Popowice przy ul. Legnickiej 65** we Wrocławiu wraz z koncepcją zagospodarowania terenu.

Tabela 33. Kwoty dotacji do remontów kamienic wpisanych do rejestru zabytków w latach 2015–2019

Lata	Kwota dotacji [zł]	Liczba kamienic
2015	2 479 809	11
2016	1 651 887	9
2017	1 651 887	9
2018	2 479 809	11
2019	2 600 072	10

Źródło: UMW

Tabela 34. Kwoty dotacji do prac konserwatorskich i remontowych obiektów sakralnych, świeckich wpisanych do rejestru zabytków w latach 2015–2019

Lata	Kwota dotacji [w zł]
2015	6 071 000
2016	6 900 000
2017	7 734 095
2018	6 315 840
2019	5 168 404

Źródło: UMW

W ciągu 2019 r. wydano 1546 decyzji konserwatorskich. Dla porównania w roku ubiegłym było ich 1717.

ZABYTKOWE POJAZDY KOMUNIKACJI MIEJSKIEJ

W 2019 r., w ramach opieki nad zabytkowymi pojazdami komunikacji miejskiej, rozpoczęto remonty starego taboru tramwajowego, między innymi wagonu typu Maximum z 1901 r., dwóch wagonów typu Nowa Berolina wpisanych do rejestru zabytków pod numerem 952/696/1 oraz 952/696/2 potocznie zwanych „Jaś i Małgosia” oraz autobusu marki Jelcz 272 MEX wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 952/696/20 potocznie zwanego „Fredruś”.

W wydarzeniach dotyczących promocji zabytkowych pojazdów transportu publicznego uczestniczyło w sumie 6 tys. osób.

PARK KULTUROWY „STARE MIASTO”

Uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia z 2014 r. wytyczono obszar, którego celem jest ochrona przestrzeni publicznej o najwyższych wartościach kulturowych poprzez ograniczanie takich zjawisk jak między innymi reklamy wielkoformatowe, nośniki reklamowe (billboardy, citylighty), reklamy o niskiej jakości, nagabywanie, lokale prowadzące działalność o charakterze erotycznym, graffiti na elewacjach nieruchomości, nielegalny handel. Łącznie w Parku Kulturowym, dzięki współpracy różnych jednostek organizacyjnych gminy, wyegzekwowano usunięcie około 620 naruszeń uchwały.

Tabela 35. Liczba usuniętych naruszeń przepisów uchwały o Parku Kulturowym „Stare Miasto” w latach 2015–2019

Lp.	Naruszenia priorytetowe	2015	2016	2017	2018	2019
1.	reklama wielkoformatowa	26	0	4	0	0
2.	citylighty	67	0	0	0	0
3.	billboardy	23	0	2	0	0
4.	wymiana słupów reklamowych	46	0	0	0	0
5.	graffiti	0	2	12	29	32
6.	działalność erotyczna w lokalach	0	0	0	3	12
7.	naruszenia inne (np. banery, wyklejanki w oknach, stojaki reklamowe, kolorowe parasole w ogródkach gastronomicznych, ulotki, nagabywanie, nielegalny handel) – łącznie	535	625	823	1.722	576

Źródło: UMW

Ponadto opracowano koncepcję organizacji sezonowych ogródków gastronomicznych na terenie Parku Kulturowego „Stare Miasto” we Wrocławiu, która stała się załącznikiem do wydanego w listopadzie 2019 r. Zarządzenia nr 2059/19 Prezydenta Wrocławia dot. organizacji ogródków gastronomicznych w mieście.

EDUKACJA

Wrocław jako jednostka samorządu terytorialnego jest organem prowadzącym dla publicznych placówek oświatowych; realizuje zadania z zakresu nadzoru nad ich działalnością w obszarze spraw finansowych, administracyjnych i organizacyjnych. Są to między innymi przedszkola, szkoły podstawowe oraz ponadpodstawowe, szkoły specjalne, młodzieżowe domy kultury, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz Wrocławskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli czy Centrum Kształcenia Zawodowego.

W przyjętej w 2015 r. **Wrocławskiej Strategii Edukacji**, jako priorytet wskazany został rozwój wrocławskiej koncepcji edukacyjnej, która ma tworzyć klimat otwartości sprzyjający rozwijaniu zainteresowań, odkrywaniu ukrytych potencjałów oraz wszelkiej innowacyjnej działalności.

W edukacji promowanej przez miasto najważniejszy jest uczeń oraz stworzenie mu warunków do twórczego i aktywnego rozwoju w przyjaznych i bezpiecznych warunkach.

Wszystko po to, by wspomagać każdego ucznia bez wyjątku w rozwoju osobistym, dbać o budowanie jego tożsamości i więzi ze społecznością miejską.

W 2019 r. w ramach usprawnienia procesu rekrutacji po raz kolejny przygotowano system elektronicznej rekrutacji do przedszkoli i szkół. Ponadto opracowano informator elektroniczny, dostępny na stronie www.wroclaw.pl/edukacja, zawierający ofertę edukacyjną wszystkich typów szkół i przedszkoli. Zmiany demograficzne związane z liczbą i strukturą wiekową uczniów oraz reorganizacja sieci szkół i placówek oświatowych wynikająca z likwidacji gimnazjów i przekształcenia szkół ponadpodstawowych, spowodowały konieczność dostosowania struktury i wyposażenia placówek edukacyjnych do aktualnych potrzeb.

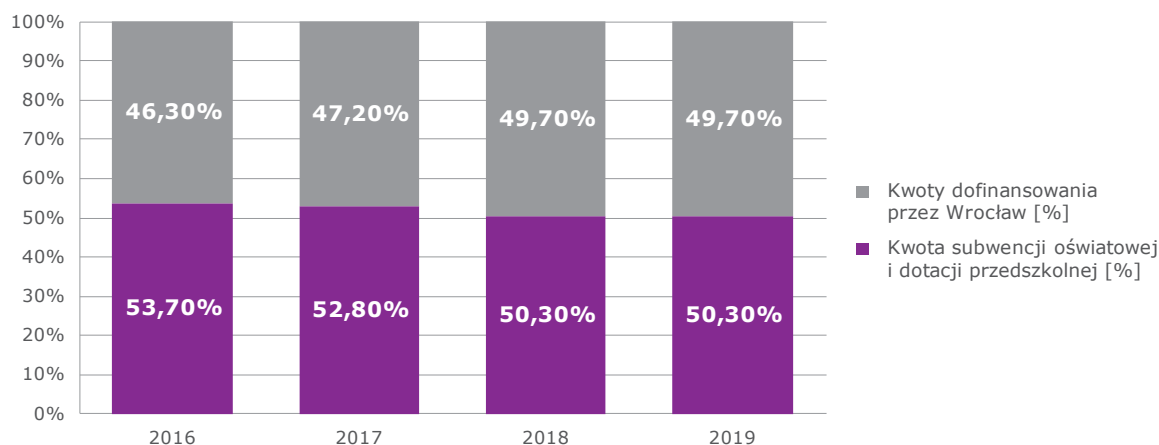
Tabela 36. Liczba szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez miasto w latach 2016–2019

Typ szkoły/placówki	Stan na:			
	2016	2017	2018	2019
Przedszkola, w tym przedszkola specjalne	106	109	109	111
Szkoły podstawowe, w tym muzyczne i specjalne	85	93	93	96
Gimnazja, w tym gimnazja specjalne	50	25	22	1
Licea ogólnokształcące, w tym licea specjalne	24	23	22	22
Technika	16	15	15	17
Branżowe szkoły I stopnia, w tym specjalne	0	10	10	10
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	2	2	2	2
Szkoły policealne	7	6	6	6
Szkoły plastyczne	2	2	2	2

Źródło: UMW

Prowadzenie i utrzymanie placówek oświatowych jest zadaniem własnym gminy, na które miasto otrzymuje subwencję oświatową oraz dotację przedszkolną. W 2019 r. wydatki bieżące poniesione na oświatę opiewały na 1 363 188 171 zł, (co stanowiło ćwierć budżetu Wrocławia), natomiast kwota subwencji oświatowej oraz dotacji przedszkolnej uzyskana przez miasto wyniosła 685 902 850 zł. Pokryła ona nieco ponad połowę wydatków przeznaczonych na edukację szkolną i przedszkolną. Miasto miało udział w pokryciu kosztów wprowadzenia reformy oświaty oraz podwyżek dla nauczycieli.

Wykres 31. Stopień pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty w 2019 r.

Źródło: UMW

EDUKACJA PRZEDSZKOLNA

W roku szkolnym 2019/2020 **liczba miejsc w placówkach przedszkolnych we Wrocławiu wzrosła i wyniosła 27 996**. Liczbę miejsc w przedszkolach publicznych zwiększono o **696**. Od podstaw wybudowano dwa przedszkola publiczne, o łącznej liczbie 350 miejsc: Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 23 przy ul. Przedwiośnie 47 oraz Przedszkole nr 17 przy ul. Okulickiego 2a. Ogółem liczba miejsc w przedszkolach publicznych przekracza 22 300, co stanowi 79,5% wszystkich miejsc we wrocławskich przedszkolach.

Sieć przedszkoli gminnych oraz prowadzonych przez inny organ uzupełniona została o miejsca w placówkach niepublicznych, które w roku szkolnym 2019/2020 zapewniają łącznie 5 668 miejsc przedszkolnych. Kontynuowano, rozpoczętą w 2008 r. akcją „Założ domowe przedszkole we

Wrocławiu”, w ramach której w 2019 r. utworzono 6 niepublicznych punktów przedszkolnych ze 128 miejscami dla dzieci.

W celu zwiększenia dostępności wychowania przedszkolnego oraz optymalizacji wykorzystania miejsc przedszkolnych po raz pierwszy do elektronicznej rekrutacji włączono 20 niesamorządowych przedszkoli publicznych – znalazło w nich miejsce 600 dzieci. Łącznie w drodze elektronicznej rekrutacji przyjęto do przedszkoli publicznych 6782 dzieci. Po rekrutacji w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych pozostało około 490 wolnych miejsc.

Tabela 37. Struktura przedszkoli

Przedszkola	Liczba jednostek na rok szkolny			Liczba oddziałów na rok szkolny			Liczba dzieci na rok szkolny		
	2017/18	2018/19	2019/20	2017/18	2018/19	2019/20	2017/18	2018/19	2019/20
Publiczne	109	109	111	658	674	739	15 646	15 947	16 142
Niepubliczne	67	80	89	287	343	409	5662	6 708	7 887
Punkty przedszkolne	81	84	86	130	130	135	1 592	1 623	1 612

Źródło: System Informacji Oświatowej (SIO)

Tabela 38. Liczba miejsc w placówkach przedszkolnych w 2019 r.

Rodzaj placówki	Liczba miejsc
Przedszkola publiczne miejskie	16 469
Oddziały przedszkolne w SP publicznych miejskich	1 336
Przedszkola publiczne prowadzone przez inny organ	4 447
Oddziały przedszkolne w SP publicznych prowadzonych przez inny organ	26
Przedszkola niepubliczne	3 664
Oddziały przedszkolne w SP niepublicznych	177
Punkty przedszkolne niepubliczne	1 827
Punkty przedszkolne publiczne	50
Razem	27 996

Źródło: UMW

Tabela 39. Wskaźnik preskolaryzacji w przedszkolach publicznych w latach 2016–2019 r.

Lata	Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do przedszkoli publicznych w stosunku do demografii	Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do przedszkoli w stosunku do demografii
2016	76,54%	92,6%
2017	75,23%	94,9%
2018	77,50%	98,7%
2019	77,43%	b.d.

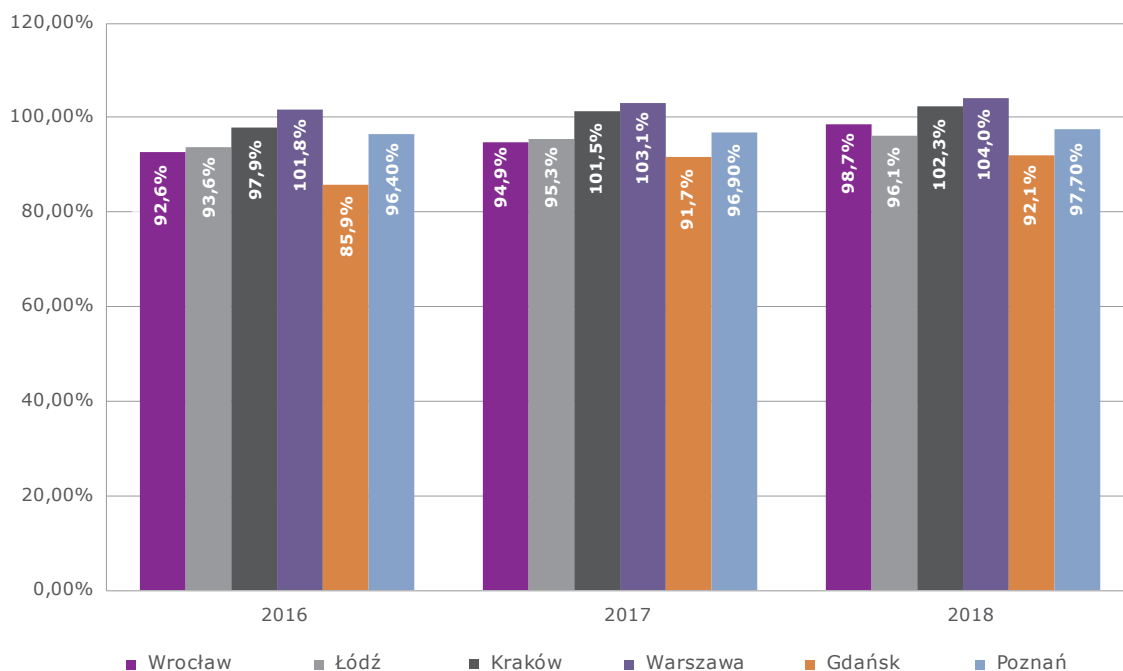
Źródło: UMW

Tabela 40. Wskaźnik preskolaryzacji w przedszkolach w największych miastach w Polsce w latach 2016–2018 r.

Lata	Wrocław	Łódź	Kraków	Warszawa	Gdańsk	Poznań
2016	92,6%	93,6%	97,9%	101,8%	85,9%	96,4%
2017	94,9%	95,3%	101,5%	103,1%	91,7%	96,9%
2018	98,7%	96,1%	102,3%	104,0%	92,1%	97,7%

Źródło: GUS

Wykres 32. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w największych miastach w Polsce w latach 2016–2018

Źródło: GUS

Tabela 41. Odsetek miejsc w przedszkolach publicznych we Wrocławiu w stosunku do demografii w latach 2016–2019

Lata	Odsetek miejsc w przedszkolach publicznych w stosunku do demografii
2016	71,24%
2017	73,36%
2018	75,29%
2019	74,89%

Źródło: GUS

W listopadzie 2019 r. uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia powołano Przedszkole nr 26, przy Stadionie Wrocław (350 miejsc). Rekrutację do przedszkola przeprowadzono w pierwszej połowie grudnia 2019 r.

W celu zwiększenia dostępności placówek przedszkolnych podejmuje się liczne działania: analizuje trendy demograficzne w odniesieniu do rejonów urbanistycznych Wrocławia, dokonuje zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wpisując funkcję edukacyjną.

EDUKACJA SZKOLNA

Na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. o prawie oświatowym kontynuowano reorganizację sieci szkół i placówek oświatowych, polegającą na likwidacji działalności gimnazjów i przekształceniu szkół ponadpodstawowych. W budynkach, do których wprowadzano szkoły podstawowe, przebudowywano sanitariaty, wydzielano pracownie tematyczne, świetlice, stołówki lub miejsce na catering, a na zewnątrz tworzono place zabaw. Koszty związane z pracami adaptacyjnymi wyniosły 2 097 284 zł.

W roku szkolnym 2019/2020 prowadzonych przez miasto było 267 szkół różnych poziomów, do których uczęszcza 66 440 uczniów. Sieć szkół we Wrocławiu uzupełniono o 37 nowych szkół i placówek niepublicznych, z czego czterem nadano uprawnienia szkoły publicznej.

Tabela 42. Struktura szkół podstawowych prowadzonych przez miasto

Lp.	Szkoła podstawowa	Rok szkolny 2019/2020		
		liczba uczniów	liczba oddziałów	średnia w oddziale
1.	Klasa „0”	1 293	58	22,3
2.	Klasa I	5 591	270	20,7
3.	Klasa II	5 462	256	21,3
4.	Klasa III	4 710	227	20,7
5.	Klasa IV	3 305	187	17,7
6.	Klasa V	7 174	350	20,5
7.	Klasa VI	6 659	323	20,6
8.	Klasa VII	4 865	243	20,0
9.	Klasa VIII	4 315	223	19,3
10.	Oddział Gim. Kl. III	11	1	11,0
	Razem	43 385	2 138	20,3

Źródło: SIO

Tabela 43. Struktura szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez miasto

Lp.	Typ placówki	Rok szkolny 2019/2020		
		liczba uczniów	liczba oddziałów	średnia w oddziale
1.	LO	13 778	514	26,8
2.	Technika	7 467	318	23,5
3.	BS I st.	1 487	82	18,1
4.	SS przysp. do zawodu	34	8	4,3
5.	Szkoły policealne	29	1	29,0
6.	Szkoły artystyczne (LO)	260	10	26,0
	Razem	23 055	933	24,7

Źródło: SIO

W 2019 r. systematycznie poprawiano stan budynków szkolnych, ich bezpieczeństwa, a także wyposażenie. Kontynuowano prace dostosowujące budynki szkolne do ich zmienionej roli w związku z reformą edukacji. Całkowity koszt inwestycji uwzględnionych w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym wyniósł 54 425 314 zł.

Wiele remontów i prac adaptacyjnych w placówkach oświatowych wykonano w ramach „małych projektów”, których całkowity koszt w 2019 r. wyniósł 3 619 369 zł. Ponadto na remonty i inwestycje przekazano 148 placówkom oświatowym środki finansowe w kwocie 15 480 437 zł. W trakcie realizacji programu „Budowa boisk piłkarskich o sztucznych nawierzchniach” wykonano prace na łączną kwotę 5 619 369 zł.

Dzięki **Wrocławskiemu Budżetowi Obywatelskiemu** rozbudowano infrastrukturę sportową i rekreacyjną (budowa boisk, placów zabaw, wymiana oświetlenia na boiskach) za kwotę 2 595 692 zł, a realizując **Program Inicjatyw Rad Osiedli** wybudowano bieżnię za kwotę 289 050 zł.

Tabela 44. Wydatki poniesione na utrzymanie, remonty oraz rozbudowę placówek oświatowych w latach 2016–2019

Projekty	2016	2017	2018	2019
Wydatki w ramach WPI	195 209 875 zł	250 578 163 zł	31 154 304 zł	54 425 314 zł
„Małe projekty” inwestycyjne i remonty	3 146 338 zł	1 125 695 zł	2 588 795 zł	3 619 369 zł
Środki przekazane placówkom	1 443 060 zł	14 439 933 zł	5 500 000 zł	15 480 437 zł
Budowa boisk piłkarskich o sztucznych nawierzchniach	-	1 430 270 zł	3 141 216 zł	5 619 369 zł
Bieżące awarie	2 795 000 zł	2 993 000 zł	3 106 000 zł	3 950 949 zł
Wrocławski Budżet Obywatelski	3 878 000 zł	3 027 580 zł	3 925 902 zł	2 595 692 zł
Program Inicjatyw Rad Osiedli	-	-	1 689 035 zł	289 050 zł
Rezerwa celowa	993 039 zł	-	-	-
Suma	207 465 312 zł	273 594 641 zł	51 105 252 zł	85 980 180 zł

Źródło: UMW

Matury

Jednym z najważniejszych mierników jakości edukacji w placówkach szkolnych są egzaminy końcowe na poszczególnych poziomach kształcenia. W „Strategii Wrocław 2030” wyniki matur na poziomie rozszerzonym zostały wyznaczone jako jeden z kluczowych dziesięciu wskaźników monitorujących wdrażanie Strategii. Do egzaminu maturalnego we Wrocławiu przystąpiło 4862 uczniów. Maturę zdało 84,6% maturzystów. Egzamin z języka polskiego na poziomie podstawowym zdało 96,4%, matematykę 87,4%, co stanowi nieco lepszy wynik niż średni wynik w województwie i w Polsce.

W rankingu szkół ponadpodstawowych przygotowanym przez „Perspektywy” w 2019 r. wzięto pod uwagę dane z 2085 liceów ogólnokształcących i 1728 techników z całej Polski. Z wrocławskich liceów w pierwszej dziesiątce znalazły się **LO nr XIV** im. Polonii Belgijskiej, zajmując **7. miejsce w Polsce**, oraz **LO nr III** im. Adama Mickiewicza, zajmując **8. miejsce**.

Tabela 45. Wyniki matur na poziomie rozszerzonym w latach 2016–2019

Obszar	Średnia wynikowa dla: PRZEDMIOT DODATKOWY NA POZIOMIE ROZSZERZONYM							
	język polski				matematyka			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Polska	61%	52%	51%	55%	31%	47%	29%	39%
dolnośląskie	68,5%	67,6%	57,4%	58,3%	29,9%	35,5%	27,3%	36,9%
Wrocław	75,5%	66%	66,2%	65,8%	37,3%	41,7%	34,1%	45,9%

Źródło: waszaedukacja.pl

Nauczanie indywidualne

W 2019 r. we Wrocławiu formą nauczania indywidualnego objętych było 52 uczniów w różnym wieku, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły.

Edukacja szkolna uczniów ze specjalnymi potrzebami

W ramach **Wrocławskiej Strategii Edukacyjnej** realizowano programy mające na celu zminimalizowanie trudności rozwojowych dzieci lub ich całkowite wyeliminowanie. To między innymi:

- program „Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka”, którym objęto 269 dzieci,
- objęcie nauczaniem 620 uczniów w różnym wieku, posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w 179 oddziałach integracyjnych, w placówkach prowadzonych przez gminę,
- objęcie w 123 placówkach nauczaniem włączającym 648 uczniów w różnym wieku, o specjalnych potrzebach edukacyjnych (głównie z autyzmem i zespołem Aspergera, zaburzoną zachowaniem, niepełnosprawnością intelektualną, słabo słyszących i słabo widzących). Uczniom tym przyznano dodatkowe, indywidualne godziny rewalidacyjne realizując zalecenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Łącznie przyznano 1 227 godzin tygodniowo, co stanowi ok. 67 dodatkowych etatów,
- kontynuacja Miejskiego Programu Profilaktyki Logopedycznej (MPPL) w 19 placówkach przedszkolnych i szkolnych, którym objęto 3 462 dzieci,
- organizacja dowozu dzieci niepełnosprawnych do 32 szkół i placówek oświatowych.

Wymiar godzin na organizację zajęć dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi może być każdorazowo zwiększony na wniosek dyrektorów placówek oświatowych.

Obcokrajowcy

W większości szkół organizowano dodatkowe godziny nauki języka polskiego, zajęć wyrównawczych oraz naukę języka i kultury kraju pochodzenia, między innymi dla uczniów pochodzenia ukraińskiego, rosyjskiego, białoruskiego, koreańskiego, brytyjskiego, rumuńskiego, kazachskiego, arabskiego, włoskiego, niemieckiego, wietnamskiego, hiszpańskiego. Ogółem 1887 uczniom – obcokrajowcom przyznano dodatkowe godziny w wymiarze około 1300. Do wrocławskich szkół podstawowych uczęszcza łącznie 1862 dzieci pochodzenia ukraińskiego na różnym etapie kształcenia (klasy 0-VIII), większość z nich uczęszczała na zajęcia języka polskiego (878 godzin) oraz dodatkowe zajęcia wyrównawcze (220 godzin).

W Liceum Ogólnokształcącym nr XV istnieją oddziały przygotowawcze dla osób przybywających z zagranicy, mających trudności adaptacyjne związane z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego. W roku szkolnym **2018/2019** utworzony był **1 oddział przygotowawczy dla 12 uczniów**. W roku szkolnym **2019/2020** utworzono **7 oddziałów przygotowawczych** (1 oddział klasy VII, 1 oddział klasy VIII i 5 oddziałów liceum) dla 113 uczniów pochodzenia między innymi: ukraińskiego, białoruskiego, rosyjskiego, niemieckiego, włoskiego, australijskiego, indyjskiego, mołdawskiego, tajlandzkiego, kolumbijskiego.

Od września 2019 r. w sześciu szkołach podstawowych i jednej szkole ponadpodstawowej (Liceum Ogólnokształcące nr XV) realizowano projekt pt. „Witaj w Polsce! Witaj we Wrocławiu”, polegający na stworzeniu klas przygotowawczych przeznaczonych dla uczniów obcojęzycznych rozpoczynających naukę w polskiej szkole. Utworzono łącznie 21 oddziałów: 1 oddział przedszkolny, klasy I–III – 5 oddziałów, klasy IV–VIII – 10 oddziałów, klasy I LO – 5 oddziałów. Naukę w nich pobiera 197 uczniów obcojęzycznych, w tym 182 z Ukrainy.

Spółeczność romska

W 2019 r. we Wrocławiu do szkoły uczęszczało średnio 181 dzieci pochodzenia romskiego na 204 objętych obowiązkiem szkolnym. Miasto prowadzi działania mające na celu integrację dzieci romskich ze środowiskiem szkolnym, zwiększenie efektywności ich nauczania i rozbudzenie motywacji do nauki.

INNE DZIAŁANIA EDUKACYJNE – PODNOSZENIE JAKOŚCI KSZTAŁCENIA

W 2019 r. otwarto we Wrocławiu Ośrodek Wspierania i Rozwoju Akademii Talentów i Uzdolnień (OWiR), którego zadaniem jest rozpoznawanie predyspozycji ucznia i zaplanowanie ścieżki jego dalszego rozwoju. Ideą przyświecającą działaniu Ośrodka jest holistyczne wspieranie młodzieży uzdolnionej, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne nakierowane na rozwijanie potencjału podopiecznych. Wrocław to jedno z pierwszych miast, w których na szeroką skalę zajęto się dziećmi szczególnie uzdolnionymi, oczywiście nie zaniedbując przy tym ogółu dzieci i młodzieży, do których adresowane są liczne programy mające pobudzać intelektualnie, inspirować wyobraźnię, uczyć zaangażowania, rozwijać postawy twórcze.

W 2019 r. kontynuowano program „Szkoła w mieście” oraz „Matematyczne eksperymenty”, na które przeznaczono łącznie kwotę 10 721 404 zł.

W projektach realizowanych w ramach Wrocławskiej Strategii Edukacyjnej między innymi Olimpiada Kreatywności Destination Imagination, udział wzięło 4500 osób. Od września 2019 r. rozpoczęto realizację 23 projektów w ramach programów Erasmus + oraz POWER na kwotę ponad 5,7 mln zł.

We Wrocławiu stawiamy na rozwój kompetencji cyfrowych od najmłodszych lat. Projekt „Wrocław koduje 2.0.”, którego celem jest rozwijanie umiejętności podstaw programowania oraz myślenia i działania projektowego to najprawdopodobniej największy tego typu projekt w Europie. Ponadto realizowane były projekty ze środków Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR) („Eksperci programowania”, „Lekcja: Enter na Dolnym Śląsku” czy „Nowoczesne technologie informatyczne jako przygotowanie do rozpoczęcia udanej kariery zawodowej uczniów ZSTiE”). Bardzo ważne są projekty budujące społeczeństwo obywatelskie, których celem jest promowanie wśród dzieci i młodzieży postaw wzajemnego szacunku, tolerancji, przeciwdziałania przemocy i agresji. Do najważniejszych realizowanych w 2019 r. należały: „Światowy Wrocław – zrozumienie, tolerancja, szacunek”, „Miasto Pokoleń” czy „Edukacja w Miejscach Pamięci”.

STYPENDIA

Na Wrocławski Program Wspierania Uzdolnionych „**PROMOVERE TALENTA**”, przeznaczono kwotę 582 100 zł. **Przyznano 582 stypendia**, w tym 567 dla uczniów z celującymi ocenami na świadectwie oraz szczególnymi osiągnięciami lub tytułami laureata w ogólnopolskiej olimpiadzie przedmiotowej i 15 w ramach Konkursu Szkolny Nobel.

W V edycji Ogólnopolskiego Projektu „Matura na 100 procent” wypłacono stypendium dla jednego laureata.

Oprócz stypendiów za wybitne osiągnięcia w nauce miasto przyznaje pomoc o charakterze socjalnym, czyli stypendia i zasiłki szkolne, aby zmniejszyć różnice w dostępie do edukacji wynikające z trudnej sytuacji materialnej. W 2019 r. na zasiłki szkolne dla 19 uczniów przyznano 8 200 zł, na stypendia szkolne przeznaczono 165 898 zł. W 2019 r. wypłacono w pierwszym półroczu stypendia przyznane 370 uczniom na rok szkolny 2018/2019, natomiast w drugim półroczu 232 uczniom na rok szkolny 2019/2020.

EDUKACJA SPORTOWA

We Wrocławiu w 2019 r. realizowano szereg działań mających na celu poprawę zdrowia i kondycji fizycznej dzieci. Są to między innymi:

- utworzenie oddziałów sportowych we wrocławskich szkołach – od września 2019 r. funkcjonuje 135 oddziałów sportowych, w których uczy się 2735 uczniów,
- utworzenie w 3 szkołach podstawowych klas pierwszych usportowionych pod patronatem Akademii Piłkarskiej WKS Śląsk Wrocław,
- kontynuacja programu „Mali Wspaniali”, którego nadrzędnym celem jest wspomaganie harmonijnego rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym z naciskiem na ich rozwój fizyczny. W 2019 r. program objął ok. 16 350 dzieci ze 120 placówek oświatowych,
- „Szkolny Klub Sportowy”, którego ideą jest poprawa sprawności fizycznej, stanu zdrowia, w tym zapobieganie nadwadze i otyłości, promocja zdrowego i aktywnego stylu życia, zwiększenie oferty ogólnodostępnych, bezpłatnych zajęć sportowo – rekreacyjnych. W programie tym wzięły udział 143 grupy z wrocławskich szkół i placówek oświatowych.

DORADZTWO ZAWODOWE

W **Centrum Kształcenia Zawodowego** (CKZ) prowadzono zajęcia z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego dla uczniów na każdym etapie edukacyjnym oraz dla nauczycieli i rodziców (w 2019 r. wzięło udział 5 527 uczniów). Przy Centrum działa Międzyszkolny Ośrodek Wspierania Aktywności Zawodowej (MOWAZ) współpracujący ze wszystkimi doradcami zawodowymi zatrudnionymi we wrocławskich szkołach.

Wrocławskie szkoły zawodowe współpracowały z pracodawcami działającymi w branżach odpowiadających profilowi ich kształcenia. W niektórych z nich dzięki projektowi „**Patronat pracodawców nad szkołami**” utworzono tak zwane klasy patronackie – uczniom oferowano umowy w ramach praktyk zawodowych, staże i stypendia, umożliwiano im udział w konkursach międzyszkolnych, doposażono pracownie. Ponadto dofinansowaniem objęto koszty kształcenia młodocianych pracowników (87 uczniów) przez 74 pracodawców na kwotę 575 540 zł.

Od września 2019 r. rozpoczęto w szkołach realizację 5 projektów dofinansowanych z programu RPO WD 2014–2020 oraz POWER, których celem było zwiększenie umiejętności zawodowych, zdobycie doświadczenia i specjalistycznej wiedzy poszukiwanej na rynku pracy we Wrocławiu oraz w regionie (wartość projektów ponad 15 mln zł). Realizowano między innymi następujące projekty: „Weź kurs na staż! Podniesienie efektywności kształcenia zawodowego we wrocławskich szkołach zawodowych”, „Manufaktura fachowców. Nowa jakość kształcenia we wrocławskich szkołach zawodowych”, „Od stażysty do specjalisty. Nowa jakość kształcenia we wrocławskich szkołach prowadzących kształcenie zawodowe”, „Dolnośląski Klaster Edukacyjny”.

ORGANIZOWANIE I FINANSOWANIE CZASU WOLNEGO

W roku szkolnym 2018/2019 zorganizowano:

- zajęcia dla około 24 200 uczniów wrocławskich szkół w czasie wypoczynku zimowego i letniego oraz warsztaty artystyczne w Krośnicach dla 30 dzieci; udział dzieci w warsztatach dofinansowano w ramach współpracy ze Stowarzyszeniem Gmin i Powiatów Aglomeracji Wrocławskiej (łącznie koszt dofinansowania wyniósł 2 380 497 zł),
- warsztaty i zajęcia pozalekcyjne oraz inne imprezy w Młodzieżowych Domach Kultury, w których udział wzięło około 55 tys. uczniów; przeznaczono na nie 12 116 833 zł.

KADRA NAUCZYCIELSKA

Doskonalenie kwalifikacji nauczycieli

Na doskonalenie zawodowe kadry nauczycielskiej przeznaczono 3 771 789 zł. W związku z wejściem w życie nowych przepisów środki te zostały podzielone w nowy sposób: 88% dla szkół i placówek oświatowych, 7% dla Wrocławskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i 5% dla poradni psychologiczno-pedagogicznych prowadzonych przez gminę.

Tabela 46. Doskonalenie zawodowe nauczycieli – finansowanie w latach 2016–2019

Lata	Dofinansowanie do doskonalenia zawodowego nauczycieli [zł]	Finansowanie doradców metodycznych [zł]
2016	3 333 438	1 466 440
2017	3 419 955	1 510 804
2018	3 501 006	1 401 166
2019	3 771 789	1 424 370

Źródło: UMW

Wzrost – w porównaniu z rokiem 2018 – środków przeznaczonych na doskonalenie zawodowe nauczycieli wynikał ze znacznie zwiększonego zainteresowania kadry nauczycielskiej podnoszeniem swoich kwalifikacji. Dodatkowy wpływ na wysokość wydatkowanych środków miały rosnące płace nauczycieli, w stosunku do których naliczana jest kwota dofinansowania.

Poza doskonaleniem zawodowym nauczyciele mogli uczestniczyć w licznych szkoleniach, konferencjach i innych wydarzeniach poszerzających kwalifikacje, podnoszących umiejętności kreatywnego i twórczego nauczania, jak również poruszających problemy wychowawczo-rozwojowe dzieci i młodzieży.

Wynagrodzenia kadry nauczycielskiej

W 2019 r. wydatki przewidziane na wynagrodzenie wszystkich pracowników oświaty wyniosły 861 513 215 zł, z czego miasto ze swojego budżetu wyłożyło 188 761 070 zł. Podwyżki dla nauczycieli były większe niż w latach poprzednich: od stycznia wzrosły o 5,1% i od września wzrosły o 9,6%. Dla porównania w roku 2017 wynagrodzenia wzrosły o 1,3% oraz w roku 2018 o 5,3%. Wydatki na wynagrodzenia osobowe nauczycieli były wyższe o kwotę 67 869 075,11 zł w odniesieniu do średnich wynagrodzeń określonych w składnikach wymienionych w art. 30 ust.1 Karty Nauczyciela.

WSPÓŁPRACA JEDNOSTEK OŚWIATOWYCH Z UCZELNIAMI WYŻSZYMI

W 2019 r. w ramach współpracy z uczelniami wyższymi realizowano projekty upowszechniające i propagujące naukę poprzez zabawę oraz popularyzujące matematykę i inne przedmioty ścisłe:

- XXII Dolnośląski Festiwal Nauki we współpracy z Kolegium Rektorów Uczelni Wyższych,
- utworzenie w dwóch szkołach podstawowych klas eksperymentalnych („uniwersyteckich”) we współpracy z Pracownią Dydaktyki Matematyki Instytutu Matematycznego Uniwersytetu Wrocławskiego,
- „Uniwersytet Młodego Przyrodnika” oraz „Klasa patronacka Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu trzecią misją uczelni” we współpracy z Uniwersytetem Przyrodniczym (dofinansowanie ze środków unijnych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój),
- „Uniwersytet Młodego Odkrywcy” we współpracy z Wyższą Szkołą Bankową (dofinansowanie ze środków unijnych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój).

WSPÓŁPRACA MIASTA Z UCZELNIAMI WYŻSZYMI

Urząd Miejski Wrocławia jako pierwszy, i jak dotąd jedyny w Polsce posiada w strukturach **Biuro Współpracy z Uczelniami Wyższymi**. W ramach Biura utworzono, finansowane przez samorząd, **Wrocławskie Centrum Akademickie (WCA)**, które jest pierwszą inicjatywą tego typu w Polsce. WCA jest łącznikiem pomiędzy samorządem miasta i środowiskiem akademickim. Udziela pomocy w realizacji projektów naukowo-badawczych i w nawiązywaniu współpracy uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym. **WCA** koordynuje realizację **Miejskiego Programu Wsparcia Partnerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki oraz Sektora Aktywności Gospodarczej „MOZART”**. Jego celem jest finansowe wspieranie partnerstwa środowiska naukowego i przedsiębiorców działających we Wrocławiu, poprzez umożliwienie firmom dostępu do intelektualnego potencjału naukowców. W efekcie współpracy powstają nowe produkty i usługi, firmy zwiększają obroty i dochody, powstają nowe miejsca pracy również w działach „badań i rozwoju”. Jednocześnie ma to korzystny wpływ na praktykę dydaktyczną pracowników wrocławskich uczelni i instytutów naukowych. Od początku funkcjonowania programu do 2019 r. miasto przyznało dofinansowanie łącznie 222 partnerstwom, z czego w 2019 r. 30 partnerstwom przyznało 1 105 280 zł.

Ponadto **Wrocławskie Centrum Akademickie** koordynuje:

- miejski **Studencki Program Stypendialny**, na który w 2019 r. przeznaczono ok. 1,1 mln, będący wsparciem dla najzdolniejszych studentów w pracy naukowej oraz umożliwiający im rozwijanie pasji badawczych i talentów,
- przyznawanie **Nagrody Naukowej Prezydenta Wrocławia** za wybitne osiągnięcia w integracji środowisk akademickich naukowych i artystycznych. W 2019 r. Kapituła nagrodę przyznała prof. Tadeuszowi Lutemu,
- działalność **Akademii Młodych Uczonych i Artystów**, której celem jest wspieranie wybitnych młodych naukowców i artystów. Jest ona ciałem doradczym Prezydenta Wrocławia ds. nauki. Miasto wspiera członków Akademii w poszukiwaniu sponsorów projektów naukowych i popularyzujących naukę, udziela rekomendacji w staraniach o zewnętrzne dofinansowanie badań lub przyznanie grantów,
- **Konkurs „Wrocławska Magnolia”**, który adresowany jest do absolwentów wrocławskich uczelni podejmujących w pracach magisterskich tematykę poprawy szeroko rozumianej jakości życia mieszkańców Wrocławia, w tym ochrony środowiska i zdrowia człowieka.

SZKOLNICTWO WYŻSZE

Wrocław jest jednym z największych ośrodków akademickich w Polsce. Działa tu 30 uczelni wyższych, w tym 10 uczelni publicznych. Uczelnie publiczne to: Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki, Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. Ludwika Solskiego w Krakowie – filia we Wrocławiu.

W pierwszym konkursie przeprowadzonym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” międzynarodowy zespół ekspertów wyłonił 10 uczelni, które uzyskały **status uniwersytetu badawczego**. Wśród nich znalazł się Uniwersytet Wrocławski. Dzięki temu w latach 2020–2026 będzie otrzymywał subwencję zwiększoną o 10%. Środki mają pomóc w poprawie jakości prowadzonych badań naukowych i dydaktyki oraz zwiększyć szanse w konkurencji międzynarodowej. Ponadto wśród uczelni, które spełniły wysokie wymagania konkursu znalazły się Politechnika Wrocławska oraz Uniwersytet Przyrodniczy (znalazły się w drugiej dziesiątce). Subwencja dla nich zwiększy się dzięki temu o 2%.

Jednym ze sposobów określenia prestiżu, znaczenia i osiągnięć uczelni są powszechnie uznawane w kraju i na świecie rankingi najlepszych szkół wyższych. W **„Strategii Wrocław 2030” miejsce uczelni wyższych w rankingach stanowi jeden z dziesięciu wskaźników monitorujących wdrażanie Strategii**. W rankingu szkół wyższych „Perspektywy” 2019 dwie wrocławskie uczelnie – Uniwersytet Wrocławski oraz Politechnika Wrocławska znalazły się w pierwszej dziesiątce, natomiast kolejne trzy w pierwszej pięćdziesiątce.

Tabela 47. Miejsce w rankingu szkół wyższych w latach 2016–2019

Uczelnie wrocławskie	Miejsce w rankingu			
	2016	2017	2018	2019
Uniwersytet Wrocławski	7	7	8	8
Politechnika Wrocławska	5	4	6	6
Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu	18	15	12	13
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	29	32	34	22
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu	34	35	40	44

Źródło: „Perspektywy”

Natomiast w rankingu Center for World University Rankings (CWUR) trzy wrocławskie uczelnie – Uniwersytet Wrocławski, Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Medyczny znalazły się w pierwszej dziesiątce uczelni polskich, a w światowym zestawieniu w dziesiątej setce. Należy odnotować, że w 2019 r. Uniwersytet Medyczny po raz pierwszy znalazł się w tym rankingu. Center for World University Rankings (CWUR) to czołowa organizacja konsultingowa zajmująca się doradztwem uczelniom wyższym oraz rządów dążącym do poprawy wyników nauczania oraz badań naukowych. Publikowane przez nią co roku globalne rankingi uniwersytetów są uznawane za miarodajne na całym świecie ze względu na ich obiektywizm, przejrzystość i spójność.

Tabela 48. Miejsce w rankingu szkół wyższych w latach 2016–2019

Uczelnie wrocławskie	World Rank				National Rank			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Uniwersytet Wrocławski	890	888	776	928	6	5	6	9
Politechnika Wrocławska	963	-	844	929	8	-	8	10
Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu	-	-	-	900	-	-	13	7

Źródło: The Center for World University Rankings (CWUR)

W rankingu najlepszych szkół wyższych na świecie – Academic Ranking of World Universities (ARWU) – znanym jako Lista Szanghajska, którego klasyfikacja odzwierciedla osiągnięcia naukowe i badawcze uczelni, w dziesiątej setce znalazła się Politechnika Wrocławska. Oprócz ogólnej klasyfikacji uczelni, tworzone jest także zestawienie szkół wyższych prowadzących konkretne kierunki i pod tym kątem ocenianych. W tym zestawieniu w dziedzinie „medycyna kliniczna” doceniony został Uniwersytet Medyczny zajmując miejsce w drugiej setce.

Aktualnie odnotowuje się wyraźny spadek liczby studentów. Jedną z najważniejszych przyczyn tego procesu jest zmniejszająca się liczba ludności w grupie między 19 a 24 rokiem życia. Z opublikowanego przez Urząd Statystyczny raportu „Szkolnictwo wyższe w województwie dolnośląskim w roku akademickim 2018/2019” wynika, że odnotowano spadek ogólnej liczby studentów, przy jednoczesnym wzroście liczby cudzoziemców studiujących na dolnośląskich uczelniach.

Głównym ośrodkiem akademickim w województwie dolnośląskim jest miasto Wrocław, z największą, pod względem liczby studentów, uczelnią – Politechniką Wrocławską (26,4 tys.), a następnie Uniwersytetem Wrocławskim (24,7 tys. studentów). Na przestrzeni roku liczba studentów Politechniki Wrocławskiej zmniejszyła się o 2,5 tys. osób, a liczba studentów Uniwersytetu Wrocławskiego – o 0,9 tys. osób.

W 2019 r. kontynuowano projekt „**Study in Wrocław**”, którego celem było promowanie wrocławskich szkół wyższych za granicą. Ich ofertę zaprezentowano ponad 70 tysiącom osób podczas targów edukacyjnych oraz dedykowanych prezentacji w sześciu krajach. Ponadto działania promocyjne prowadzono między innymi podczas indywidualnych i grupowych konsultacji dla kandydatów na studia we Wrocławiu, spotkań w ramach Akademii Study in Wrocław, a także kampanii billboardowych i internetowych.

OSIĄGNIĘCIA NAUKOWCÓW ORAZ STUDENTÓW

Wrocławskie uczelnie mają w swoich szeregach wybitnie uzdolnionych naukowców, których osiągnięcia i badania zostały docenione na arenie krajowej i międzynarodowej. W 2019 r. **prof. Marcin Drąg** z Wydziału Chemicznego Politechniki Wrocławskiej został laureatem **Nagrody Fundacji na rzecz Nauki Polskiej**. To najważniejsza nagroda naukowa przyznawana w Polsce, nazywana polskim Noblem. Nagrodzono go za opracowanie nowej platformy technologicznej umożliwiającej otrzymywanie związków biologicznie aktywnych, które odpowiadają za rozwój niemal wszystkich chorób cywilizacyjnych. Platforma ta może służyć do opracowywania nowych terapii, leków i metod diagnostycznych. W swoich badaniach zespół profesora Drąga współpracuje z ponad trzydziestoma zespołami naukowymi z całego świata, a także firmami biotechnologicznymi oraz farmaceutycznymi. Technologia opracowana przez profesora Drąga stanowi narzędzie do badań wielu proteaz np. proteaz wirusów ZIKA czy SARS.

Po raz kolejny w tworzonym przez Clarivate Analytics, **prestiżowym zestawieniu najczęściej cytowanych naukowców świata** znalazło się czterech Polaków, w tym jeden z Wrocławia – kardiolog prof. Piotr Ponikowski z Uniwersytetu Medycznego. Zestawienie to obejmuje przedstawicieli 1200 instytucji z ponad 60 krajów, wliczając w to 23 laureatów Nagrody Nobla, w tym trzech tegorocznych.

W **19. edycji Nagród Naukowych Polityki** wrocławskie środowisko naukowe docenione zostało dwukrotnie. Zwycięzcą w kategorii „**Nauki techniczne**” został dr inż. Mariusz Ptak z Wydziału Mechanicznego Politechniki Wrocławskiej. Przedmiotem jego badań są metody diagnostyki i obrazowania wpływu obciążeń na strukturę mózgu, symulowanie konsekwencji wypadków drogowych oraz ulepszanie urządzeń ochronnych głowy, w tym kasków rowerowych i motocyklowych. W kategorii „**Nauki o życiu**” zwyciężył dr hab. Piotr Donizy z Zakładu Patomorfologii i Cytologii Onkologicznej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, członek Akademii Młodych Uczonych i Artystów, który zajmuje się dermatopatologią oraz diagnostyką histopatologicznych chorób nerek własnych i przeszczepionych. We współpracy z Uniwersytetem Harvarda i Massachusetts General Hospital prowadzi badania nad mechanizmami powstawania rzadkich nowotworów złośliwych (rak Merkla) oraz terapiami ukierunkowanymi molekularnie.

Prof. Marek Samoć z Wydziału Chemicznego Politechniki Wrocławskiej otrzymał **Francusko-Polską Nagrodę Naukową 2019**. Wyróżnienie przyznało mu Francuskie Towarzystwo Chemiczne (SCF) za wybitne dokonania w dziedzinie nieliniowych właściwości optycznych związków nieorganicznych i metaloorganicznych, sprzężonych polimerów i kropek kwantowych.

Biobank (miejsce gromadzenia i przechowywania materiału biologicznego) Uniwersytetu Medycznego zdobył nagrodę specjalną, w kategorii „Zarządzanie”, w trzeciej edycji **konkursu LUMEN – Leaders in University Management**. Jako pierwsza jednostka tego typu w Polsce, otrzymał certyfikat ISO 9001:2015 w zakresie biobankowania.

Opracowany przez studentów Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu filtr mikrobiologiczny oczyszczający powietrze z metali ciężkich został nagrodzony brązowym medalem w rozgrywanym w Bostonie **konkursie IGEM** (International Genetically Engineered Machine), organizowanym przez Massachusetts Institute of Technology. W konkursie studenci prezentują nowatorskie projekty, w których wykorzystują narzędzia, jakimi dysponuje nowoczesna biologia syntetyczna. W 2019 r. w konkursie udział wzięło 340 zespołów badawczych z całego świata. Studenci z Uniwersytetu Przyrodniczego byli jedynym zespołem z Polski.

W międzynarodowym **konkursie Mars Colony Prize** w Stanach Zjednoczonych studenci Politechniki Wrocławskiej wystartowali z dwoma projektami osiedla na Marsie. Ich prace zajęły 2. (projekt „Twardowsky”) oraz 5. miejsce (projekt „Ideacity”) spośród stu nadesłanych prac z całego świata.

Studenci Politechniki Wrocławskiej, działający jako grupa Innspace, opracowali model kabiny samolotu do lotów suborbitalnych, który został najwyżej oceniony w **międzynarodowym konkursie organizowanym przez francuski Astronaute Club Européen**. W finale oceniano 14 akademickich projektów z całej Europy.

INSTYTUCJE NAUKOWE

We Wrocławiu swój oddział ma **Polska Akademia Nauk (PAN)**. Samodzielnymi placówkami naukowymi PAN-u są instytuty: Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda, Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych im. Włodzimierza Trzebiatowskiego. Terenowe jednostki we Wrocławiu mają: Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Centrum Badań Kosmicznych PAN – Zakład Fizyki Słońca, Instytut Badań Literackich PAN, Instytut Matematyczny PAN, Instytut Nauk Geologicznych PAN, Instytut Nauk Prawnych PAN.

Wojskowy Instytut Techniki Inżynieryjnej (WITI) im. profesora Józefa Kosackiego otrzymał w 2019 r. honorową odznakę „Za Zasługi dla Wynalazczości”, nadawaną przez Prezesa Rady Ministrów za działalność na rzecz rozwoju i popularyzacji wynalazczości oraz za wprowadzanie nowych technologii do codziennego użytku.

Warte odnotowania jest uhonorowanie w 2019 r. dr. hab. inż. Adama Januszko – prof. nadzw. WITI, prestiżowym Medalem Naukowca IAAM (Institute of Aeronautics and Applied Mechanics), za wyjątkowy wkład w badania w dziedzinie zaawansowanych materiałów i technologii.

Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego we Wrocławiu jest nowoczesną placówką zarówno leczniczą, jak i badawczą o wielu specjalizacjach: chirurgii, w tym chirurgii naczyniowej, transplantacji, onkologii, kardiologii dzieci i dorosłych, angiologii, anestezjologii, nefrologii, urologii, okulistyki, ginekologii, otolaryngologii i położnictwa. W licznych projektach badawczych ośrodek współpracuje z uczelniami zarówno wrocławskimi, jak i krajowymi.

Centrum Badawczo-Rozwojowe „NOVASOME” Spółka z o.o. nadzorowane przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, prowadzi badania w dziedzinie medycyny, farmacji i kosmetologii. Rozwija innowacyjną i nowatorską działalność przy współpracy z firmami farmaceutycznymi oraz Uniwersytetem Wrocławskim, Politechniką Wrocławską, Uniwersytetem Medycznym we Wrocławiu i Poznaniu oraz Instytutem Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu. Od 2014 r. Spółka ma status centrum badawczo-rozwojowego.

Polski Ośrodek Rozwoju Technologii (wcześniej Centrum Badań EIT+) został 1 kwietnia 2019 r. włączony do ogólnopolskiej **Sieci Badawczej Łukasiewicz** zrzeszającej prawie 40 placówek badawczo-rozwojowych. Zajmuje się ona rozwojem technologii z zakresu farmaceutyki, elektroniki, metalurgii, inżynierii materiałów, lotnictwa oraz optyki. Dzięki jej wsparciu polskie firmy mają szansę uzyskać dostęp do nowocześniejszych technologii i stać się bardziej konkurencyjne. Placówki Sieci Badawczej Łukasiewicz znajdują się w 11 miastach.

Pozostałe instytucje naukowe działające we Wrocławiu to: Instytut Automatyki Systemów Energetycznych Sp. z o. o., Centrum Badawczo-Rozwojowe Dział Badań i Innowacji w Dolnośląskim Centrum Onkologii we Wrocławiu, KGHM CUPRUM Sp. z o.o. Centrum Badawczo-Rozwojowe, „Poltegor–Instytut” Instytut Górnictwa Odkrywkowego we Wrocławiu, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Państwowy Instytut Badawczy.

INICJATYWY W DZIEDZINIE SZTUCZNEJ INTELIGENCJI

W 2019 r. Urząd Miejski Wrocławia zainteresował się zagadnieniem Sztucznej Inteligencji (SI) i podjął wstępne kroki mające w przyszłości doprowadzić do wykorzystania tej technologii dla dobra miasta. Sporządzono obszerną opinię do rządowego projektu „Polityka Rozwoju Sztucznej Inteligencji w Polsce na lata 2019–2027”. Pracowano nad stworzeniem listy podmiotów gospodarczych z branży IT we Wrocławiu i ośrodków akademickich prowadzących badania nad SI. Ścisła współpraca obejmie środowiska biznesowe między innymi ABSL i firmy zrzeszone w klastrze IT Corner.

W październiku 2019 r. odbyła się we Wrocławiu prezentacja Instytutu CASUS (Center for Advanced Systems Understanding). Inicjatorami utworzenia instytutu CASUS są premier Saksonii, Michael Kretschmer, oraz prof. Roland Sauerbreyz Centrum Helmholtza w Dreźnie. W założenia działalności instytutu wpisana jest możliwie szeroka kooperacja międzynarodowa. Instytut będzie zajmował się modelowaniem złożonych systemów, a interdyscyplinarne badania będą dotyczyć wielu obszarów nauki – wspólne dla nich ma być użycie podobnych narzędzi: sztucznej inteligencji, matematyki, informatyki i dużych zbiorów danych. Wrocław planuje aktywnie uczestniczyć w tych przedsięwzięciach. Partnerem Instytutu CASUS jest Instytut Informatyki Uniwersytetu Wrocławskiego.

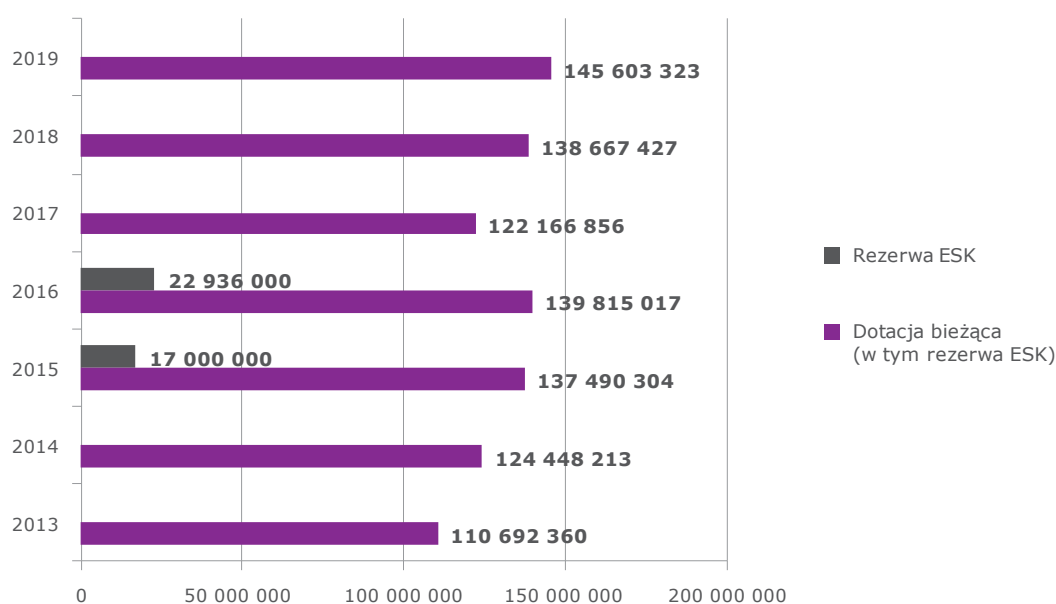
KULTURA

Wrocław jest jednym z największych ośrodków kulturalnych i intelektualnych w Polsce. Miasto ma wielowiekową tradycję związaną z rozwojem sztuki i architektury. Potencjał ludzki i organizacyjny w sferze życia kulturalnego pokazuje, że zarówno miejsca kulturotwórcze, jak i polityka kulturalna odgrywają ważną rolę w życiu miasta. Ważnymi wydarzeniami w obszarze kultury w 2019 r. były: przyznanie, związanej z Wrocławiem, **Oldze Tokarczuk Literackiej Nagrody Nobla za 2018 r., przyjęcie Wrocławia do Sieci Miast Kreatywnych UNESCO** i uzyskanie tytułu miasta Literatury UNESCO oraz uzyskanie (wraz z Szanghajem) tytułu Światowej Stolicy Sztuk Performatywnych 2021/2022.

FINANSE

Finansowanie kultury ze środków samorządu Wrocławia po raz kolejny utrzymywało się na poziomie z lat, w których realizowano program Europejskiej Stolicy Kultury 2016, a w 2019 r. istotnie wzrosło do **kwoty 145 603 323 zł**. W tym na inicjatywy organizacji pozarządowych przekazano kwotę **21 414 301 zł**.

Wykres 33. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na kulturę w gminie Wrocław w 2019 r. [w zł]

Źródło: UMW

DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJI KULTURY

Do najważniejszych **marek kulturalnych** Wrocławia należą: Narodowe Forum Muzyki wraz z Międzynarodowym Festiwalem Wratislavia Cantans, Teatr Capitol wraz z Przeglądem Piosenki Aktorskiej czy przedsięwzięcia prowadzone przez organizacje pozarządowe, jak całoroczna działalność kina Nowe Horyzonty Międzynarodowy Festiwal Filmowy Nowe Horyzonty czy wreszcie obchodzone każdego roku Święto Wrocławia. Ciekawą formą uczestnictwa w kulturze były tak zwane Parki ESK – Emocje Sport Kultura – cykle wydarzeń we wrocławskich parkach, oraz przedsięwzięcia kulturalne odbywające się poza murami instytucji, jak festiwal Vertigo Summer Jazz, dla którego scenerię stanowią parki, dachy prestiżowych budynków, nadodrzańskie plaże czy wyspa Daliowa.

Gmina Wrocław prowadzi lub współprowadzi 27 instytucji kultury. Są to:

- Narodowe Forum Muzyki,
- Teatr Muzyczny Capitol,
- Wrocławski Teatr Lalek,
- Wrocławski Teatr Współczesny,
- Instytut im. Grotowskiego,
- Muzeum Miejskie Wrocławia,
- Muzeum Współczesne Wrocław,
- Muzeum Architektury,
- BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej,
- Galeria Miejska,
- Galeria Entropia,
- Ośrodek Pamięć i Przyszłość (w tym Centrum Historii Zajezdnia),
- Miejska Biblioteka Publiczna,
- Strefa Kultury Wrocław,
- Centrum Kultury Agora,
- Centrum Kultury Wrocław-Zachód,
- Centrum Kultury Zamek,
- Klub Muzyki i Literatury,
- Klub Pod Kolumnami,
- Ognisko Kultury Plastycznej,
- Ośrodek Działań Artystycznych Firlej,
- Ośrodek Działań Twórczych Światowid,
- Ośrodek Postaw Twórczych,
- Wrocławski Dom Literatury,
- Wrocławski Klub Anima,
- Wrocławski Klub Formaty,
- Wrocławscy Kameraliści Cantores Minores Wratislavienses.

Muzea, teatry

Ważnym wydarzeniem w 2019 r. o randze międzynarodowej było nominowanie do nagrody International Classical Music Awards 2020 trzech albumów wydanych przez **Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego**.

W 2019 r. odbyła się jubileuszowa **40. edycja Przeglądu Piosenki Aktorskiej** (organizowana przez Teatr Muzyczny Capitol), która cieszyła się rekordową popularnością (frekwencja wyniosła 98,5%). Koncerty i spektakle organizowane w Capitolu przyciągnęły w 2019 r. 16 tys. widzów.

Muzeum Architektury we Wrocławiu to jedyne takie muzeum w Polsce poświęcone w całości historii architektury i architekturze współczesnej. Realizuje programy i projekty adresowane zarówno do szerokiego spektrum odbiorców, jak i do środowiska architektów i historyków. Znaczącym wydarzeniem roku 2019 była prezentacja dorobku Jadwigi Grabowskiej-Hawrylak, jednej z najważniejszych architektek powojennej Polski, ściśle związanej z Wrocławiem. Wystawa ta była także prezentowana w jednej z prestiżowych galerii Nowego Jorku.

W 2019 r. **Muzeum Współczesne Wrocław** wzbogaciło swoją kolekcję o 20 prac współczesnych artystów.

Wrocławski Teatr Lalek i **Wrocławski Teatr Współczesny** prezentowały w 2019 r. spektakle z audiodeskrypcją dla widzów z dysfunkcjami, niedowidzących i słabo słyszących.

Tabela 49. Placówki oraz liczba widzów i odwiedzających w 2019 r.

Placówka	Liczba odwiedzających/widzów
Narodowe Forum Muzyki	233 228
Teatr Muzyczny Capitol	89 555
Wrocławski Teatr Lalek	47 807
Wrocławski Teatr Współczesny	19 223
Instytut im. Jerzego Grotowskiego	3 750
Muzeum Miejskie Wrocławia	192 127
Muzeum Współczesne Wrocław	38 930
Muzeum Architektury	42 495
BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej	47 503
Galeria Miejska	18 555
Galeria Entropia	6 198
Ośrodek Pamięć i Przyszłość	155 044
Suma	894 415

Źródło: UMW

Powyższe instytucje kultury, oprócz swojej podstawowej działalności, prowadzą również zajęcia edukacyjne dla różnego typu odbiorców. Wieloma takimi zajęciami mogło się w 2019 r. pochwalić **Muzeum Miejskie we Wrocławiu**, które przeprowadziło 1450 zajęć edukacyjnych i wykładów, w których łącznie uczestniczyło 35 384 dorosłych i dzieci.

Innymi ważnymi i znaczącymi instytucjami kultury na terenie miasta są między innymi prężnie działająca Opera Wrocławska, Teatr Polski, Muzeum Narodowe wraz z Muzeum Sztuki Współczesnej i Panoramą Raclawicką, Hydropolis (o którym szerzej mowa w rozdziale TURYSTYKA), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, synagoga Pod Białym Bocianem, Panorama Raclawicka, jedyne w Polsce Muzeum Poczty i Telekomunikacji, Domek Miedziorytnika, Muzeum Archidiecezji Wrocławskiej, oraz Wrocławski Teatr Pantomimy im. Henryka Tomaszewskiego.

Kluby i ośrodki kultury

Na terenie Wrocławia funkcjonują liczne kluby i ośrodki kultury, które prowadzą działania w dziedzinie animacji społeczno-kulturalnej, edukacji kulturalnej i promocji wydarzeń artystycznych.

Tabela 50. Liczba odbiorców zajęć w 2019 r.

Placówka	Liczba odbiorców	Liczba zajęć
Ośrodek Postaw Twórczych	1 610	305
Wrocławski Klub Formaty	16 356	313
Klub Muzyki i Literatury	16 062	361

Placówka	Liczba odbiorców	Liczba zajęć
Wrocławski Klub Anima	4 439	509
Klub Pod Kolumnami	175	27
Centrum Kultury Zamek	560	42
Centrum Kultury AGORA	2 150	90
Ośrodek Działań Twórczych Światowid	438	49
Centrum Kultury Wrocław-Zachód	2 700	20
Ognisko Kultury Plastycznej im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu	293	30
Suma	44 783	1 746

Źródło: UMW

Tabela 51. Liczba widzów w imprezach kulturalnych w 2019 r.

Placówka	Liczba widzów	Liczba imprez
Ośrodek Postaw Twórczych	9 550	51
Wrocławski Klub Formaty	12 110	99
Klub Muzyki i Literatury	8 065	99
Wrocławski Klub Anima	4 439	509
Klub „Pod Kolumnami”	3 075	39
Ośrodek Działań Artystycznych Firlej	2 691	542
Centrum Kultury AGORA	14 811	41
Ośrodek Działań Twórczych Światowid	4 897	67
Centrum Kultury Wrocław-Zachód	12 800	
Ognisko Kultury Plastycznej im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu	1410	24
Suma	73 848	1 471

Źródło: UMW

W 2019 r. **Ośrodek Działań Artystycznych Firlej** został operatorem regionalnym programu „Bardzo Młoda Kultura” na lata 2019–2021. Dzięki dotacji Narodowego Centrum Kultury wsparto inicjatywy lokalne z zakresu edukacji kulturalnej na terenie województwa dolnośląskiego i Wrocławia. Zgłoszono 27 inicjatyw, z których zrealizowano 8 – budżet każdej z nich wyniósł 10 000 zł.

W **Centrum Kultury Zamek** rok 2019 był rokiem jubileuszowym: Wrocławski Festiwal Dobrego Piwa obchodził dziesięciolecie, natomiast Dni Fantastyki odbyły się po raz piętnasty. Ponadto, jak co roku, zorganizowano Jarmark Jadwizański, w którym uczestniczyło 5000 osób.

Centrum Kultury AGORA to nowoczesna instytucja kultury, realizująca także projekty o zasięgu ogólnopolskim, takie jak: Festiwal ewidentnych Talentów Aktorskich FeTA, Festiwal Śpiewających Przedszkolaków, 11/11 – Wolność, Kocham i Rozumiem.

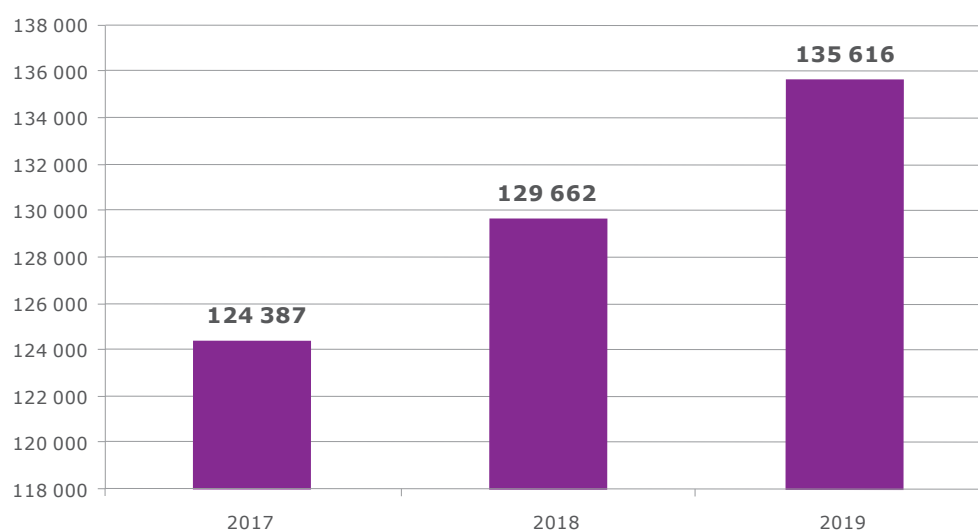
Centrum Kultury Wrocław-Zachód zorganizowało Międzynarodowy Przegląd Twórczości Osób z Niepełnosprawnością – TON służący aktywizacji kulturalnej osób z dysfunkcjami.

W **Strefie Kultury Wrocław**, obejmującej takie miejsca jak **Impart**, **Barbara** czy **Recepcja**, zorganizowano wiele wydarzeń, w których łącznie wzięło udział ponad 10 tys. osób, zarówno widzów, jak i artystów. W 2019 r. odbył się, jak co roku, cieszący się dużą popularnością **Festiwal Jazz nad Odrą**.

Miejska Biblioteka Publiczna

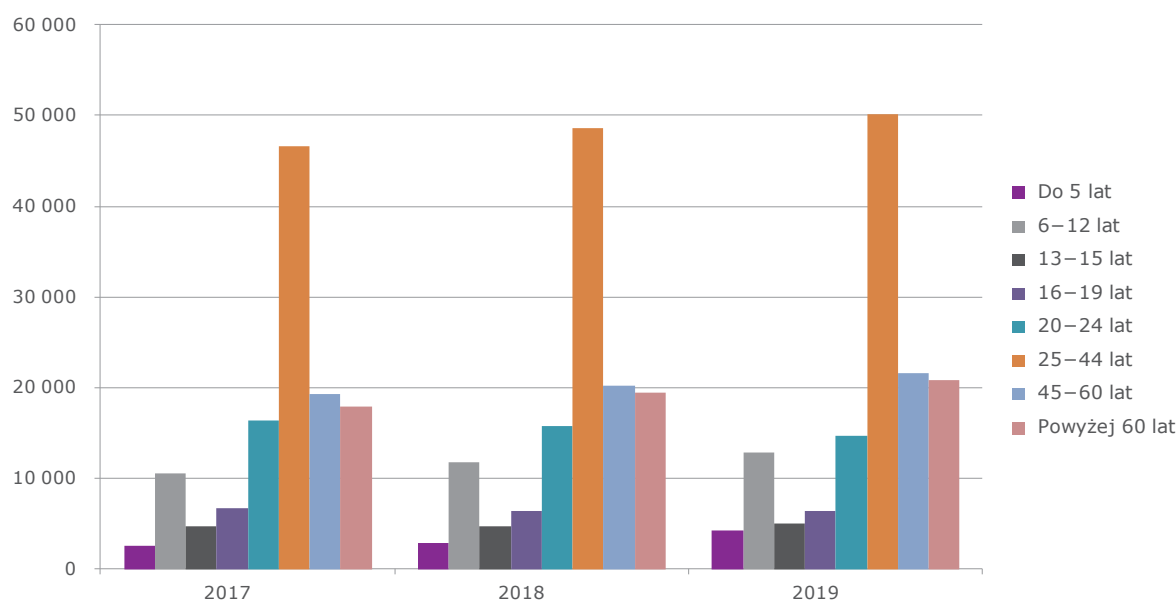
Miejska Biblioteka Publiczna (MBP) we Wrocławiu to sieć 38 filii, Multicentrum (interaktywne centrum edukacyjne) oraz **Centrum Biblioteczno-Kulturalne FAMA**. Z usług bibliotecznych korzysta 135 616 mieszkańców, w tym 22 089 to dzieci do lat 15. Wyraźny wzrost łącznej liczby czytelników w 2019 r. – o 5 954 w stosunku do roku 2018, to rezultat konsekwentnej i systematycznej edukacji czytelniczej prowadzonej przez pracowników MBP. W filiach Miejskiej Biblioteki Publicznej uruchomiono ponadto cztery nowe Kluby Rodzica.

Wykres 34. Liczba czytelników MBP w latach 2017–2019

Źródło: UMW

Wykres 35. Czytelnicy MBP we Wrocławiu według wieku w latach 2017–2019

Źródło: UMW

WYDARZENIA

Niewątpliwie jednym z najważniejszych wydarzeń w 2019 r. było przyznanie Honorowej Obywatelce Wrocławia (tytuł otrzymany w czerwcu 2019) **Oldze Tokarczuk Literackiej Nagrody Nobla za 2018 r.** (nagroda przyznana w październiku 2019 r.).

Wydarzeniem o randze międzynarodowej było również uzyskanie przez Wrocław tytułu **Miasta Literatury UNESCO** w ogólnoświatowym naborze do **Sieci Miast Kreatywnych UNESCO** (aplikacja przygotowana przez Wrocławski Dom Literatury).

W 2019 r. zorganizowane przez Wrocławski Dom Literatury (WDL) **Wrocławskie Targi Dobrych Książek**, połączone z **Targami Książki dla Dzieci i Młodzieży** Dobre Strony oraz **Targami Wszystkiego Dobrego** odwiedziło w sumie około **120 000 osób**. W Klubie Proza odbyło się ok. 296 wydarzeń, w tym 153 literackich, w których udział wzięło ponad 15 000 osób. Wdrożono także prowadzony przez Strefę Kultury Wrocław **program rozwoju publiczności**, poszerzony o **program rozwoju czytelnictwa**.

Kontynuując program uspołeczniania polityki kulturalnej, wypracowano wspólnie ze stroną społeczną regulamin **Wrocławskiej Rady Kultury**, która ma zostać powołana w 2020 r.

Jak co roku we Wrocławiu odbyła się Noc Muzeów. Do udziału w imprezie przystąpiły **83 placówki** (muzea, galerie, instytucje kultury i inne). Dla zwiedzających uruchomiono specjalną, bezpłatną linię autobusową i tramwajową. Szacuje się, że w nocnym zwiedzaniu wzięło udział **od 20 000 – 30 000 osób**. Impreza ta promuje muzea, umożliwia wyjście z ofertą do szerokiej i zróżnicowanej grupy odbiorców.

W 2019 r. rozpoczęto prace projektowe nad **Pomnikiem Niepodległości** wraz z zagospodarowaniem **skweru przy placu Legionów**.

W celu stworzenia nowej przestrzeni dla sztuki z inicjatywy **Instytutu Grotowskiego** otwarto **Centrum Sztuk Performatywnych Piekarnia (CSP)**. CSP mieści się w dawnym budynku piekarni garnizonowej na Kępie Mieszczańskiej. W Centrum mogą odbywać się spektakle teatralne, imprezy muzyczne (np. koncerty muzyki klasycznej i jazzowej), konferencje, wykłady, imprezy branżowe.

NAGRODY

Rok 2019 był dla Muzeum Architektury rokiem ważnych nagród i wyróżnień. W **39. Konkursie na Wydarzenie Muzealne Roku Sybilla**, wystawa „Leon Tarasewicz” otrzymała aż dwie statuetki. Ekspozycja została nagrodzona Sybillą za najlepszą wystawę sztuki oraz GRAND PRIX całego konkursu za najlepszą wystawę muzealną 2018 r. Wydana w 2019 r. publikacja „Trzy początki. 1918/1945/1989”, towarzysząca wystawie pod tym samym tytułem, zorganizowanej w ramach obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości, została wyróżniona umieszczeniem na „shortlist” najlepszych książek o architekturze podczas prestiżowego międzynarodowego konkursu **DAM Architectural Book Award 2019**.

Nagrody przyznawane przez Wrocław:

- po raz czternasty wręczono **Literacką Nagrodę Europy Środkowej Angelus**, najważniejsze wyróżnienie przyznawane pisarzom z Europy Środkowej, których proza została wydana po polsku. Nagrodę otrzymał pisarz pochodzący z Bułgarii – Georgi Gospodinow za powieść „Fizyka smutku” (Wydawnictwo Literackie),
- laureatami Wrocławskiej **Nagrody Poetyckiej Silesius 2019** zostali Adam Kaczanowski za książkę „Cele” (Książka Roku) i Maciej Bobula za tomik „Wsie, animalia, miscellanea” (Debiut). Ewa Lipska otrzymała nagrodę za całokształt pracy twórczej,
- laureatką **Wrocławskiej Nagrody Teatralnej** została Agata Kucińska za rolę Oskara w „Błaszanym bębenku” w Teatrze Muzycznym Capitol i rolę Rutki w spektaklu „Motyl” we Wrocławskim Teatrze Lalek,
- **Wrocławską Nagrodę Muzyczną** w kategorii Muzyka poważna wręczono skrzypkowi Marcinowi Markowiczowi za prawykonanie Koncertu na skrzypce Pawła Mykietyna, a w kategorii Muzyka rozrywkowa Wojciechowi Siwkowi, legendzie wrocławskiego środowiska jazzowego, wieloletniemu organizatorowi Festiwalu Jazz nad Odrą.

Prezydent Wrocławia ufundował nagrody o łącznej kwocie 445 000 zł, które w różnej wysokości przeznaczone zostały dla twórców sztuk plastycznych, teatru, filmu, muzyki i literatury. Część kwoty przeznaczono na Wrocławską Nagrodę Teatralną i Muzyczną 2019, Wrocławską Nagrodę Poetycką Silesius oraz Literacką Nagrodę Europy Środkowej Angelus.

STYPENDIA

W 2019 r. uruchomiony został nowy program stypendialny Prezydenta Wrocławia dla artystów. Stypendia te przeznaczone są na realizację przedsięwzięć w następujących dziedzinach: film, literatura, muzyka, taniec, teatr, sztuki wizualne i upowszechnianie kultury. W pierwszej edycji nowego programu złożonych zostało 149 wniosków, które nadeszło z 11 miast w Polsce oraz z Holandii i Hiszpanii. Łącznie 21 osób otrzymało stypendia w wysokości 2 500 zł miesięcznie, w tym 19 osób stypendia całoroczne, 2 osoby – półroczne. **Kwota przeznaczona na I edycję programu stypendialnego wyniosła 600 000 zł.**

Kontynuowano dotychczasowy program stypendialny dla utalentowanych artystycznie dzieci oraz młodzieży i studentów. Na rok szkolny i akademicki 2019/2020 r. złożono 172 wnioski o przyznanie **stypendium dla młodzieży uzdolnionej artystycznie** – otrzymały je 124 osoby.

Miasto prowadzi również **program rezydencji artystycznych**. W 2019 r. w ramach współpracy z miastem partnerskim Dreznem, zorganizowany został pobyt artysty grafika z Wrocławia w pracowni Grafikwerkstatt Dresden oraz pobyt artysty z Drezna w Domku Miedziorytnika i Galerii Miejskiej. W wyniku rozstrzygniętego konkursu ofert na najem pracowni do prowadzenia działalności w dziedzinie kultury i sztuki przyznano **5 lokali** na pracownie plastyczne dla **6 artystów**.

MECENAT

W ramach mecenatu w 2019 r. w otwartych konkursach ofert oraz naborach ofert dofinansowano **78 projektów**, a wśród nich:

- WrocLove Fest 2019,
- Festiwal Kultury Żydowskiej „Simcha”,
- Ogólnopolski Przegląd Młodych Wokalistów – Debiuty 2019,
- Energia Dźwięku,
- Muzyczne Spotkania Kultur „Pax et bonum per musicam”,
- Bass & Beat Festival,
- Ethno Jazz Festival,
- Festiwal Muzyki Kameralnej „Wieczory w Arsenale”,
- Industrial Festival,
- 3-majówka 2019,
- XVII edycja Przeglądu Sztuki Survival,
- TIFF Festival,
- Centrum Sztuki WRO,
- prowadzenie działalności kulturalnej (w ramach projektu europejskiego) w oficynach przy ul. Roosvelta 5a i przy ul. Jagiellończyka 10a,
- Teatr „Pieśń Kozła”,
- Brave Kids,
- prowadzenie Teatru Ad Spectatores,
- Międzynarodowy Festiwal Filmowy Nowe Horyzonty,
- Festiwal Filmu Amerykańskiego,
- kino Nowe Horyzonty,
- prowadzenie działalności społecznej i kulturalnej w Ośrodku Działań Społeczno-Kulturalnych „Piaś”,
- prowadzenie Centrum Kultury i Edukacji Żydowskiej.

W 2019 r. miasto dofinansowało różnego rodzaju inicjatywy kulturalne, do których możemy zaliczyć działania promocyjne i edukacyjne, działania na rzecz upowszechniania literatury i dialogu międzykulturowego.

W ramach **Dolnośląskiego Konkursu Filmowego**, organizowanego we współpracy z Urzędem Marszałkowskim, przyznano dofinansowanie dla sześciu produkcji filmowych na łączną kwotę **1 mln zł**. Celem **Dolnośląskiego Konkursu Filmowego** jest wspieranie projektów filmowych realizowanych na Dolnym Śląsku. Podstawowym kryterium udziału projektów filmowych w konkursie jest powiązanie produkcji filmowej z województwem dolnośląskim lub Wrocławiem.

WDRAŻANIE POSTANOWIEŃ STRATEGII „KULTURA – OBECNA!”

„Kultura – Obecna!” to dokument programowy określający cele oraz priorytetowe zadania Departamentu Spraw Społecznych na lata 2018–2020, w tym Wydziału Kultury jako podmiotu koordynującego politykę kulturalną Wrocławia.

Działania w ramach „Kultura – Obecna!” realizowano w niektórych miejskich instytucjach i domach kultury.

W Centrum Kultury AGORA realizowano je w obszarach: uczestnictwa w kulturze rozumianego jako nowa forma spędzania czasu wolnego, kultury obecnej na peryferiach, czyli łatwego dostępu do kultury w miejscu zamieszkania oraz działalności nakierowanej na najbliższe środowisko (między innymi „Kuźnia Projektów”), edukacji kulturalnej mającej na celu angażowanie w kulturę od najmłodszych lat.

W ramach strategii „Kultury – Obecnej!” zorganizowano też akcję i kampanię czytelniczą **Wakacyjne Wyzwanie Czytelnicze**. Podczas jej trwania liczba wypożyczeń w grupie wiekowej 6–15 lat wyraźnie wzrosła w stosunku do roku 2018 (2018 r. – 24 170, 2019 r. – 35 440). Wzrost ilości wypożyczeń o 11 270 w ciągu dwóch miesięcy wakacyjnych w grupie wiekowej 6–15 lat wskazuje, że tego typu akcje czytelnicze są skuteczną metodą docierania do tej grupy. W filiach MBP **wydano 2241 książeczek – wyprawek i 2330 Kart Małego Czytelnika**. Analizując akcję, stwierdzono, że **50%** uczestników kampanii to nowi czytelnicy. MBP organizowała również konkursy dotyczące znajomości prozy Olgi Tokarczuk **E-literatura**.

Projekt edukacyjny **„Innowacje technologiczne”** to narzędzie służące doskonaleniu umiejętności wykorzystywania technologii w sposób kreatywny i świadomy oraz wspieraniu rozwoju kompetencji cyfrowych. W **Centrum Innowacji PRZEJŚCIE (CI Przejście)** zrealizowano bogatą ofertę warsztatów prowadzonych przez wykwalifikowanych edukatorów, przeznaczonych dla różnych środowisk i grup wiekowych. Z czytelni CI Przejście skorzystało 39 362 osób. Zrealizowano 3 moduły działań, 37 bezpłatnych warsztatów dla dzieci w wieku 7–12 lat, w których uczestniczyło 740 dzieci.

„Dzień dobry we Wrocławiu” to program skierowany do mieszkających we Wrocławiu cudzoziemców, zapraszający ich do korzystania z wrocławskich bibliotek. Z uwagi na dużą liczbę osób narodowości ukraińskiej stworzona została kolekcja książek w języku ukraińskim w bibliotece na Dworcu Głównym – filii nr 12 MBP.

POMOC SPOŁECZNA

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej mającą na celu umożliwianie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

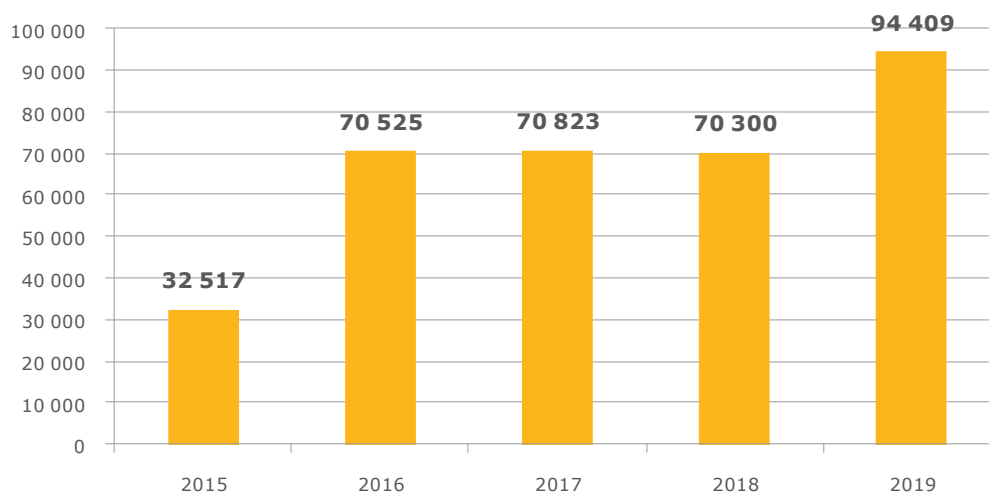
MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ

Oprócz realizacji zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) realizuje także zadania z zakresu pomocy społecznej określone dla ośrodków pomocy i powiatowych centrów pomocy rodzinie w innych ustawach.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje gminną strategię rozwiązywania problemów społecznych i wykonuje zadania własne gminy w tym zakresie. W 2019 r. łączna liczba korzystających z różnych form pomocy wypłacanych przez MOPS wyniosła **94 409 osób/rodzin, czyli 14,7% mieszkańców Wrocławia**, z czego:

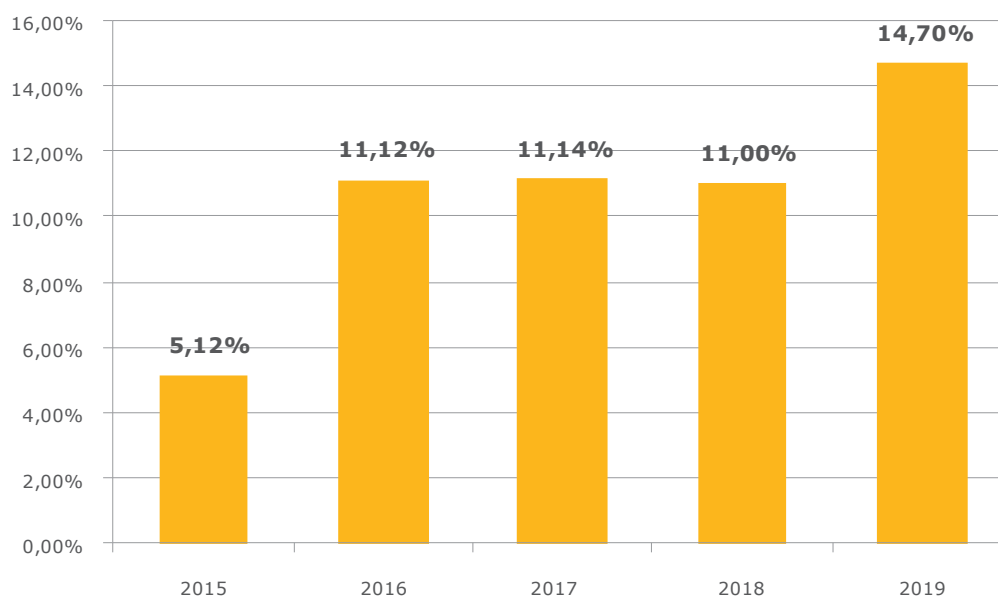
- **9 152 osób** w rodzinie korzystało z wypłacanych zasiłków,
- **3 082 osób** otrzymało dodatek do wydatków mieszkaniowych,
- **1 227 osób** korzystało z dodatku energetycznego,
- **dla 12 562 rodzin** wypłacono zasiłki rodzinne,
- **2 604 osoby** otrzymały wypłaty z funduszu alimentacyjnego,
- **65 585 dzieci** średnio miesięcznie skorzystało z dodatku wychowawczego,
- **197 rodzin** skorzystało z pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów.

Wykres 36. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Wykres 37. Procent mieszkańców Wrocławia korzystających z pomocy społecznej w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Jedna osoba może korzystać z kilku form pomocy. Dlatego szacuje się, że pomocą z powodu ubóstwa powiązanego z innymi trudnościami życiowymi objęte jest ok. **3% mieszkańców Wrocławia**. W porównaniu do poprzednich lat rośnie liczba osób korzystających ze świadczeń pieniężnych wypłacanych przez MOPS.

W 2019 r. za pośrednictwem MOPS wydatkowano **693 385 137,11 zł**. Te wydatki z roku na rok rosną. Gmina Wrocław-MOPS dysponowała między innymi środkami Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) na rehabilitację społeczną osób z niepełnosprawnością oraz środkami na pilotażowy program „Aktywny Samorząd”.

Tabela 52. Budżet MOPS w latach 2015–2019

	2015 [zł]	2016 [zł]	2017 [zł]	2018 [zł]	2019 [zł]
Zadania zlecone gminie	74 033 773	271 637 966	346 728 645	365 283 194	549 019 462,45
Zadania własne gminy	86 581 031	89 410 466	89 734 750	98 363 112	105 944 424,48
Zadania własne powiatu	27 571 264	26 408 375	26 303 073	26 974 910	28 452 948,10
Zadania zlecone powiatowi	1 708 761	5 413 535	7 543 020	8 490 038	9 968 302,08
Zadania powierzone gminie	X	X	X	40 374	X
Suma (bez PFRON)	189 894 829	392 870 342	470 309 488	499 151 628	693 385 137,11
PFRON (PFRON+AS)	6 891 362	7 672 152	7 847 475	8 695 345	12 198 033,42

Źródło: UMW

W 2019 r. samodzielnie lub za pośrednictwem organizacji pozarządowych miasto prowadziło:

- 13 całodobowych domów pomocy społecznej, w których łącznie jest 1116 miejsc,
- 1 mieszkanie chronione,
- 36 placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- Centrum Rozwoju i Aktywności Dzieci i Młodzieży Stowarzyszenia Pomocy „Iskierka”,
- 6 środowiskowych domów samopomocy,
- 2 ośrodki interwencji kryzysowej prowadzone przez Stowarzyszenie „Akson”,
- 1 ośrodek interwencji kryzysowej przy Nadodrzańskim Centrum Wsparcia prowadzony przez MOPS.

Ponadto MOPS nadzorował 3 dzienne domy pomocy, 11 schronisk i 1 noclegownię dla osób bezdomnych, w których łącznie jest 649 miejsc całorocznych (w okresie zimowym dodatkowe 155 dostawek) i wydawanych było dziennie około **1430 posiłków**.

W sprawach przyznania świadczeń udzielanych przez MOPS wydano w 2019 r. **90 496 decyzji administracyjnych**.

Tabela 53. Liczba decyzji administracyjnych i orzeczeń wydawanych przez MOPS i Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w latach 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
MOPS	82 973	121 320	130 833	133 556	90 496
PZON	10 676	8 585	8 322	8 027	8 817

Źródło: UMW

W 2019 r. pracownicy MOPS rozeznali **824 nowe środowiska osób wymagających opieki całodobowej**. W domach pomocy społecznej na terenie Wrocławia w 2019 r. **umieszczono 241 osób**, a na terenie innych powiatów umieszczono łącznie **15 osób**. Na miejsce w domach pomocy społecznej oczekiwały **368 osoby**.

W ramach wsparcia społecznego we Wrocławiu udzielana jest pomoc w postaci pracy socjalnej, poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowych oraz usług opiekuńczych lub specjalistycznych. Ponadto możliwe jest wsparcie w postaci zasiłków stałych, okresowych, celowych oraz opłat za ubezpieczenie zdrowotne i społeczne.

Zasiłki i pomoc w naturze

Na terenie miasta prowadzona jest również pomoc społeczna w postaci różnego rodzaju zasiłków i pomocy w naturze dla najbiedniejszych członków społeczności. Na realizację całego Programu „Posiłek w szkole i w domu” MOPS wydatkował w 2019 r. **1 090 329 zł**, z tego z budżetu Wojewody – 585 440 zł. Kwota ta jest mniejsza niż w roku 2018 o 201 274 zł. Procentowy udział miasta w realizacji całego programu wyniósł w 2019 r. – około 46,31%.

Tabela 54. Rodzaje świadczeń finansowanych z budżetu gminy Wrocław w 2019 r.

Rodzaj pomocy	Liczba osób korzystających z pomocy w roku 2018	Liczba osób korzystających z pomocy w roku 2019	Kwota świadczeń [zł] w roku 2018	Kwota świadczeń [zł] w roku 2019
Zasiłki celowe	4 250	4 003	7 296 598	7 329 083
Zasiłki okresowe – w tym dotacja z budżetu państwa	858	803	1 728 850 1 288 468	1 652 010 1 317 333
Zasiłki celowe na pokrycie kosztów posiłków i zakupu żywności w tym w ramach programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”	1 725 w tym liczba dzieci korzystająca z posiłku 436	1 302 w tym liczba dzieci korzystająca z posiłku 406	1 291 603 w tym dotacja 608 830	1 090 329 w tym dotacja 585 440

Źródło: UMW

Tabela 55. Rodzaje świadczeń finansowanych z budżetu państwa w 2019 r.

Rodzaj pomocy	Liczba osób korzystających z pomocy	Kwota świadczeń [zł]
Zasiłek stały (zadanie własne gminy dotowane przez Państwo w 100%)	1 588	8 412 569
Składki na ubezpieczenie zdrowotne ZUS (zadanie własne gminy dotowane przez Państwo w 100 %)	1 447	721 598
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (zadanie zlecone gminy dotowane przez Państwo w 100 %)	37	885 789

Źródło: UMW

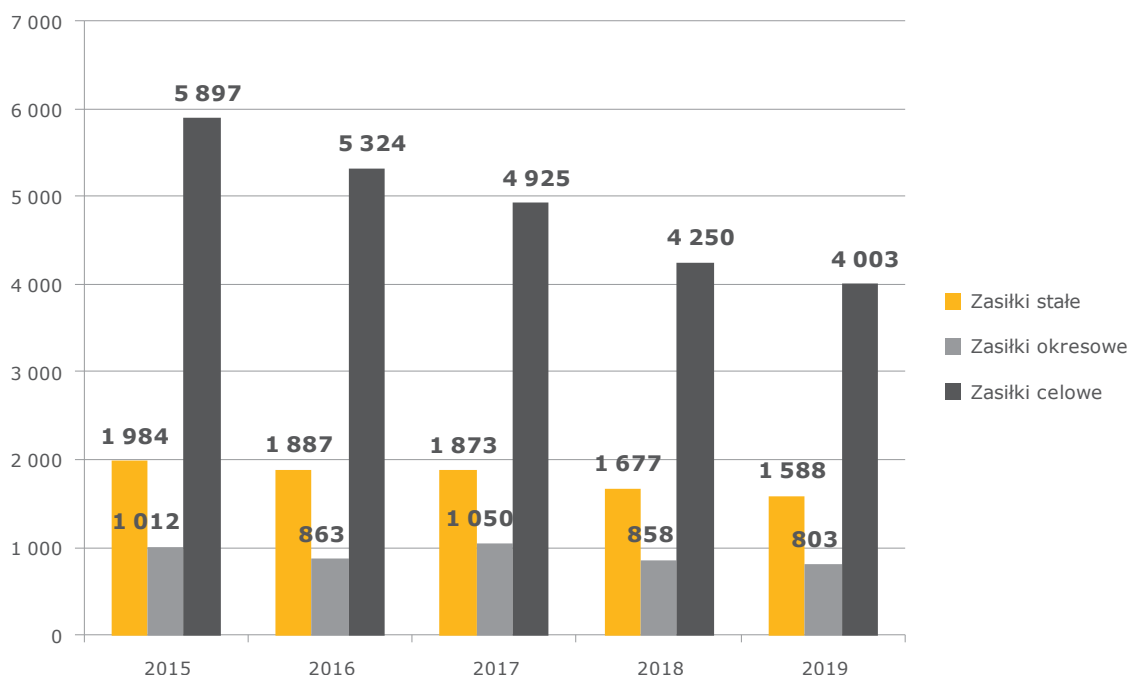
Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji mogą również ubiegać się o pomoc finansową z opieki społecznej w postaci zasiłku. Wyróżnić można trzy rodzaje zasiłków:

- zasiłek stały – przysługujący osobom całkowicie niezdolnym do pracy, których dochody nie wystarczają na utrzymanie. Jego maksymalna wysokość na osobę, która gospodaruje razem z rodziną, stanowi różnicę między kryterium dochodowym a dochodem na osobę w rodzinie. Tego zasiłku nie można pobierać jednocześnie z dodatkiem z tytułu samotnego wychowywania dziecka. Średnia wysokość zasiłku stałego we Wrocławiu w 2019 r. wynosiła 540,23 zł, natomiast w 2018 r. 499,09 zł,
- zasiłek okresowy – przysługuje osobom, które przejściowo znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji, a nie mają żadnych dochodów lub ich dochody nie wystarczają na zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych, w trakcie długotrwałej choroby czy niepełnosprawności. W przypadku rodziny zasiłek okresowy ustala się do wysokości różnicy między kryterium dochodowym a dochodem tej rodziny. Średnia wysokość zasiłku okresowego we Wrocławiu w 2019 r. wynosiła 412,17 zł, a w 2018 r. 387,02 zł,

- zasiłek celowy – przyznawany na pokrycie określonych wydatków, takich jak zakup żywności, leków, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów, czy kosztów leczenia. W przypadku korzystania ze świadczenia 500+ przysługiwał niższy zasiłek na żywność. Średnia wysokość zasiłku celowego we Wrocławiu w 2019 r. wynosiła 263,86 zł, a w 2018 r. 243,64 zł.

Jedna osoba może ubiegać się o kilka zasiłków, jak zasiłek stały i zasiłek celowy na pokrycie wydatków związanych z zakupem żywności.

Wykres 38. Liczba osób pobierających zasiłki stałe, okresowe i celowe w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Praca socjalna i poradnictwo specjalistyczne

W 2019 r. pracą socjalną objęto **2417 osób i rodzin**. Interweniowano w **160 sprawach kryzysowych**. Ponadto porady specjalistyczne i doradztwo w ramach aktywizacji społeczno-zawodowej prowadzono dla **2088 osób i rodzin**. Dodatkowo w roku 2019 pracownicy socjalni przeprowadzili **1756** różnego rodzaju interwencji, w tym dotyczących problematyki przemocy.

Tabela 56. Praca socjalna i poradnictwo specjalistyczne w latach 2015 – 2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Praca socjalna	1953	2156	2393	2518	2417
Interwencja kryzysowa	268	241	199	181	160
Poradnictwo specjalistyczne	3543	2726	3080	2703	2088

Źródło: UMW

Usługi opiekuńcze

Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne, jest to forma pomocy, która przysługuje osobie samotnej, która z powodu wieku lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia, rodzinnych domach pomocy społecznej i domach pomocy społecznej.

We Wrocławiu w 2019 r. świadczone były usługi opiekuńcze dla **2931 osób** oraz przeprowadzono **9738 monitoringów** środowisk. Usługi świadczyło średniomiesięcznie **750 osób** pełniących obowiązki opiekunów domowych. W ramach specjalistycznych usług opiekuńczych świadczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2019 r. z pomocy skorzystały **43 osoby**, a pomoc świadczyło średniomiesięcznie **18 opiekunów**.

Tabela 57. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w latach 2015–2019

Rok	Koszt usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych ogółem [zł] środki z budżetu gminy	Liczba osób objętych pomocą w tej formie	Liczba wypracowanych godzin usług	Wpływy z odpłatności klientów [zł]
2015	11 434 690	2 522	1 013 181	2 578 875
2016	13 074 318	2 615	1 033 763	2 194 604
2017	17 807 083	3 082	1 144 189	2 935 316
2018	18 340 240	3 084	1 118 729	3 006 166
2019	20 272 309	2 931	1 122 964	3 219 453

Źródło: UMW

Tabela 58. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2015–2019

Rok	Środki z rezerwy budżetowej Wojewody [zł]	Liczba osób objętych pomocą w tej formie	Liczba wypracowanych godzin usług
2015	409 960	28	20 498
2016	512 082	32	17 658
2017	569 270	42	19 630
2018	649 605	37	19 685
2019	848 843	43	21 065

Źródło: UMW

Usługi realizowane w placówkach o charakterze dziennym

Usługi dla osób, które ze względu na wiek, chorobę lub niezaradność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, realizowane były w **11** dziennych domach pomocy przeznaczonych dla osób starszych (dla 401 osób) oraz w **1** ośrodku opiekuńczo-adaptacyjnym (dla 123 osób). Ponadto opiekę dzienną dla **188 osób** zapewniano w 6 środowiskowych domach samopomocy.

Rodzinna piecza zastępcza

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki wychowania dzieci, w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. W system rodzinnej pieczy zastępczej wchodzi **zawodowe, spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka**.

W 2019 r. w różnych formach rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Wrocławia zostało umieszczonych łącznie **114 nowych dzieci**. W przypadku większości dzieci, żyje przynajmniej jedno z rodziców

biologicznych, a powodem umieszczenia w pieczy zastępczej są najczęściej różnego rodzaju uzależnienia rodziców oraz ich bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela 59. Liczba dzieci przyjętych do różnych form rodzinnej pieczy zastępczej w 2019 r.

Wyszczególnienie	W rodzinach zastępczych spokrewnionych	W rodzinach zastępczych niezawodowych	W rodzinach zastępczych zawodowych	W rodzinnych domach dziecka
Liczba dzieci umieszczona w pieczy zastępczej, z tego:	53	28	25	8
z rodziny naturalnej	47	22	15	2
z rodzinnej pieczy zastępczej	0	2	0	4
z instytucjonalnej pieczy zastępczej	6	4	10	2
Dzieci pozostawione w Oknie Życia	0	0	0	0

Źródło: UMW

W ciągu całego 2019 r. opieką koordynatorów i innych pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej było objętych łącznie **736** rodzin zastępczych i **5** rodzinnych domów dziecka, w których przebywało **928** dzieci. Rodziny spokrewnione (**528**), w których w różnych okresach przebywało **635** dzieci, stanowiły najliczniejszą grupę spośród wszystkich rodzin. Najmniej liczną grupę tworzyły zaś rodziny zawodowe (**14**), w których w różnych okresach znajdowało się **56** dzieci. Prowadzący rodzinne domy dziecka sprawowali pieczę łącznie nad **35** dziećmi. Z uwagi na dynamiczne zmiany jakie zachodzą w ciągu roku, spowodowane odchodzeniem dzieci czy rozwiązywaniem rodzin zastępczych, liczba rodzin pod koniec roku 2019 wyniosła **671**, a liczba dzieci znajdująca się pod ich opieką – **860**. W 2019 r. jedna rodzina zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego została przekształcona w rodzinny dom dziecka. W 2019 r. w pieczy zastępczej na terenie innych powiatów przebywało **149 dzieci** pochodzących z Wrocławia (miasto przekazywało środki na ich utrzymanie, na podstawie zawartych porozumień), z kolei na terenie Wrocławia przebywało **109** dzieci pochodzących z terenu innych powiatów.

Tabela 60. Rodzinna piecza zastępcza we Wrocławiu w 2019 r.

Rodziny spokrewnione		Rodziny niezawodowe		Rodziny zastępcze zawodowe łącznie		Rodzinne domy dziecka		Rodzina piecza zastępcza – łącznie	
liczba rodzin	liczba dzieci	liczba rodzin	liczba dzieci	liczba rodzin	liczba dzieci	liczba rodzin	liczba dzieci	liczba rodzin	liczba dzieci
470	575	182	222	14	35	5	28	671	860

Źródło: UMW

W ramach wsparcia dla osób usamodzielniających się i opuszczających rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka, w 2019 r. objętych zostało **282 dorosłych** wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej.

Instytucjonalna piecza zastępcza

W ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej w 2019 r. funkcjonowało **36 placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym 13 placówek typu rodzinnego**. Ogółem placówki dysponowały **415 miejscami**. W 2019 r. do wszystkich placówek opiekuńczo-wychowawczych skierowano **234 nowych wychowanków**. Liczba dzieci przebywających we wszystkich placówkach opiekuńczo-wychowawczych na koniec 2019 r. ogółem wyniosła **351**. Liczba wszystkich wychowanków, w ciągu całego roku, którzy zostali objęci systemem instytucjonalnej pieczy zastępczej w 2019 r. wyniosła **962**.

Wsparcie rodzin

Pomoc we wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej realizowana jest na terenie miasta poprzez działania **asystenta rodziny**, który wspiera rodziny w przewyżnianiu trudności związanych z opieką i wychowaniem małoletnich dzieci. W 2019 r. funkcjonowało **20 asystentów rodziny**. W ubiegłych latach liczba zatrudnionych asystentów była mniejsza, tym samym obejmowano wsparciem odpowiednio mniejszą liczbę rodzin. W 2019 r. z usług asystenta rodziny skorzystało łącznie **335 rodzin**. Ponadto asystenci rodziny przeprowadzili **376** okresowych ocen sytuacji rodziny, powołali **8** zespołów problemowych i wzięli udział w **158 grupach** roboczych w ramach procedury **Niebieskiej Karty**.

Tabela 61. Liczba asystentów rodzin w latach 2014–2019

Rok	Liczba asystentów	Liczba rodzin
2014	5	155
2015	15	167
2016	15	228
2017	15	272
2018	17	280
2019	20	335

Źródło: UMW

W ramach wsparcia rodzin wielodzietnych w 2005 r. przyjęty został **Program Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „Dwa Plus Trzy i Jeszcze Więcej”**, który był również kontynuowany w 2019 r. Z oferty programu mogą korzystać rodziny wielodzietne posiadające na utrzymaniu troje i więcej dzieci w wieku do 18 lat lub 24 lat w przypadku dzieci uczących się. Ważnym elementem programu jest kształtowanie pozytywnego wizerunku rodziny wielodzietnej. W 2019 r. liczba rodzin uczestniczących w programie wyniosła **6513**, w tym **595** nowych rodzin. Dodatkowo w 2019 r. kontynuowano realizację rządowego programu dla rodzin wielodzietnych **Karta Dużej Rodziny**. Wniosek o przyznanie Karty Dużej Rodziny złożyły **863 rodziny wielodzietne** wychowujące dzieci oraz **1878 rodzin** składających się wyłącznie z rodziców.

Ponadto na terenie miasta realizowane były następujące projekty, których zadaniem było wspieranie i rozwój polityki prorodzinnej:

- **Wyprawka Wrocławska** – wydano łącznie **8231 wyprawek**,
- **WROśnij We Wrocław** – w ramach akcji udało się łącznie posadzić ok. **550 drzew**,
- **Wrocławska Akademia Rodziny** – w ramach projektu zorganizowano **50 wydarzeń edukacji bezpośredniej dla ok. 660 osób**,
- **„Moja Rodzina” oraz „Miesiąc Rodziny”** – zorganizowano 5 dużych imprez plenerowych, w których łącznie **udział wzięło około 15 000 osób**.

POMOC I WSPARCIE DLA OSÓB STARSZYCH

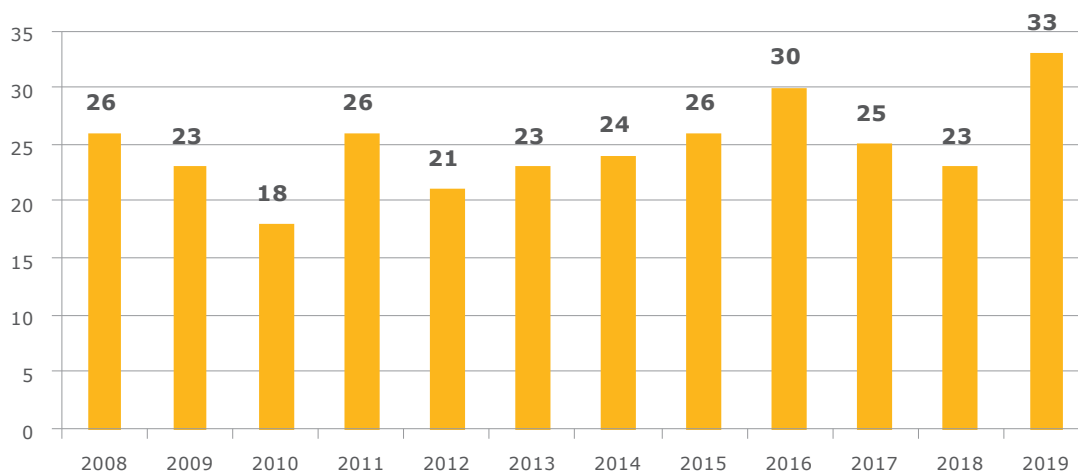
W ramach działań skierowanych do środowiska wrocławskich seniorów w 2019 r. prowadzono **20 projektów**. Do ważniejszych programów należą m. in.: Wrocławska Rada Seniorów, Wrocławska Karta Seniora, Dni Seniora, Wrocławski Trener Senioralny, Telefon Seniora – punkt informacyjny dla seniorów, Targi Senioralne, Wrocławskie Igrzyska Seniorów, Wrocławskie Forum Senioralne, czy Strefa 55+. W budynku przy pl. Solidarności przeznaczono **600 m²** powierzchni na otwartą działalność międzypokoleniową w ramach **Przestrzeni Trzeciego Wieku**.

W 2019 r. Wrocław realizował zadanie publiczne pn. **Zapewnienie funkcjonowania Dziennego Domu „Senior+” w ramach Programu Wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020” – edycja 2019**. Realizacja zadania polegała na zapewnieniu funkcjonowania pierwszego w mieście

Dziennego Domu „Senior+” kierującego ofertę do 25 osób w wieku powyżej 60. roku życia, nieaktywnych zawodowo, w tym cierpiących na choroby otępienne. W ramach zadania przeprowadzono zajęcia praktyczne i warsztaty dla 225 osób.

Inną formą wsparcia osób starszych oferowanych we Wrocławiu są **Kluby Seniora**, które realizowały programy propagowania zdrowego stylu życia, zagospodarowania czasu wolnego, przeciwdziałania poczuciu bezradności i osamotnienia oraz aktywizacji środowisk senioralnych. W 2019 r. dofinansowano 33 Kluby Seniora prowadzone przez organizacje pozarządowe oraz 42 Kluby Seniora działające przy wrocławskich Radach Osiedla.

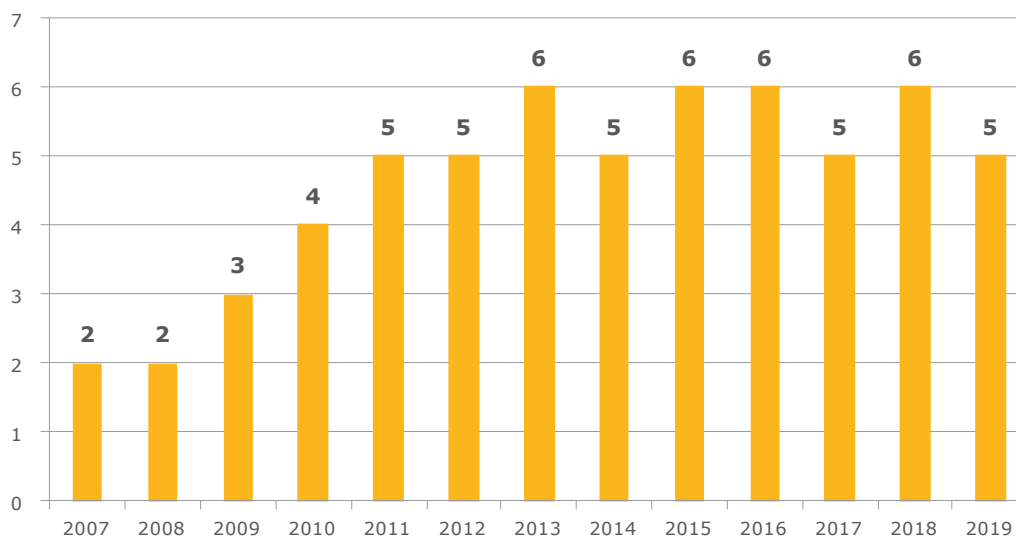
Wykres 39. Liczba Klubów Seniora działających przy organizacjach pozarządowych dofinansowanych przez Wrocław w latach 2008–2019

Źródło: WCRS

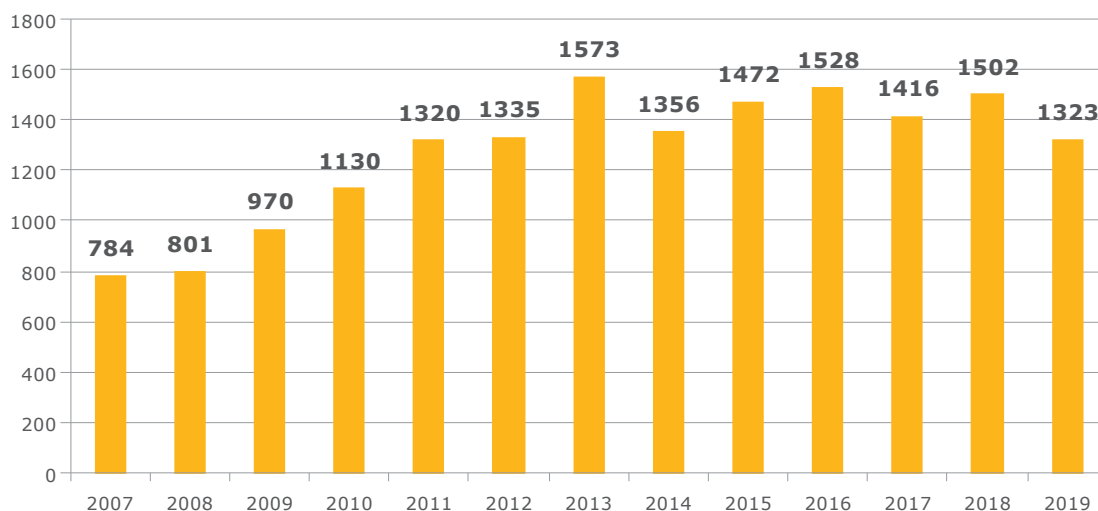
Działalność prowadzona w ramach **Uniwersytetów Trzeciego Wieku (UTW)** również jest formą wsparcia środowiska senioralnego. W 2019 r. dotację w wysokości **156 900 zł** rozdysponowano pomiędzy 5 UTW. Liczba słuchaczy dofinansowanych przez miasto to **1323 osoby**. Ważne miejsce wśród zajęć zajmowały warsztaty mające na celu osvajanie z technologią informacyjną – warsztaty komputerowe czy fotograficzne.

Wykres 40. Liczba UTW dofinansowanych przez Wrocław w latach 2007–2019

Źródło: WCRS

Wykres 41. Liczba słuchaczy UTW dofinansowanych przez Wrocław w latach 2007–2019

Źródło: WCRS

Dodatkową działalnością wspierającą politykę senioralną było uruchomienie **Programu Senior Taxi** dla posiadaczy Złotej Karty Senioralnej 75+. Użytkownicy Karty mogą skorzystać z dwóch bezpłatnych przejazdów taksówkami w miesiącu. W 2019 r. w ramach programu odbyło **13 797 przejazdów**.

Ponadto na terenie miasta wydano **12 592 Kart Srebrnych Seniora (dla osób w wieku 60–74 lata)**, **7071 Kart Złotych (dla osób, które mają 75 lat i więcej)** oraz aż **1027 Kart Szmaragdowych (dla osób powyżej 90. roku życia)**.

ŚWIADCZENIA NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

W 2019 r. przyjęto ogółem **8980 wniosków** w sprawie wydania orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności – wydano ogółem **8817 orzeczeń**, na podstawie których wystawiono **2418** legitymacji osoby niepełnosprawnej.

Ważnym krokiem w kierunku wydajniejszego modelu polityki społecznej wobec osób niepełnosprawnych jest program „**Aktywny samorząd**”, którego celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji. Program obejmuje likwidację barier transportowych oraz wspomaga dostęp do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym. Ponadto zapewnia pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej i uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym. W 2019 r. działalność na rzecz osób niepełnosprawnych łącznie realizowana były przez **24 podmioty**. Z oferty skorzystało **8588 bezpośrednich beneficjentów**.

Tabela 62. Liczba osób uczestniczących w poszczególnych zadaniach w latach 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
	Liczba osób	Liczba osób	Liczba osób	Liczba osób	Liczba osób
Dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych	202 w tym 99 opiekunów	500 w tym 156 opiekunów	501 w tym 206 opiekunów	531 w tym 215 opiekunów	493 w tym 197 opiekunów
Finansowanie warsztatów terapii zajęciowej	229	232	282	263	265

	2015	2016	2017	2018	2019
Dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych	1 174	920	697	662	701
Dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się	115	94	67	96	83
Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza przewodnika	2	4	7	2	1
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych i technicznych	90	77	91	118	104
Zlecenie zadań zgodnie z art.36 ustawy o rehab. zaw. i społecznej	0	36 Liczba umów z organizacjami	36 Liczba umów z organizacjami	33 Liczba umów z organizacjami	26 Liczba umów z organizacjami

Ponadto Wrocław prowadzi działania w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz w zatrudnianiu osób z niepełnosprawnościami. Osobom tym zapewniono w 2019 r. doraźną i specjalistyczną opiekę medyczną, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne. Ponadto prowadzono działania polegające na łamaniu stereotypów związanych z postrzeganiem osób niepełnosprawnych w społeczeństwie Wrocławia.

WROCLAWSKIE STANDARDY DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENI MIEJSKICH

W 2019 r. Zarządzeniem Prezydenta Wrocławia, przyjęto dokument „Wrocławskie standardy dostępności przestrzeni miejskich”. Stanowi on zbiór wytycznych i wskazań, jak tworzyć przestrzenie miejskie „bez barier” dla osób niepełnosprawnych i starszych. Wskazuje on gotowe rozwiązania techniczne i parametry dla inwestycji i przestrzeni, które powstają we Wrocławiu. Dokument skierowany jest do architektów, planistów, urzędników realizujących inwestycje publiczne, zarządców osiedli. Standardy przygotowała Fundacja „Polska Bez Barier”. Wrocław jest szóstym miastem w Polsce – po Gdyni, Warszawie, Łodzi, Koninie i Poznaniu – które wprowadziło takie standardy. Ponadto w 2019 r. w strukturach Urzędu Miejskiego powstało nowe Biuro Wrocław Bez Barier. Biuro realizuje między innymi następujące zadania:

- koordynowanie realizacji założeń wynikających z Wrocławskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Bez barier”,
- monitoring wdrażania Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych,
- koordynowanie i monitoring wdrażania „Wrocławskich Standardów Dostępności Przestrzeni Miejskich”,
- organizacja spotkań i współpraca z Wrocławską Społeczną Radą Konsultacyjną ds. Osób Niepełnosprawnych,
- współpraca, wymiana doświadczeń i wypracowywanie rekomendacji w zakresie wdrażania rozwiązań aktywizujących osoby z niepełnosprawnością (we współpracy z przedstawicielami rządu, parlamentu, samorządu, instytucji i organizacji pozarządowych),
- wdrażanie innowacyjnych działań i rozwiązań mających na celu poprawę jakości życia osób z niepełnosprawnościami: punkty bezpłatnego ładowania wózków elektrycznych, zainstalowanie

w przestrzeni publicznej budynku Urzędu Miejskiego urządzeń elektronicznych – Totupointów, wyposażenie Urzędu w wózki ewakuacyjne oraz odbycie szkoleń BHP z zakresu obsługi tych urządzeń, jak również udzielanie instruktażu obsługi wszystkim zainteresowanym osobom (w tym przedstawicielom innych samorządów),

- Sylwester 2019 – Wrocław Respect (wydarzenie z dużym zaangażowaniem osób z niepełnosprawnościami) – zakup przenośnej pętli indukcyjnej do wykorzystania podczas różnych wydarzeń z udziałem osób niedosłyszących oraz zakup zwijanej, przenośnej rampy do wykorzystania podczas różnych wydarzeń z udziałem osób o ograniczonej mobilności,
- oznaczenie przystanków piktogramami wskazującymi potrzeby osób z niepełnosprawnościami, monitorowanie dostępności taboru komunikacji miejskiej (100% autobusów niskopodłogowych), stały proces konsultacyjny z Miejskim Przedsiębiorstwem Komunikacyjnym,
- promocja wrażliwości społecznej na potrzeby osób z niepełnosprawnościami (przyznawanie certyfikatów „Wrocław bez barier”),
- audyty dostępności architektonicznej budynków UM oraz konsultacje dostępności różnych inwestycji prowadzonych na terenie miasta (w tym między innymi: prace remontowo-modernizacyjne w placówkach edukacji, inwestycji dotyczących przestrzeni dostępnych publicznie, prowadzonych przez inwestorów prywatnych) – konsultacje dotyczą praktycznego odbioru i możliwości rzeczywistego wykorzystania nowych przestrzeni z perspektywy użytkownika, a nie tylko pod kątem samego wypełnienia norm i przepisów,
- prowadzenie otwartego dialogu społecznego w obszarze dostępności – Grupy Dialogu Społecznego (wydarzenie „Noc-moc dialogu”).

Ponadto Biuro Wrocław Bez Barrier prowadzi niestandardowe działania związane z realizacją programów edukacyjnych i terapeutycznych dla dorosłych i dla dzieci z udziałem wyszkolonych psów – terapeutów, wspiera finansowo Schronisko dla Bezdomnych Zwierząt oraz organizacje pozarządowe zajmujące się opieką nad zwierzętami. W ramach programu zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Wrocławia przeprowadzane jest bezpłatne chipowanie i sterylizacja psów i kotów, organizacja konferencji i akcji „prozwierzęcych”.

DIALOG MIĘDZYKULTUROWY

„Wrocławska Strategia Dialogu Międzykulturowego na lata 2018–2022” jest odpowiedzią na pojawiające się nowe wyzwania i potrzeby społeczne, wynikające ze zwiększającego się udziału cudzoziemców w życiu społeczno-gospodarczym Wrocławia. W ramach programu gmina Wrocław dofinansowała różne projekty i zadania realizowane przez jednostki miejskie oraz organizacje pozarządowe, w tym między innymi **22 programy** lokalne i międzynarodowe: Ambasadorzy Dialogu, V Targi Edukacji Międzykulturowej, Stop Mowie Nienawiści, Security Platform, Punkt informacyjny dla obcokrajowców, Kalejdoskop Kultur 2019 czy Spotkania Wrocławskie. Znaczna część projektów skierowana była do dzieci i młodzieży wrocławskich szkół oraz do środowiska nauczycielskiego.

PROGRAMY PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY

Prowadzone przez miasto programy przeciwdziałania przemocy mają na celu świadczenie pomocy prawnej, psychologicznej i terapeutycznej. W 2019 r. z pomocy i wsparcia skorzystało około **3300 osób** oraz udzielono łącznie **4293** porad psychologicznych, prawnych oraz pedagogicznych. **W ramach internetowej pomocy psychologicznej**, udzielono **233 odpowiedzi**, przeprowadzono konsultacje indywidualne **dla 30 osób**, a na czacie grupowym brało w nich udział **175 osób**. W ramach **Telefonu Zaufania** udzielono **786 porad telefonicznych**. Ponadto zorganizowano warsztaty dla różnych grup wiekowych, w których wzięły udział **282 osoby**, w tym dzieci. Wsparciem psychologicznym osób doświadczających przemocy oraz świadkom zdarzenia w 2019 r. objęto **227 rodzin, 340 osoby dorosłe i 174 dzieci**, a z konsultacji psychiatrycznej skorzystały **34 osoby**. W ramach **Programu zapobiegania przemocy w rodzinie poprzez zmianę patologicznych schematów zachowań oraz działania korekcyjne i edukacyjne dla sprawców przemocy**, w zajęciach indywidualnych i grupowych oraz działaniach punktu informacyjno-konsultacyjnego brało udział **226 osób**. Ponadto we Wrocławiu w 2019 r. założono **54 Niebieskie Karty**.

PROGRAMY RESOCJALIZACJI OSÓB SKAZANYCH I ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

W przeprowadzonym w 2019 r. programie obejmującym obszar Nadodrza udzielono różnego rodzaju wsparcia, z którego skorzystało łącznie **405 osób** wykluczonych i rodzin. Innego rodzaju programem są **prace społeczne wykonywane w ramach zastępczego odbywania kary pozbawienia wolności**, którego celem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób skazanych. W 2019 r. zasądzono **95 148 godzin** przeznaczonych na wykonanie prac społecznie użytecznych, z czego odpracowanych zostało **31 463,5 godziny**.

W zakresie wsparcia i pomocy udzielonej dla osób bezdomnych i wykluczonych we Wrocławiu w 2019 r. przeprowadzono **Projekt „TRAMPOLINA – mieszkania wspomagane”** (dofinansowanie unijne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020), którego celem jest zwiększenie dostępności środowiskowych usług społecznych w postaci **7 mieszkań** wspomaganych dla minimum **66 osób** zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – projektem objętych zostało **41 osób**. W 2019 r., wydatkowano środki finansowe w łącznej wysokości 379 915 zł. Dodatkowo na realizację projektu w roku 2019 r. gmina Wrocław przekazała kwotę 112 016 zł. Innymi projektami wspierającymi osoby bezdomne i wykluczone są: „Droga do domu”, „Housing first – najpierw mieszkanie” (projekty dofinansowane ze środków unijnych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020), „SAMO-Dzielni”, „Aktywni Bez Barrier” (projekty dofinansowane ze środków unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020).

Wsparcie oferuje również Zespół ds. Aktywizacji i Integracji, który w 2019 r. udzielił porad **296 osobom**. Wśród objętych wsparciem wyróżnić można: 18 osób w przeszłości przebywających w zakładzie karnym, 192 osoby bezrobotne, 11 osób będących członkami rodzin wielodzietnych oraz 108 osób niepełnosprawnych. W 2019 r. przeprowadzonych zostało **944 rozmów doradczych** i udzielono **132 porad**.

**OCHRONA
ZDROWIA**

Wrocław prowadzi szereg programów w zakresie polityki zdrowotnej, promocji zdrowia i profilaktyki chorób i uzależnień oraz zdrowia psychicznego. Z programów edukacyjnych, profilaktycznych i terapeutycznych przeznaczonych dla różnych grup społecznych w 2019 r. skorzystało blisko **120 000 mieszkańców Wrocławia**.

Wrocław jest największym miastem na terenie województwa dolnośląskiego i z uwagi na swoją rangę pełni rolę ważnego ośrodka na mapie usług z obszaru zdrowia. Świadczone w szpitalach i placówkach leczniczych usługi medyczne stanowią bazę dla całego województwa i innych regionów Polski. W 2019 r. we Wrocławiu działalność prowadziło **14 szpitali publicznych** i **5 szpitali niepublicznych**, które dysponowały blisko **5316 łózkami** (stan na rok 2018 wg danych GUS), przy czym Wrocław nie jest właścicielem żadnego ze szpitali. Na terenie miasta działało **76 przychodni**, a liczba pracowników medycznych wyniosła **125 lekarzy** oraz **121,4 pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności**.

PROGRAM PROMOCJI ZDROWIA I PROFILAKTYKI CHORÓB

Edukacja zdrowotna rodziców i dzieci oraz programy profilaktyczne w środowisku dzieci i młodzieży, stanowią podstawę dla działań z zakresu ochrony życia i zdrowia na terenie miasta. Dlatego właśnie Wrocław prowadzi szereg programów profilaktycznych, zarówno dla dzieci, młodzieży, osób dorosłych, jak i seniorów.

Programy opieki okołoporodowej i wsparcie rodzin

Prowadzone **Programy opieki okołoporodowej i leczenia niepłodności**, są jednymi z ważniejszych we Wrocławiu. Ich celem jest pomoc i wsparcie w rodzicielstwie. Z **Programu leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego**, w 2019 r. skorzystało **165 par z 274 par** zakwalifikowanych. W wyniku przeprowadzonej procedury klinicznej potwierdzone zostały **43 ciążę, w tym 6 bliźniaczych**. Dzięki programom edukacyjnym dotyczącym rodzicielstwa, macierzyństwa oraz opieki nad matką i dzieckiem, w których uczestniczyło **2071 osób**, udało się w znaczący sposób wpłynąć na poprawę jakości opieki okołoporodowej.

W trosce o rodziny wielodzietne, w ramach **Programu wsparcia rodzin z wieloraczkami w środowisku zamieszkania**, zapewniono wsparcie psychologiczne i materialne w postaci wypożyczenia sprzętu oraz przeprowadzono instruktarze w zakresie pielęgnacji i monitorowania rozwoju oraz zdrowia dzieci. W 2019 r. z programu skorzystało łącznie **8 rodzin**.

W celu poprawy jakości funkcjonowania rodzin, szczególnie znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej w **2019 r.** uruchomiono dodatkowo **do 20 istniejących, 5 nowych punktów poradnictwa rodzinnego** w rejonie osiedli: Brochów, Maślice, Borek, Oporów i Złotniki. Z różnych form wsparcia, pomocy, zajęć i konsultacji skorzystało **6979 osób**, udzielono **10 803 porady specjalistyczne**. Dodatkowo we wszystkich filiach bibliotecznych na terenie miasta w 2019 r. realizowano działania z zakresu profilaktyki uniwersalnej o charakterze psychoedukacyjnym mające na celu ograniczanie zachowań ryzykownych wśród osób dorosłych oraz ich podopiecznych, wspomagające rozwój osobisty i społeczny oraz wzmacniające umiejętności wychowawcze rodziców. W **435 spotkaniach** udział wzięło **9773 osób**, w tym **5225 dzieci**.

W ramach **Programu kompleksowego wsparcia rodziny „Za życiem”** wsparciem objęto również rodziców i dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie, albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, powstałe w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. W celu koordynacji działań samorządu podejmowanych dla realizacji założeń programu, w 2019 r. powołany został **specjalny zespół merytoryczny**, który pełni rolę opiniująco-doradczą oraz monitorującą, w zakresie procesu wdrażania programu.

Programy profilaktyki chorób dzieci i młodzieży

W 2019 r. przeprowadzono **Program wczesnego wykrywania wad i schorzeń narządu wzroku i słuchu** oraz **Program profilaktyki próchnicy zębów**, którymi objętych zostało **26 857 dzieci**. Wyniki badań wskazały, że najczęściej rozpoznawane wady wzroku u wrocławskich uczniów to krótkowzroczność, nadwzroczność oraz astygmatyzm krótkowzroczny i nadwzroczny.

Tabela 63. Wyniki badań przeprowadzonych w ramach programów w 2019 r.

Odbiorcy programu	Liczba zbadanych dzieci		Liczba dzieci z wadami wzroku	Wskaźnik procentowy liczby dzieci z wadami wzroku	Liczba dzieci z wadami słuchu	Wskaźnik procentowy liczby dzieci z wadami słuchu
	Wzrok	słuch				
Uczniowie szkół podstawowych klas I, III, VI, VII	11 287	11 287	3 465	30,69	548	4,9

Źródło: UMW

Dbając o prawidłowy rozwój zdrowia u najmłodszych wrocławian, miasto prowadzi wiele programów edukacyjnych, których celem jest podnoszenie poziomu wiedzy i świadomości zdrowotnej uczniów dotyczących dojrzewania płciowego oraz chorób przenoszonych drogą płciową jak HIV/AIDS, profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego czy profilaktyki nowotworów skóry. W programach wzięło udział łącznie **4676 uczniów i 36 nauczycieli**.

Nadwaga i otyłość to jedne ze współczesnych chorób cywilizacyjnych, które powszechnie występują we wszystkich krajach Europy. Dlatego Wrocław prowadzi szereg **programów profilaktyki nadwagi i otyłości u dzieci i młodzieży**, w których szczególnie nacisk położono na zdrowe żywienie i aktywność fizyczną. Łącznie w programach udział wzięło **4 406 uczniów**. Ponadto miasto przeprowadziło **Program profilaktyki cukrzycy i zaburzeń metabolicznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych**, w których wzięło udział **393 uczniów**.

W ramach programów dla dzieci i młodzieży w zakresie edukacji zdrowotnej, polegającej na promowaniu zdrowego stylu życia oraz odpowiedzialności za zdrowie własne i innych, prowadzona jest **Wrocławska Sieć Przedszkoli i Szkół Promujących Zdrowie**, do której należy **66 przedszkoli** oraz **79 szkół**. W 17 wybranych projektach udział wzięło **1487 dzieci i uczniów, w tym ze szkół specjalnych**, 40 kucharzy i **około 144 nauczycieli**. W przeprowadzonych kampaniach jak: „Lekki Tornister”, „Rakoobrona”, czy programach promocji zdrowia oraz profilaktyki uzależnień w działaniach uczestniczyło **8000 uczniów, 268 nauczycieli i około 80 rodziców**.

W ramach **Programu promocji zdrowego żywienia i aktywności fizycznej we wrocławskich placówkach opiekuńczych i edukacyjnych prowadzona jest certyfikacja** stołówek i sklepików szkolnych. Certyfikaty przyznawane są placówkom, które zgodnie z zaleceniami specjalistów ds. żywienia i aktywności fizycznej, wprowadzą zalecane zmiany w zakresie racjonalnego żywienia oraz promowania zdrowia fizycznego. Do 2019 r. przyznanych zostało **185 certyfikatów** stołówkom i sklepikom szkolnym oraz **81 certyfikatów** przedszkolom i szkołom w ramach promocji aktywności fizycznej.

Miasto prowadzi również **programy profilaktyki i przeciwdziałania przemocy oraz uzależnień**. Wrocławskie placówki oświatowe zrealizowały szereg programów, w których uczestniczyło **około 15 tys. uczniów, około 1100 rodziców i około 900 nauczycieli**. Prowadzono również programy przeciwdziałania przemocy oraz ryzykownym zachowaniom dzieci i młodzieży, w tym również szkół specjalnych, w których łącznie uczestniczyło **865 osób**.

W 2019 r. w 29 Centrach Aktywności Dzieci i Młodzieży ze wsparcia rozwoju osobistego, integracji oraz pomocy wychowawców skorzystało **1300 dzieci i młodzieży**. W Centrach realizowane były całoroczne programy profilaktyczne, które mają na celu nabywanie i rozwijanie umiejętności społecznych, między innymi wzbogacenie wiedzy i świadomości dzieci i młodzieży na temat uzależnień oraz ich zagrożeń, sposobów radzenia sobie z emocjami, promocję zdrowego stylu życia, wzmocnienia poczucia własnej wartości, higieny osobistej, ekologii, a także dotyczące przeciwdziałania przemocy na tle rasowym, narodowościowym i światopoglądowym.

Ważnym elementem jest również dbałość o **ochronę zdrowia psychicznego**. Z uwagi na szczególne znaczenie ochrony zdrowia psychicznego, przeprowadzono cykl warsztatów pod nazwą „**Żyj zdrowiem**”, w których wzięło udział **około 690 uczniów i 14 opiekunów**.

Programy promocji zdrowia i profilaktyki chorób u dorosłych mieszkańców Wrocławia

W 2019 r. zrealizowano programy, których celem była **poprawa jakości życia i bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Wrocławia ze schorzeniami sercowo-naczyniowymi, cukrzycą i powikłaniami** związanymi z tą chorobą. W programach edukacyjnych i rehabilitacyjnych wzięło udział około **9,5 tysiąca osób**.

Miasto realizowało również **program profilaktyki raka piersi u kobiet**. Z edukacji zdrowotnej, konsultacji lekarzy onkologów, genetyków i wsparcia psychologicznego skorzystało łącznie około **15 tys. kobiet**. Zmiany chorobowe wykryto u 243 kobiet, w tym podejrzenie raka piersi u 50 kobiet.

W ramach programu bezpłatnego testowania w kierunku wykrywania wirusa HIV w 2019 r. przeprowadzono **4969 testów**. Zakażenie wirusem wykryto u **56 osób**.

Osoby w kryzysie zdrowia psychicznego, z depresją oraz doświadczeniem choroby psychicznej korzystały z porad, konsultacji oraz terapii psychologicznej. Z różnych form pomocy i wsparcia skorzystało łącznie 3887 osób.

Z programu wsparcia psychicznego, profilaktyki uzależnień i przeciwdziałaniu wielu chorób przewlekłych skorzystało 266 osób bezdomnych.

Programy profilaktyki chorób dla osób starszych

We Wrocławiu wiele programów w zakresie edukacji zdrowotnej oraz profilaktyki chorób prowadzonych jest dla osób w wieku senioralnym.

Celem programów jest poprawa jakości życia poprzez rozszerzenie dostępu do opieki zdrowotnej oraz udzielanie wsparcia.

W 2019 r. **w zakresie profilaktyki grypy zaszczepiono 6137** osób starszych powyżej 65. roku życia. **Wsparcia psychologicznego i terapeutycznego** udzielono 680 osobom po 60. roku życia z zaburzeniami psychogeriatrycznymi i zespołami otępiennymi.

W środowisku domowym **u osób przewlekle i nieuleczalnie chorych wykonano 1565 wizyt**. Z konsultacji pielęgniarskich, fizjoterapeutycznych i psychologicznych skorzystało 226 osób. W ramach programu „**Łóżka wytchnienia**”, z czasowej, stacjonarnej opieki w Zakładach Opiekuńczo-Lecznicznych skorzystało 100 osób, których rodziny i opiekunowie podczas ich 3-tygodniowego pobytu mogli odpocząć lub załatwić różnego rodzaju sprawy osobiste i rodzinne.

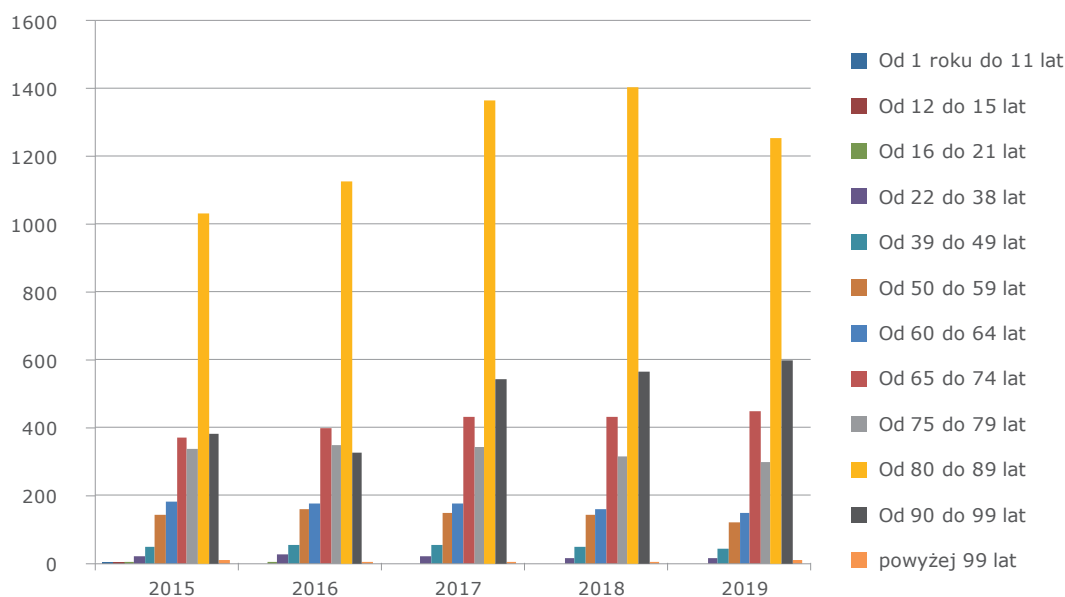
Z Programu polegającego na organizowaniu i realizacji usługi opiekuńczej w miejscu zamieszkania klienta najczęściej korzystały osoby w wieku poprodukcyjnym, z niepełnosprawnościami i długotrwanie chore. Łącznie w 2019 r. zrealizowano **1 122 964** godzin usług, które świadczone dla **około 3 tys. osób**. Liczba ta jest mniejsza od liczby osób, dla których świadczone usługi w **2018 r. o 153 osoby**. Średniomiesięcznie w roku 2019 usługi świadczone dla **1874 klientów**. Jakość usług świadczonych przez opiekunki poddawana była systematycznemu monitoringowi.

Tabela 64. Struktura klientów usług opiekuńczych ze względu na wiek w latach 2015–2019

Lp.	Wiek w latach (przedziały)	2015	2016	2017	2018	2019
1.	od 1 roku do 11 lat	4	0	0	0	0
2.	od 12 do 15 lat	1	0	0	0	0
3.	od 16 do 21 lat	2	1	0	0	0
4.	od 22 do 38 lat	20	23	19	16	13
5.	od 39 do 49 lat	46	54	51	48	43
6.	od 50 do 59 lat	142	159	147	142	119
7.	od 60 do 64 lat	180	176	173	160	149
8.	od 65 do 74 lat	371	399	434	431	447
9.	od 75 do 79 lat	339	348	344	314	298
10.	od 80 do 89 lat	1031	1126	1368	1402	1253
11.	od 90 do 99 lat	379	326	542	567	599
12.	powyżej 99 lat	7	3	4	4	10
	Suma	2522	2615	3082	3084	2931

Źródło: UMW

Wykres 42. Struktura klientów usług opiekuńczych ze względu na wiek w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Wrocławski program pierwszej pomocy

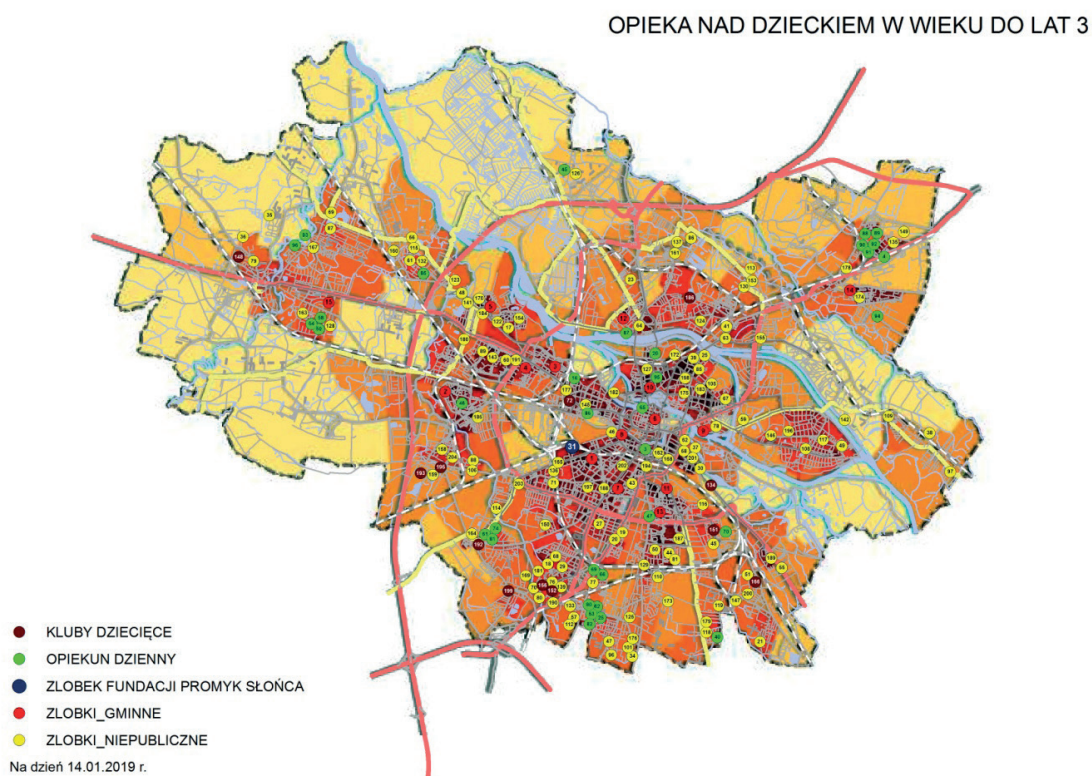
Wrocławska Akademia Pierwszej Pomocy (WAPP) to bezpłatne szkolenia dedykowane osobom w każdym wieku, w ramach których uczestnicy nabywają umiejętności udzielania pierwszej pomocy. W 2019 r. w projekcie, realizowanym we współpracy z Uniwersytetem Medycznym, wzięło udział 2910 osób podczas 92 wydarzeń.

OPIEKA NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3

W celu wsparcia rodziców chcących powrócić do pracy, opieka nad dziećmi do lat 3 sprawowana jest przez **żłobki publiczne i niepubliczne, kluby dziecięce oraz w formie dziennego opiekuna**. Kluby dziecięce i dzienni opiekunowie stanowią alternatywę dla systemu opieki żłobkowej, uzupełniając ofertę o nowe ciekawe rozwiązania. Do **klubu dziecięcego** uczęszczają dzieci od ukończenia 1-go roku życia i mogą w nim przebywać do 10 godzin dziennie. Do **dziennego opiekuna** uczęszczają dzieci od ukończenia 20-go tygodnia życia w liczbie do 5 dzieci w grupie i pozostają pod opieką przeszkolonej osoby w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych.

W roku 2019 r. na terenie miasta do rejestru wpisanych było: **173 żłobki (16 publicznych i 157 niepublicznych), 18 klubów dziecięcych i 57 dziennych opiekunów**. W skład Wrocławskiego Zespołu Żłobków (żłobki publiczne), wchodzi **15 żłobków i 1 filia żłobka**. W 2019 r. oddano do użytku **Filię Żłobka nr 5** przy **ul. K. i M. Barskich 45** na osiedlu Nowe Żerniki na 32 miejsca.

Rysunek 6. Rodzaje formy opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 i ich lokalizacja na terenie miasta w 2019 r.

Źródło: wroclaw.pl

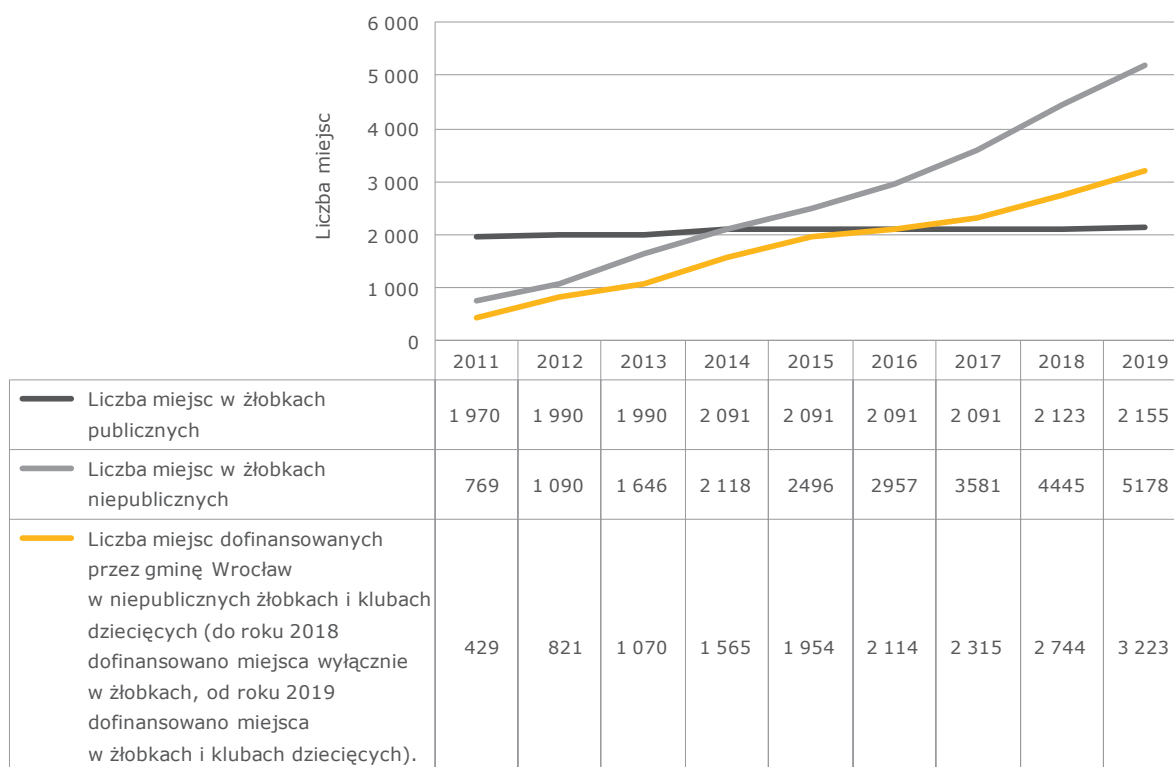
Liczba miejsc w poszczególnych formach opieki w 2019 r.:

- w żłobkach wpisanych do rejestru – wynosiła 7333 (w tym w żłobkach publicznych 2155 i w niepublicznych 5178),
- w klubach dziecięcych – wynosiła 333,
- w formie **dziennego opiekuna** – wynosiła **276**.

W 2019 r. kontynuowano i zakończono realizację projektu „**Dolnośląskie Żłobki**”, którego celem była pomoc osobom powracającym na rynek pracy po urlopie macierzyńskim/rodzicielskim i niezatrudnionym. **Wsparciem objęto 39 osób**. W ramach projektu utworzono **32 nowe miejsca w Żłobku nr 12** przy ul. Jugosłowiańskiej 85a.

W wyniku rozstrzygnięcia w 2019 r. konkursów na organizację opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, realizowanych było **71 umów**, z których dofinansowano **3223** miejsca (w tym **60 miejsc** w niepublicznym żłobku o charakterze integracyjnym), w **104** niepublicznych żłobkach i klubach dziecięcych prowadzonych przez **64** podmioty gospodarcze oraz organizacje pozarządowe.

Wykres 43. Liczba miejsc w żłobkach wg danych na ostatni dzień okresu sprawozdawczego w latach 2011–2019

Źródło: UMW

W roku 2019 kontynuowano rekrutację dzieci do żłobków poprzez system elektronicznej rekrutacji. Odbyna się ona w systemie ciągłym i całorocznym. W 2019 r. uczestniczyło w niej **120 żłobków i klubów dziecięcych**, w tym 16 placówek Wrocławskiego Zespołu Żłobków i 104 niepubliczne placówki z dofinansowaniem miasta. We wszystkich żłobkach uczestniczących w rekrutacji na koniec roku 2019 było **5378 miejsc**, to jest o 511 miejsc więcej stosunku do końca 2018 r.

W celu wprowadzenia innowacyjności zaktualizowano normy żywienia dzieci do lat 3. Ponadto opracowane zostały **wzorcowe racje pokarmowe na potrzeby planowania żywienia**. W 2019 r., po raz pierwszy od utworzenia Wrocławskiego Zespołu Żłobków, wprowadzono zmiany w opłatach za wyżywienie i pobyt dziecka, które wynoszą:

- maksymalnie 8,00 zł dziennie za wyżywienie,
- 0,09% minimalnego wynagrodzenia za pracę za godzinę opieki sprawowanej nad dzieckiem,
- 30 zł za każdą dodatkową godzinę opieki sprawowanej nad dzieckiem powyżej 10 godzin dziennie w danym dniu.

PROGRAM WSPARCIA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Równie ważną rolę w polityce miasta obok programów prowadzonych dla dzieci, młodzieży, osób dorosłych i seniorów odgrywają **programy pomocy i aktywizacji społecznej dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin**. Celem prowadzonych programów w 2019 r. było stopniowe eliminowanie istniejących barier, poprawa warunków socjalno-bytowych tych osób i ich rodzin oraz integracja ze środowiskiem. W ramach programów z oferty skorzystało **około 100 dorosłych osób** oraz **22 dzieci z niepełnosprawnościami**.

Osoby o różnym stopniu i charakterze niepełnosprawności, powinny mieć możliwość powszechnego korzystania z szeroko pojętej przestrzeni miejskiej. W ramach poprawy jakości życia na terenie miasta w 2019 r.:

- funkcjonowało 5 punktów darmowego ładowania wózków elektrycznych,
- wprowadzono specjalne oznaczenia na przystankach komunikacji miejskiej,
- kontynuowano akcję certyfikatów „Wrocław bez barier”,
- kontynuowano działania w zakresie dostępności architektonicznej, cyfrowej czy informacyjno-komunikacyjnej,
- powołano koordynatora ds. dostępności,
- kontynuowano usprawnienia techniczne w kwestii poprawy dostępności do Urzędu Miejskiego,
- dofinansowano półkolonie dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami – 2 turnusy – w sumie ponad 60 osób (nowa forma wsparcia aktywnych rodziców dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością),
- w ramach zatrudnienia wspomaganego osób z niepełnosprawnościami, w okresie listopad – grudzień, trenerzy pracy udzielili 1824 godzin zindywidualizowanego bezpośredniego wsparcia dla 79 osób.

PROGRAM WSPARCIA DLA UZALEŻNIONYCH

Problemy związane z nadużywaniem środków psychoaktywnych, w tym nowych substancji, dotyczą znacznej części społeczeństwa. Dlatego w ramach współpracy z placówkami medycznymi i organizacjami pozarządowymi realizowano działania ukierunkowane na rozwiązywanie problemów uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych, w tym „dopalaczy” oraz uzależnień behawioralnych, i przeciwdziałania przemocy.

W ramach **programów poradnictwa i pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych, współuzależnionych i zagrożonych uzależnieniem od alkoholu**, w tym w ramach pracy gminnej Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i funkcjonowania Wrocławskiego Ośrodka Pomocy Osobom Nietrzeźwym, oraz **programów wspierających abstynencję i działalność klubów abstynenta** z różnych form pomocy i badań w 2019 r. skorzystało łącznie **około 21 601 osób**.

W ramach działań polegających na przeciwdziałaniu negatywnym skutkom spożywania nadmiernej ilości alkoholu, wprowadzono ograniczenia mające na celu dbanie o zdrowie i życie mieszkańców miasta. Na podstawie uchwały nr VIII/195/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 kwietnia 2019 r. ustalona została maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży, która wynosi **3375 lokalizacji** na terenie Wrocławia. W 2019 r. w wyniku prowadzonych postępowań administracyjnych wydano łącznie **4 745 decyzji**, dotyczących sprzedaży alkoholu oraz złożonych zostało **2146 wniosków** o wydanie zezwoleń stałych na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych oraz zezwoleń udzielanych przedsiębiorcom, w ramach zezwolenia cateringowego.

Tabela 65. Wykorzystanie ustalonych limitów zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w 2019 r.

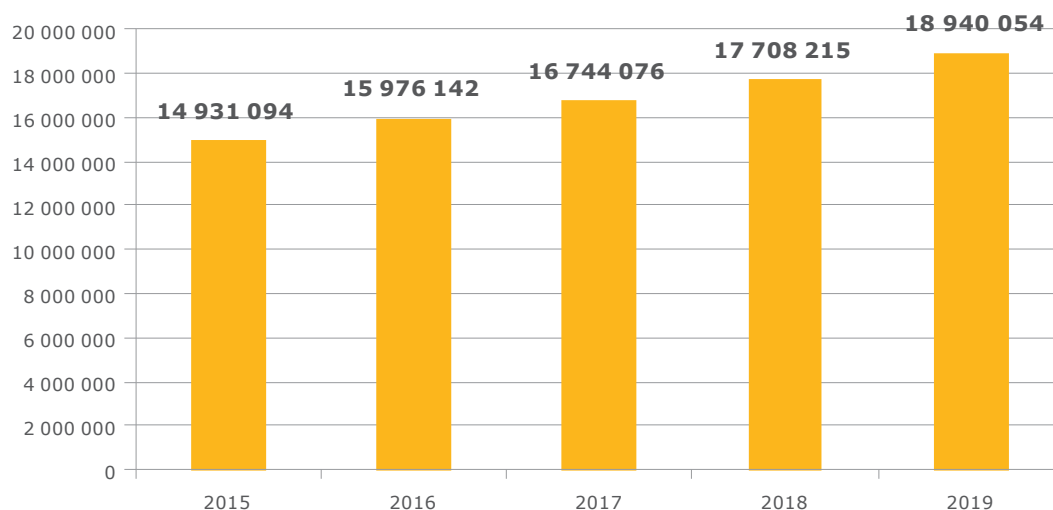
Limit	handel	handel	handel	gastronomia	gastronomia	gastronomia
	A*	B*	C*	A*	B*	C*
	1175	1125	1075	1025	855	695
31.12.2019	995	991	928	940	769	581

*A – do 4,5% alkoholu i piwo, B – 4,5% do 18% alkoholu z wyjątkiem piwa, C – powyżej 18% alkoholu

Źródło: UMW

Wpływy z tytułu opłat za korzystanie z zezwoleń w 2019 r. wyniosły **18 940 054 zł** i przekroczyły planowane pierwotnie dochody o kwotę **503 054 zł**. **Wzrost wartości sprzedaży alkoholu nie jest równoznaczny ze wzrostem ilości sprzedanego alkoholu. Na uzyskiwane wartości sprzedaży istotny wpływ ma cena, za którą oferowany jest alkohol.** Nowością w 2019 r. było uruchomienie newslettera, w ramach którego rozsyłane są komunikaty przypominające o ustawowych obowiązkach związanych ze składaniem oświadczeń o wartości sprzedaży oraz uiszczaniem opłat za zezwolenia.

Wykres 44. Wpływy z tytułu opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Innym działaniem wpisującym się w politykę wsparcia dla osób uzależnionych jest **program profilaktyki antytytoniowej**, w którym z porad i konsultacji skorzystało **173 osób dorosłych oraz 4138 uczniów**, w ramach szkolnych spotkań.

W 2019 r. zadania z zakresu **przeciwdziałania narkomanii** na terenie Wrocławia prowadzone były w wielu obszarach. W **Punktach Konsultacyjnych** udzielono ponad **3000 porad** (telefonicznych, osobistych i przez internet). Z różnych form wsparcia, terapii i programów dla osób uzależnionych skorzystało **około 3250 osób**, a z oferty **światlicy „drop-in”** skorzystało **135 osób uzależnionych**.

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA

Do procesów partycypacyjnych należą między innymi: konsultacje społeczne, budżet obywatelski, fundusz osiedlowy, realizacje zadań społecznych, mediacje, współpraca Urzędu Miejskiego Wrocławia z organizacjami pozarządowymi, a także programy wsparcia oddolnych inicjatyw, jak Mikrogranty. Partycypację wspiera „**Strategia Wrocław 2030**”, w której jest mowa między innymi o zwiększaniu udziału mieszkańców w zarządzaniu miastem, stosowaniu innowacyjnych metod, które wzmacniają społeczeństwo obywatelskie oraz udziale samorządów osiedlowych w konsultacjach polityk miejskich.

KONSULTACJE I KOMUNIKACJA SPOŁECZNA

W 2019 r. przeprowadzono **33 procesy** konsultacyjne w istotnych dla mieszkańców sprawach, a **19** z nich zrealizowano wspólnie z wrocławskimi organizacjami pozarządowymi. Projekty konsultowane w 2019 r. dotyczyły głównie zieleni, rewitalizacji, placów zabaw, komunikacji, WBO'19, kąpielisk, ogródków i Osiedli Kompletnych. Chcąc umożliwić udział w konsultacjach jak najszerszej grupie mieszkańców, w 2019 r. po raz **pierwszy zaproszono do udziału w nich najmłodszych wrocławian**. Dzieci były współuczestnikami **5 procesów konsultacyjnych** (Osiedla Kompletnie, Rewitalizacja Nowa, Komitet Rewitalizacji, Kąpielisko Harcerska, Podwórko przy Krętej).

We Wrocławiu prowadzony jest i aktualizowany na bieżąco, portal partycypacji społecznej **Wrocław Rozmawia** (www.wroclaw.pl/rozmawia), działający w ramach strony **www.wroclaw.pl**. Portal stanowi platformę komunikacyjną między Wydziałem Partycypacji Społecznej UMW, a społecznością miasta. W 2019 r. liczba odwiedzin strony wyniosła **1 670 000**. W stosunku do roku 2018 liczba odsłon wzrosła o **199 000**. Wzrost liczby odwiedzin świadczy o wzroście zainteresowania i atrakcyjności oferty oraz informacji zawartych na poszczególnych portalach.

Tabela 66. Liczba odwiedzin dla poszczególnych stron w latach 2018–2019

	2018	2019
Wrocław Rozmawia	451 000	470 000
Budżet Obywatelski	1 020 000	1 200 000
ŁĄCZNA LICZBA ODWIEDZIN STRON	1 471 000	1 670 000

Źródło: UMW

Wrocławski Budżet Obywatelski (WBO)

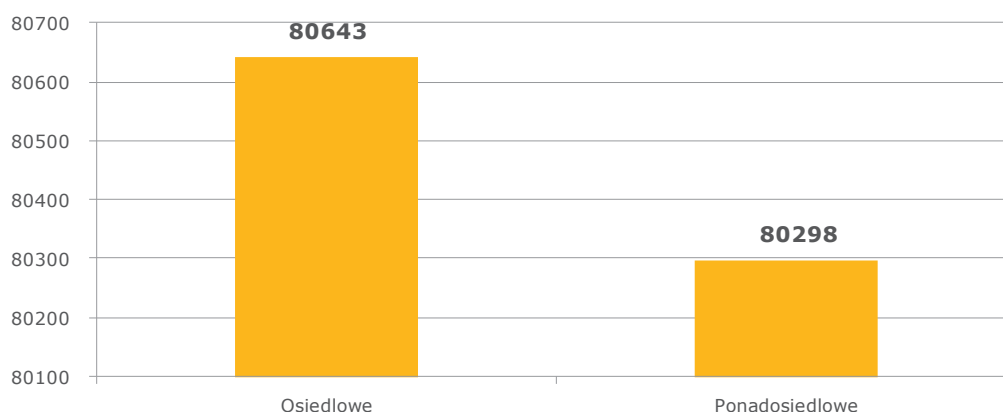
WBO w 2019 r. (7. edycja programu) było **pierwszą edycją** odbywającą się według nowych zasad zgodnie z którymi, **każdy mieszkaniec Wrocławia** niezależnie od wieku posiada głos. W ramach głosowania można było wybrać maksymalnie **jeden projekt osiedlowy – do 750 000 zł** i **jeden ponadosiedlowy**, którego wartość może osiągnąć **2 mln złotych**. Łącznie na realizację Budżetu Obywatelskiego w 2019 przeznaczono **25 mln zł**, z czego **9 mln zł na projekty osiedlowe** i **16 mln zł na projekty ponadosiedlowe**. W trakcie przygotowania projektu uchwały w sprawie Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego, przeprowadzone zostały konsultacje społeczne o nazwie **WBO'19+** w sprawie zasad funkcjonowania WBO 2019 i w kolejnych latach.

W 2019 r. do WBO zgłoszonych zostało **448 projektów**, z czego do głosowania dopuszczono **235**. Łącznie w 2019 r. oddanych zostało **86 484 głosów**, czyli aż o **17 814 głosów więcej** niż w roku 2018. Częściowo na wzrost liczby głosów miały wpływ nowe zasady głosowania, dzięki którym mogły uczestniczyć również dzieci. Finalnie do realizacji wybrano **20 projektów**. Największą liczbę głosów dostały projekty dotyczące **zieleni i rekreacji, placów zabaw oraz sportu**.

W ramach WBO 2018 udało się zakończyć **21 projektów z 63 wskazanych**. Pozostałe 42 projekty są w trakcie realizacji. Zakończenie zadań inwestycyjnych wybranych w ramach WBO 2019 planowane jest w latach 2020–2021.

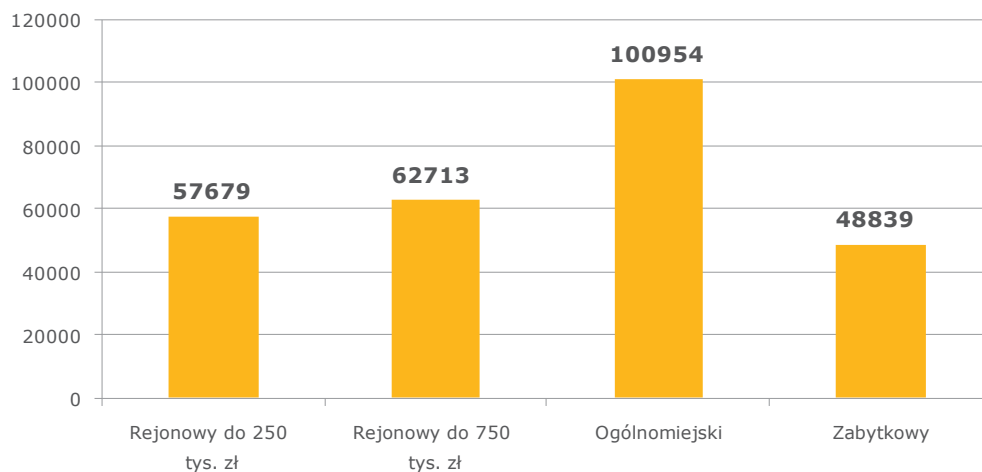
Przez 7 lat istnienia programu **2672 liderów** zgłosiło swoje projekty i oddano na nie w **sumie 730 433 głosów**. Do realizacji wybrano **390 projektów** na łączną kwotę **145 750 000 zł**.

Wykres 45. Liczba głosów oddanych z podziałem na poszczególne typy projektów w WBO 2019

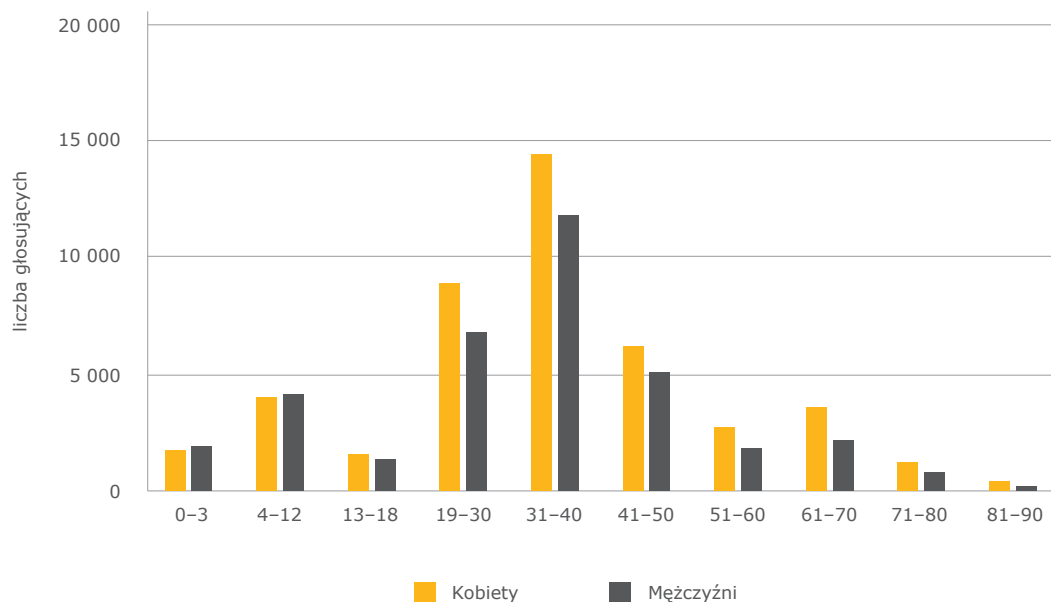
Źródło: wroclaw.pl

Wykres 46. Liczba głosów oddanych z podziałem na poszczególne typy projektów w WBO 2018

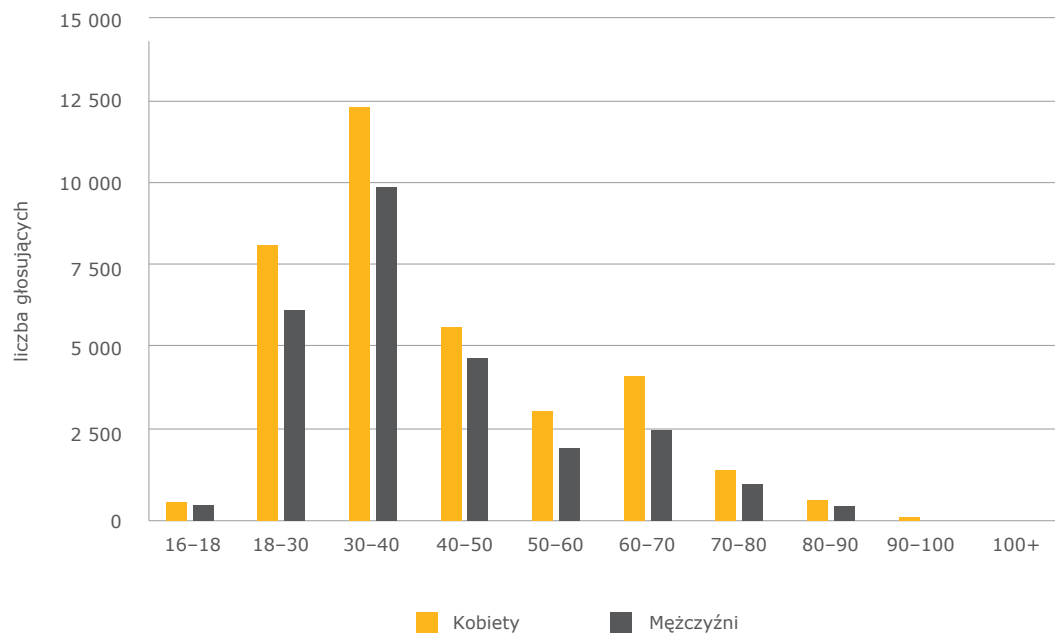
Źródło: wroclaw.pl

Wykres 47. Podział głosów oddanych przez mieszkańców według grup wiekowych, obliczony na podstawie podawanych numerów PESEL w WBO 2019

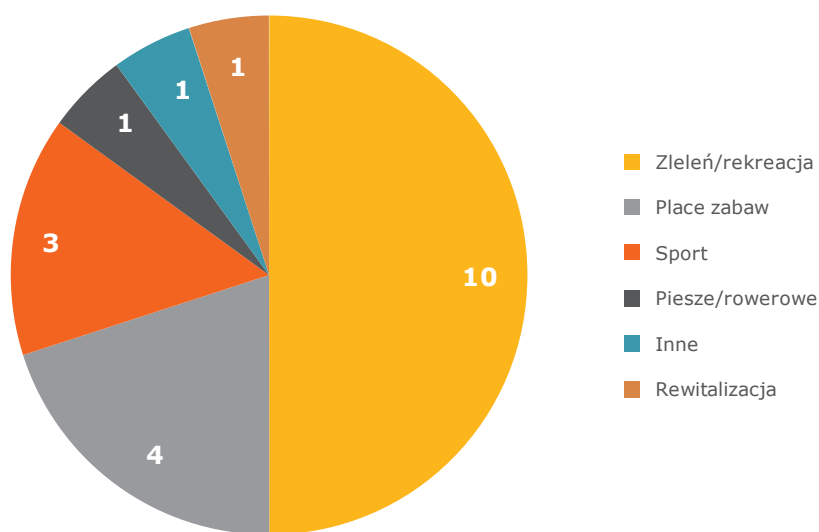
Źródło: wroclaw.pl

Wykres 48. Podział głosów oddanych przez mieszkańców według grup wiekowych, obliczony na podstawie podawanych numerów PESEL w WBO 2018

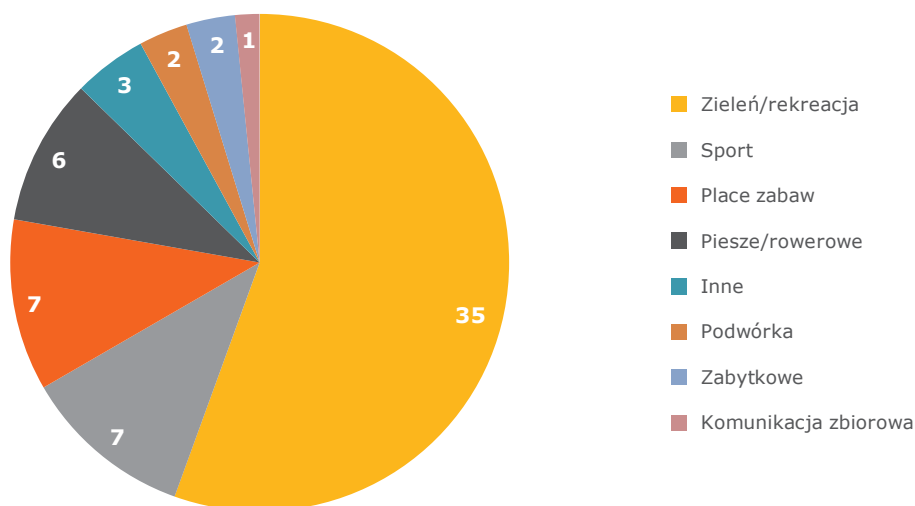
Źródło: wroclaw.pl

Wykres 49. Podział i liczba wygranych projektów w danych kategoriach w WBO 2019

Źródło: wroclaw.pl

Wykres 50. Podział i liczba wygranych projektów w danych kategoriach w WBO 2018

Źródło: wroclaw.pl

FUNDUSZ OSIEDLOWY

Fundusz Osiedlowy jest realizacją rekomendacji zmian, zawartych w raporcie Nowa Konstytucja Osiedli. Jego zasady przygotował zespół reprezentowany przez trzy strony – przedstawiciele radnych osiedlowych, radnych miejskich oraz Prezydenta Wrocławia. Działania zespołu wpisują się w szerszy zamysł wzmocnienia kompetencji osiedli i ich reformy. 2019 był pierwszym rokiem, w którym rozpoczęto wdrażanie projektu pilotażowego pod nazwą „**Fundusz Osiedlowy**”. W ramach projektu radni poszczególnych osiedli, po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami, mogli składać projekty inwestycyjne, do realizacji na terenie ich osiedla. Dzięki uruchomieniu takiego procesu w 2019 r. zarejestrowano **375 wniosków** inwestycyjnych zgłoszonych przez wszystkie wrocławskie osiedla. Najwięcej wniosków zgłoszono w kategorii budowy i naprawy chodników oraz ścieżek pieszych i rowerowych (96 projektów), tworzenia terenów rekreacyjnych i zielonych (82 projekty) oraz naprawy dróg i poprawienia bezpieczeństwa na drogach (60 projektów). Pozostałe projekty dotyczyły głównie budowy oraz naprawy placów zabaw i boisk, odnowy i rozbudowy infrastruktury na podwórkach oraz komunikacji zbiorowej.

Kwoty przeznaczone na ten cel dla poszczególnych osiedli określone zostały za pomocą specjalnie **opracowanego algorytmu**, który uwzględnia liczbę mieszkańców, liczbę mieszkań i powierzchnię osiedla w stosunku do powierzchni miasta. Łączna kwota Funduszu Osiedlowego ogółem (w okresie 2020–2021) wynosi **40 000 000 zł**.

Fundusz Osiedlowy, obok Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego i programu Mikrogranty, jest jednym z kluczowych elementów partycypacyjnego budżetu Wrocławia. Dzięki zasadom Funduszu Osiedlowego wzrasta podmiotowa rola Rad Osiedli w kształtowaniu ładu przestrzennego na osiedlach i tworzeniu silnych społeczności lokalnych.

GENERATOR NGO

Łącznie w 2019 r. w mieście były zarejestrowane **4523 organizacje pozarządowe**, z których **4 033 posiadały siedzibę we Wrocławiu**, a **490 posiadały siedzibę poza Wrocławiem**. Miasto w roku 2019 sprawowało również nadzór nad **2501 stowarzyszeniami i 1419 fundacjami z siedzibą we Wrocławiu**. W stosunku do roku 2018 zaobserwowano wzrost liczby organizacji o 302 podmioty. Dzięki prowadzeniu bazy danych o organizacjach pozarządowych o nazwie **Generator NGO**, miasto ma stały monitoring i wiedzę o dokładnej ilości i lokalizacji fundacji, stowarzyszeń czy związków.

Tabela 67. Liczba organizacji pozarządowych we Wrocławiu w latach 2018–2019

	2018	2019
Organizacje posiadające swoją siedzibę we Wrocławiu	3 789	4 033
Organizacje posiadające siedzibę poza Wrocławiem	432	490
ŁĄCZNA ILOŚĆ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	4 221	4 523

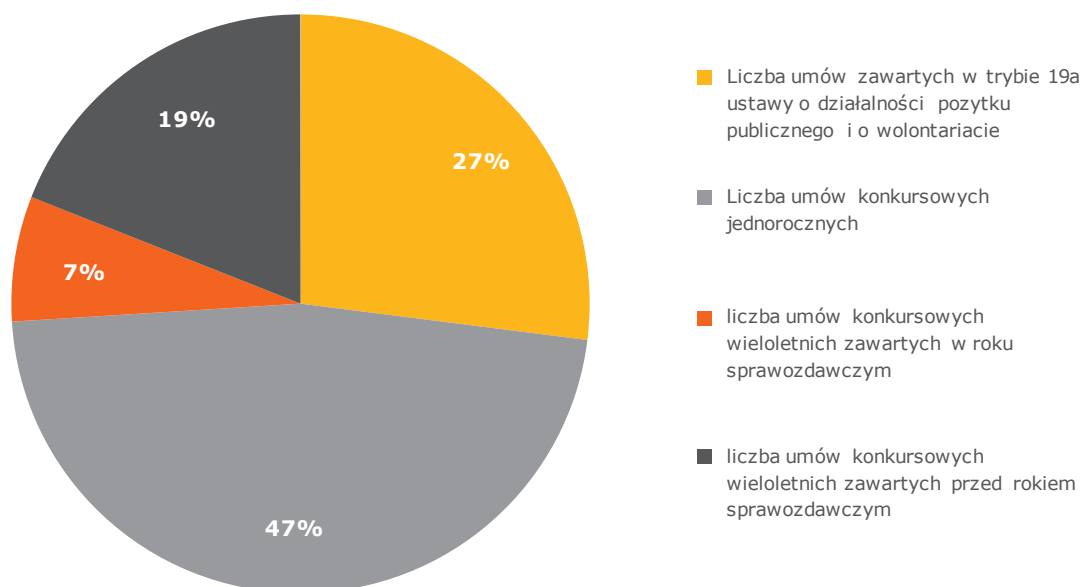
Źródło: UMW

W ramach zadań publicznych udało się zrealizować **65 projektów**, dla około **369 398 osób** (ponad **12,6 mln zł** dotacji).

LICZBA I STRUKTURA DOTACJI CELOWYCH NA REALIZACJĘ ZADAŃ PUBLICZNYCH ZLECONYCH ORGANIZACJOM POZARZĄDOWYM

W 2019 r. na podstawie **219 otwartych konkursów ofert** przygotowanych zostało łącznie **490 umów dotacyjnych** na realizację zadań publicznych zleconych organizacjom pozarządowym, w tym 429 umów jednorocznych i 61 umów wieloletnich, oraz złożonych zostało **858 ofert**. Ponadto, na podstawie otwartych konkursów ofert zawartych przed rokiem 2019, obowiązywały **177 umowy** wieloletnie. W trybie art. 19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przygotowanych zostało łącznie **251 umów**. W całym 2019 r. złożonych zostało w tym trybie **420 ofert**. Łącznie w 2019 r. realizowano **918 umów dotacyjnych**. W stosunku do roku 2018 przygotowano o 137 umów dotacyjnych więcej.

Wykres 51. Zestawienie liczby umów zawartych z organizacjami pozarządowymi na zadania realizowane w 2019 r.

Źródło: UMW

Tabela 68. Zestawienie liczby konkursów ofert, złożonych ofert oraz zawartych umów z organizacjami pozarządowymi w latach 2013–2019

Lp.	Zestawienie liczby konkursów ofert, złożonych ofert oraz zawartych umów z organizacjami pozarządowymi	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1.	Liczba ogłoszonych otwartych konkursów ofert	146	153	172	152	208	219	219
2.	Liczba złożonych ofert w otwartych konkursach ofert	639	775	662	641	716	649	858
3.	Liczba umów konkursowych jednorocznych	386	387	426	395	442	364	429
4.	Liczba umów konkursowych wieloletnich zawartych w roku sprawozdawczym	35	119	35	53	46	145	61
5.	Liczba umów zawartych w ramach otwartych konkursów ofert (poz. 3 i 4)	421	506	461	448	488	509	490
6.	Liczba umów konkursowych wieloletnich zawartych przed rokiem sprawozdawczym	69	53	144	94	67	63	177
7.	Liczba umów zawartych w trybie art.19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	138	133	122	134	159	209	251
8.	Liczba wszystkich umów wieloletnich obowiązujących w danym roku (poz. 4, 6)	104	172	179	147	113	208	238
9.	Liczba wszystkich umów obowiązujących w danym roku sprawozdawczym (poz. 3, 4, 6, 7)	628	692	727	676	714	781	918

Źródło: UMW

MIKROGRANTY

Mikrogranty to ogólnomiejski program wsparcia oddolnych inicjatyw lokalnych, które realizują mieszkańcy Wrocławia we współpracy ze Strefą Kultury Wrocław oraz Fundacją Umbrella. Program powstał w 2018 r. z połączenia funkcjonujących we Wrocławiu od 2014 r. „mikroGRANTÓW ESK Wrocław 2016”, prowadzonych przez Biuro Festiwalowe Impart 2016 oraz działających w 2017 r. Wrocławskiego Funduszu Małych Inicjatyw i Młodzieżowego Budżetu Obywatelskiego Wrocławia prowadzonych przez Fundację Umbrella.

Celem programu jest umożliwienie zdobycia i rozwój umiejętności niezbędnych do skutecznego wpływu na miasto, prowadzenia oddolnych działań, a także zachęcenie do kreatywnej dyskusji i wymiany poglądów na tematy istotne dla lokalnych społeczności. Program składa się z **Mikrograntów**, **Mikrograntów NGO** oraz **Mikrograntów Młodzieżowych** dedykowanych konkretnym grupom.

W ramach **Mikrograntów** dla osób fizycznych i grup nieformalnych wybranych zostało **12 zwycięskich** projektów. W ramach **Mikrograntów NGO** w 2019 r. do ścieżki dla młodych organizacji pozarządowych do oceny merytorycznej przekazano **48 wniosków**, 12 z nich zostało dofinansowanych kwotami od 5 do 10 tys. zł brutto. W ramach **Mikrograntów Młodzieżowych** w naborze dla nieformalnych grup wpłynęło **27 projektów**. Do dofinansowania na poziomie 1 tysiąca zł brutto zostało rekomendowanych 25 inicjatyw.

Mikrogranty to też liczne działania edukacyjne. W 2019 r. można było wziąć udział w weekendowych **Warsztatach Mikrograntów** i trzymiesięcznym cyklu **Akademia Mikrograntów 4**.

WSPOMAGANIE AKTYWNOŚCI MIESZKAŃCÓW ORAZ WSPÓLNOT LOKALNYCH

W 2019 r. odbyła się 5. edycja projektu **Parki ESK – Emocje Sport Kultura**. W 2014 r. projekt realizowany był w 4 lokalizacjach, a w 2019 r. już w 10: park Grabiszyński, park Południowy, Skwer de Veuster, park w Leśnicy, park Słoneczny na Gaju, park Tołpy, park Staszica, park Strachociński, park Tarnogajski, park Marii Dąbrowskiej. Odbyło się **478 wydarzeń** (124 kulturalne, 52 społeczne, 230 sportowe, 72 edukacyjne), w których wzięło udział **51 000 uczestników**. Profil wydarzenia na Facebooku miał **1976 polubień**. Ponadto ciekawym wydarzeniem była Otwarta Przestrzeń Kultury, którą odwiedziło **40 110 osób** - w ramach tego działania zorganizowano 261 wydarzeń kulturalnych. Włączono się we Wrocławską Noc Muzeów oraz akcję Ministerstwa Kultury „60+ kultura”. Profil wydarzenia na Facebooku polubiło około tysiąc osób.

WOLONTARIAT

Miasto prowadzi również działania polegające na promowaniu i wsparciu **wolontariatu** jako formy aktywności społecznej wspierającej rozwój osobisty i społeczny. W 2019 r. z ofert zamieszczonych na **Platformie pośrednictwa** skorzystało prawie **3 500 osób**. Ponadto we Wrocławiu prowadzonych jest wiele konkursów i szkoleń w zakresie działań wolontariatu i jego promocji. W ramach wsparcia wolontariatu we współpracy z organizacjami pozarządowymi, w 2019 r. na terenie miasta prowadzone były: **Targi Wolontariatu, Kierunek na wolontariat, Wrocławski wolontariusz IT**.

NIEODPŁATNA POMOC PRAWNA (NPP)

W prowadzonej przez gminę Wrocław polityce społecznej wspierane są zadania polegające na udzielaniu **nieodpłatnej pomocy prawnej**. W ramach rządowego programu Nieodpłatnej Pomocy Prawnej we Wrocławiu w 2019 r. działało **26 punktów, z czego 13 punktów prowadzonych było przez organizacje pozarządowe**, w których udzielono **8123 porad prawnych**. Punkty te były obsługiwane przez 59 adwokatów i radców prawnych. Z analiz ilościowych wynika, że największym powodzeniem cieszyły się punkty zlokalizowane w centrum miasta (pl. Dominikański 6, ul. Rydygiera 43, budynek Urzędu Miejskiego przy al. Kromera 44). Najmniej klientów było w punktach oddalonych od centrum (ul. Wiosenna 14, ul. Ignuta 125).

Niezależnie od programu NPP miasto dodatkowo z własnych środków zapewniło dostęp do bezpłatnych porad obywatelskich mieszkańcom Wrocławia oraz osobom pracującym i/lub uczącym się we Wrocławiu, które nie kwalifikują się do rządowego programu nieodpłatnej pomocy prawnej (NPP). Oferta pomocy skierowana była również do obcokrajowców mieszkających we Wrocławiu. Zadanie w 2019 r. realizowało 6 organizacji pozarządowych w 6 lokalach na terenie miasta. W 2019 r. z porad skorzystało **4299 osób**. Do prowadzonego przez organizację pozarządową pogotowia mediacyjnego, które umożliwia pozasądowe rozstrzyganie sporów, w 2019 r. zgłoszono 325 spraw. Pogotowie przeprowadziło 141 sesji mediacyjnych.

SPORT

W 2019 r. Wrocław był gospodarzem wielu imprez sportowych, których celem było promowanie miasta jako przyjaznego wszelkim rodzajom aktywności fizycznej. Były to między innymi **37. PKO Wrocław Maraton, PKO Nocny Wrocław Półmaraton, WrocWalk Marathon, Wrocławski Bieg Niepodległości i 12. Wrocławska Olimpiada Młodzieży**. Łącznie wzięło w nich udział około 21,5 tys. osób.

INFRASTRUKTURA SPORTOWA

Wrocław jako duże miasto i stolica regionu zapewnia mieszkańcom wiele możliwości korzystania z licznych obiektów sportowych, usług sportu i rekreacji. W 2019 r. w mieście funkcjonowało:

- 11 basenów, w tym kąpieliska oraz baseny przy szkołach podstawowych,
- 6 hal sportowych,
- 15 stadionów,
- 6 lodowisk,
- 35 obiektów, do których możemy zaliczyć centra rekreacji, korty tenisowe, strzelnice, ścianki wspinaczkowe, kręgielnie, skatepark, park linowy.

Do największych i najbardziej atrakcyjnych obiektów sportowych, przyciągających tysiące osób zarówno z Wrocławia, jak i z całego regionu należą: **Wrocławski Tor Wyścigów Konnych – Partynice, Stadion Olimpijski, Stadion Wrocław oraz Wrocławski Park Wodny**.

NAJWAŻNIEJSZE IMPREZY SPORTOWE I PROGRAMY

Największymi wydarzeniami zorganizowanymi w 2019 r., w tym także o charakterze międzynarodowym były między innymi:

- finał Pucharu Polski w Siatkówce Mężczyzn,
- Międzynarodowy Turniej Szermierczy dla dzieci do lat 15 – 42. Challenge Wroclavia,
- Mityng Brydża Sportowego,
- Mini Mistrzostwa Świata Przedszkolaków,
- Organizacja Miasteczka Sportów Nieolimpijskich,
- Mistrzostwa Wrocławia w Nordic Walking,
- Międzynarodowy Turniej Tańca Sportowego,
- Ogólnopolski Puchar Dzieci Karate Tradycyjnego,
- Ogólnopolski Turniej Karate,
- Międzynarodowy Turniej w Karate Tradycyjnym,
- International Karate Wrocław Open,
- Turniej Karate Wrocław Open,
- Mistrzostwa Europy Karate Shinkyokushin,
- Międzynarodowy Mityng Wojskowy – 19 Memoriał E. Listosa,
- Ogólnopolski Turniej Tańca Sportowego,
- Międzynarodowe Mistrzostwa Polski w Piłce Nożnej Ulicznej,
- Youth Stadium Gym Race,
- Turniej Koszykówki pn. Memoriał im. Adama Wójcika,
- 27. Otwarte Mistrzostwa Wrocławia (22 dyscypliny),
- Międzynarodowe Zawody Pływackie,
- Międzynarodowy Festiwal Tańca Sportowego,
- 12. Wrocławska Olimpiada Młodzieży.

We Wrocławiu zorganizowano także jedno z największych, międzynarodowych biegów ulicznych w Polsce, w których łącznie udział wzięło około 18 777 osób. Były to:

- **37. PKO Wrocław Maraton**, w którym udział wzięło 3216 zawodników z 39 państw świata (w tym 39 zawodników na wózkach inwalidzkich), między innymi z Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji, Włoch, Danii, Kenii, USA, Szwecji, Irlandii,
- **Wrocławski Bieg Niepodległości** – zorganizowany po raz pierwszy,
- **PKO Nocny Wrocław Półmaraton**, w którym uczestniczyła rekordowa liczba 10 701 zawodników z 31 państw.
- **WrocWalk Marathon** – pionierską w skali kraju imprezę kulturalno-rekreacyjną.

Tabela 69. Liczba osób biorących udział w imprezach sportowo-rekreacyjnych w latach 2015–2019

Rok	PKO Nocny Wrocław Półmaraton	37. PKO Wrocław Maraton	Wrocławski Bieg Niepodległości	WrocWalk Marathon
2015	6948	4757	-	-
2016	9357	4129	-	-
2017	9894	4631	-	-
2018	10776	3560	-	1300
2019	10701	3216	3258	1602

Źródło: UMW

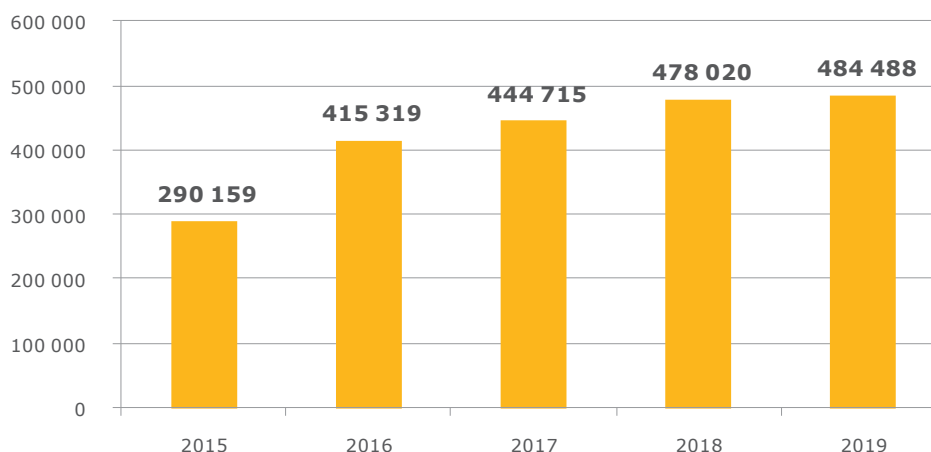
Istotną rolę w rozwoju sportu odgrywają organizowane w mieście cykliczne wydarzenia i inicjatywy, między innymi Program Młodzieżowych Centrów Sportu, Grupy Szkolenia Podstawowego, Basketmania, Footballmania, Volleymania, szkolenia w sportach walki, Wrocławski football, szkolenia dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo. Miasto od lat prowadzi konsekwentną i systematyczną politykę upowszechniania różnych dziedzin sportu wśród mieszkańców.

Oprócz lokalnych imprez, zajęć i szkoleń sportowych, dofinansowaniem objęto 87 zadań publicznych realizowanych w formie wsparcia organizacji pozarządowych. Prowadzone były także rozmaite programy skierowane dla szerokiej grupy mieszkańców, w postaci między innymi:

- programu „Trener Miejski”, w którym szkoleniem objęto 1 006 dzieci i młodzieży,
- programu Profilaktyki Uzależnień, którego celem jest pokazanie sportu jako alternatywy dla zachowań ryzykownych młodzieży,
- największego na Dolnym Śląsku Zimowego Turnieju Piłkarskiego, w którym udział wzięły 62 drużyny z 500 zawodnikami,
- największego w Polsce oraz jednego z największych w Europie Turnieju Piłkarskiego Wrocław Trophy, w którym udział wzięło ponad 3400 zawodników z 200 drużyn z 19 państw z całej Europy,
- Pikniku Olimpijskiego Wrocławia i Dolnego Śląska,
- IV edycja programu „Klasa MCS” – #TeamMCS, w którym udział wzięło niemal 400 uczniów,
- Programu „Animator Sportu”, w którym udział wzięło ok. 9000 dzieci i młodzieży (realizowany jest od 7 lat na wrocławskich Boiskach Orlik 2012),
- Programu „Akademia Młodego Orła”, z którego skorzystało ok. 45 młodych piłkarzy.

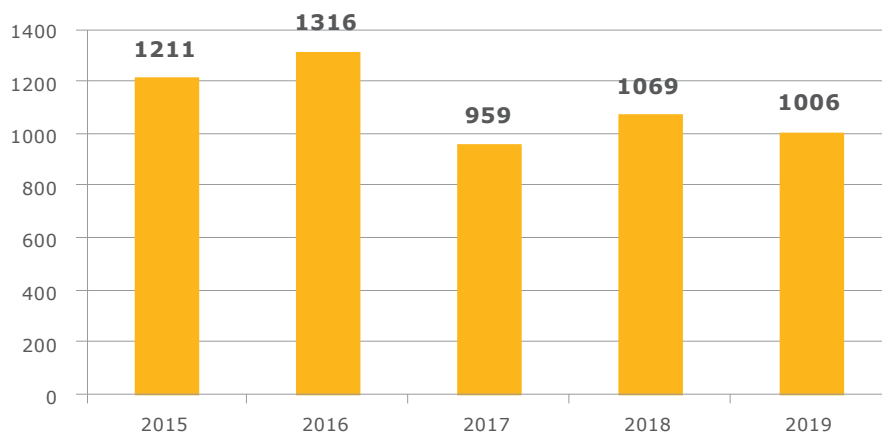
Każdego roku notowany jest wzrost zainteresowania programami wsparcia, które przyczyniają się do rozwoju organizacji sportowych oraz sportowej aktywizacji mieszkańców. Wrocław prowadzi także coroczny system szkolnych imprez sportowych. W 2019 r. miasto udostępniło posiadaną bazę sportową i rekreacyjną zainteresowanym jednostkom – klubom, stowarzyszeniom, fundacjom, organizacjom społecznym; zorganizowano także szkolenie dzieci i młodzieży w 20 dyscyplinach sportowych.

Wykres 52. Liczba osób korzystająca z obiektów sportowo-rekreacyjnych w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Wykres 53. Liczba dzieci i młodzieży szkolonej w programie „Trener Miejski” w latach 2015–2019

Źródło: UMW

W 2019 r. dużym wsparciem finansowym objęto sport dla osób z niepełnosprawnościami, przekazując odpowiednie środki siedmiu organizacjom pozarządowym, prowadzącym zajęcia, imprezy i przedsięwzięcia sportowe dla sportowców i osób z niepełnosprawnościami. Zrealizowano projekty mające ułatwić całoroczny dostęp do obiektów sportowych oraz zmodernizowano infrastrukturę sanitarną dla osób z niepełnosprawnościami na terenie następujących obiektów: Stadionu Olimpijskiego, Hali Sportowej „Parkowa”, Stadionu Sportowego „Sztabowa”, Boiska Sportowego „Ołtaszyn”, Boiska „Kominiarska”, kąpieliska „Oporów” oraz sezonowo na terenach kąpielisk: „Królewiecka”, „Pawłowice”, „Harcerska”.

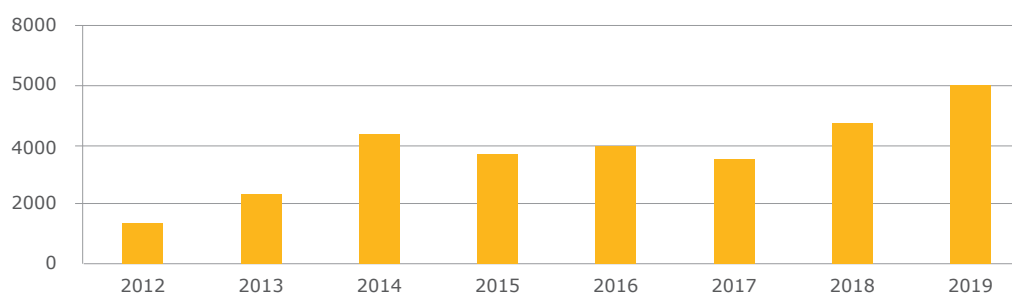
W ramach aktywizacji, wsparcia i integracji społecznej środowiska senioralnego, kontynuowano rozpoczęty w 2018 r. program „Trenera Senioralnego Ze Sportową Rodziną”. Założeniem projektu było pogłębienie integracji międzypokoleniowej oraz wzmacnianie więzów rodzinnych. Kontynuując politykę skierowaną do grupy senioralnej, przystosowano do potrzeb osób starszych obiekt sportowy m. in. w Sali Sportowej „Gwarna”.

Realizując sukcesywnie miejską **politykę proekologiczną**, również w dziedzinie sportu i rekreacji, w 2019 r. zastosowano szereg rozwiązań korzystnych dla zrównoważonego rozwoju, między innymi zastępując, używane na trasach biegów, kubki plastikowe biodegradowalnymi oraz wdrażając nowoczesny system weryfikacji uczestników biegów, polegający na zastąpieniu formy papierowej kodami kreskowymi QR.

WROCŁAWSKI TOR WYŚCIGÓW KONNYCH – PARTYNICE (WTWK)

Wrocławski Tor Wyścigów Konnych – Partynice jest liderem innowacyjności wśród krajowych konkurentów. Ani Sopot, ani Służewiec nie gromadzą tak licznej publiczności i nie oferują tylu różnorodnych atrakcji. W roku 2019 cieszył się ogromnym zainteresowaniem publiczności i wysoką frekwencją widzów. Sezon 2019 na Partynicach obejmował 12 mityngów, podczas których rozegrano 82 gonitwy. W 2019 r. tor odwiedziło ponad **71 489 osób**, a średnia podczas dnia wyścigowego wyniosła **rekordowe 5957 osób**.

Wykres 54. Średnia liczba widzów na dzień wyścigowy w latach 2012–2019

Źródło: UMW

Tor wyścigowy Partynice posiada najlepszą bazę treningową na terenie Dolnego Śląska.

Najbardziej spektakularnym wydarzeniem roku był **Europejski Festiwal Konny**, widowisko bez precedensu na polskim rynku imprez jeździeckich. Wzięło w nim udział ok. 27 tys. widzów. Wrocław otrzymał w 2019 r. tytuł – European Horse City (miasto honorujące tradycje jeździeckie), przyznawany członkom stowarzyszenia **Euro Equus**, do którego należą: Jerez de la Frontera (Hiszpania), Golega (Portugalia), Waregem (Belgia) i Pardubice (Czechy).

Ponadto na terenie WTWK Partynice w roku 2019 odbyły się następujące zawody, nie tylko o charakterze lokalnym, ale też międzynarodowym:

- Crystal Cup European Cross Country Challenge,
- gonitwa płotowa o Nagrodę Toru Wyścigowego w Pardubicach,
- Zawody Jeździeckie – Halowy Puchar Polski Wago CSI,
- regionalne i ogólnopolskie zawody wołyżerskie zorganizowane po raz pierwszy na terenie toru Partynice,
- Wrocławska Olimpiada Dzieci i Młodzieży,
- XVIII Mistrzostwa Polski Polskiej Ligi Western i Rodeo,
- V Mistrzostwa Polski Polish Cowboy Race.

Tor Wyścigów Konnych jest jedną z bardziej atrakcyjnych przestrzeni publicznych we Wrocławiu, na której organizowane są różnego rodzaju wydarzenia i imprezy nie tylko związane z jeździectwem. W 2019 r. odbyły się tam między innymi: **Męskie Granie, Kiermasz i Targi Ogrodnicze, Runmageddon, Trzydniowa Majówka na Partynicach, Piknik Olimpijski Wrocławia i Dolnego Śląska, Motoclassic i Festiwal Wina**, które łącznie zgromadziły około 50 tys. widzów.

Rok 2019 był okresem bardzo intensywnych prac w zakresie prowadzenia oraz realizacji inwestycji na Wrocławskim Torze Wyścigów Konnych – Partynice. Najważniejszą z nich było **oddanie do użytku ścieżki spacerowej wokół bieżni wyścigowej**, która zmieniła funkcję toru, przekształcając zamkniętą enklawę końską w przestrzeń parkową dla ludzi. Dodatkowo przy ścieżce uruchomiono otwartą siłownię zbudowaną w ramach środków Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego i park linowy dla dzieci. W 2019 r. postawiono także nową halę namiotową do jazd konnych, zmodernizowano tor dla koni wyścigowych, rozpoczęto prace nad budową dwóch stajni wyścigowych.

STADIONY WROCŁAWIA

Największe i najbardziej znane stadiony na terenie Wrocławia to **Stadion Olimpijski i Stadion Wrocław**. Swoją działalnością przyczyniają się do promocji Wrocławia jako miasta spotkań, kultury i rozrywki.

Stadion Wrocław jest jednym z bardziej znanych w skali kraju stadionem piłkarskim, spełniającym wymogi najwyższej, czwartej kategorii UEFA. W 2019 r. odnotowanych zostało 580 tys. odwiedzających, na ponad 240 imprezach zorganizowanych na obiekcie. W 2019 r. na terenie Stadionu uruchomione zostało nowe lodowisko oraz przedszkole dla 350 dzieci. Głównym użytkownikiem obiektu jest klub piłkarski WKS Śląsk Wrocław, który na koniec 2019 r. znalazł się na czwartym miejscu w PKO Ekstraklasie. Duży sukces w 2019 r. odniósł Śląsk Wrocław Blind Football, który powstał dzięki nawiązaniu współpracy WKS Śląsk Wrocław z Uczniowskim Klubem Sportowym Niewidomych SPRINT. Zdobyte przez drużynę Śląsk Wrocław Blind Football Klubowe Mistrzostwo Świata dowodzi, jak istotne jest wspieranie aktywności osób z niepełnosprawnościami.

Stadion Olimpijski jest obiektem wielofunkcyjnym, który stanowi jeden z elementów kompleksu sportowego, mieszczącego się na wrocławskim osiedlu Zalesie. W jego skład wchodzi boiska, korty tenisowe, strzelnica, baseny, hala sportowa, Pola Marsowe, wrotkowisko, ring bokserski, tor regatowy i tor żużlowy, z którego korzysta znany żużlowy klub **WTS Sparta Wrocław**. Zawodnicy klubu w roku 2019 zdobyli w **Drużynowych Mistrzostwach Polski** srebrny medal oraz brązowy medal w **Indywidualnych Mistrzostwach Polski**. Zajęcie 2. miejsca w Betard Sparta Wrocław w tabeli PGE Ekstraligi 2019, świadczy o wysokim poziomie tej dyscypliny sportowej we Wrocławiu. Na Stadionie Olimpijskim swoją siedzibę mają również takie kluby jak: Panthers Wrocław, Betard Sparta Wrocław, KS Śląza Wrocław, Śląsk Wrocław Handball Team S.A., Polska Federacja Petanque, Wydawnictwo Słowo Polskie Sp. z o.o., Belgium News Team, Around the Sport, BABYGYM Sp. z o.o., Tilea Floor System, Euro-Sportring i Bianconeri Football Academy.

WROCLAWSKI PARK WODNY

Wrocławski Park Wodny to jeden z najlepszych i najchętniej odwiedzanych parków wodnych w Europie i jeden z największych obiektów rekreacyjno-sportowych w Polsce, rokrocznie odwiedzany przez ponad **1,7 mln gości**. W skład parku wodnego wchodzi baseny rekreacyjne i sportowe, sale fitness, siłownia, saunarium i gastronomia. Z uwagi na rosnące zainteresowanie oferowanymi usługami oraz ilość odwiedzających w 2019 r. rozpoczęto prace nad rozbudową istniejącego obiektu o dwa nowe baseny, letnie wejście kasowe wraz z przebieralnią na około 750 szafek i plażę. Koszt inwestycji szacowany jest na 11 mln zł.

W 2019 r. w Aquaparku organizowano tygodniowo ponad 250 godzin lekcji wychowania fizycznego dla 3000 uczniów szkół ponadpodstawowych. Wrocławski Aquapark prowadzi wiele programów promocji zdrowia i ofert rekreacyjnych kierowanych do wrocławskich szkół i środowiska senioralnego. Dzięki Wrocławskiej Karcie Seniora z oferty parku wodnego skorzystało w 2019 r. ponad 30 000 mieszkańców. W ramach prowadzonych zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży w 2019 r., dzięki wzbogaconej ofercie i zmodyfikowaniu systemu nauki pływania, wzrosła liczba kursantów, czyniąc ze **Szkoły Pływania Wrocławskiego Parku Wodnego** największą we Wrocławiu tego typu instytucję ze stałą liczbą kursantów (2500 dzieci i młodzieży na jeden cykl nauki – w roku jest 5 cykli nauki).

W listopadzie 2019 r., po rozstrzygniętym przetargu, zostały rozpoczęte prace projektowe dotyczące budowy nowego kompleksu basenowego na Brochowie. Kompleks ten będzie się składał z zewnętrznych letnich basenów rekreacyjnych oraz wewnętrznych całorocznych. Dodatkowo na pierwszym piętrze będzie dostępna siłownia, strefa fitness oraz strefa saun. Całkowity koszt inwestycji wyniesie ok. 35 mln zł. Planowane zakończenie inwestycji to trzeci kwartał 2021 r.

PROGRAM STYPENDIÓW I NAGRÓD SPORTOWYCH

W 2019 r. wypłacono stypendia sportowe za wybitne osiągnięcia w dyscyplinach olimpijskich, a w szczególności za zajęcie miejsca medalowego na Mistrzostwach Polski, Europy i Świata. **W 2019 r. wypłacono 436 stypendiów 170 studentom i 266 uczniom w 54 różnych dyscyplinach sportowych, którzy reprezentowali 38 wrocławskich klubów sportowych.** Stypendyści zdobyli 193 złote medale, 101 srebrnych i 142 brązowe w tym 103 medale w kategoriach seniorskich i 333 w niższych kategoriach (młodzieżowiec, junior kadet, młodzik). W roku 2019 uhonorowano także sportowców i ich trenerów poprzez przyznanie 130 nagród sportowcom oraz 59 trenerom z 27 wrocławskich klubów w 24 dyscyplinach sportowych, którzy osiągnęli medalowe miejsca na Mistrzostwach Europy i Świata.

Tabela 70. Stypendyści i nagrodzeni sportowcy w latach 2017–2019

	2017	2018	2019
liczba stypendystów	460	412	436
liczba nagrodzonych sportowców	106	132	130

Źródło: UMW

W 2019 r. realizowano także dwa programy wspomagające szkolenie sportowe o nazwie **Program młodzieżowych centrów sportu (MCS)** i **Program grup szkolenia podstawowego (GSP) o łącznej wartości 2 300 000 zł.**

Tabela 71. Wysokości nakładów finansowych wspomagających programy szkolenia sportowego w latach 2017–2019 [w zł]

	2017	2018	2019
PROGRAM GSP	700 000	896 576	1 000 000
PROGRAM MCS	1 000 000	1 200 000	1 300 000

Źródło: UMW

FINANSE

W 2019 r. Wrocław wydał 174 657 448 zł na kulturę fizyczną. Zwiększone nakłady na kulturę fizyczną w latach 2016–2018 wynikały w dużej mierze z organizacji The World Games.

Tabela 72. Kwota przeznaczona na kulturę fizyczną we Wrocławiu w latach 2016–2019 [w zł]

2016	2017	2018	2019
101 040 258	209 134 910	215 385 245	174 657 448

Źródło: UMW

TURYSTYKA

Atrakcyjność turystyczną miasta tworzą również organizowane w mieście imprezy i wydarzenia, przyciągające rzeszę turystów. Do takich w 2019 r. można zaliczyć **42. Europejskiego Spotkania Młodych TAIZE**.

BAZA NOCLEGOWA

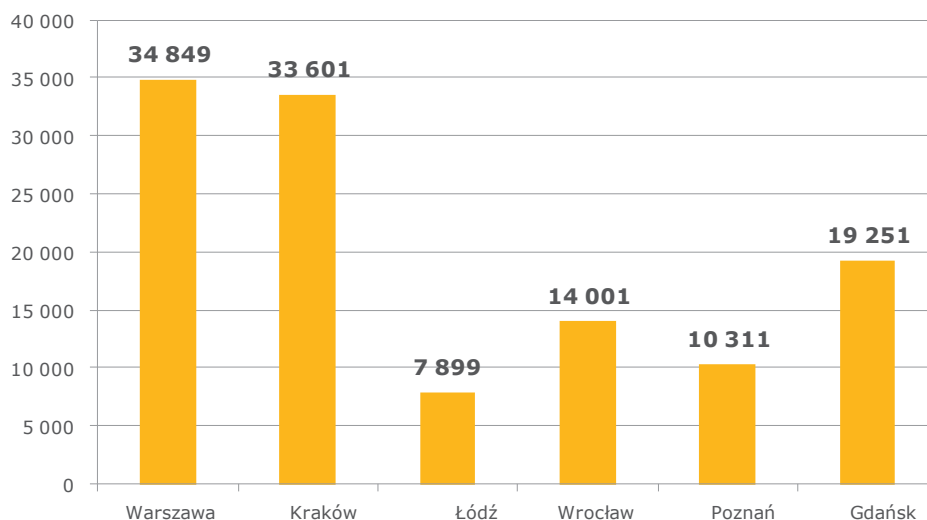
Podstawę dla rozwoju turystyki stanowi **baza noclegowa**. W 2019 r. na terenie miasta funkcjonowały 102 obiekty noclegowe, w tym 58 hoteli, co plasuje Wrocław na 5. miejscu wśród największych miast Polski pod względem zasobów bazy noclegowej. Łączna dostępna liczba miejsc noclegowych w 2019 r. wynosiła 14 001.

Tabela 73. Liczba miejsc noclegowych ogółem w największych miastach Polski w latach 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Warszawa	26 651	28 762	31 021	33 402	34 849
Kraków	27 581	30 096	31 022	31 861	33 601
Łódź	6 974	6 763	7 113	8 235	7 899
Wrocław	11 007	11 083	12 553	11 910	14 001
Poznań	8 857	9 070	9 379	9 410	10 311
Gdańsk	13 778	15 614	17 315	17 977	19 251

Źródło: GUS

Wykres 55. Liczba miejsc noclegowych ogółem w największych miastach Polski w 2019 r.

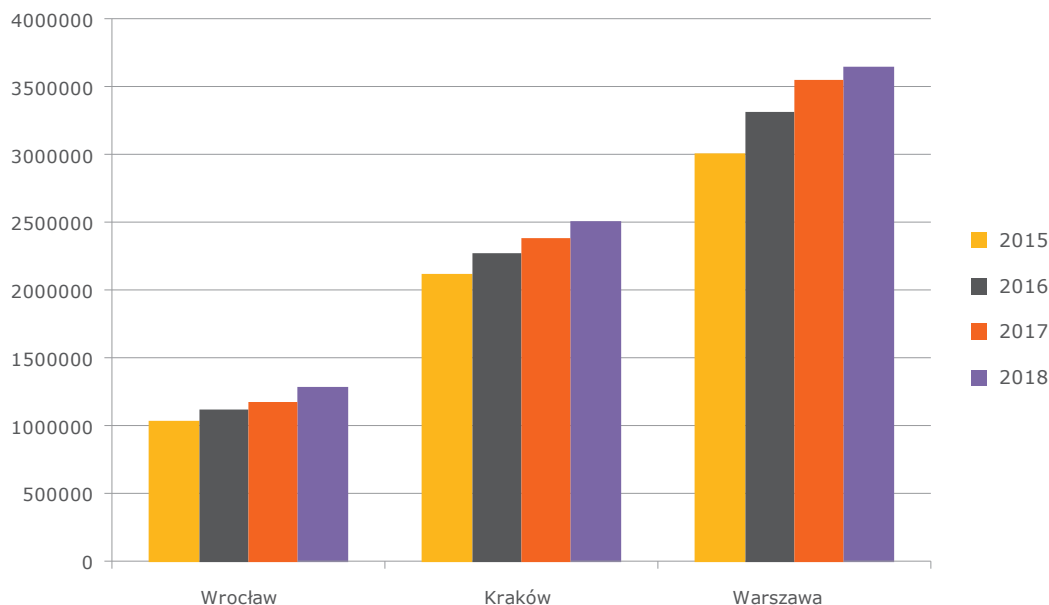

Źródło: GUS

TURYSTYKA REKREACYJNA

Od lat Wrocław jest atrakcyjnym ośrodkiem turystycznym, zapewniającym wysoką jakość obsługi turystycznej, między innymi dzięki prowadzonej sieci punktów informacji turystycznej. Atrakcyjność miasta oraz działania promocyjne przełożyły się na utrzymanie wysokiej liczby turystów, zgodnie z danymi GUS liczba odwiedzających turystów w roku 2018 wynosiła 1,3 mln gości, stawiając Wrocław na 3. miejscu wśród największych miast Polski.

Wykres 56. Liczba turystów w latach 2015–2018, w największych miastach Polski

Źródło: GUS

W 2019 r. Wrocław promowano na najważniejszych targach turystycznych w Polsce i za granicą między innymi w Poznaniu, Gdańsku, Utrechcie, Berlinie, Sztokholmie, Pradze, Lwowie i Oxfordzie. Niesłabnące zainteresowanie miastem przyczyniło się także do organizacji 22 wizyt studyjnych dla dziennikarzy i bloggerów turystycznych z takich krajów jak: Niemcy, Wielka Brytania, Włochy, Chiny, Stany Zjednoczone, Holandia, Belgia, Korea i Czechy.

Na terenie miasta funkcjonowało w 2019 r. siedem **Centrów Informacji Turystycznej i Infopunktów**. W 2019 r. odbyła się we Wrocławiu konferencja przedstawicieli **Stowarzyszenia Niezależnych Touroperatorów AITO** (The Association of Independent Tour Operators). Jest to

największe wydarzenie brytyjskiej branży turystycznej, a wybór lokalizacji to nie tylko wyróżnienie dla miasta, ale także szansa na nawiązanie kontaktów biznesowych i tym samym uzyskanie możliwości wprowadzenia swojego produktu na rynek brytyjski oraz jego szerokiej promocji.

Jedną z największych atrakcji turystycznych miasta jest, cieszący się olbrzymią popularnością, **Wrocławski Ogród Zoologiczny (ZOO)**. W 2019 r. ogród odwiedziło aż **1 651 244 osób**. Tak olbrzymie zainteresowanie sprawia, że wrocławskie ZOO utrzymuje się w **pierwszej piątce ogrodów europejskich i w czołówce atrakcji turystycznych Polski**. Dbając stale o rozwój i wysoki poziom Wrocławskiego Ogródu Zoologicznego, w 2019 r. wykonano i udostępniono zwiedzającym nowe lub odremontowane miejsca prezentacji zwierząt. W 2019 r. ZOO oferowało zwiedzającym promocyjne ceny biletów w ramach programów: „Nasz Wrocław Karta Premium”, Bilet SENIOR, Bilet Nasz Wrocław, Karta Roczna „WYPRAWKA”, Bilet Rodzina Plus, ZOO + AquaPark, ZOO + Hydropolis.

Dużym zainteresowaniem turystów cieszy się również **Hydropolis**, które jest wyjątkowym obiektem na skalę Polski i jednym z nielicznych tego typu na świecie. Od otwarcia w grudniu 2015 r. do końca 2019 r. odwiedziło je prawie 1 000 000 osób. Hydropolis zdobyło do tej pory 13 nagród i wyróżnień (miedzy innymi za atrakcyjność turystyczną, inicjatywy edukacyjne i organizowane wydarzenia oraz architekturę). W ramach 15. edycji konkursu Popularyzator Nauki 2019 spośród 109 kandydatów Hydropolis zostało zakwalifikowane do ścisłego finału.

Hala Stulecia to wielofunkcyjny obiekt o unikatowym charakterze w skali kraju i świata, wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Od początku swojego istnienia obiekt miał służyć mieszkańcom Wrocławia i gościom odwiedzającym stolicę Dolnego Śląska. Kompleks Hali Stulecia jest obecnie jednym z najbardziej pożądanym przez organizatorów największych wystaw, konferencji, wydarzeń kulturalnych, sportowych, kongresowych z Polski i zagranicy miejsc eventowych. To niewątpliwie jedna z najlepiej rozpoznawalnych na świecie wizytówek Wrocławia. W 2019 r. liczba odwiedzających cały kompleks Hali Stulecia oraz tereny zewnętrzne wyniosła około 1 mln osób, z czego 400 000 osób uczestniczyło w wydarzeniach na terenie Hali Stulecia oraz we Wrocławskim Centrum Kongresowym.

Innymi obiektami będącymi atrakcjami turystycznymi, w istotny sposób przyczyniającymi się do wzrostu rozwoju ruchu turystycznego są **Wrocławski Park Wodny, Muzeum Narodowe, ratusz, Centrum Historii Zajezdnia, Panorama Raclawicka, synagoga Pod Białym Bocianem, kolej gondolowa „Polinka”**, jak również liczne kościoły, katedry i muzea.

WYDARZENIA

W 2019 r. we Wrocławiu miało miejsce wiele ciekawych wydarzeń, wpływających na rozwój turystyki w mieście m.in. jedenasta edycja festiwalu kulinarnego **„Europa na widelcu”**, którego patronem jest Robert Makłowicz. Festiwal niezmiennie przyciąga na Rynek tłumy smakoszy. Edycja 2019 przebiegała pod znakiem dwóch jubileuszy: 30-lecia wolnych wyborów w Polsce oraz 15-lecia wstąpienia Polski do Unii Europejskiej.

W mieście odbywają się również różnego rodzaju festiwale i wydarzenia, które przyciągają turystów z różnych miast i z różnych części świata. W 2019 r. odbyły się m. in.: **Koncert Sofar Sounds, ODN Festiwal, Tribute To Aretha Franklin**, czy **wystawa fotografii „Grand Press Photo”**. Wrocław był również gospodarzem wyjątkowego w skali kraju **Festiwalu Kolorów**. Ta cykliczna impreza gromadzi w jednym miejscu kilkadziesiąt tysięcy gości.

W ramach prowadzonej kampanii społecznej promującej profilaktykę zdrowotną zorganizowano w 2019 r. wyjątkową w skali miasta i Polski kampanię **Daję Głowę** pomagającą ludziom chorym na raka.

W celu promowania turystycznego i rekreacyjnego potencjału Odry, w 2019 r. odbyły się **Dzień Odry, Odra River Cup**, czy **Tumski Cup**. Każda z imprez przyciąga rokrocznie ogromną rzeszę turystów.

Działaniami popularyzującymi Wrocław w Polsce, które zorganizowano w 2019 r., były między innymi:

- **obchody XX-lecia pracy twórczej Marka Krajewskiego** (z tej okazji przygotowano trasę turystyczną **„Śladami Eberharda Mocka”**, okolicznościowy mural oraz dedykowano autorowi statuetkę krasnala usytuowaną przy Hali Stulecia),
- **42. Europejskie Spotkania Młodych TAIZE**, które odbywały się we Wrocławiu po raz trzeci, wzięło w nich udział kilkanaście tysięcy młodych ludzi z całego świata,

- **Dzień Życzliwości** (pod hasłem Życzliwie – Blisko – Razem) kampania ma na celu promocję pozytywnych zachowań i umacnianie wizerunku Wrocławia, jako miasta ludzi życzliwych,
- **Wrocławski Festiwal Krasnoludków.**

TURYSTYKA BIZNESOWA

Możliwości wzmocnienia pozycji Wrocławia i Dolnego Śląska jako miejsca spotkań wiążą się z rozwojem turystyki biznesowej. W 2019 r. stanowiła ona sektor turystyki o wysokiej dochodowości i obiecujących perspektywach rozwoju. W celu jej wspierania miasto opracowało program na lata 2019–2021 mający na celu wzmocnienie potencjału konferencyjno-kongresowego Wrocławia poprzez:

- wzbogacenie oferty turystyki biznesowej skierowanej do szerokiej grupy uczestników i obserwatorów,
- świadczenie usług z zakresu doradztwa i wsparcia dla organizatorów wydarzeń we Wrocławiu,
- intensyfikację działań i podjęcie współpracy z poszczególnymi podmiotami, kształtującymi rynek turystyki biznesowej Wrocławia, celem konsolidacji lokalnej branży,
- zwiększanie świadomości na temat znaczenia turystyki biznesowej dla gospodarki i rozwoju Wrocławia.

Realizacja celów programu odbywa się między innymi poprzez obsługę misji weryfikacyjnych przyjeżdżających do Wrocławia oraz prowadzenie **Rady Ekspertów Turystyki Biznesowej.**

ŚRODOWISKO

We wrześniu 2019 r. Rada Miejska Wrocławia przyjęła **„Plan adaptacji miasta Wrocławia do zmian klimatu do roku 2030 (MPA)”**, który opisuje wyzwania klimatyczne, jakie stoją przed miastem i wskazuje, jak możemy się na nie przygotować. **Cele zapisane w Planie Adaptacji dla Wrocławia dotyczą głównie sektorów najbardziej wrażliwych na zmiany klimatu to jest: gospodarki wodnej, sieci infrastrukturalnych, gospodarki przestrzennej i zdrowia publicznego.**

Uchwalenie planu adaptacji poprzedzone było konsultacjami społecznymi pod tytułem **„W Klimacie miasta”**. W pierwszym kwartale 2019 r. miasto Wrocław przeprowadziło konsultacje z mieszkańcami „21 kart działań wskazujących kierunki niezbędnych interwencji zawarte w *Planie adaptacji miasta Wrocławia do zmian klimatu*. W ramach konsultacji dyskutowano w czterech, istotnych dla adaptacji i mitygacji zmian klimatycznych, obszarach: gospodarowanie wodą, rozwój zieleni, infrastruktura techniczna, komunikacyjna i bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców oraz budownictwo i planowanie przestrzenne. Na każdym spotkaniu poruszane były także tematy związane z edukacją w celu podniesienia poziomu świadomości klimatycznej mieszkańców. Efektem warsztatów jest raport końcowy z konsultacji – „W Klimacie miasta”, który zawiera wypracowane propozycje zadań do realizacji wraz z ich priorytetyzacją. **„Plan adaptacji miasta Wrocławia do zmian klimatu” stał się obowiązującym elementem strategii klimatycznej miasta, której wdrożenie oznaczać będzie poprawę jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie komfortu w sytuacji wystąpienia ekstremalnych warunków pogodowych takich jak np. fale upałów, między innymi poprzez lepszy dostęp do miejsc zacienionych, do zieleni i do wody, a także bardziej powszechną informację dotyczącą zagrożeń związanych ze zmianami klimatu oraz wskazówek dotyczących sposobu życia i postępowania w nowych warunkach klimatycznych.** Działania adaptacyjne dotyczą większości działań miasta związanych, nie tylko bezpośrednio, z gospodarowaniem wodami opadowymi czy zielenią, ale także ze zrównoważoną mobilnością, budownictwem, energetyką, jakością powietrza czy rozwojem gospodarczym.

Miasto Wrocław, przed przyjęciem planu adaptacji do zmian klimatu, realizowało i nadal realizuje, już jako część nowej strategii wyznaczonej przez MPA, szereg projektów edukacyjnych i inwestycyjnych, które przyczyniają się do poprawy klimatu miasta i jakości życia w mieście. Są to m. in. realizacja nasadzeń zieleni w obrębie podwórek, pasów drogowych, skwerów, rewitalizacje i remonty placów zabaw, działania realizowane na terenie placówek oświatowych (np. sadzenie pnączy – Program zazieleniania Wrocławia), roszczelnianie i przekształcanie powierzchni utwardzonych w powierzchnie biologicznie czynne, działania związane z gospodarowaniem wodami opadowymi w pasach ulicznych i terenach zabudowanych, instalowanie źródeł ulicznych na terenach szkół i przedszkoli. W mieście realizowanych jest wiele różnorodnych programów wpisujących się w ideę adaptacji do zmian klimatu np. **Szare na zielone, Złap deszcz, Lubię deszcz, projekty Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego** (w większości obejmujące realizację terenów zieleni), programy edukacyjne m.in.

„Wrocław dba o klimat. Klimat na fali”, **kalendaryzacja edukacyjna** dla dzieci szkolnych, w ramach którego realizowane są warsztaty lub wyjazdy związane m. in. z poszerzaniem wiedzy o zmianach klimatycznych, działania w zakresie pielęgnacji, uzupełniania, rewitalizacji terenów zieleni. W ramach pilotażowego projektu **GrowGreen** na osiedlu Ołbin testowany jest wpływ rozwiązań błękitno-zielonej infrastruktury w przestrzeni silnie zurbanizowanej na warunki mikroklimatyczne. Elementem mitygacji zmian klimatycznych jest wykonanie i udostępnienie mieszkańcom **Mapy potencjału solarne**. Mapa identyfikuje miejsca najbardziej predysponowane do lokalizacji instalacji odnawialnych źródeł energii pozyskujących energię ze słońca. Wszystkie te działania są elementem wdrażania miejskiego planu adaptacji.

W ramach realizacji „Planu adaptacji miasta Wrocławia do zmian klimatu” wszystkie jednostki miejskie lub podmioty realizujące inwestycje na obszarach miejskich zobowiązane są do wprowadzania do działań inwestycyjnych rozwiązań adaptujących przestrzeń publiczną do zmian klimatu. Pomocne w tym są **katalogi dobrych praktyk (np. gospodarowania wodami opadowymi w obrębie ulic i terenów zabudowanych i standardy np. planowania i projektowania ulic z uwzględnieniem zielono-niebieskiej infrastruktury oraz Karty informacyjne do standardów ochrony drzew w inwestycjach)**.

5 września 2019 r. Rada Miejska Wrocławia przyjęła projekt **apelu do rządu i parlamentu** o uznanie, że działania związane z łagodzeniem zmian klimatu oraz przystosowaniem się do postępujących zmian są priorytetem polityki krajowej i dlatego wymagają podjęcia zdecydowanych kroków do jej wdrożenia.

17 października 2019 r. podczas XIV sesji Rady Miejskiej Wrocławia przyjęto stanowisko dotyczące **alarmu klimatycznego**, w którym uznano za niezbędne rozpoczęcie prac nad programem wspierającym dążenia Wrocławia do osiągnięcia zero emisyjności do 2050 r.

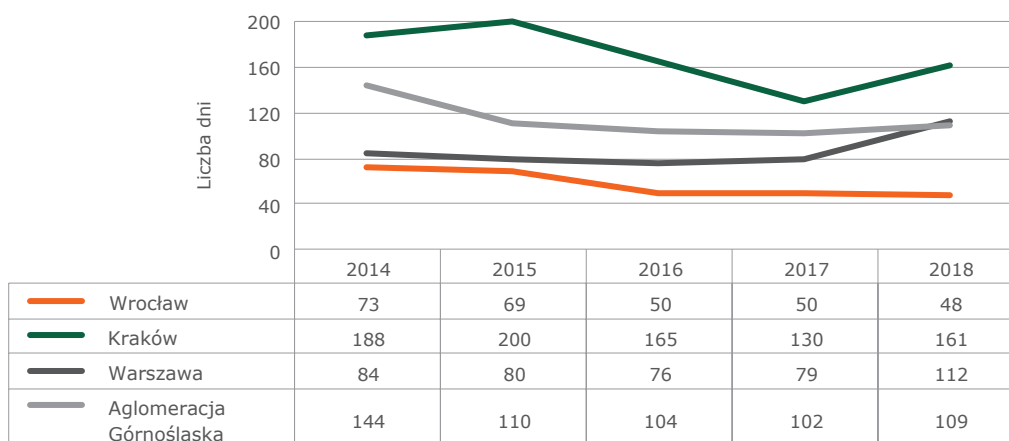
JAKOŚĆ POWIETRZA W MIEŚCIE

Parametry jakości powietrza to **jeden ze głównych wskaźników „Strategii Wrocław 2030”** (przekroczenia norm pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5).

W 2019 r. jednym z najważniejszych celów było przygotowanie kompleksowego planu działań antysmogowych oraz uruchomienie kampanii „Wrocław bez smogu”.

Zgodnie z monitoringiem prowadzonym przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska liczba dni z przekroczeniami dla pyłu zawieszonego we Wrocławiu zmniejsza się sukcesywnie. W 2019 r. według manualnej stacji pomiarowej Wrocław – Korzeniowskiego **liczba dni z przekroczeniami normy dobowej pyłu zawieszonego PM10 wynosiła 25** (mniej niż w 2018 r.: 48 dni). Dopuszczalna częstość przekraczania poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM10 w roku kalendarzowym wynosi: 35 dni. **Stężenie średnioroczne pyłu PM2,5 wyniosło 19 µg/m³** (automatyczna stacja pomiarowa Wrocław – Wiśniowa). Dopuszczalne stężenie średnioroczne dla PM2,5 wynosi: 25 µg/m³.

Wykres 57. Porównanie jakości powietrza w Krakowie, Warszawie, Aglomeracji Górnośląskiej i we Wrocławiu w latach 2014–2018

Źródło: UMW

Tabela 74. Jakość powietrza na obszarze Wrocławia w porównaniu z innymi miastami w latach 2014–2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
PM10 – liczba dni z przekroczeniem (max) dopuszczalne przekroczenie – 35 dni						
Wrocław*	73	69	50	50	48	dotrzymana liczba przekroczeń (25 dni)
Kraków*	188	200	165	130	161	127 – s. automatyczna 125 – s. manualna
Warszawa**	84	80	76	79	112	dane z rocznej oceny GIOŚ – maj 2020
Agl. Górnośląska*	144	110	104	102	109	75
PM10 (µg/m³) dopuszczalne stężenie średnioroczne – 40 µg/m³						
Wrocław***	brak przekroczeń (33-38 µg/m ³)	brak przekroczeń (28,5-36,6 µg/m ³)	brak przekroczeń (27,9-32,5 µg/m ³)	brak przekroczeń (28,7-30,3 µg/m ³)	brak przekroczeń (29,1-31,8 µg/m ³)	brak przekroczeń (22-26 µg/m ³)
Kraków***	46-64	45-68	41-57	41-55	33-56	29-50
Warszawa**	42	41	41	42	30-44	dane z rocznej oceny GIOŚ – maj 2020
Agl. Górnośląska***	41-51	41-47	43-47	41-52	40-47	32-41
PM2,5 (µg/m³) dopuszczalne stężenie średnioroczne – 25 µg/m³						
Wrocław***	28,6	30,3	27,4	brak przekroczeń (20,7-23,0 µg/m ³)	brak przekroczeń (21,5-23,3 µg/m ³)	brak przekroczeń (15-19 µg/m ³)
Kraków***	31,8-45	33,3-43,8	29,1-37,9	28,4-40,1	27-39	24-29
Warszawa**	29,9	28,1	25,6	27,6-34,1	brak przekroczeń (20-25 µg/m ³)	dane z rocznej oceny GIOŚ – maj 2020
Agl. Górnośląska***	32,5-37,7	27,3-33,1	26,6-34,2	30,7-39,3	30-35	24-28

Źródło:

Dane za lata 2014–2018 na podstawie Państwowego Monitoringu Środowiska – źródło GIOŚ:

Roczna ocena jakości powietrza w województwie dolnośląskim, kwiecień 2014–2018

Roczna ocena jakości powietrza w województwie małopolskim, kwiecień 2014–2018

Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim, kwiecień 2014–2018

Roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim, kwiecień 2014–2018

Dane za rok 2019 na podstawie Państwowego Monitoringu środowiska – źródło GIOŚ:<https://air.wroclaw.pios.gov.pl/> (Wrocław)<http://monitoring.krakow.pios.gov.pl/> (Kraków)<http://powietrze.katowice.wios.gov.pl/> (Agl. Górnośląska – stacje dla Katowic)**Dotyczy roku 2019:**

* liczba dni z przekroczeniami ze stacji Wrocław – Korzeniowskiego manualna, Kraków – aleja Krasińskiego

automatyczna, Katowice – Plebiscytowa/A4 manualna, Kraków – aleja Krasińskiego manualna

**stężenia średnioroczne dla Warszawy i liczba dni z przekroczeniami dostępne będą w opracowaniach GIOŚ za rok 2019, w maju br.

*** dane pomiarowe ze stacji manualnych i automatycznych

Źródło: GIOŚ

W celu poprawy stanu powietrza we Wrocławiu podjęto szereg działań wspomagających ograniczenie emisji szkodliwych substancji. Podnoszona jest świadomość ekologiczna mieszkańców Wrocławia poprzez **codzienne informowanie o jakości powietrza oraz o przekroczeniach dopuszczalnych norm**, także o negatywnym wpływie wysokich stężeń zanieczyszczeń, na środowisko naturalne i zdrowie ludzi, publikowane na stronach: <http://www.wroclaw.pl/>, <http://bip.um.wroc.pl/>.

Na zlecenie Urzędu Miejskiego Wrocławia Politechnika Wrocławska przygotowała **raport pn. „Źródła ciepła na paliwa stałe w budynkach mieszkalnych we Wrocławiu”**. Przeprowadzona analiza wykazała, że liczba lokali **ogrzewanych źródłem ciepła na paliwo stałe we Wrocławiu wynosi 20 035**, w tym 11 418 to lokale komunalne.

W 2019 r. na podstawie badań przeprowadzonych w ramach Wrocławskiej Kampanii Antysmogowej, opracowane zostały rekomendacje w zakresie zmniejszenia niskiej emisji pochodzącej z systemów grzewczych.

Dla lokali mieszkalnych w zabudowie wielorodzinnej przyjęto:

- likwidację nieekologicznych źródeł ciepła poprzez podłączenie do systemu ciepłowniczego lokali znajdujących się w zasobie 100% komunalnym oraz w zasobie wspólnotowym;
- likwidację nieekologicznych źródeł ciepła poprzez wymianę indywidualną w ramach Miejskiego Programu Kawka Plus w lokalach znajdujących się w zasobie wspólnotowym, które nie będą podłączane do sieci ciepłowniczej;
- jako równoległy kierunek działania, poprawę efektywności energetycznej lokali znajdujących się w zasobie 100% komunalnym poprzez realizację „podstawowego pakietu termomodernizacyjnego”;
- jako równoległy kierunek działania, poprawę efektywności energetycznej lokali mieszkaniowych, w których nastąpiła zmiana ogrzewania na proekologiczne w ramach Miejskiego Programu Kawka Plus, poprzez wymianę stolarki okiennej.

Dla lokali mieszkalnych w zabudowie jednorodzinnej przyjęto:

- likwidację nieekologicznych źródeł ciepła poprzez wymianę indywidualną w ramach Miejskiego Programu Kawka Plus;
- likwidację nieekologicznych źródeł ciepła poprzez wymianę indywidualną w ramach rządowego Programu Czyste Powietrze;
- jako równoległy kierunek działania, poprawę efektywności energetycznej domów jednorodzinnych w ramach rządowego Programu Czyste Powietrze;
- jako równoległy kierunek działania, poprawę efektywności energetycznej domów jednorodzinnych, w których nastąpiła zmiana ogrzewania na proekologiczne w ramach Miejskiego Programu Kawka Plus, poprzez wymianę stolarki okiennej.

Powyższe działania znalazły swoje odzwierciedlenie w Planie działań antysmogowych w perspektywie do 2024 r.

W celu realizacji uchwały nr XLI/1405/17 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze gminy Wrocław ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw, tzw. „uchwały antysmogowej”, Wrocław przygotował zestaw programów (finansowych, informacyjnych, organizacyjnych), których celem jest zachęcenie mieszkańców miasta do wymiany źródeł ciepła. Wśród nich są między innymi:

- dofinansowanie kosztów wymiany pieców (do 15 tys. zł) – Kawka Plus;
- zwolnienia i ulgi w czynszach dla osób, które zdecydowały się na wymianę pieca;
- dofinansowanie wymiany drewnianych, nieszczelnych okien – Termo Kawka;
- dopłaty do rachunków za ogrzewanie dla osób, które zlikwidowały piece na paliwa stałe – Lokalny Program Osłonowy.

W ramach realizacji programu Kawka Plus w 2019 r. rozpatrzono 1164 wniosków o udzielenie dotacji, podpisano 1094 umowy oraz przeprowadzono 2610 wizji lokalnych mających na celu potwierdzenie faktu istnienia w lokalu czynnego ogrzewania opartego na paliwie węglowym oraz kontroli powykonawczych z realizacji inwestycji objętych dotacją. Na realizację programu dotacyjnego w 2019 r. z budżetu miasta wydatkowano 12 051 539,65 zł. Rozpoczął także działalność punkt konsultacyjny, w którym każdy może skorzystać z usług doradcy energetycznego.

Tabela 75. Liczba zlikwidowanych węglowych źródeł ciepła – Program rządowy wymiany lokalnych węglowych źródeł ciepła Kawka i Kawka Plus w latach 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019	Razem
piece kaflowe	821	1028	1196	1202	891	5138
kotły co	224	298	397	463	415	1797
kuchnie węglowe	35	32	50	35	28	180
piece do wody	6	4	5	5	1	21
inne piece stałopalne	89	149	164	115	92	609
kotłownie lokalne *	0	1,167	0	0	0	1,167
Razem	1175	1512,167	1812	1820	1427	7746,17

* w 2016 r. zlikwidowano kotłownię ogrzewającą sześć lokali, udzielono dotacje tylko dla jednego lokalu

Źródło: UMW

W 2019 r. nastąpił spadek złożonych wniosków w programie Kawka Plus. Powodem było to, że rok 2018 był ostatnim okresem, w którym rządowy program Kawka był dofinansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a nie było jeszcze decyzji czy uruchomiony zostanie program gminny w całości finansowany ze środków własnych gminy.

Patrole Oddziału Ochrony Środowiska Straży Miejskiej Wrocławia prowadziły szereg działań i kontroli mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa ekologicznego.

Tabela 76. Liczba zlikwidowanych palenisk w latach 2016–2019

Rok	Wrocławskie Mieszkania Sp. z o.o. Liczba lokali	ZZK Liczba lokali
2016	180	74
2017	111	161
2018	192	420
łącznie 2016–2018	483	655
2019	70	175

Źródło: UMW

Tabela 77. Liczba i rodzaj sankcji stosowanych wobec sprawców wykroczeń dotyczących spalania odpadów i zakazanych paliw stałych w latach 2016–2019

Opis	2016	2017	2018	2019
Kontrole spalania odpadów i zakazanych paliw stałych	2 372	4 121	4 394	4 781
Środki oddziaływania wychowawczego (art. 41 k.w.)	20	50	21	28
ilość	166	170	147	198
Mandaty karne				
kwota w zł.	33 725	37 600	28 300	50 400
Wnioski do sądu	12	15	9	12

Źródło: Straż Miejska Wrocławia

Strażnicy Oddziału Ochrony Środowiska dokonywali kontroli domowych pieców grzewczych i przydomowych kotłowni oraz miejsc prowadzenia działalności gospodarczej pod kątem: ujawnienia spalania materiałów niedozwolonych prawem (w tym spalania śmieci i zużytego oleju samochodowego), spalania odpadów w przydomowych instalacjach grzewczych itd.

W 2019 r. kontynuowano realizację Planu Gospodarki Niskoemisyjnej. Plan jest niezbędnym dokumentem w celu aplikowania o pozyskanie dofinansowania unijnego w konkursach ogłaszanych między innymi w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIIS) oraz Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014–2020. W 2019 r. zrealizowano 11 zadań gminnych wpisanych do Planu Gospodarki Niskoemisyjnej, których łączny koszt wyniósł ok. 25 mln zł, wielkość otrzymanego dofinansowania unijnego to ok. 13 mln zł.

Lokalny Program Osłony (LPO) to z jednej strony wsparcie grupy odbiorców energii cieplnej, ponoszących zwiększone koszty grzewcze wynikające z trwałej zmiany systemu ogrzewania, z drugiej zachęcanie mieszkańców Wrocławia do trwałej zmiany systemu ogrzewania.

W ramach LPO mieszkańcy, którzy likwidują swój piec węglowy, a obawiają się, że ich rachunki za ogrzewanie wzrosną, mogą zwrócić się do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej o wsparcie finansowe. W 2019 r. łączna kwota udzielonego wsparcia wyniosła 89 588,81 zł (zostało złożonych 189 wniosków).

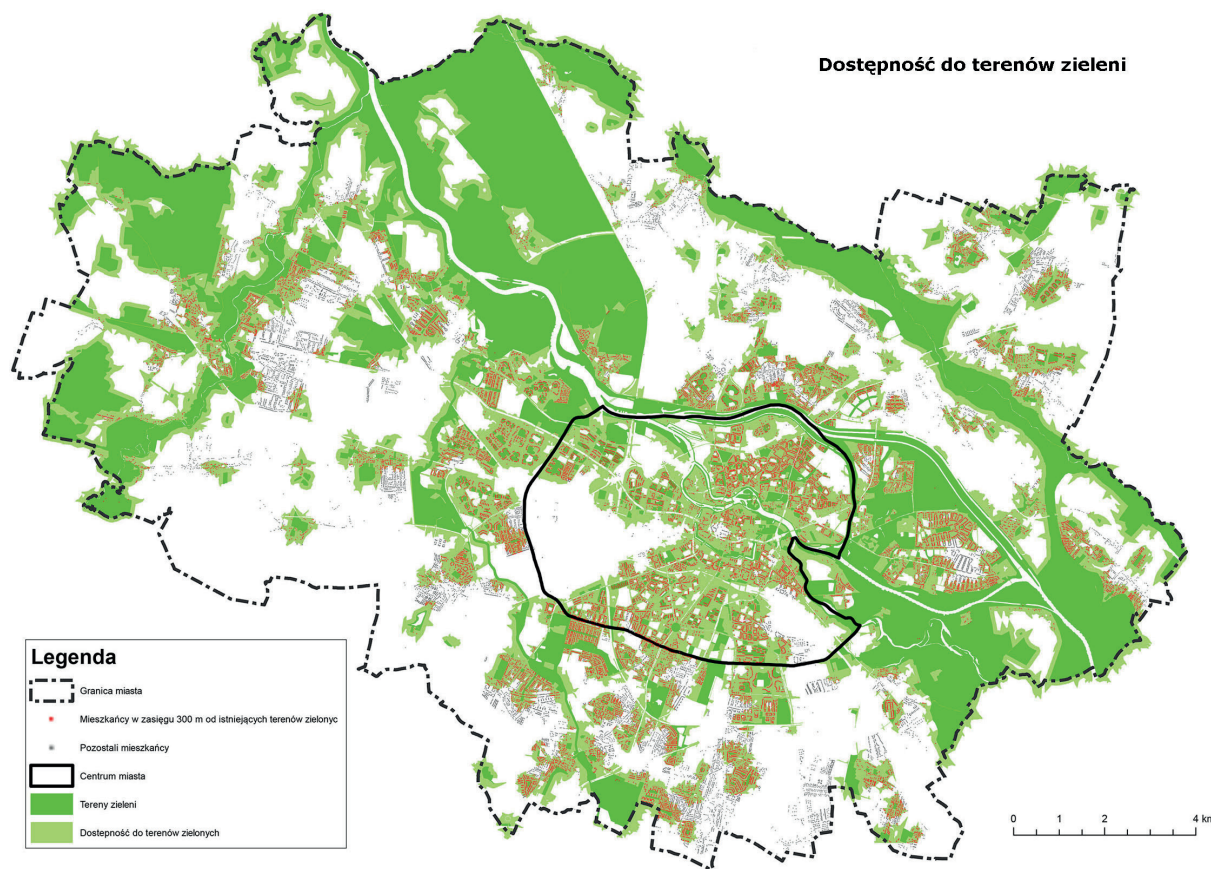
W listopadzie 2019 r. wprowadzono zmiany w LPO, które poszerzyły krąg osób uprawnionych do tej formy pomocy (uwzględniono mieszkańców otrzymujących od gminy lokal przeznaczony do remontu i instalujących ogrzewanie elektryczne inne niż akumulacyjne).

Elementem kampanii „Wrocław bez smogu” jest akcja „Zmień piec”, której rozpoczęcie zaplanowano na styczeń 2020 r. **Wrocław planuje do 2024 r. zlikwidować wszystkie piece pozaklasowe w miejskim zasobie komunalnym, na co przeznaczy kwotę 330 mln zł.** W ramach akcji „Zmień piec” wnioskodawca może otrzymać dofinansowanie w wysokości do 20 tys. złotych na likwidację pieca wraz z wymianą okien oraz nawet do 4 tys. złotych rocznie dopłaty do rachunków za ogrzewanie. Ponadto najemca lokalu komunalnego, w przypadku samodzielnego dokonania wymiany źródła ogrzewania, może otrzymać zwolnienie z czynszu najmu lokalu na okres do 2 lat a następnie 50% obniżkę czynszu na okres 3 lat.

ZIELEŃ W MIEŚCIE

Dostępność do terenów zielonych (procent ludności mieszkającej w odległości do 300 metrów od terenów zieleni o dowolnej powierzchni) **jest jednym z głównych wskaźników „Strategii Wrocław 2030”**.

Rysunek 7. Dostępność dla mieszkańców Wrocławia do istniejących terenów zieleni

Źródło: UMW

Bilans powierzchni terenów zieleni we Wrocławiu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 78. Powierzchnia terenów objętych bieżącą konserwacją przez Zarząd Zieleni Miejskiej w latach 2016–2019

Lp.	Rodzaj obiektów	Wykaz powierzchni [ha]			
		2016	2017	2018	2019
1.	Parki	565,01	567,57	574,48	623,39
2.	Ulice (bez pow. rowów)	547,21	557,72	557,72	562,46
3.	Lasy, parki leśne, tereny leśne	1 222,10	1 242,38	1 242,38	*1 191,73
4.	Zieleńce	126,83	128,28	133,19	151,91
5.	Zieleń tymczasowa i nieurządzona	93,13	102,51	125,42	125,55
Ogółem		2 554,28	2 598,46	2 633,19	2 655,04

*Zmniejszenie powierzchni terenów leśnych objętych konserwacją o 50,65ha wynika z faktu przekwalifikowania terenów nieleśnych (towarzyszących) na tereny zieleni parkowej, zgodnie z faktycznym użytkowaniem

Źródło: UMW

W 2019 r. w ramach rozwoju terenów zieleni i ściśle z nią powiązanej infrastruktury społecznej zrealizowano następujące działania:

- **zwiększanie powierzchni terenów zieleni miejskiej** – zmiany powierzchni parków i zieleńców są wynikiem przeprowadzonych inwestycji, zagospodarowania terenów niedostępnych i niedostosowanych do użytkowania oraz działań związanych z weryfikacją przyjętej klasyfikacji i zadań bieżących, w tym planu nasadzeń na nowych terenach;
- **modernizacja terenów zielonych pod względem rekreacyjnym** – powstało: **17 placów zabaw, 10 nowych siłowni terenowych, 3 boiska sportowe, doposażono 8 placów zabaw** poprzez zamontowanie nowych urządzeń;
- **podnoszenie standardów bieżącego utrzymania istniejących terenów zieleni miejskiej** – nasycanie zielenią istniejących obiektów zieleni miejskiej poprzez nasadzenia drzew i krzewów. W 2019 r. nasadzono: **2125 szt. drzew** i ponad **60 000 krzewów i pnączy w ramach zadań własnych, 249 drzew** i ok. **10 000 krzewów w ramach projektów inwestycyjnych**. Dodatkowo na terenach zieleni miejskiej zrealizowano nasadzenia **ok. 2300 drzew wykonane przez pozostałe jednostki gminne i inwestorów prywatnych,**
- **konsekwentna rewaloryzacja i rewitalizacja istniejących założeń zieleni** między innymi zagospodarowanie zieleńca przy ul. Kiełczowskiej, Skweru Skaczącej Gwiazdy, parku Milenijnego, skweru Adolfa Marii Bocheńskiego, parku Langiewicza, skweru przy ul. Polarnej;
- **budowa szaleków we wrocławskich parkach** dostosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych w parku Klecińskim, Polanie Karłowickiej, Górcie Skarbowców,
- **budowa oświetlenia** w parku Klecińskim, zieleńcu przy ul. Sztabowej, skwerze Bełzy, placu zabaw Kuźnia Piratów przy ul. Hermanowskiej, części parku przy ul. Czackiego.

Tabela 79. Nasadzenia i ukwiecenia terenów zieleni miejskiej wykonanych w ramach bieżących działań ZM w latach 2016–2019

Lp.	Rodzaj nasadzeń	Liczba roślin (szt.)			
		2016	2017	2018	2019
1.	Drzewa	2 976	2 324	2 687	2 125
2.	Krzewy, pnącza, byliny	69 647	38 080	58 087	93 928
3.	Sadzonki leśne	127 300	118 300	67 000	84 900
4.	Kwiaty rabatowe	208 897	195 598	244 220	121 818
5.	Cebulowe	58 500	83 900	105 450	225 585
	Ogółem	467 320	438 202	477 444	528 356

Źródło: UMW

W ramach nasadzeń odbyły się kolejne dwie edycje akcji „WROśnij we WROcław”, w ramach której rodzice nowonarodzonych dzieci nasadzili w 2019 r. 550 drzew.

Spadek nasadzeń drzew w 2019 r. wynika z braku wykonawców i ofert w przetargach, a także ze względu na znaczny wzrost kosztów nasadzeń oraz pielęgnacji gwarancyjnej.

Ponadto, w celu zwiększenia dostępności terenów rodzinnych ogrodów działkowych dla mieszkańców i polepszenia warunków korzystania z ogrodów działkowych w 2019 r. istniejące ogrody działkowe otrzymały dofinansowanie w wysokości 250 000 zł na tworzenie warunków dla rozwoju rodzinnych ogrodów działkowych we Wrocławiu.

Od 2016 r. na podstawie Zarządzenia Prezydenta nr 5081/16 w sprawie ochrony drzew i rozwoju terenów zieleni Wrocławia tworzona jest Baza Zasobów Zieleni oparta o System Informacji Przestrzennej Wrocławia. Baza zawiera informacje o drzewach i krzewach wraz z usytuowaniem ich w przestrzeni na mapie Wrocławia. W związku z wejściem w życie nowego Zarządzenia Prezydenta 1217/19 z dnia 28.06.2019 r. Wrocław jako pierwsze w Polsce miasto wprowadził Karty informacyjne do standardów ochrony drzew w inwestycjach, dzięki którym podczas prowadzonych we Wrocławiu prac budowlanych drzewa mają być lepiej chronione. Karty obejmują takie zagadnienia jak

organizacja placu budowy, ogrodzenie strefy ochronnej drzewa, ochronę korzeni, pni i koron drzew. Stanowią one równocześnie katalog dobrych praktyk, który może być stosowany przez wszystkie zainteresowane właściwą ochroną drzew podmioty.

Uszczegółowieniem zawartej w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowanie przestrzennego Wrocławia polityki środowiska i zieleni „Zieleń bez granic” mają być Karty zieleni. Pilotażowy program został zapoczątkowany w 2019 r. i jest w trakcie realizacji na wrocławskim osiedlu Maślice.

Dostosowanie działań do polityki klimatycznej spowodowało wprowadzenie w 2019 r. zmian w zasadach koszenia części trawników miejskich. Ograniczenie zabiegu koszenia ma pozytywny wpływ na bioróżnorodność flory, przeciwdziałanie monokulturze, bytującą w zieleni liczbę zwierząt, zwiększoną wilgotność, mniejszą erozję gleby.

Dodatkowo częste przycinanie trawników uniemożliwia proces kwitnienia oraz pogłębia kryzys owadów zapylających. Rzadsze koszenie zapewnia bazę pokarmową, obniża temperaturę otoczenia oraz sprzyja mikroretencji.

W 2019 r. w ramach projektu GRAD rozpoczęto prace nad „Strategią dla tworzenia zielonych dachów i ogrodów wertykalnych dla Wrocławia”. Dokument będzie miał na celu popularyzację wiedzy, rozwiązań i dobrych praktyk, celem zachęcenia mieszkańców do tworzenia zielonych dachów i ogrodów wertykalnych. Celem projektu **GRAD** jest promowanie zielonych dachów i żyjących ścian jako narzędzia adaptacji do zmian klimatu dla obszarów miejskich. Projekt jest finansowany w ramach Europejskiej Inicjatywy na rzecz Klimatu (EUKI). Czas trwania projektu to lipiec 2019 r. – grudzień 2020 r.

W ramach projektu GrowGreen zagospodarowano 7 obszarów (między innymi wnętrza podwórzowe) oraz stworzono „Zieloną ulicę” (na ul. Daszyńskiego). Na inwestycje wydano w 2019 r. 4 854 850,65 zł, a koszt inwestycji wynosi łącznie 7 259 102 zł.

Projekt finansowany jest ze środków programu ramowego Unii Europejskiej w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont 2020”. Celem projektu jest przystosowanie miasta do zmian klimatu między innymi poprzez stworzenie katalogu demonstracyjnych rozwiązań zapewniających ochronę przed upałem, lokalne obniżenie temperatury, poprawę jakości powietrza i umożliwiającą wykorzystanie wód opadowych. W ramach projektu między innymi:

- zagospodarowane zostały częściowo wody opadowe poprzez stworzenie ogrodów deszczowych, muld chłonnych, nawierzchni przepuszczalnych i półprzepuszczalnych;
- utworzono ciągi pieszo-jezdne – zielone drogi i zielone place z nawierzchni półprzepuszczalnych;
- powstały nowe, pokryte pnączami wiaty śmietnikowe i wiaty rowerowe;
- nasadzono drzewa i krzewy w ulicy i we wnętrzach podwórzowych, zwiększając zacienienie terenu;
- powstały łąki kwietne wpływające na zwiększenie bioróżnorodności;
- wyznaczono miejsca na ogrody społeczne;
- utworzono tereny rekreacyjne z „wyposażeniem naturalnym”;
- nastąpiła poprawa warunków siedliskowych drzew;
- wprowadzone zostały elementy małej architektury – ławki, kosze na śmieci oraz tablice informacyjno-edukacyjne o roli rozwiązań opartych na przyrodzie jako narzędzi adaptacji do zmian klimatu.

Rozwiązania zostały wypracowane wspólnie z mieszkańcami w ramach warsztatów.

W związku z ustaleniami Komisji Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Środowiska Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 16 października 2019 r., miasto podjęło prace nad wykonaniem inwentaryzacji przyrodniczej obszaru Pól Irrygacyjnych (ustalenie zakresu opracowania, przygotowanie materiałów do wyboru oferty). Ostatnia inwentaryzacja tego obszaru pochodzi z 2009 r. Opracowanie ma na celu przedstawienie aktualnych danych na temat występowania zbiorowisk roślinnych i gatunków zwierząt na Polach. Pozwoli wskazać obszary najcenniejsze przyrodniczo oraz najbardziej wymagające interwencji ze względu na zachodzące zmiany w użytkowaniu pól oraz zmiany klimatyczne. Umożliwi to podjęcie decyzji, jakie dalsze działania powinny być podjęte w celu zachowania walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszaru pól irygacyjnych. Powierzchnia pól irygacyjnych to około 1100 ha, natomiast inwentaryzacja obejmie obszar około 1400 ha ze względu na nawiązanie do granic opracowania z 2009 r., co umożliwi porównanie wyników prac.

Wrocław od 2006 r. wdraża „Powiatowy Program Zwiększania Lesistości Miasta Wrocławia”, który zakłada etapowe zwiększanie lesistości miasta z ok. 7%, do ok. 11%. W 2019 r. na powierzchni 7,90 ha w rejonie Osobowice posadzono ok. 47 400 szt. sadzonek leśnych.

Powierzchnia lasów gminnych we Wrocławiu wzrasta i przedstawia się następująco:

- rok 2015 – 922,51ha,
- rok 2016 – 941,51ha,
- rok 2017 – 959,02 ha,
- rok 2018 – 962,54 ha,
- rok 2019 – 974,49 ha.

Działalność rolnicza w 2019 r. wykonywana była przez 1616 rolników w rodzinnych gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych oraz przez 5996 w gospodarstwach poniżej 1 ha. Łączna powierzchnia gruntów wykorzystywanych na cele rolnicze to 7552,43 ha.

Dochody i wydatki na zarządzanie zielenią

W 2019 r. uzyskano dochody w kwocie 4 288 976,31 zł, między innymi ze sprzedaży biletów, drewna opałowego, kar i odsetek, rozliczeń z lat ubiegłych czy wpływu wsparcia bezpośredniego ARiMR. Wydatki bieżące to ogółem: 26 053 754,02 zł. Koszty wynikają z bieżącej konserwacji parków, zieleńców, zieleni przyulicznej, lasów komunalnych oraz realizacji nasadzeń. Koszt realizacji zadań inwestycyjnych w 2019 r. wyniósł ogółem 25 288 189,33 zł, co stanowi 99,96% wykonania planu.

Tabela 80. Dochody i wydatki związane z zarządzaniem zielenią we Wrocławiu w latach 2016–2019 [w zł]

Rok	Dochody	Wydatki
2016	3 077 955,36	21 161 197,09
2017	2 685 388,20	21 087 023,48
2018	2 716 266,38	23 493 842,48
2019	4 288 976,31	26 053 754,02

Źródło: UMW

WODA W MIEŚCIE

Polska znajduje się obecnie wśród krajów o najmniejszych zasobach wody w Unii Europejskiej. Zmagamy się w Polsce z suszą letnią, a 2018 rok był pod tym względem najgorszy od blisko stu lat. Na tę sytuację wpływają też bezśnieżne zimy, suche jesienie oraz wzrost średniej temperatury, co powoduje jeszcze bardziej intensywne parowanie.

W ramach **zrównoważonego gospodarowania wodami opadowymi** 17 czerwca 2019 r. weszło w życie Zarządzenie Nr 1158/19 Prezydenta Wrocławia w sprawie gospodarowania wodami opadowymi we Wrocławiu, które w precyzyjny sposób opisuje miejski system gospodarowania wodami opadowymi. **Określa zadania i kompetencje jednostek uczestniczących w procesie nie tylko przygotowania i realizacji inwestycji miejskich, ale już na etapie planowania przestrzennego.**

Z dniem 9 kwietnia 2019 r. Zarządzeniem Prezydenta nr 753/19 (z późn. zm.) został **powołany Zespół ds. opracowania procedur miejskiego systemu gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi**. Celem działania zespołu jest ustalenie procedur przyjęcia w zasób mienia Urzędu Miejskiego Wrocławia elementów tworzących miejski system gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi oraz warunków ich przekazania do Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji S.A., jako końcowego operatora i właściciela.

Kolejnym ważnym krokiem w zakresie gospodarowania wodami w mieście było opracowanie przez Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu na zlecenie Urzędu Miejskiego Wrocławia dokumentu pt. „**Standardy planowania i projektowania ulic z uwzględnieniem zielono-niebieskiej infrastruktury**”. Stanowi on kompendium wiedzy na temat proekologicznego kształtowania

i planowania przestrzeni ulic, z uwzględnieniem zieleni i rozwiązań służących retencji, filtracji i infiltracji wody opadowej i roztopowej oraz elementów zagospodarowania pasa drogowego, jakimi są jezdnie, chodniki, ścieżki rowerowe i parkingi, a także sieci infrastruktury technicznej.

W 2019 r. odbyła się **pilotażowa edycja programu „Złap deszcz”**, którego celem jest pomoc mieszkańcom Wrocławia w efektywnym gospodarowaniu wodą opadową na własnej posesji, przy jednoczesnym ograniczeniu zużycia wody do picia, jak również redukcji ilości wody odprowadzanej przeciążoną miejską siecią kanalizacyjną. W ramach programu zawarto 92 umowy (55 naziemnych zbiorników przyrynnowych, 34 podziemne zbiorniki na wody opadowe wraz z instalacją, 1 ogród deszczowy, 2 studnie chłonne) na kwotę około 250 000 zł. Ze względu na duże zainteresowanie planowana jest kontynuacja programu.

Kontynuując promocję dobrych zasad gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi został opracowany **„Katalog Dobrych Praktyk cz. II. – zasady zrównoważonego gospodarowania wodami opadowymi na obszarze zabudowanym”**. Jest to dokument wykonany przez Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu na zlecenie Urzędu Miejskiego Wrocławia, mający na celu wskazanie rozwiązań uwzględniających lokalne zagospodarowanie wód opadowych.

Kolejne działania wdrażające Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu przeprowadzone przez miasto to pilotażowy montaż źródełek wody pitnej w placówkach oświatowych miasta Wrocławia. W 2019 r. przy współpracy Biura Wody i Energii z Zarządem Inwestycji Miejskich zamontowano 8 źródełek wody pitnej na łączną kwotę: 77 355 zł brutto. Jak również realizowanie we wrocławskich placówkach edukacyjnych przez Biuro Wody i Energii we współpracy z Fundacją Sendzimira projektu pn. „Lubię deszcz”. Projekt był okazją do spotkań edukacyjnych z młodymi wrocławianami w celu zapoznania ich z możliwościami i sposobami zagospodarowania wód opadowych. W formule warsztatowej, w celu zachęcenia mieszkańców do tworzenia ekosystemów na swoich własnych ogródkach, wspólnie budowane były przyszkolne ogrody deszczowe. Powstało w sumie 10 ogrodów deszczowych – przy szkołach i przedszkolach oraz przy Domu Pomocy Społecznej przy ul. Karmelkowej.

ENERGIA W MIEŚCIE

Miasto jest dobrze zabezpieczone w zakresie dostaw energetycznych, ale nowe wyzwania związane ze zmianami klimatu, rozwojem nowych technologii miejskich czy elektromobilności dynamicznie zmieniają tę sytuację.

W 2019 r. Rada Miejska Wrocławia przyjęła „Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru gminy Wrocław na lata 2020–2035”.

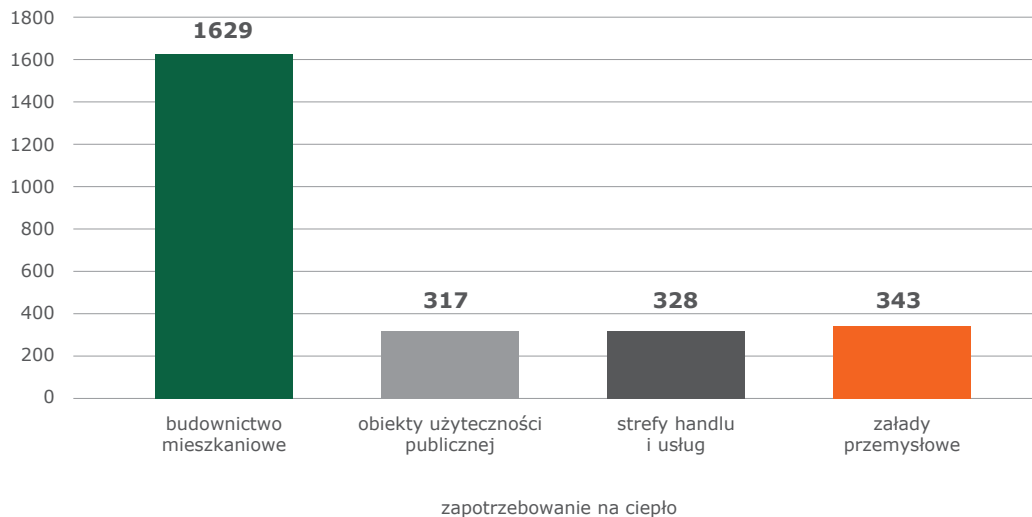
Powyższy dokument jest strategiczny w aspekcie bezpieczeństwa energetycznego gwarantującego ciągłość zaspokajania aktualnych i perspektywicznych potrzeb gminy Wrocław.

W dokumencie wskazano główne działania: zapewnienie bezpieczeństwa dostaw energii cieplnej, elektrycznej i gazu w istniejącej zabudowie, zapewnienie zaopatrzenia na energię dla planowanej nowej zabudowy i stymulowanie poprawy efektywności energetycznej, rozwijanie możliwości wykorzystania OZE, poszerzanie zakresu edukacji w celu wprowadzenia racjonalnych wzorców konsumpcji energii i jej nośników.

Jednocześnie działania miasta zmierzają do rozwoju transportu niskoemisyjnego, w szczególności w zakresie obowiązków gminy dotyczących rozwoju elektromobilności.

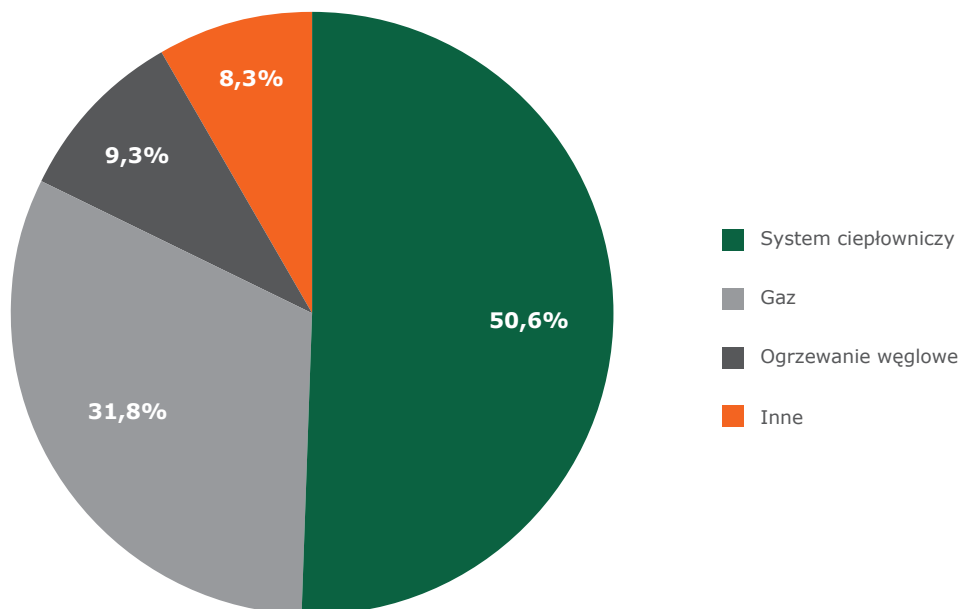
Roczne zużycie ciepła, wyrażone jako roczne zapotrzebowanie energii u odbiorców na terenie miasta oszacowano na około 14 526 TJ.

Wykres 58. Zapotrzebowanie na ciepło wg grup odbiorców [MW]

Źródło: UMW

Wykres 59. Sposób pokrycia zapotrzebowania na moc cieplną we Wrocławiu

Źródło: UMW

GOSPODARKA O OBIEGU ZAMKNIĘTYM

W kwietniu 2019 r. ruszyła kampania miejska **Wrocław Nie Marnuje**, która polega na ponownym wykorzystywaniu, naprawianiu, odnawianiu oraz recyklingu materiałów i produktów, celem redukcji ilości powstających odpadów i zamiany ich w zasoby. Uruchomiono serwis <https://www.wroclaw.pl/srodowisko/wroclaw-nie-marnuje>, w którym można znaleźć informacje dotyczące tego, gdzie warto oddać żywność, niepotrzebne zabawki, ubrania, książki. Jednym z elementów kampanii były festiwale **Osiedla nie marnują**, mające charakter rodzinnego pikniku.

W 2019 r. weszło w życie Zarządzenie Prezydenta w sprawie działań zmierzających do **wyeliminowania plastiku w Urzędzie Miejskim Wrocławia i jednostkach organizacyjnych gminy Wrocław oraz na imprezach organizowanych przez miasto Wrocław**.

Przeprowadzono także kampanię **#PijKranówkę**, która miała na celu zachęcić mieszkańców Wrocławia do picia kranówki i zrezygnowania z plastikowych butelek. W 2019 r. MPWiK uczestniczyło w 150 wydarzeniach miejskich (pikniki osiedlowe, wydarzenia sportowe, kulturalne i własne).

W ramach popularyzacji picia wody z kranu instalowano w przestrzeni miejskiej źródła uliczne celem zachęcenia mieszkańców do rezygnacji z picia wody w plastikowych butelkach.

Równolegle prowadzone są działania związane z podniesieniem poziomu selektywnej zbiórki i recyklingu odpadów komunalnych poprzez takie inicjatywy, jak:

- **Wrocławskie Dni Recyklingu** (akcja kierowana jest corocznie do uczniów wrocławskich szkół),
- program udostępniania mieszkańcom przydomowych kompostowników – w 2019 r. udostępniono mieszkańcom 237 kompostowników, w latach 2012–2019 – 1565.
- kontynuowano Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Wrocławia – w 2019 r. zostało usuniętych w ramach programu 32,54 ton wyrobów azbestowych.

MOBILNOŚĆ

Podstawą dobrze funkcjonującego miasta jest sprawna komunikacja oraz dobra jakość powiązań z zewnętrznym systemem transportowym. Wrocławski węzeł transportowy to najważniejszy węzeł w województwie i jeden z najważniejszych w kraju. Stanowi on niewątpliwie atut i źródło korzyści, jednakże jest także jednym z elementów infrastruktury miasta niosących uciążliwości. Minimalizacja niedogodności związanych z tą funkcją realizowana jest we Wrocławiu przez kompleksowe i konsekwentne działania na rzecz rozwoju zrównoważonego transportu, zapewniającego komfortowe przemieszczanie się przy zminimalizowaniu negatywnych oddziaływań ekonomicznych, ekologicznych i społecznych. W tych działaniach równie ważne co odpowiednie kształtowanie struktury przestrzennej i transportowej, jest kształtowanie zachowań komunikacyjnych użytkowników. Budowanie zrównoważonej mobilności wymaga zapewnienia priorytetu dla rozwoju transportu nie samochodowego, to jest stworzenia alternatywy dla ruchu samochodowego w postaci atrakcyjnego transportu publicznego czy komfortowego poruszania się rowerem lub pieszo. Wrocław, jako miasto zrównoważonej mobilności, dąży do osiągnięcia **wskaźnika udziału podróży samochodowych w mieście nie przekraczającego 35%**. Dlatego priorytetem jest ciągle podnoszenie standardu, bezpieczeństwa i komfortu podróżowania komunikacją zbiorową. Kluczem jest rewitalizacja i rozbudowa infrastruktury, poczynając od diagnozy stanu infrastruktury (**przeprowadzony został audyt torowisk**), przez podnoszenie jego jakości (**remonty dróg, torowisk, budowa nowych tras tramwajowych – na Nowy Dwór oraz przez Popowice**), na nowym taborze kończąc (**10 tramwajów** oraz zakupionych w 2019 r. **50 autobusów przegubowych**). Celem jest taki transport publiczny, żeby mieszkańcy korzystali z niego nie dlatego, że muszą, ale chcą, bo jest sprawny i niezawodny. Alternatywnym środkiem poruszania się po mieście jest transport rowerowy, a służąca mu infrastruktura jest systematycznie rozwijana (już **328 km tras rowerowych**). Miasto wprowadziło też w 2019 r. pilotażowy projekt umożliwiający zgłaszanie za pomocą jednego internetowego formularza kilku spraw: montażu stojaków i wiat rowerowych, ławki na chodniku, czy obniżenia krawężnika.

POLITYKA ZRÓWNOWAŻONEJ MOBILNOŚCI

W 2019 r. uchwalony został **Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Wrocławia – „Ruch Miasta”** (PZMM), będący rozwinięciem Wrocławskiej Polityki Mobilności z 2013 r. Stworzony w procesie szerokiej partycypacji społecznej, w ramach której wypracowano propozycje konkretnych działań związanych z poprawą jakości przemieszczania się we Wrocławiu. Dokument określa, kiedy i w jaki sposób powinien rozwijać się system transportowy lub gdzie potrzebne są zmiany w jego organizacji. Realizacja obu strategicznych dokumentów podlega corocznemu monitorowaniu, a jego wyniki przedstawiane są radnym i publikowane na stronach Biuletynu Informacji Publicznej.

W 2019 r. **Wrocław został nominowany przez Komisję Europejską do Sustainable Mobility Awards w kategorii: EU SUMP Awards 2019, czyli za najlepszy Plan zrównoważonej Mobilności Miejskiej w Europie.**

Wyniki Kompleksowych Badań Ruchu dla Wrocławia i otoczenia zostały w 2019 r. wzbogacone o wnioski przestrzenno-społeczne oraz dane o sytuacji komunikacyjnej miasta i sąsiednich gmin. Z badań tych wynika, że: stale rośnie liczba zarejestrowanych samochodów, rośnie liczba pojazdów wjeżdżających w ciągu doby do Wrocławia w porównaniu z pomiarami z 2010 i 2011 r. (codziennie do Wrocławia wjeżdża 240 tys. pojazdów – wzrost o 25%), a 41% podróży mieszkańcy Wrocławia odbywają samochodem, 28% transportem zbiorowym, 6% rowerem, 24% pieszo.

Zmniejszenie liczby aut w mieście i uciążliwości płynących z ruchu samochodowego możliwe jest tylko poprzez stworzenie sprawnego transportu publicznego, który będzie realną alternatywą dla transportu samochodowego. Dotyczy to nie tylko samego Wrocławia, ale także przemieszczania się między miastem a gminami sąsiednimi. W tym celu przygotowane zostały Rekomendacje dla gmin zrzeszonych w Zintegrowanych Inwestycjach Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT WrOF) w zakresie kierunków działań prowadzących do kształtowania zrównoważonej mobilności na obszarze Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego. Dokument ten pozwolił rozpocząć współpracę z tymi gminami oraz zarysował drogę jej dalszego rozwoju.

KOMUNIKACJA SAMOCHODOWA

Od 1 września 2019 r. obowiązują nowe granice Strefy Płatnego Parkowania, która uległa rozszerzeniu zgodnie z wolą mieszkańców. W strefie, znajduje się 4606 miejsc postojowych, z czego w strefie A – 504, B – 758, C – 3344. Zmianie uległy zasady wydawania abonamentów mieszkańcom strefy. Uległy one ograniczeniu – do 3 na mieszkańca posiadającego stałe lub czasowe zameldowanie w strefie; ponadto za abonament nabywany na drugi i trzeci pojazd opłata jest wyższa.

Tabela 81. Abonament dla mieszkańców Strefy Płatnego Parkowania w największych miastach w Polsce

Miasta	Abonament dla mieszkańców Strefy Płatnego Parkowania					
	1 pojazd		2 pojazd		3 pojazd	
	miesiąc/zł	rok/zł	miesiąc/zł	rok/zł	miesiąc/zł	rok/zł
Wrocław	10	100	20	200	100	1000
Gdańsk	10	120	10	120	50	600
Warszawa	-	30	-	-	-	-
Kraków	10	-	brak danych		brak danych	

Źródło: Strony zarządców Stref Płatnego Parkowania z Wrocławia, Gdańska, Warszawy, Krakowa

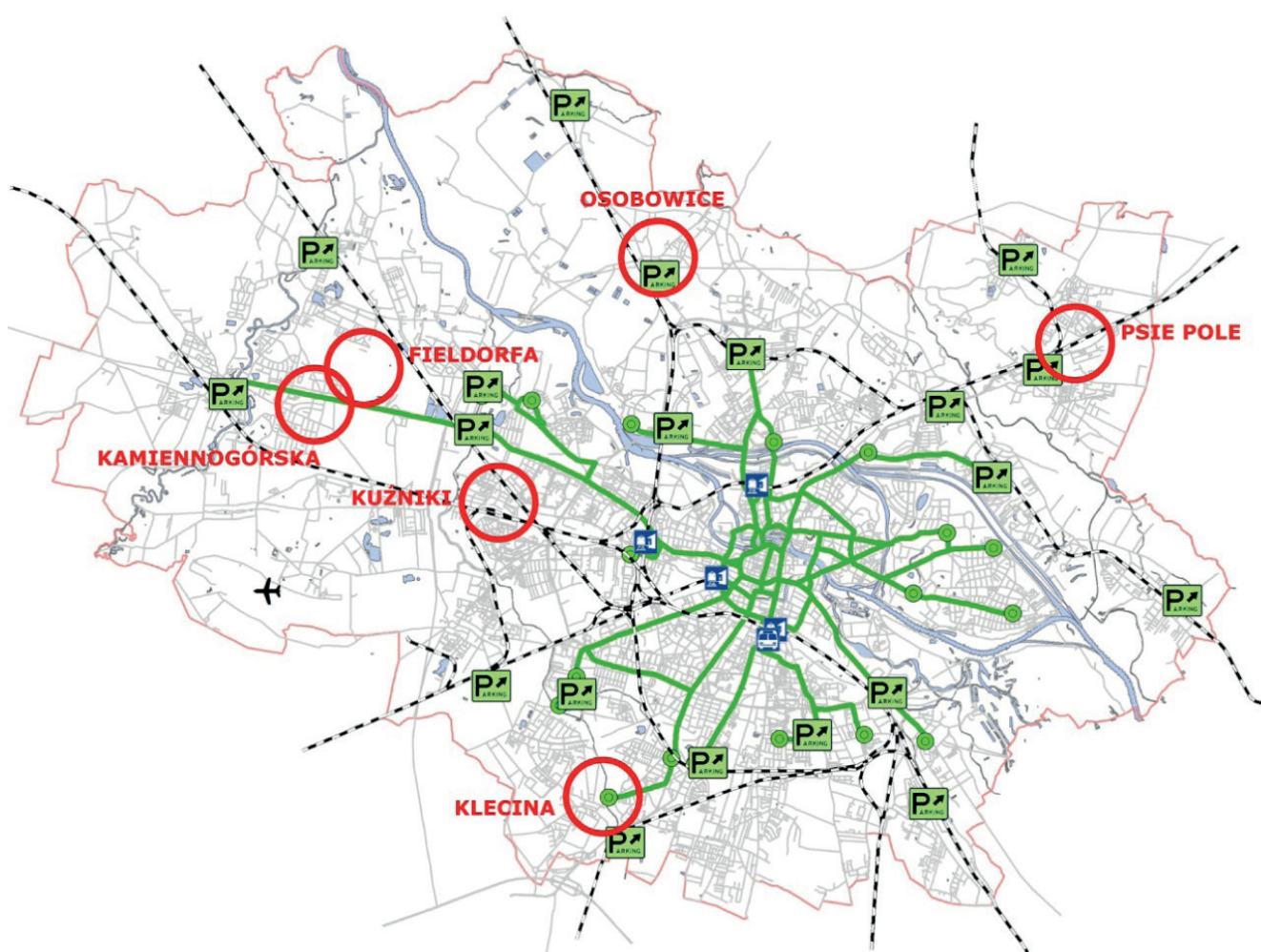
Działania te mają służyć zwiększeniu rotacji parkujących w strefie pojazdów, a także zminimalizowaniu zjawiska posiadania przez mieszkańców kilku aut. Osoby niepełnosprawne, na podstawie orzeczenia o niepełnosprawności, mogą uzyskać w Zarządzie Dróg i Utrzymania Miasta (ZDiUM) identyfikator „0”, uprawniający do bezpłatnego postoju na każdym miejscu w Strefie Płatnego Parkowania.

Wrocław dąży do osiągnięcia wskaźnika udziału podróży samochodowych w mieście nie przekraczającego 35%. W ramach promocji alternatywnych form poruszania się realizowany jest projekt **Parkuj i Jedź**, mający na celu umożliwienie kierowcom przesiadki, w dogodnych miejscach na obrzeżach miasta, do pojazdów komunikacji miejskiej. Rezultatem realizacji projektu **Parkuj**

i Jedź są 24 celowe parkingi z 2207 miejscami postojowymi. Zlokalizowane przy wybranych pętlach, przystankach tramwajowych, a także przystankach kolejowych nowe, dobrze oznakowane miejsca parkingowe mają być zachętą do przesiadki na komunikację miejską. Na 9 z nich (610 miejsc postojowych) obowiązuje system nadzoru wjazdu i wyjazdu wprowadzony na podstawie uchwalonego przez Radę Miejską Wrocławia regulaminu w sprawie zasad parkowania, aby zapewnić dostępność parkingów dla tych, którzy korzystają z nich zgodnie z ich przeznaczeniem.

Rozpoczęty został II Etap programu „Parkuj i jedź”; przeprowadzono konsultacje społeczne w celu poznania preferencji kierowców odnośnie optymalnych lokalizacji nowych parkingów, a także pilności ich realizacji. Na jego realizację pozyskano dofinansowanie unijne (Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 – 18 grudnia 2019 r. podpisano umowę o dofinansowanie projektu w wysokości 85% kosztów kwalifikowanych, całkowity koszt projektu: 10 059 980 zł). W ramach programu powstanie 6 obiektów na około 240 miejsc postojowych, z czego już zakończono budowę parkingu w rejonie dworca kolejowego Wrocław Psie Pole (parking nr 4), którego koszt realizacji wynosi 761 tys. zł (w roku 2019 wydano 208 tys. zł). Pod koniec 2019 r. wszczęto postępowanie w trybie „projektuj i buduj” na realizację pozostałych zadań projektu.

Rysunek 8. II Etap programu Parkuj i Jedź – lokalizacje parkingów

Źródło: UMW

Wjazd do miasta pojazdów ciężarowych

Od 2011 r. w godzinach szczytu komunikacyjnego i w godzinach nocnych obowiązuje zakaz wjazdu na teren Wrocławia dla pojazdów ciężarowych o dopuszczalnej masie całkowitej powyżej 18 ton. Przepustki uprawniające do wjazdu na teren miasta otrzymują firmy transportowe spełniające określone warunki, i których udokumentowany cel podróży zlokalizowany jest we Wrocławiu.

Tabela 82. Liczba pojazdów ciężarowych otrzymujących przepustki na wjazd do Wrocławia w latach 2011–2019

Lata	Liczba pojazdów ciężarowych otrzymujących przepustki na wjazd do Wrocławia [w szt.]
2011	6720
2012	5200
2013	4117
2014	4272
2015	3793
2016	3786
2017	3198
2018	2820
2019	3696

Źródło: UMW

Program poprawy bezpieczeństwa i płynności ruchu

W ramach poprawy bezpieczeństwa i płynności ruchu realizowano zadania w zakresie zarządzania ruchem drogowym. W 2019 r. zatwierdzono 2825 projektów organizacji ruchu oraz wydano 587 opinii w zakresie obsługi komunikacyjnej. Miasto prowadzi ciągły nadzór nad funkcjonowaniem ruchu w mieście poprzez obserwacje, objazdy, wizje w terenie i kontrole organizacji ruchu. Na ich podstawie prowadzone są działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa i płynności ruchu drogowego poprzez korekty geometrii drogi, oznakowania pionowego i poziomego oraz programów sygnalizacji świetlanych.

KOMUNIKACJA PIESZA

Rok 2019 był kolejnym rokiem działań Wrocławia na rzecz rozwoju ruchu pieszego. Wygodne dojścia do przystanków, likwidacja barier architektonicznych i dobrej jakości przestrzenie publiczne to najważniejsze elementy tych działań. Od 2015 r. nad interesami tej grupy uczestników ruchu czuwa Oficer Pieszcy.

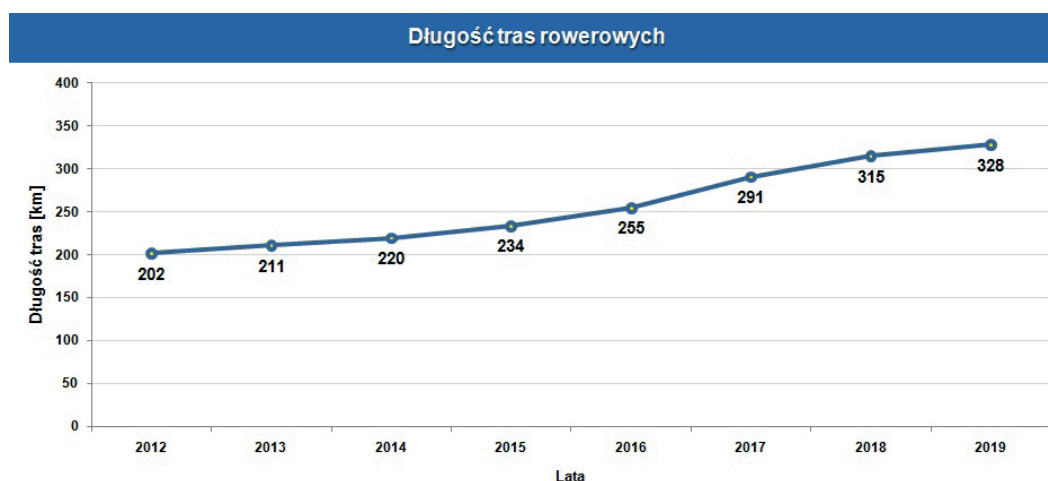
W 2019 r. w ramach poprawy infrastruktury dla pieszych wybudowano lub wyremontowano ponad 30 km chodników, wprowadzono 30 doświetleń przejść dla pieszych oraz miejsc niebezpiecznych, utworzono nowe przejścia dla pieszych, w tym: łączące przystanki położone w rejonie skrzyżowania ul. Kazimierza Wielkiego i św. Mikołaja oraz mostu Uniwersyteckiego. Bardzo ważne było wybudowanie przystanków wiedeńskich przy ul. Traugutta. Zakończono także prace nad **koncepcją Promenady Krzyckiej** oraz wybrano wykonawcę projektu jej pierwszego odcinka (pomiędzy ulicami Spiską i Bardzką). Opracowany projekt umożliwi spójne realizowanie kolejnych odcinków na przykład w ramach projektów zgłaszanych przez mieszkańców w WBO. W ramach poprawy stanu technicznego obiektów inżynierskich, w 2019 r. w 70% zrealizowano budowę nowej kładki dla pieszych nad al. Jana III Sobieskiego. Zostanie ona oddana do użytku w lipcu 2020 r. Całkowity koszt inwestycji to 8,5 mln zł, z czego w 2019 r. wydano prawie 4,2 mln zł. Rozpoczęto przebudowę mostu Tumskiego, zakończenie prac przewidziane jest w pierwszym kwartale 2020 r. Całkowity koszt inwestycji to 3070 tys. zł, z czego w 2019 r. wydano 375 tys. zł. W ramach pilotażowego projektu wprowadzono możliwość internetowego zgłoszenia zapotrzebowania na ławki na terenach miejskich. Pierwsze zamówione 20 ławek stanęło na przełomie trzeciego i czwartego kwartału 2019 r.

KOMUNIKACJA ROWEROWA

Wrocław znajduje się w czołówce najbardziej „rowerowych” miast w Polsce. Starania miasta w tej dziedzinie docenił w 2018 r. miesięcznik „Rowertour”, który co 2 lata przygotowuje ranking polskich miast przyjaznych rowerzystom. Ostatni ranking przeprowadzony został pod koniec 2018 r. i Wrocław zajął w nim **1. miejsce**. Na zwycięstwie zaważyła ilość infrastruktury rowerowej wybudowanej w ostatnich latach.

Rok 2019 był kolejnym rokiem działań na rzecz rozwoju komunikacji rowerowej. Priorytetem jest zapewnienie bezpiecznego i wygodnego poruszania się rowerem po mieście. Znalazło to odbicie we wszystkich inwestycjach drogowych, w ramach których wybudowano 14 km nowych tras rowerowych między innymi wzdłuż ulic: Wyszyńskiego, Piaskowej – św. Katarzyny, Janickiego – Kraińskiego, Pułaskiego, Piłsudskiego, Solskiego, Na Grobli – Walońskiej – pl. Wróblewskiego, pl. Społecznego. Trasy rowerowe powstały również w ramach szerszych inwestycji tramwajowych (ul. Buforowa, ul. Hubska) oraz związanych z terenami zielonymi (trasa wzdłuż Oławy). Dla wygodniejszego poruszania się po mieście wykonano na przejazdach dla rowerzystów obniżenia krawężników oraz wiele modernizacji mających na celu uspołżnienie sieci tras rowerowych. Wszystkie działania przeprowadzone w ramach programu rowerowego wpływają pozytywnie na sposób poruszania się wrocławian. Nakłady poniesione w programie rowerowym w 2019 r. wyniosły 8891 tys. zł.

Wykres 60. Długość tras rowerowych we Wrocławiu w latach 2012–2019

Źródło: UMW

Infrastruktura rowerowa

W mieście zamontowano prawie 1000 nowych stojaków rowerowych w około 150 lokalizacjach. Łącznie ze stojakami funkcjonującymi w ramach Wrocławskiego Roweru Miejskiego system parkingowy liczy około 15 000 miejsc postojowych dla rowerów. Poza standardowymi stojakami rowerowymi rozwijana jest również sieć obiektów typu Bike and Ride. Zintegrowanie transportu rowerowego z komunikacją miejską jest kolejnym działaniem, które ma na celu stworzenie alternatywy dla transportu samochodowego przez łączenie transportu rowerowego z transportem publicznym.

Ponadto zainicjowano nowe działanie inwestycyjne – rozpoczęto pilotażowy projekt umożliwiający złożenie wniosku o wiatę rowerowa w miejscu swojego zamieszkania. Projekt dotyczy montażu zadaszonych i zamykanych wiat rowerowych o 10 miejscach parkingowych na terenie wewnątrz międzyblokowych. Wpłynęło 97 wniosków, z czego, zgodnie z założeniami projektu, do realizacji wybrano 10 – siedem lokalizacji na terenach zarządzanych przez Zarządu Zasobu Komunalnego (ZZK) i trzy na terenie zarządzanym przez Wrocławskie Mieszkania Sp. z o.o. (WM). Koszt 10 wiat szacowany jest na około 450–500 tys. zł.

Wrocławski Rower Miejski

Wrocławski Rower Miejski jest jednym z najpopularniejszych systemów Nextbike w Polsce. Rok 2019 był jego dziewiątym rokiem działalności. Rowery udostępnione zostały 22 marca 2019 r. i po raz pierwszy pozostały na sezon zimowy na ulicach. W 2019 r. zwiększono ich liczbę z 810 do 2065, a liczbę stacji z 81 do 200 dzięki czemu system objął swoim zasięgiem większość powierzchni miasta.

Analiza przestrzenna dostępności lokalizacji nowych stacji wskazuje, że dzięki rozbudowie systemu 67% wrocławian będzie miało nie dalej niż 500 m z domu do roweru miejskiego. Wprowadzono nowy typ rowerów (wyposażonych w GPS, komputer pokładowy oraz nowy typ zapiecia typu O-lock) oraz 65 rowerów niestandardowych (transportowe, dziecięce, składaki, tandemy, elektryczne oraz handbike). W celu promocji aktywnego trybu życia wśród najmłodszych, rowery dziecięce można było wypożyczyć bez rezerwacji i dodatkowej opłaty. Rowery do końca 2019 r. były wypożyczone ponad 1,8 mln razy, a w systemie zarejestrowało się ponad 250 tys. użytkowników. Dla porównania w roku 2018, uznanym za rekordowy jeśli chodzi o liczbę wypożyczeń, użytkownicy skorzystali z WRM 1,1 mln razy.

KOMUNIKACJA PUBLICZNA

Miejska komunikacja autobusowa i tramwajowa

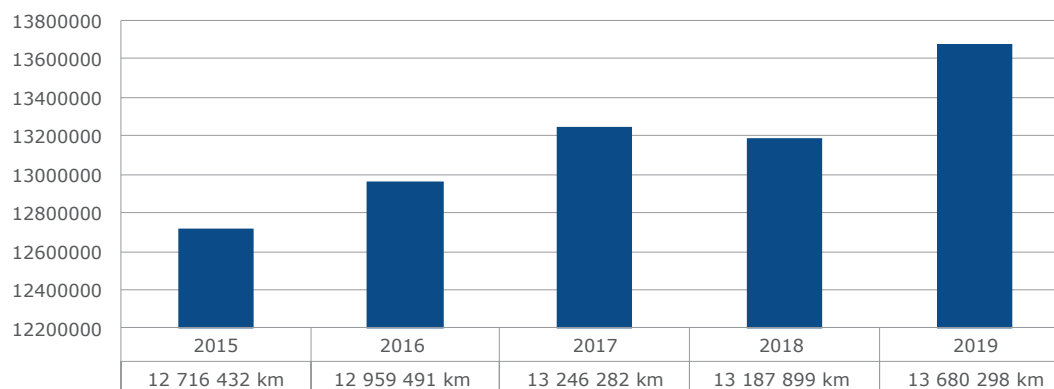
Na wydatki związane z lokalnym transportem publicznym w 2019 r. przeznaczono 543 mln zł, co stanowiło 63% ogółu wydatków w obszarze transportu.

Dobra oferta komunikacji publicznej to jedyny sposób, żeby zachęcić wrocławian do podróżowania tramwajami i autobusami. Miasto cały czas prowadzi inwestycje służące utrzymaniu i budowaniu sprawnej, coraz bardziej komfortowej infrastruktury oraz odnawianiu taboru. Zadania polegające na wymianie taboru, remoncie oraz budowie infrastruktury to proces stały. Aby zapewnić mieszkańcom odpowiednią ofertę transportową, równie ważna jest organizacja ruchu mająca usprawnić ich codzienne podróżowanie. I tak zostały uruchomione nowe linie (linia tramwajowa nr 16, której przebieg został ustalony w procesie konsultacji z radami osiedla i mieszkańcami), linie autobusowe: 143, 715, linie strefowe: 940, 948, 958 lub przedłużone dotychczasowe linie autobusowe (4 linie autobusowe – 144, 110, 123 i 145). Ponadto zwiększono częstotliwość kursowania niektórych linii. Na trasach kursowania wprowadzono nowe przystanki oraz zbudowano nową pętlę autobusową dla linii 144. W wyniku tych działań znacząco poprawiła się dostępność osiedli: Gaj, Jagodno, Lipa Piotrowska, Swojczyce oraz wielu innych rejonów miasta.

Wprowadzono wiele usprawnień w komunikacji miejskiej. Zrezygnowano z wakacyjnych rozkładów jazdy. Wydłużono kursowanie pięciu głównych linii tramwajowych średnio o 1,5 godziny – do 0:30 w weekendy w nocy. Zlikwidowano bilety na linie pospieszne i nocne. Pilotażowo na przystanku na pl. Jana Pawła II wyznaczono specjalne miejsca oznaczone piktogramami. Mają one pomóc osobom niepełnosprawnym i rodzicom z wózkami dziecięcymi korzystać z komunikacji miejskiej. Wprowadzono w autobusach tzw. gorące przyciski służące do samodzielnego otwierania drzwi na przystankach – rozwiązanie od lat stosowane w tramwajach ma ułatwiać wymianę pasażerów.

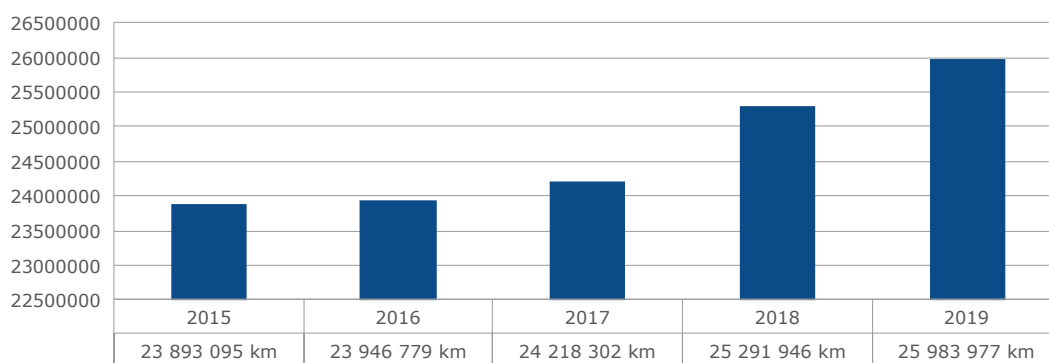
Systematycznie rozwijany i modernizowany jest tabor Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego. W 2019 r. na ulicach pojawiło się 50 autobusów przegubowych (klimatyzowane, niskopodłogowe, spełniające normy emisji spalin EURO6) oraz 10 tramwajów Moderus Beta. Pod koniec 2019 r. MPK ogłosiło kolejny przetarg na dzierżawę 60 nowych autobusów. Wyraźna jest wzrostowa tendencja długości oferowanych pasażerom przejazdów (wozokilometrów, pociągokilometrów).

Wykres 61. Tramwaje – liczba pociągokilometrów w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Wykres 62. Autobusy miejskie (MPK) liczba wozokilometrów w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Rozpoczęte zostały prace analityczne i projektowe zmiany obecnego układu linii tramwajowych i autobusowych. W 2023 r. czeka nas bowiem zmiana struktury sieci tramwajowej związana z oddaniem do użytku dwóch najważniejszych inwestycji tramwajowych – TAT na Nowy Dwór i tramwaju przez Popowice. Efekt prac koncepcyjnych w postaci nowego rozplanowania linii komunikacji zbiorowej zostanie poddany konsultacjom społecznym.

Komunikacja podmiejska – strefowa

We Wrocławiu funkcjonują linie autobusowe strefowe, których numery rozpoczynają się cyfrą 9 mające zapewnić komunikację publiczną na kluczowych kierunkach podmiejskich. Zasady korzystania z tych linii regulują odrębne umowy zawarte na mocy porozumień międzygminnych.

We wrześniu uruchomiono dwie nowe linie strefowe nr 948 i 958, które będą zapewniały połączenie Wrocławia z podwrocławskimi miejscowościami na terenie gminy Miękinia oraz linia strefowa nr 940, obsługująca wyłącznie miejscowości na terenie gminy Miękinia.

Tabela 83. Liczba wozokilometrów w komunikacji podmiejskiej w 2019 r.

Liczba wozokilometrów w komunikacji podmiejskiej				
SEVIBUS S.A.	DLA Sp. z o.o.	Warbus Sp. z o.o.	A21 Sp. z o.o.	Razem
365 716,53	655 658,90	351 863,71	1 389 437,57	2 762 676,71

Źródło: UMW

Priorytety komunikacji publicznej

Ułatwienia w poruszaniu się komunikacją miejską mają na celu przyspieszenie przejazdów oraz zapewnienie punktualności. Jednym z kluczowych działań jest wydzielanie odrębnej przestrzeni dla komunikacji miejskiej w ramach infrastruktury drogowej. Wydzielony pas ruchu dla autobusów czy też wydzielone torowiska zapewniają większą przepustowość, którą w mieście mierzy się liczbą osób przejeżdżających na danej trasie, a nie liczbą samochodów. Poza tym szybsza, a tym samym punktualniejsza komunikacja publiczna to szansa na jej większą konkurencyjność wobec indywidualnej komunikacji samochodowej. Warto nadmienić, że wrocławskie autobusy i tramwaje przewożą dziennie ponad 500 tys. pasażerów (207 mln osób rocznie).

Z ogólnego ruchu kołowego wyłączono ostatni możliwy do wydzielania odcinek torowiska tramwajowego w ul. Grabiszyńskiej (2x1000 m), osiągając poziom 95,6% wydzielonych torowisk. Sukcesywnie wprowadzane są również rozwiązania usprawniające przejazd komunikacji autobusowej, w tym buspasy. Wydzielono dwa nowe odcinki pasów ruchu dla autobusów na ulicach Podwale i Krakowskiej. Umożliwiono także poruszanie się autobusów po wydzielonym torowisku w ul. Grabiszyńskiej. W miejscach wprowadzenia buspasów poprawiły się czasy ich przejazdów. W ramach sieci wydzielonych torowisk tramwajowych ruch autobusowy wprowadzony jest na 22 odcinkach, o długości około 25 km.

Ponadto kolejne skrzyżowania z sygnalizacją świetlną otrzymały priorytety w przejeździe tramwajów, w związku z czym aktualnie mamy 127 skrzyżowań z ustalonym priorytetem dla tramwajów. W miejscach wprowadzenia przywilejów dla komunikacji miejskiej poprawiły się czasy przejazdów dla tej komunikacji.

Bilety – zmiany zasad oraz dystrybucja biletów

Dzięki uchwale Rady Miejskiej Wrocławia zlikwidowane zostały bilety na linie pospieszne i nocne (w ramach programu 100 zadań Prezydenta Wrocławia). Od 2 września 2019 r. pasażerowie linii pospiesznych i nocnych mogą korzystać z biletu jednorazowego lub okresowego na wszystkie linie.

W 2019 r. w miejskiej komunikacji zbiorowej sprzedano łącznie 34 950 100 biletów, w tym:

- 10 190 388 biletów jednorazowych,
- 23 848 410 biletów czasowych,
- 909 572 biletów okresowych imiennych,
- 690 biletów okresowych na okaziciela,
- 1 040 biletów grupowych.

Ogromną popularnością cieszy się sprzedaż biletów poprzez kasowniki zamontowane w pojazdach komunikacji miejskiej. Przy ich użyciu sprzedano w roku 2019 ponad 22 mln biletów jednorazowych i czasowych, to jest ponad 60% wszystkich biletów. Sieć dystrybucji biletów została rozszerzona o dwie aplikacje mobilne: SkyCash oraz mPay, w sumie pasażerowie mają do dyspozycji cztery aplikacje przy użyciu których mogą nabyć bilety komunikacji miejskiej.

Tabela 84. Sprzedaż biletów w 2019 r. wg kanału zakupów

Internet	Komórka	Sprzedaż hurtowa	Terminale mobilne (automaty w pojazdach)	Punkty sprzedaży biletów (np. kioski)	Terminale samoobsługowe (automaty na ulicach)	Suma
140 879	670 130	1 071 100	22 986 506	3 149 753	6 931 732	34 950 100

Źródło: UMW

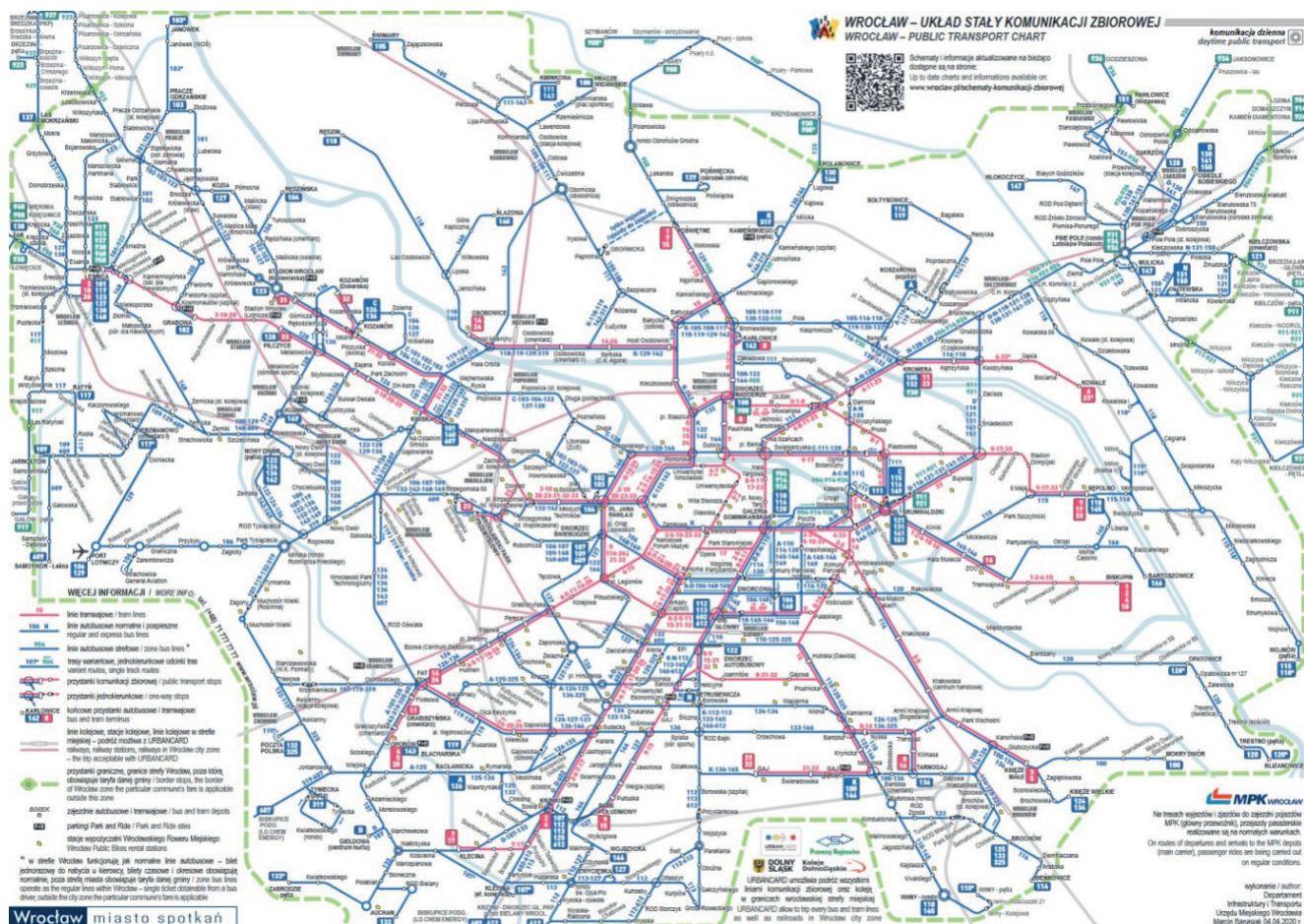
W komunikacji międzygminnej organizowanej przez Wrocław dla gmin: Miękinia, Wisznia Mała, Długołęka oraz, do 28 lutego 2019 r., Siechnice sprzedano 527 889 biletów jednorazowych oraz 14 244 biletów okresowych. Ponadto sprzedano 34 725 biletów aglomeracyjnych, które umożliwiają pasażerom korzystanie z komunikacji sąsiednich gmin i Wrocławia, oraz z komunikacji Wrocławia i kolejowych przewozów realizowanych przez Przewozy Regionalne Sp. z o.o.

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacji zbiorowej

Sprawny system transportu publicznego możliwy jest dzięki rozwojowi i modernizacji infrastruktury technicznej. W 2019 r. się kontynuowano konserwację torów i zwrotnic tramwajowych (koszt 17,282 mln zł) oraz sieci trakcyjnej (koszt 4 mln zł).

Wykonano **audyt torowisk**, którego wyniki znalazły się w dokumencie „Przegląd stanu technicznego torowisk”. Z analiz wynika, że 58% wrocławskich torowisk jest w stanie bardzo dobrym i dobrym, 32% jest w stanie przeciętnym a 10% w stanie złym lub bardzo złym. Opracowanie wskazało kierunek koniecznych prac oraz stało się punktem wyjścia do stworzenia planu remontów torowisk do 2023 r. W 2019 r. zrealizowano działania wymagające najpilniejszych prac: w rejonie skrzyżowania pl. Legionów, węzłów Podwale-Sądowa (kierunek Muzealna) oraz na ul. Ślężnej. Zakupiono też rozjazdy celem ich wymiany w kolejnym roku dla skrzyżowań ulic: Podwale – Sądowa, Świdnicka-Piłsudskiego, Świdnicka – Podwale. W 2019 r. zabezpieczono na te zadania 16,4 mln z. Ponadto w ramach bieżącego utrzymania i konserwacji torowisk na rok 2019 w budżecie ZDiUM zaplanowano 21 mln zł. Dzięki przeprowadzonemu audytowi oszacowano też wysokość środków niezbędnych do wyremontowania wszystkich torowisk będących w stanie złym lub bardzo złym – około 120 mln zł. W wyniku analiz zmianie uległ też model prowadzenia remontów – wszelkie prace utrzymaniowe i remontowe przesunięto do MPK. Ma to na celu usprawnienie i przyspieszenie remontów.

Rysunek 9. Schemat komunikacji miejskiej we Wrocławiu

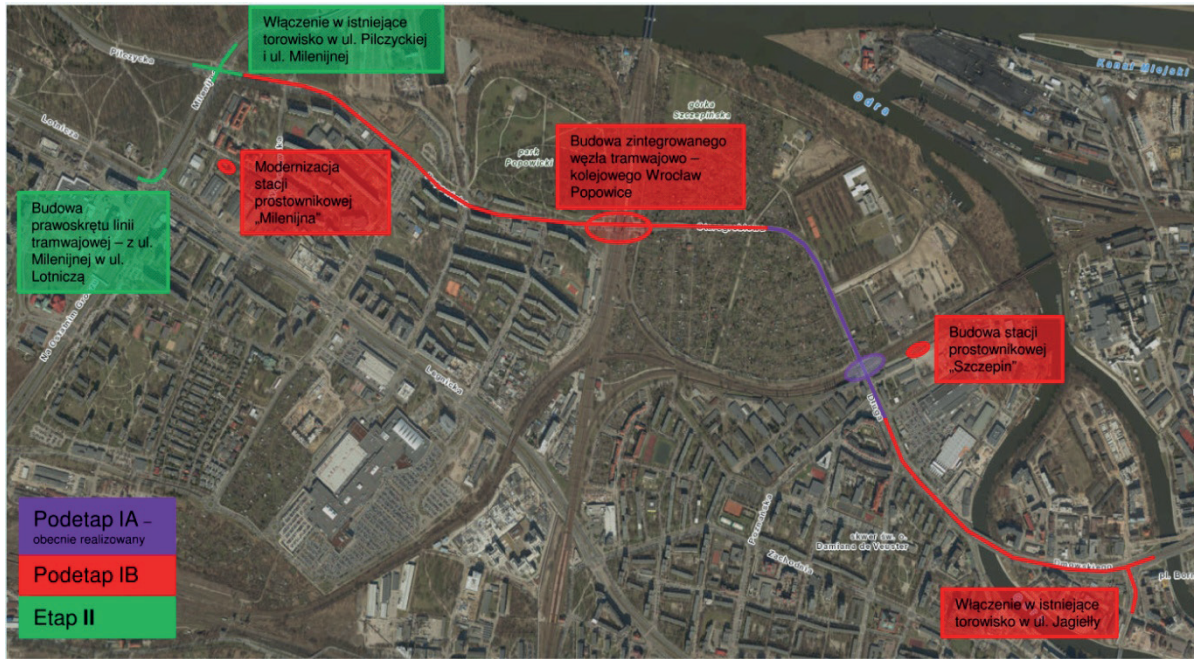
Źródło: UMW

Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu – etap III (projekt dofinansowany ze środków unijnych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, wartość dofinansowania 96 740 853 zł)

Zakończona została budowa trasy tramwajowej na ul. Hubskiej (od ul. Glinianej do ul. Dyrekcyjnej), w ramach której uruchomiono nową linię tramwajową nr 16.

Rozpoczęta została budowa trasy tramwajowej na Popowice (od ul. Milenijnej do ul. Jagielly), wraz z budową zintegrowanego węzła tramwajowo-kolejowego Wrocław Popowice. W 2019 r. przystąpiono do prac obejmujących rozbudowę układu drogowego z torowiskiem na ul. Długiej. Etap ten realizowany jest we współpracy ze spółką Polskie Koleje Państwowe Polskie Linie Kolejowe (PKP PLK) w związku z koniecznością przebudowania wiaduktu kolejowego Wrocław Szczepin, docelowo zintegrowanego z przystankiem tramwajowym. Postępowania przetargowe dla kolejnych etapów planowane są w 2020 r., a roboty budowlane do roku 2023.

Rysunek 10. Schemat przebiegu trasy tramwajowej wzdłuż ul. Popowickiej – Starogroblovej – Długiej

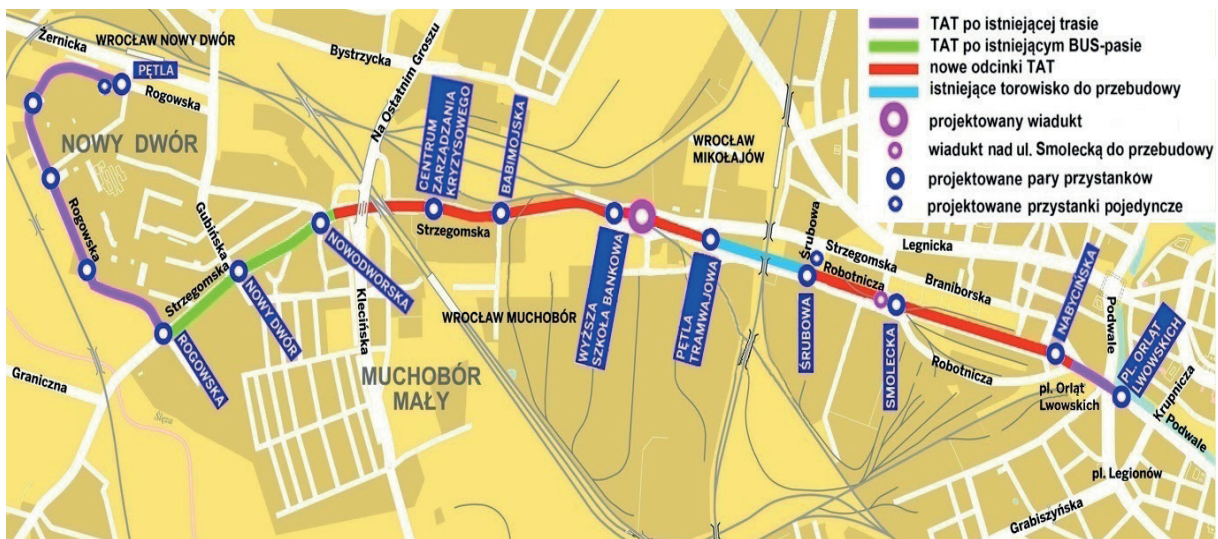
Źródło: UMW

Budowa trasy autobusowo-tramwajowej na Nowy Dwór z Centrum Wrocławia (projekt dofinansowany ze środków unijnych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, wartość dofinansowania 109 756 098 zł)

Trasa autobusowo-tramwajowa na Nowy Dwór (TAT) to największa inwestycja komunikacyjna miasta od 1949 r., kiedy wybudowana została linia tramwajowa do Leśnicy. To 7 km wydzielonej trasy autobusowo-tramwajowej oraz dwa wiadukty: 160-metrowy nad torami kolejowymi i 22-metrowy nad ulicą Smolecką.

W roku 2019 rozstrzygnięte zostały przetargi na roboty budowlane dla pierwszego etapu oraz podpisano umowy z jedenastoma wykonawcami robót na ponad 160 mln zł. Jesienią 2019 r. rozpoczęto prace budowlane od częściowej przebudowy ul. Nabycińskiej oraz robót w obrębie pl. Orłąt lwowskich i otoczenia Dworca Świebodzkiego. W ramach nowej trasy TAT wykonano szereg prac przygotowawczych, dotyczących infrastruktury technicznej oraz infrastruktury torowej.

Rysunek 11. Schemat przebiegu trasy autobusowo-tramwajowej na Nowy Dwór

Źródło: UMW

Inwestycja TAT została podzielona na następujące etapy:

Etap I – odcinek od pl. Orłąt Lwowskich do Parku Biznesu;

Etap II – budowa odcinka od Parku Biznesu do ul. Rogowskiej;

Etap III – odcinek w ul. Rogowskiej do pętli na Nowym Dworze.

Rozbudowa Systemu Zarządzania Ruchem we Wrocławiu

Systematycznie rozbudowywany jest System Zarządzania Ruchem, którego celem jest zwiększenie płynności ruchu oraz podwyższanie standardu i warunków przejazdu komunikacją zbiorową. W 2019 r. na ten cel poniesiono nakłady rzędu 2,12 mln zł. Rozbudowano system sterowania ruchem o nowe sygnalizacje świetlne oraz wyświetlacze ITS dla tramwajów. Na coraz większej liczbie skrzyżowań wprowadzane jest wsparcie dla autobusów.

TRANSPORT KOLEJOWY

Zgodnie z raportem Urzędu Transportu Kolejowego za rok 2018, stacja Wrocław Główny znalazła się **na 1. miejscu wśród stacji z największą wymianą pasażerską w Polsce**. Kolejne miejsca zajęły stacje: Poznań Główny, Warszawa Śródmieście, Warszawa Wschodnia, Warszawa Centralna, Kraków Główny, Gdynia, Warszawa Zachodnia, Katowice i Warszawa Wileńska. Dworzec obsłużył w 2018 r. aż 21,2 mln pasażerów.

W 2019 r. znacznie wzrosło zainteresowanie mieszkańców Wrocławia podróżowaniem koleją. Na terenie miasta przewieziono ponad 4 mln pasażerów, co w stosunku do roku 2018 stanowi wzrost o 70%. Mieszkańcy przekonali się, że jest to dobra alternatywa dla poruszania się po mieście samochodem. Za możliwość korzystania na terenie miasta z połączeń kolejowych przez pasażerów posługujących się biletami miejskiej komunikacji zbiorowej miasto w 2019 r. zapłaciło przewoźnikom 8,5 mln zł, w stosunku do 4,5 mln w 2018 r.

W 2019 r. jednym z kluczowych działań było nawiązanie współpracy miasta z PKP PLK na rzecz rozwoju Wrocławskiego Węzła Kolejowego (WWK). W czerwcu 2019 r. podpisany został list intencyjny pomiędzy PKP, Marszałkiem Województwa i Prezydentem Wrocławia w sprawie wyrażenia woli współpracy na rzecz opracowania studium wykonalności. Po stronie miasta leży przygotowanie wytycznych w zakresie potrzeb kolejowych, modelowań transportowych oraz analiz przestrzennych. Umowa na opracowanie Studium wykonalności Wrocławskiego Węzła Kolejowego oraz dla linii kolejowej na odcinku Święta Katarzyna – Wrocław Muchobór i Wrocław Świebodzki podpisana została przez PKP PLK w październiku 2019 r. Dokumenty, z których jeden zostanie opracowany w drugiej połowie 2022 r., a drugi w pierwszej połowie 2021 r., pozwolą na rozpoznanie potrzeb w zakresie inwestycji kolejowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego oraz będą ważnym narzędziem do planowania przyszłych inwestycji kolejowych.

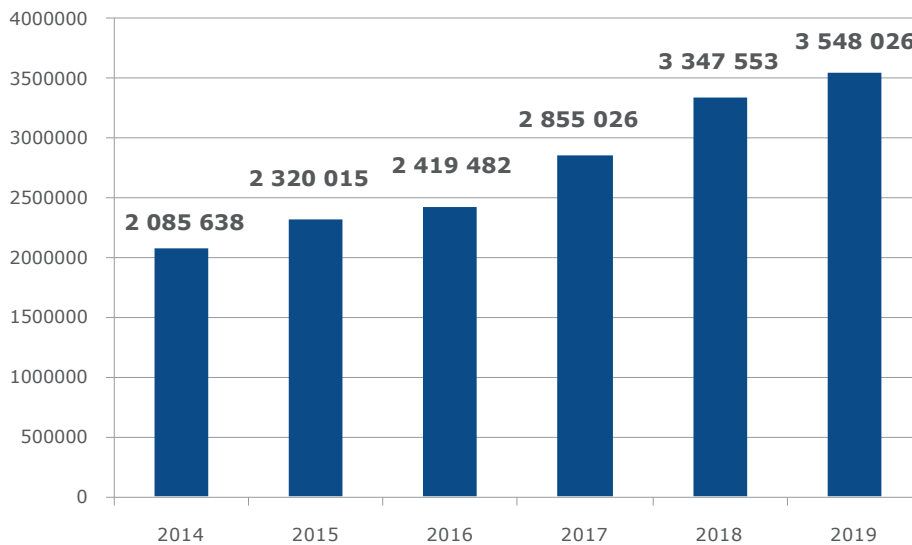
W związku z planowanymi pracami modernizacyjnymi na linii 143 (lata 2021–2023), kierunek Wrocław Mikołajów – Oleśnica – Kluczbork, prowadzono analizy przestrzenne nad poprawą jej dostępności dla mieszkańców Wrocławia, uwzględniając rozwój przestrzenny terenów mieszkaniowych w tej okolicy.

W ramach projektu „Rewitalizacja linii kolejowej nr 292 na odcinku Jelcz Miłoszyce – Wrocław Sołtysowice w celu przywrócenia przewozów we WrOF”, realizowanym w formule partnerstwa z sąsiednimi gminami oraz PKP PLK, prowadzono prace nad zwiększeniem dostępności i atrakcyjności transportu kolejowego na terenie aglomeracji. Oprócz modernizacji 21 km linii kolejowej przewidziana jest budowa, z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami, nowych przystanków osobowych oraz infrastruktury towarzyszącej – parkingów, dróg, ciągów pieszych. Zakończenie inwestycji przewidziane jest w połowie 2021 r. Zakres działań miasta to budowa drogi dojazdowej do przystanku kolejowego oraz parkingów, budowa parkingów dla samochodów i rowerów, dojść pieszych do przystanków kolejowych w trzech lokalizacjach: Wrocław Wschodni, Wrocław Strachocin i Wrocław Popiele. W 2019 r. rozpoczęto procedurę pozyskania gruntów potrzebnych do realizacji tych zadań oraz podpisano umowy z wykonawcami. Całkowita wartość projektu: 72 207 701,61 zł, wartość projektu na terenie Wrocławia: 1 678 849,19 zł, z czego wkład własny miasta to 276 349,62 zł.

PORT LOTNICZY

Port Lotniczy Wrocław im. Mikołaja Kopernika to jedno z największych i najważniejszych lotnisk w Polsce. Pod względem liczby odprawianych pasażerów oraz ilości operacji lotniczych jest to obecnie **czwarty regionalny port lotniczy w Polsce**. W 2019 r. obsłużył ponad 3 mln 548 tys. pasażerów; wynik ten jest o 6% wyższy w stosunku do roku 2018 i od wielu lat wzrastał. Największy udział w ruchu pasażerskim mieli przewoźnicy niskokosztowi, którzy przewieźli 2,2 mln podróżnych, co oznacza wzrost o prawie 3% w porównaniu do 2018 r. W przypadku połączeń regularnych, w stosunku do 2018 r., liczba pasażerów na liniach międzynarodowych obsługiwanych przez przewoźników sieciowych zwiększyła się o 11,4%. Podobny wzrost odnotowały biura podróży, z których oferty skorzystało 542 tys. klientów (wzrost o 11,5% w stosunku do roku 2018). Łącznie, licząc od otwarcia nowego terminala w 2012 r., Port Lotniczy Wrocław obsłużył 20 mln pasażerów. Obecnie jest obsługiwany przez 10 regularnych **linii lotniczych**. W okresie letnim obsługuje też szereg połączeń **czarterowych**.

Wykres 63. Całkowity ruch pasażerski w latach 2014–2019

Źródło: Port Lotniczy Wrocław im. Mikołaja Kopernika

W marcu 2019 r. uruchomiony został, **pierwszy w obsłudze ruchu lotniczego w Polsce, wirtualny asystent (chatbot)**, który odpowiada na pytania podróżnych. Lotnisko dysponuje również zaawansowanym systemem nawigacyjnym umożliwiającym realizację operacji lotniczych w trudnych warunkach atmosferycznych.

Port Lotniczy Wrocław obsługiwał w 2019 r. łącznie 50 połączeń niskokosztowych (35 destynacji – Ryanair, 15 destynacji – Wizz Air), 8 połączeń sieciowych (Paryż, Düsseldorf, Zurych, Monachium, Frankfurt nad Menem, Warszawa, Tel Awiw, Kopenhaga) oraz 29 połączeń czarterowych (dane z sezonu letniego).

TRANSPORT WODNY

W 2019 r. rozpoczęto prace dotyczące opracowania zakresu do Studium wykonalności tramwaju wodnego na rzece Odrze we Wrocławiu. Założeniem jest, aby tramwaj wodny stał się nowym elementem klasycznej sieci komunikacji publicznej we Wrocławiu i nie stanowił konkurencji dla białej floty oferującej rejsy turystyczne.

Prace toczą się w grupie roboczej przy tak zwanym „Niebieskim Stole”, skupiającym zespoły powołane w strukturach Urzędu Miejskiego Wrocławia, w Wodach Polskich, w Urzędzie Żeglugi Śródlądowej oraz Politechnice Wrocławskiej. W ramach prac grupy opracowana została koncepcja wyznaczająca cztery trasy tworzące system tramwaju wodnego na Wrocławskim Węźle Wodnym (WWW) oraz lokalizacje przystanków na każdej z tras.

WSPIERANIE ROZWOJU ELEKTROMOBILNOŚCI

Ustawa o elektromobilności nałożyła na gminę Wrocław liczne obowiązki. Zobowiązana jest ona między innymi do wykorzystywania autobusów zeroemisyjnych w transporcie miejskim, wykorzystania pojazdów elektrycznych do zadań publicznych, posiadania określonej liczby punktów ładowania, a także stwarzania warunków do wspierania rozwoju elektromobilności w mieście. Obecnie w mieście takich punktów jest 123, w 39 lokalizacjach.

Zarządzeniem nr 1154/19 Prezydent powołał zespół ds. wspierania elektromobilności. Zespół pełni rolę opiniotwórczo-doradczą wobec Prezydenta, koordynuje wprowadzanie i wykorzystanie pojazdów elektrycznych w Urzędzie Miejskim oraz zeroemisyjnych autobusów w transporcie publicznym, podejmowanie przedsięwzięć w ruchu drogowym wprowadzających ułatwienia dla pojazdów elektrycznych oraz współpracę z operatorami ogólnodostępnych stacji ładowania w budowaniu sieci stacji.

W ramach promocji elektromobilności wprowadzono możliwość poruszania się pojazdami elektrycznymi po wskazanych buspasach. W mieście taka opcja została zastosowana na 16 wydzielonych odcinkach. Ponadto od 2018 r. auta elektryczne są zwolnione z opłat za parkowanie w strefie płatnego parkowania.

W 2019 r. na terenie miasta funkcjonowała Miejska Wypożyczalnia Samochodów Elektrycznych Vozilla dysponująca 200 pojazdami elektrycznymi, osobowymi oraz busami, a także elektrycznymi skuterami.

Tabela 85. Pojazdy z paliwem alternatywnym we Wrocławiu w latach 2014–2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pojazdy elektryczne	22	47	60	280	318 +408 skuterów	417 +447 skuterów
Samochody hybrydowe	14	497	973	1798	3236	4976
Samochody CNG, LNG	-	-	-	-	138	156
Samochody wodór	-	-	-	-	1	2

Źródło: UMW

Tabela 86. Ogólnodostępne punkty ładowania pojazdów elektrycznych i na gaz ziemny we Wrocławiu w latach 2018–2019

	2018	2019
Liczba punktów ładowania pojazdów elektrycznych w tym:	74	123 39 lokalizacji
liczba punktów ogólnodostępnych wg Ewidencji Infrastruktury Paliw Alternatywnych	-	54
liczba punktów gminy Wrocław	18	18
liczba punktów wg wewnętrznych regulaminów	56	51
liczba stacji tankowania gazem ziemnym	1	1

Źródło: UMW

W ramach wspierania rozwoju elektromobilności zwiększono, w stosunku do 2018 r., udział procentowy pojazdów elektrycznych we flocie gminy Wrocław z 2,3% do 11,24%. Urząd Miejski Wrocławia i jego jednostki użytkują 10 pojazdów elektrycznych. Ponadto pozyskane zostały środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na opracowanie „Wrocławskiej strategii rozwoju elektromobilności”. Przetarg na jej sporządzenie zostanie rozpisany na początku 2020 r. Kontynuowano współpracę z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) w ramach programu „Bezemisyjny Transport Publiczny”. Celem programu było opracowanie innowacyjnego autobusu bezemisyjnego oraz stworzenie możliwości zakupu jego prototypu przez miasta, które zawarły porozumienie z NCBiR.

Miasto rozpoczęło również niezależne starania o dofinansowanie zakupu elektrycznych autobusów z Centrum Unijnych Projektów Transportowych. W związku z tym we wrześniu 2019 r. rozpoczęło testy autobusów elektrycznych marek Volvo i Solaris. Miasto aktywnie brało udział w procedowaniu zmian do ustawy o elektromobilności, opiniowaniu projektów rozporządzeń, tworzenia zapisów do „Białej Księgi Elektromobilności”.

PROMOCJA I EDUKACJA MOBILNOŚCI AKTYWNEJ

Działania „miękkie” promujące aktywne przemieszczanie się po mieście są równie ważne jak inwestycje w infrastrukturę. Wśród czynności związanych z promocją i edukacją ruchu pieszego, rowerowego oraz transportu publicznego przeważały takie, które były wykonywane we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Najważniejsze z nich to:

- **Rowerowa szkoła** – kampania edukacyjna promująca rower jako środek komunikacji.
- **Rowerowy Maj** zachęcający uczniów wrocławskich szkół i przedszkoli do zmiany sposobu poruszania się wykorzystujący mechanizm zdrowej rywalizacji. Z roku na rok kampania cieszy się coraz większym zainteresowaniem. W jej pierwszej edycji udział wzięły 24 szkoły podstawowe. Natomiast w 2018 r. w kampanii udział wzięło już 47 placówek, a w 2019 r. 56 placówek i 13 196 aktywnych uczestników, którzy wykonali ponad 276 tys. przejazdów.
- Organizowane przez Wrocławską Inicjatywę Rowerową od 2009 r. **Wrocławskie Święto Rowerzysty**, przy wsparciu wrocławskiego Urzędu Miejskiego. Celem święta jest promowanie ruchu rowerowego, jako środka transportu, a także integracja środowiska miłośników jednośladów. W przejeździe organizowanym w ramach imprezy udział wzięło około 4000 cyklistów.
- **Europejski Tydzień Zrównoważonego Transportu**, organizowany pod hasłem „Chodź z nami!” i koordynowany przez Wrocławską Fundację Filmową obejmował wydarzenia skoncentrowane wokół ul. Świdnickiej i pl. Kościuszki. Jednym z elementów imprezy był **Dzień bez samochodu**, w trakcie którego, w ramach akcji promującej alternatywne do samochodu środki transportu, jazda komunikacją publiczną była bezpłatna. **Za przygotowanie i przeprowadzenie Europejskiego Tygodnia Zrównoważonego Transportu Wrocław został nominowany przez Komisję Europejską do Sustainable Mobility Awards w kategorii: EUROPEAN MOBILITY WEEK Awards 2019.**

INFRASTRUKTURA

SYSTEM ZAOPATRZENIA W WODĘ

Według ostatniego raportu European Benchmarking Co-operation – EBC (międzynarodowe stowarzyszenie prowadzące benchmarking wiodących przedsiębiorstw branży wodno-kanalizacyjnej) Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A. (MPWiK) znajduje się w **pierwszej piętnastce** przedsiębiorstw europejskich pod względem najniższych strat wody. Średnia strata wody w sieci wodociągowej dla przedsiębiorstw biorących udział w benchmarkingu EBC wynosi 17%, w 2019 r. dla Wrocławia ten wskaźnik wyniósł **9,66%**.

System ujmowania i uzdatniania wody dla mieszkańców Wrocławia jest układem złożonym, pozwalającym na elastyczne dostosowanie do zmiennych warunków i potrzeb, również w sytuacjach kryzysowych i awaryjnych. W skład systemu wchodzi ujęcia wody (pompownie wody powierzchniowej, pompownie wody infiltracyjnej, tereny wodonośne), dwa zakłady produkcji wody, stacja uzdatniania wody oraz obiekty sieciowe (pompownie strefowe, komory dochlorowywania).

Wrocław zaopatrywany jest w wodę, ujmowaną z rzeki Oławy, której zasoby wzbogacane są wodami z rzeki Nysy Kłodzkiej (system przerzutowy Nysa–Oława). System przerzutowy z Nysy Kłodzkiej pracuje w oparciu o jaz piętrzący w miejscowości Michałów (woj. opolskie), pompownię wody oraz doprowadzalnik o długości 27 km.

W ramach systemu prowadzony jest monitoring wybranych parametrów jakości wody w rzece Oławie, a od 2018 r. również w rzece Nysa Kłodzka.

Woda uzdatniana jest w dwóch wrocławskich Zakładach Produkcji Wody (ZPW). ZPW Na Grobli zaopatruje głównie mieszkańców centrum i północno-wschodniej części Wrocławia z wydajnością **60–80 tys. m³** na dobę. Obiekt zasilany jest wyłącznie wodą infiltracyjną pobieraną z terenów wodonośnych, które położone są na południowy wschód od Wrocławia, zajmują obszar o powierzchni około **1111 ha** i objęte są strefą ochronną ujęcia wody powierzchniowej. ZPW Mokry Dwór uzdatnia wodę powierzchniową ujmowaną bezpośrednio z rzeki Oławy i Nysy Kłodzkiej z wydajnością **40–80 tys. m³** na dobę.

Zlokalizowana w Leśnicy Stacja Uzdatniania Wody (SUW) jest lokalną stacją, zaopatrującą w wodę mieszkańców okolicznych osiedli. Leśnica jest od 2018 r. zasilana wyłącznie wodą podziemną.

Tabela 87. Pobór i uzdatnianie wody w MPWiK S.A. we Wrocławiu w latach 2016–2019

Pobór wody	2016 [tys. m ³]	2017 [tys. m ³]	2018 [tys. m ³]	2019 [tys. m ³]
Ilość pobranej wody powierzchniowej	23 246,36	23 228,28	22 350,44	22 259,97
Ilość pobranej wody infiltracyjnej	24 593,13	24 792,36	26 026,83	26 753,97
Ilość pobranej wody głębinowej	0	0	341,99	464,37
Razem woda pobrana do uzdatniania: (bez przerzutów i przepompowywania)	47 839,49	48 020,64	48 719,26	49 478,31

Dostawa uzdatnionej wody	2016 [tys. m ³]	2017 [tys. m ³]	2018 [tys. m ³]	2019 [tys. m ³]
ZUW „Mokry Dwór”	22 041,59	22 020,05	21 012,34	20 963,07
ZUW „Na Grobli”	23 264,44	23 440,19	24 217,34	25 181,90
SUW „Leśnica”	0	0	338,75	456,4
Razem woda uzdatniona	45 306,03	45 460,24	45 568,43	46 601,37

Źródło: MPWiK

MPWiK eksploatuje blisko **2200 km** sieci wodociągowej. System dystrybucji wody obejmuje swoim zasięgiem cały Wrocław, zaopatrując w wodę prawie **100%** mieszkańców. MPWiK dostarcza również wodę uzdatnioną poza granice miasta – korzysta z niej 7 gmin ościennych (Kobierzyce, Siechnice, Wisznia Mała, Długołęka, Kąty Wrocławskie, Czernica oraz Miękinia). Oprócz wody uzdatnionej, sprzedawana jest woda surowa do wodociągów w Brzegu Opolskim, Elektrociepłowni Czechnica Kogeneracja S.A. oraz do nawadniania upraw zakontraktowanych przez Przedsiębiorstwo McCain.

SYSTEM ODBIORU I OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW

Na system kanalizacyjny Wrocławia składa się sieć kanalizacyjna, przepompownie ścieków oraz Wrocławska Oczyszczalnia Ścieków Janówek (WOŚ). WOŚ jest oczyszczalnią mechaniczno-biologiczną z chemicznym wspomaganie usuwania związków fosforu, zaprojektowaną na przyjęcie średnio **140 tys. m³** ścieków na dobę.

Ścieki do oczyszczalni są doprowadzane systemem sieci rozdzielczych i ogólnospławnych (w tym kolektorów: Odra, Ślęza, Bystrzyca, Kolektor Południowy, Kolektor Północny) oraz lokalnych przepompowni.

MPWiK eksploatuje ponad **2100 km** sieci kanalizacyjnej, w tym około **1630 km** kanalizacji sanitarnej i ogólnospławnej (wraz z przyłączami) oraz około **550 km** kanalizacji deszczowej. Ścieki odbierane są przez MPWiK z obszaru Wrocławia oraz z gmin Kobierzyce, Siechnice, Wisznia Mała, Długołęka, Kąty Wrocławskie, Czernica oraz Miękinia.

Na koniec 2019 r. MPWiK eksploatowało **77** przepompowni i **3** zlewnie ścieków. Przepompownie sanitarne i ogólnospławne (licząc razem z pompownią główną WOŚ Janówek) przepompowały w sumie **103,8 mln m³** ścieków.

Tabela 88. Liczba przepompowni ścieków i zlewni w latach 2016–2019

Wyszczególnienie	j.m.	2016	2017	2018	2019
Liczba przepompowni sanitarnych i ogólnospławnych	szt.	55	59	61	62
Liczba przepompowni deszczowych i drenażowych	szt.	4	4	15	15
Liczba zlewni	szt.	3	3	3	3

Źródło: MPWiK

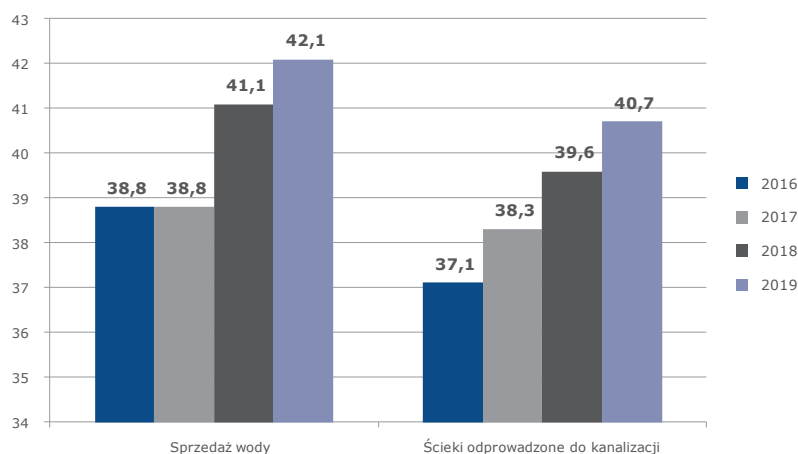
W 2019 r. do Wrocławskiej Oczyszczalni Ścieków wpłynęło **50 280 tys. m³** ścieków (w tym wody opadowe). Ścieki dopływały w ilości średniodobowej **137,75 tys. m³** na dobę, co stanowi wzrost o około **2%** w stosunku do roku 2018.

MIEJSKI SYSTEM GOSPODAROWANIA WODAMI OPADOWYMI I ROZTOPOWYMI

System gospodarowania wodami opadowymi we Wrocławiu jest układem złożonym. Tworzą go znajdujące się na terenie miasta: sieć kanalizacji deszczowej i drenażowej wraz z urządzeniami, sieć kanalizacji ogólnospławnej wraz z urządzeniami, pompownie wód deszczowych i drenażowych, pompownie ścieków ogólnospławnych, urządzenia do retencjonowania i infiltracji wód opadowych, urządzenia małej retencji, połączone funkcjonalnie w system, system rowów otwartych i zamkniętych (zarurowanych) wraz z urządzeniami, służących odprowadzaniu wód opadowych do odbiornika. Długość rowów zarządzanych przez MPWiK to około **600 km**, natomiast długość sieci kanalizacji deszczowej na terenie Wrocławia wynosi około **550 km**. Występuje ona na osiedlach kanalizowanych współcześnie, przylegających do terenów śródmiejskich oraz na nielicznych obszarach peryferyjnych. Wody opadowe i roztopowe odprowadzane są do odbiorników naturalnych poprzez wyloty. Na terenie Wrocławia pracuje **10** przepompowni deszczowych. Na obszarze Wrocławia znajduje się również sieć drenaży. Jej zadaniem jest zbieranie i odprowadzanie wód gruntowych. Ma to na celu lokalne obniżenie lub ustabilizowanie warunków gruntowo-wodnych. Wody drenażowe są zbierane, przepompowywane i odprowadzane do lokalnych odbiorników. Na terenie miasta zlokalizowanych jest **5** przepompowni drenażowych.

WOLUMEN I STRUKTURA SPRZEDAŻY WODY I ODBIORU ŚCIEKÓW

W 2019 r. odnotowano wzrost ilości sprzedanej wody oraz odebranych ścieków w odniesieniu do lat ubiegłych. Ilość sprzedanej wody w 2019 r. wyniosła 42 098,3 tys. m³ i wzrosła w stosunku do roku 2018 o **2,5%**. Ilość odebranych ścieków w 2019 r. wyniosła 40 658,1 tys. m³ i wzrosła w stosunku do roku 2018 o **2,6%**.

Wykres 64. Wolumen sprzedanej wody uzdatnionej i odebranych ścieków i nieczystości w latach 2016–2019 (mln m³)

Źródło: MPWiK

JAKOŚĆ WODY I ŚCIEKÓW

MPWiK kontroluje jakość wody we wszystkich obiektach służących do jej ujmowania, uzdatniania i przesyłania. W 2019 r. Laboratorium MPWiK pobrało ponad **13 tys.** próbek wody, ścieków, substancji chemicznych używanych w procesach technologicznych.

Jakość wody uzdatnianej w Zakładzie Produkcji Wody (ZPW) Na Grobli i ZPW Mokry Dwór jest stale monitorowana, poprzez zlokalizowane w obu zakładach urządzenia pomiarowe. W 2019 r. **100%** próbek wody na wyjściu z zakładów spełniało wymagania Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

MPWiK kontroluje jakość ścieków wprowadzanych do kanalizacji oraz oczyszczanych w oczyszczalni i odprowadzanych do środowiska.

Laboratorium w ramach sterowania pracą oczyszczalni oraz kontroli spełniania wymagań prawnych pobrało prawie **3 tys.** próbek ścieków i osadów z oczyszczalni.

W 2019 r., podobnie jak w latach poprzednich, ścieki odprowadzane z WOŚ spełniały wymagania określone w pozwoleniu wodnoprawnym.

INWESTYCJE MPWiK

W 2019 r. kontynuowano realizację Wieloletniego Planu Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych i Urzędzeń Kanalizacyjnych we Wrocławiu uchwalonego przez Radę Miejską dnia 21 grudnia 2017 r. Plan ten obejmuje swoim zakresem lata 2018–2022 i określa nakłady inwestycyjne planowane do poniesienia przez MPWiK w kwocie **457,6 mln zł.** W 2019 r. prowadzono następujące prace:

- dotyczące ujęć wody i produkcji wody
 - kontynuowano prace związane z renowacją i przebudową studni infiltracyjnych na terenach wodonośnych (wyremontowano **47** studni infiltracyjnych),
 - wykonano remont osadnika popłuczyn i ujęcia na pompowni Czechnica oraz zakończono remont sit w pompowni,
 - rozpoczęto remont rurociągów tłocznych DN 850 Świątniki-Grobła, w ramach którego wykonano prace na odcinku 250 m pod projektowaną Aleją Wielkiej Wyspy,
 - kontynuowano prace związane z przebudową instalacji dozowania dezynfektantów ZPW Mokry Dwór,
 - przeprowadzono remont infrastruktury melioracyjnej wraz z remontem wylotu kanalizacji deszczowej i osadnika na pompowni melioracyjnej ZPW Mokry Dwór,
 - wykonano remont pokrycia dachowego czterech zbiorników wody pitnej na terenie ZPW Na Grobli,
 - przeprowadzono remont budynku chemicznego na ZPW Na Grobli,
 - wykonano układ zasilania awaryjnego na terenie ZPW Mokry Dwór oraz ZPW Grobła umożliwiający utrzymanie ciągłości dostaw wody do sieci miejskiej w przypadku całkowitego zaniku zasilania ze strony dostawcy energii elektrycznej;
- dotyczące systemu dystrybucji wody i systemu odbioru ścieków
 - zakończono budowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w kilku lokalizacjach Wrocławia, w wyniku czego przyjęto na majątek 30 km sieci wodociągowej oraz 22 km sieci kanalizacyjnej,
 - wyremontowano sieć wodociągową w ulicach: Średzkiej, Gromadzkiej, Młodych Techników oraz na terenie parkingu przy Hali Stulecia,
 - wymieniono otulinę sieci wodociągowej na moście Tumskim,
 - wyremontowano kanalizację ogólnospławną w pl. Polskim,
 - służby MPWiK wykonały 26 szt. liniowych renowacji sieci kanalizacyjnej o łącznej długości 3 495 m oraz 111 szt. punktowych renowacji metodą rękawa krótkiego,
 - przeprowadzono remonty w 19 pompowniach ścieków,
 - prowadzono roboty związane z budową sieci kanalizacji sanitarnej, ogólnospławnej oraz deszczowej w miejscu budowy trasy tramwajowej na Popowice oraz trasy autobusowo-tramwajowej (TAT) na Nowy Dwór, w ramach inwestycji wspólnych z Wrocławskimi Inwestycjami Sp. z o.o.,

- realizowano roboty budowlane związane z budową sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej na osiedlu Świniary oraz budową sieci kanalizacji deszczowej w drodze wojewódzkiej nr 342,
- rozpoczęto budowę magistrali o średnicy 800 mm w ul. Ołtaszyńskiej i pompowni III stopnia przy ul. Czekoladowej, mające na celu zaopatrzenie w wodę południowej części Wrocławia i gminy Kobierzyce;
- dotyczące oczyszczalni ścieków
 - przeprowadzono modernizację układu transportu osadu wysuszonego do silosu w obszarze Wrocławskiej Oczyszczalni Ścieków, w wyniku której powstał drugi przenośnik transportujący wysuszony osad do wysokiego na około 22 m silosu,
 - wykonano zadaszenie magazynu skratek, które zabezpieczy je podczas opadów atmosferycznych przed ponownym chłonięciem wody, co wpłynie na obniżenie kosztów związanych z ich zagospodarowaniem.

INWESTYCJE WSPÓŁFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UE

W 2019 r. kontynuowano realizację projektu „Docelowe rozwiązanie gospodarki ściekowej dla miasta Wrocławia – Faza I”, który uzyskał dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020” Działanie 2.3 Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach. Projekt obejmuje **21** zadań inwestycyjnych, które będą realizowane do 2022 r. Jego wartość wynosi **197,2 mln zł**, z czego dofinansowanie wyniesie **102,2 mln zł**.

Kontynuowano również realizację projektu „Budowa i wdrożenie zintegrowanego systemu komunikacji Contact Center w MPWiK S.A. we Wrocławiu w celu usprawnienia usług świadczonych mieszkańcom”. Dofinansowanie dla projektu pochodzi z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i zostało przyznane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, Działanie 2.1 E-usługi publiczne. Wartość projektu, po zmianie wprowadzonej w 2019 r., wynosi **599 010 zł**, a dofinansowanie **413 950 zł**. Zakończenie realizacji projektu planowane jest na trzeci kwartał 2020 r.

W 2019 r. podpisano umowę o dofinansowanie projektu „Zagospodarowanie wód opadowych na terenie miasta Wrocławia – Etap I” ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, Działanie 2.1 Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska. Projekt obejmuje 4 zadania inwestycyjne:

- gospodarowanie wodami opadowymi w obszarze ul. Raclawicka i ul. Skarbowców, obejmujące budowę części retencyjnej parku Krzyckiego oraz budowę kolektora deszczowego w łączniku ul. Przyjaźni i ul. Raclawickiej,
- budowa sieci kanalizacji deszczowej w ul. Otyńskiej i Fabrycznej oraz drodze 5KD,
- przebudowa pompowni wód opadowych przy ul. Fabrycznej,
- zagospodarowanie wód opadowych na ZPW Na Grobli.

Wartość projektu wynosi **31,2 mln zł**, a wartość dofinansowania **21,9 mln zł**. Projekt będzie realizowany do 2021 r.

DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZO-ROZWOJOWA

W 2019 r. MPWiK kontynuowało działalność badawczo-rozwojową (B+R). Do najważniejszych projektów należą:

- Intensyfikacja procesu infiltracji na terenach wodonośnych zlokalizowanych na obszarze gminy Wrocław,
- Badania skuteczności nowych technologii oczyszczania wody jako krok ku zmianie myślenia o rozwoju branży wodociągowej (WODTECH), którego realizacja zakończyła się w 2019 r.,
- Analiza możliwości wykorzystania na potrzeby MPWiK wody głębinowej ze struktur bogdaszowickich,
- Wykorzystanie kwasu azotowego (III) w celu poprawy jakości ścieków oczyszczonych i bilansu energetycznego oczyszczalni ścieków (FNA), który w 2018 r. uzyskał dofinansowanie ze środków dystrybuowanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój,

- W kierunku gospodarki cyrkularnej – technologie odzysku wody i surowców ze ścieków oczyszczonych (SEMS), który w 2018 r. uzyskał dofinansowanie ze środków dystrybuowanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój.

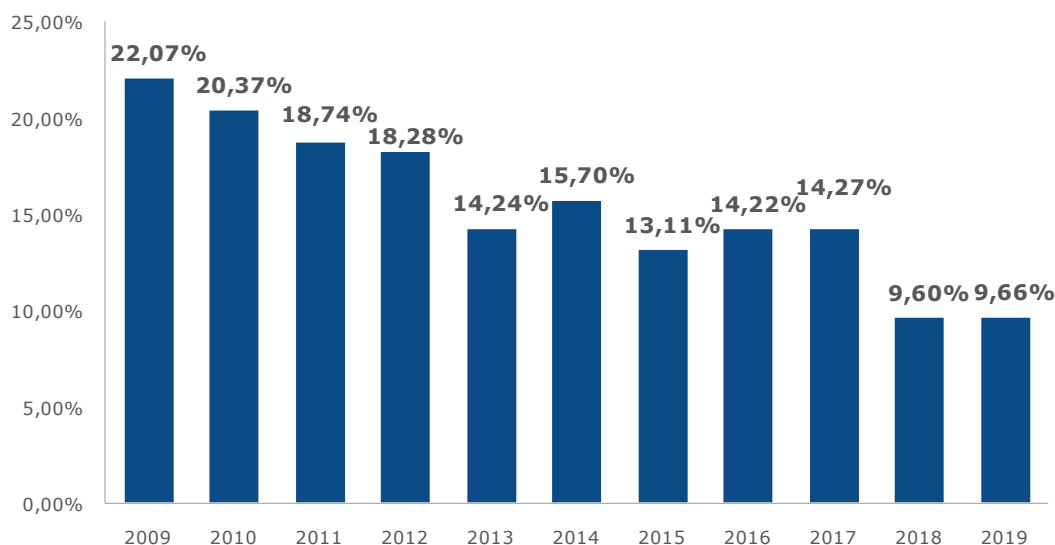
UDOSKONALENIA DZIAŁANIA SYSTEMU WODNO-ŚCIEKOWEGO

W 2019 r. w ramach poprawy efektywności energetycznej zmodernizowano zestaw pompowy w układzie dystrybucji wody do miasta Wrocławia na terenie ZPW Mokry Dwór.

W ramach działań ograniczających straty wody od 2009 r. przeprowadzono między innymi optymalizację ciśnienia w sieci, zaimplementowano metodykę ograniczania strat wody IWA, zainstalowano sieć stacjonarnych loggerów szumu oraz opracowano autorski system monitoringu SmartFlow.

Działania prowadzone w 2019 r. miały na celu utrzymanie strat wody na poziomie nieprzekraczającym **10%**. Było to możliwe między innymi dzięki prowadzeniu monitoringu ponad 30 stref opomiarowanych przez system przepływomierzy, obejmujących cały teren miasta, a także dzięki rozbudowie sieci stacjonarnych loggerów szumu, wykrywających ukryte wycieki na sieci wodociągowej w centralnej części Wrocławia. Rozwijano również informatyczny system monitoringu **SmartFlow**, którego zadaniem jest ułatwienie wykrywania nieprawidłowości na podstawie danych zbieranych z czujników na sieci wodociągowej, rozmieszczonych na obszarze miasta. Dane te są następnie analizowane i przetwarzane, a nieprawidłowości wyświetlane na mapie Wrocławia w postaci alarmu. System zwiększa szybkość reakcji na nieprawidłowości na sieci wodociągowej oraz powoduje, że ukryte wycieki trwają krócej i generują mniejsze straty.

Wykres 65. Straty wody w sieci wodociągowej notowane przez MPWiK w latach 2009–2019

Źródło: MPWiK

GOSPODAROWANIE ODPADAMI

W 2019 r. we Wrocławiu masa odpadów komunalnych zbieranych w ramach gminnego systemu wyniosła 306 897,334 Mg (megagram = tona). W podziale na poszczególne sektory odpadów dominowały odpady zmieszane.

Wykres 66. Odpady komunalne zebrane w ramach gminnego systemu w 2019 r.

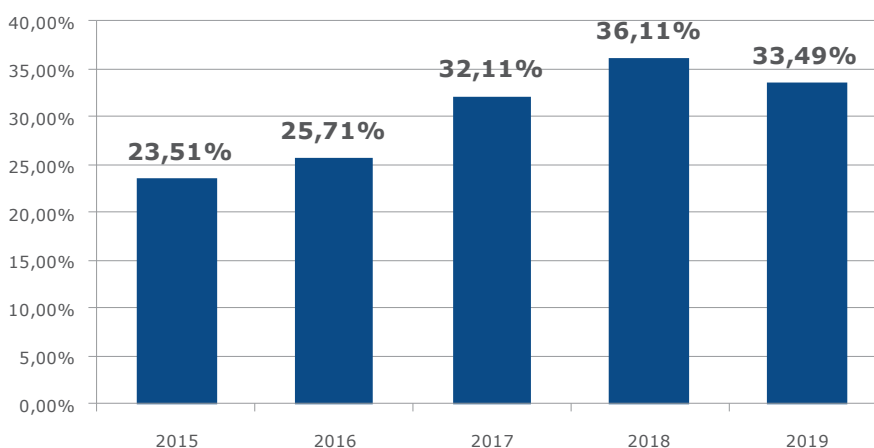
Sektor	Zmieszane	Zielone	Papier	Zmieszane opakowaniowe	Szkło	Leki	Wielkogabarytowe	łącznie
Masa [Mg]	204 109,45	22 593,04	24 087,32	25 483,48	15 855,83	34,084	14 734,13	306 897,334

Źródło: Ekosystem

Odpady komunalne odebrane w ramach gminnego systemu trafiają do dedykowanych instalacji komunalnych lub zakładów zajmujących się zagospodarowywaniem odpadów, w których zagospodarowywane są zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami tj. przygotowywanie do ponownego użycia, recykling, inne procesy odzysku i unieszkodliwianie.

W ostatnich latach udział odpadów komunalnych odebranych i zebranych selektywnie w masie odpadów komunalnych ogółem wynosił: w roku 2015 – **23,51%**, w roku 2016 – **25,71%**, w roku 2017 – **32,11%**, w roku 2018 – **36,11%**, w roku 2019 – **33,49%**.

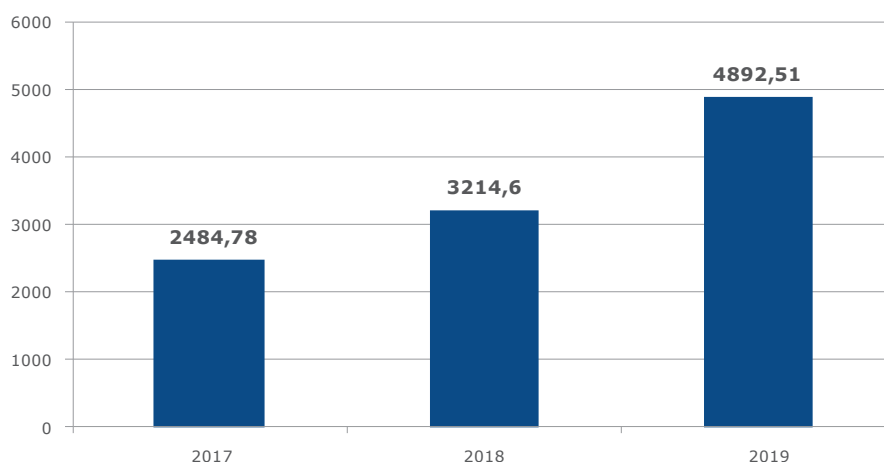
Wykres 67. Udział odpadów komunalnych odebranych i zebranych selektywnie w masie odpadów komunalnych w latach 2015–2019

Źródło: Ekosystem

W ciągu ostatnich lat selektywne zbieranie odpadów komunalnych obejmowało: tworzywa sztuczne, papier i tekturę, odpady zielone, odpady zmieszane i odpady szklane. Pozostałe odpady takie jak zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, zużyte opony czy tekstylia oraz inne odpady problemowe, dostarczane były przez mieszkańców do Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK: przy ul. Janowskiej 51 i przy ul. K. Michalczyka 9). W 2019 r., w PSZOK zebrano łącznie **4892,51 Mg** odpadów. W ciągu ostatnich dwóch lat ilość odpadów zebranych w PSZOK wzrosła prawie dwukrotnie z **2484,78 Mg** w 2017 r., **3214,60 Mg** w 2018 r., do **4892,51 Mg** w 2019 r.

Wykres 68. Ilość odpadów zebranych w PSZOK [Mg] w latach 2017–2019

Źródło: Ekosystem

Całorocznym gospodarowaniem odpadami i utrzymaniem czystości we Wrocławiu zajmuje się spółka Ekosystem, z firmami: FBService Wrocław, Wrocławskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania ALBA, Alba Dolny Śląsk (w zakresie gospodarowania odpadami), CHEMEKO-SYSTEM oraz firma Suez Zachód (oczyszczanie miasta w ramach zadania nr 4 – dzielnica Fabryczna). Sprzątaniem objęte są: jezdnie (**1119,27 km**), wydzielone torowiska tramwajowe (**89 140 km²**), chodniki i ciągi pieszo-rowerowe (**836 201 m²**), przejścia podziemne (**23**), ścieżki rowerowe (**148 343 m²**), przystanki (**1782**), parkingi (**97 202 m²**), zieleńce (**6 743 130 m²**) oraz kosze na odpady (**6692**). W zależności od sezonu, częstotliwość sprzątania jest zmienna, natomiast okolice Rynku, niezależnie od pory roku, utrzymywane są w stałej czystości.

W ramach umów na „Całoroczne utrzymanie czystości i porządku na terenie gminy Wrocław” w 2019 r. sprzątaniem objęto także **2 975 535 m²** powierzchni wewnątrz podwórzowych, chodników, dróg i jezdni wewnątrzsiedlowych oraz terenów zielonych pozostających w Zarządzie Zasobu Komunalnego i spółki Wrocławskie Mieszkania.

W 2019 r., spółka Ekosystem w sezonie letnim zintensyfikowała i zwiększyła zakres zamiatania oraz zmywania jezdni. W okresie utrzymujących się upałów zlecono także dodatkowe zmywanie jezdni w porze nocnej. W celu zapobiegania emisji pyłów do środowiska, realizowane było polewanie jezdni, które łącznie objęło **366 km** (o **176 km** więcej niż w roku 2018).

W 2019 r. Straż Miejska monitorowała czystość ulic przy wyjazdach i wyjazdach z placów budów w ramach programu „Ekologiczne Miasto”. Kontrole uzależnione były od nasilenia występowania zjawisk negatywnych na danej ulicy oraz od oczekiwań i zgłoszeń mieszkańców. W 2019 r. ogółem przeprowadzono **378** kontroli czystości zjazdów i wjazdów z dróg publicznych.

W ramach monitorowania ilości odpadów w 2019 r. wprowadzono system zarządzania odpadami w koszach miejskich. W ramach projektu zamontowano **133 czujniki**, a także została opracowana specjalna platforma informatyczna, która dzięki zbieranym informacjom pomaga w zarządzaniu infrastrukturą oraz w utrzymaniu czystości.

W 2019 r. usunięto także łącznie **1421 m³** odpadów z dzikich wysypisk. Łączna ilość odebranych odpadów wielkogabarytowych wynosiła **15 938 Mg**. W stosunku do roku 2018 odnotowano **4%** wzrost. Odpady wielkogabarytowe zbierane były w **15 938** podstawionych pojemnikach. Równolegle realizowano **2276** interwencyjnych podstawień kontenerów na odpady zielone. Kontenerowa zbiórka odpadów ulegających biodegradacji ułatwia ich późniejsze zagospodarowanie, a także pomaga zwalczać powstawanie dzikich wysypisk na terenie miasta.

MAPA POTENCJAŁU SOLARNEGO

Mapę potencjału solarnego opublikowano w 2019 r., aby zachęcić mieszkańców do instalacji kolektorów słonecznych i paneli fotowoltaicznych. Mapa przedstawia potencjał solarne dachów budynków we Wrocławiu, czyli ilość energii słonecznej padającej na ich powierzchnię w ciągu roku. Dane są prezentowane w ujęciu miesięcznym i rocznym, w rozbiciu na składowe promieniowania słonecznego. **Dzięki mapie użytkownik ma możliwość uzyskania informacji o potencjale solarne wybranego budynku**, w watogodzinach. Unikatowym przykładem na skalę Polski jest jedna z największych rozproszonych instalacji fotowoltaicznych zrealizowanych przez SM Południe we Wrocławiu na dachach budynków z wielkiej płyty.

We Wrocławiu możliwe jest zwolnienie od podatku od nieruchomości budynków lub ich części podłączonych do instalacji fotowoltaicznych po spełnieniu określonych warunków. Inwestycja między innymi musi być wpisana do Planu Gospodarki Niskoemisyjnej. W 2019 r. rozpatrzono pozytywnie 42 wnioski spełniające warunki do udzielania zwolnienia od podatku, większość tych wniosków, dotyczących odnawialnych źródeł energii, związana była z fotowoltaiką.

Mapa dostępna pod adresem: <https://gis.um.wroc.pl/imap/?gpmmap=MapaSolarna>.

GRUPA ZAKUPOWA ENERGII ELEKTRYCZNEJ

Od 2012 r. gmina Wrocław kupuje energię w ramach tak zwanych grup zakupowych. W skład V Grupy Zakupowej na rok 2019 weszły 273 podmioty:

- 236 jednostek organizacyjnych gminy Wrocław nieposiadające osobowości prawnej (szkoły, przedszkola, jednostki oświaty i inne),
- 37 jednostek posiadających osobowość prawną (spółki, jednostki kultury, centra zdrowia).

Łączny wolumen V Grupy Zakupowej: **171 622 MWh**

Łączny szacowany koszt energii V Grupy Zakupowej: **około 78 mln zł + VAT**

Całość zużytej energii pochodziła z odnawialnych źródeł energii.

Miasto Wrocław przeprowadziło skutecznie procedurę złożenia stosownych oświadczeń dla grupy zakupowej, dzięki czemu ceny energii w 2019 r. utrzymały się na poziomie cen przetargowych z 2018 r., co dało oszczędność około **24,5 mln zł**.

W 2019 r. przeprowadzono przetarg dla VI Grupy Zakupowej, którego przedmiotem była „Dostawa energii elektrycznej dla jednostek organizacyjnych gminy Wrocław i innych podmiotów w okresie od 1 stycznia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r.” na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy Prawo zamówień publicznych. W jej skład weszło łącznie 269 podmiotów, w tym:

- 233 jednostek organizacyjnych gminy Wrocław nieposiadających osobowości prawnej (szkoły, przedszkola, jednostki oświaty i inne),
- 36 podmiotów posiadających osobowość prawną (spółki, jednostki kultury, centra zdrowia, spółki).

Łączny wolumen VI Grupy Zakupowej: **167 000 MWh**

Łączny szacowany koszt energii elektrycznej dla VI Grupy Zakupowej wyniesie około **54 mln zł + VAT**. Zamówienie zostało podzielone na dwie części: oświetlenie przestrzeni publicznej oraz zaopatrzenie w energię elektryczną obiektów.

MIENIE KOMUNALNE

ZASÓB KOMUNALNY

Zarządzanie zasobem komunalnym gminy Wrocław obejmuje zasób mieszkaniowy, lokale użytkowe, garaże, urzędnia komunalne i nieruchomości gruntowe z ich częściami składowymi, które nie pozostają w zarządzie lub administrowaniu innych komórek organizacyjnych Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz innych jednostek organizacyjnych gminy Wrocław.

Działania z zakresu zarządzania zasobem komunalnym wykonywane są przez: Zarząd Zasobu Komunalnego (ZZK), będący jednostką budżetową gminy, nie posiadającą osobowości prawnej oraz spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością Wrocławskie Mieszkania (WM).

Tabela 89. Wielkość zasobu komunalnego Wrocławia na dzień 31.12.2019 r.

	Zarządzane przez ZZK	Zarządzane przez WM	Zasób komunalny ogółem
Budynki 100% gminne	958	595	1 553
Budynki będące własnością wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy Wrocław	2 599	1 430	4 029
Gminne lokale mieszkalne	21 937	12 307	34 244
Powierzchnia użytkowa gminnych lokali mieszkalnych (m ²)	1 080 330,68	592 596,18	1 672 926,86
Gminne lokale użytkowe	1 538	649	2 187
Powierzchnia użytkowa gminnych lokali użytkowych (m ²)	203 933,59	56 146,03	260 079,62
Ilość gminnych garaży	1 244	695	1 939
Powierzchnia użytkowa gminnych garaży (m ²)	20 197,79	12 071,41	32 269,20
Tereny zewnętrzne (m ²)	2 580 981	1 979 875	4 560 856
Ogródki przydomowe (m ²)	115 598	757	355

Źródło: UMW

Zakres zarządzania, zarówno ZZK, jak i WM, polega na czynnościach związanych m.in. z: administrowaniem i obsługą klientów, prowadzeniem ewidencji księgowej z tytułu rozrachunków z użytkownikami lokali, windykacją i z udzielaniem ulg, konserwacją i usuwaniem awarii oraz okresowymi kontrolami budynków, eksploatacją budynków i terenów zewnętrznych, planowaniem i wykonywaniem remontów, inwestycji, rozbiórek i dokumentacji technicznej, wykwaterowaniem budynków i lokali, funkcją inwestora zastępczego przy remontach, inwestycjach, rozbiórkach i dokumentacjach technicznych.

BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE KOMUNALNE I SOCJALNE

Mieszkania komunalne

Według stanu na dzień 31.12.2019 r. Wrocław był właścicielem **34 244** komunalnych lokali mieszkalnych. W tym zasobie blisko 22 tys. lokali zarządzanych jest przez Zarząd Zasobu Komunalnego, natomiast 12,3 tys. przez spółkę Wrocławskie Mieszkania.

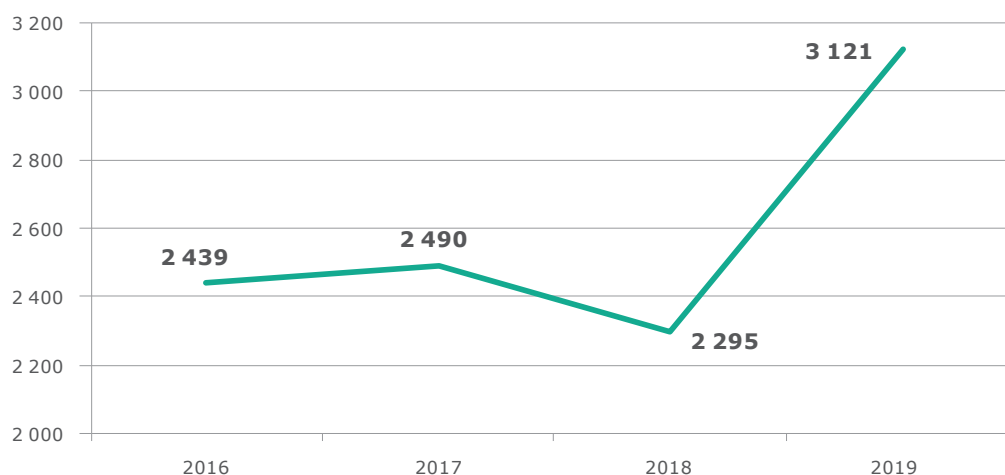
Gospodarowanie komunalnym zasobem lokali mieszkalnych

W 2019 r. gospodarowanie komunalnym zasobem lokali mieszkalnych realizowano jako zadanie własne gminy z uwzględnieniem przepisów uchwały nr XLVIII/1165/13 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 września 2013 r. w sprawie przyjęcia Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Wrocław na lata 2014–2019 oraz uchwały nr XXXVII/2420/05 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 kwietnia 2005 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy Wrocław.

Łącznie wpłynęło 3121 wniosków o najem lokalu mieszkalnego w tym:

- 2021 z tytułu prowadzonych postępowań dotyczących lokali zamieszkałych,
- 822 o najem lokalu przez osoby nie posiadające mieszkań, a ubiegające się o najem socjalny lokalu bądź lokal do remontu,
- 278 dotyczących przydzielenia lokalu zamiennego (z tytułu wykwaterowania bądź zamiany z „urzędu”).

Wykres 69. Liczba wniosków o najem lokali mieszkalnych w latach 2016–2019

Źródło: UMW

Zarządzanie wolnymi lokalami mieszkalnymi

W 2019 r. miasto dysponowało **2039** wolnymi lokalami mieszkalnymi, w tym:

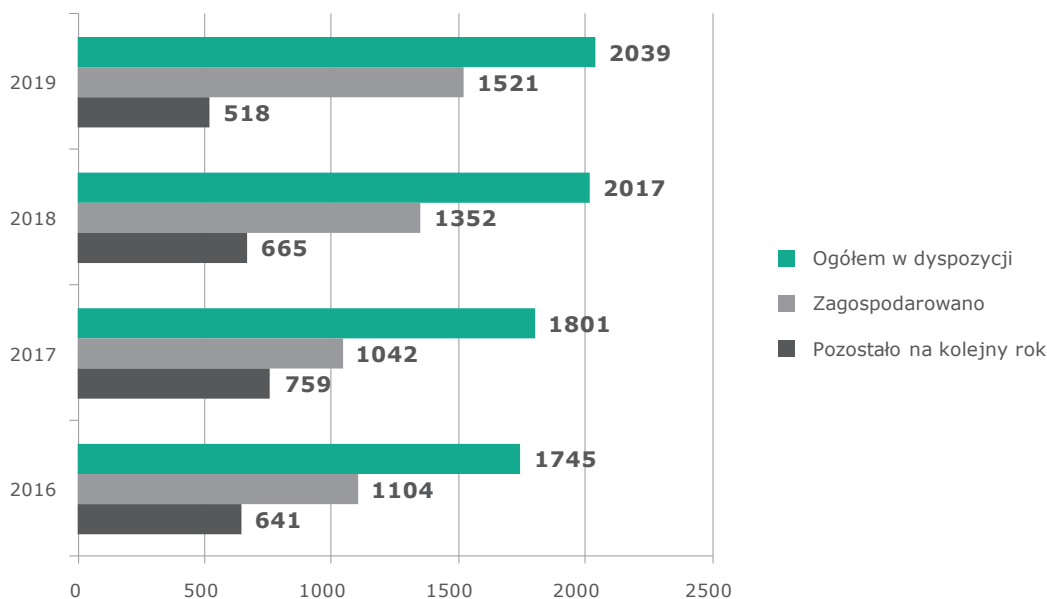
- **1992** z tzw. „ruchu ludności”,
- **47** w budynkach po kapitalnym remoncie.

W wyniku kontynuacji procesu odzyskiwania lokali celem przygotowania ich do sprzedaży przekazano 157 lokali, w tym 46 lokali o powierzchni powyżej 80 m². 43 lokale przekazano dla repatriantów, realizując uchwały Rady Miejskiej Wrocławia w tym zakresie.

Ponadto, inne działania określające sposób zagospodarowania wolnych lokali to:

- wydawanie skierowań do zawarcia: umów najmu lokali zamiennych, najmu socjalnego oraz umów o remont lokalu na koszt własny,
- realizacja wyroków (najem socjalny i do tymczasowych pomieszczeń),
- scalenie części lokali lub wyłączenie z mieszkaniowego zasobu gminy z uwagi na zły stan techniczny (na stałe bądź czasowo).

Wykres 70. Gospodarowanie wolnymi lokalami mieszkalnymi w latach 2016–2019

Źródło: UMW

Lokale będące w dyspozycji pozostają w ciągłym obrocie i są na bieżąco wskazywane przyszłym najemcom oraz gminnym jednostkom organizacyjnym, takim jak Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu czy Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego na potrzeby związane z realizacją ich zadań.

Dodatkowo, poza pulą 2039 wolnych mieszkań, miasto korzysta z 230 mieszkań należących do Towarzystwa Budownictwa Społecznego Wrocław Sp. z o.o. (TBS). Gmina Wrocław, każdorazowo na podstawie umowy o współpracy z TBS-em, wskazuje najemców tych lokali i odpowiednio na mocy takiej umowy partycypuje w kosztach czynszu. W ramach kontynuacji współpracy z TBS podjęto działania zmierzające do zasiedlenia **57 lokali dla seniorów** w inwestycji zlokalizowanej na osiedlu Nowe Żerniki.

Na terenie osiedla Brochów, przy ul. Afgańskiej trwa, w ramach budownictwa społecznego, realizacja dwóch budynków mieszkalnych wielorodzinnych. Planowane zakończenie inwestycji nastąpi w II kwartale 2020 r. Koszt inwestycji to ok. 39 mln zł.

Lokale objęte najmem socjalnym i tymczasowe pomieszczenia

Na dzień 31.12.2019 r. w Gminie Wrocław z ogólnej puli mieszkań komunalnych 1650 lokali było objętych umowami najmu socjalnego. W 2019 r. w ramach realizacji list osób uprawnionych do zawarcia umowy o najem socjalny lokalu z tytułu pozostawania w niedostatku przydzielono łącznie **175** lokali, w ramach tego:

- wydano 57 pism o zawarcie umów najmu,
- 118 rodzin oczekuje na wyremontowanie lokalu w ramach najmu socjalnego.

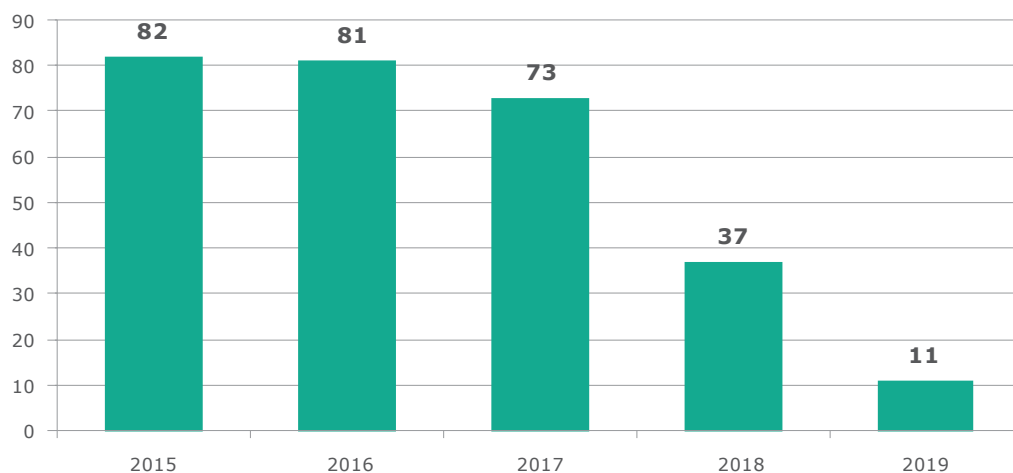
Według stanu na dzień 31.12.2019 r. w zasobie pozostawało 65 pomieszczeń tymczasowych – są to pomieszczenia wskazywane osobom, którym sąd na mocy wyroku eksmisyjnego nie przyznał prawa do najmu socjalnego. Gmina nie posiada odrębnej puli mieszkań, które przeznacza na

pomieszczenia tymczasowe. Na ten cel dedykowane są każdorazowo lokale, tyle że o najniższym standardzie i metrażu, zgodnie z ustawą o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego, która weszła w życie 21.04.2019 r.

Przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości

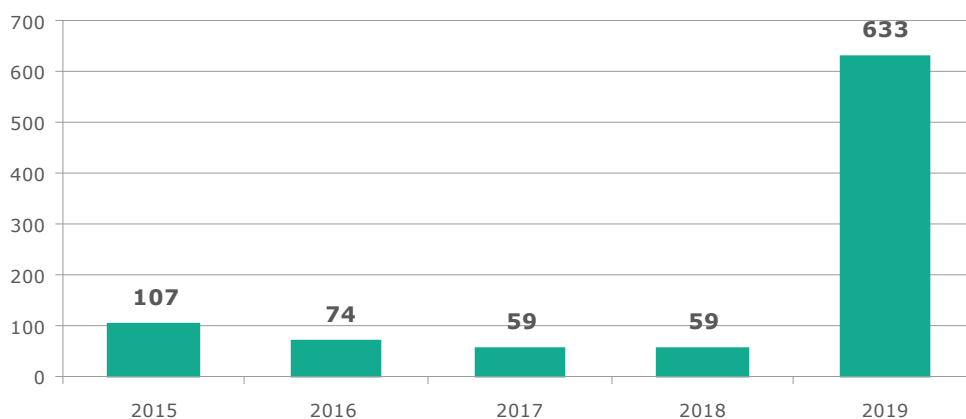
Jednym z zadań, jakie miasto realizuje w zakresie zarządzania mieniem gminy są czynności dotyczące przekształceń prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości. W zakresie realizacji ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości wydano 11 decyzji przekształcających prawo użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości, 19 decyzji zmieniających, 610 umarzających postępowanie, 1 decyzję w sprawie zwrotu bonifikaty oraz 3 decyzje w sprawie ustalenia wysokości opłaty przekształceniowej.

Wykres 71. Liczba decyzji wydanych w latach 2015–2019* (dotyczy osób fizycznych)

Źródło: UMW

Wykres 72. Liczba decyzji uchylających, zmieniających, umarzających, odmownie wydanych w latach 2015–2019

*Duża liczba decyzji umarzających w 2019 r. wynika z realizacji przekształcenia w nowym trybie (wyjaśnione w tekście poniżej)

Źródło: UMW

Na podstawie decyzji, o których mowa, możliwe było (a częściowo nadal jest) przekształcenie w prawo własności prawa użytkowania wieczystego nieruchomości zabudowanych zabudową mieszkaniową lub garażami albo przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową lub pod zabudowę garażami oraz nieruchomości rolnych. Postępowania w tych sprawach toczyły się na wniosek użytkownika wieczystego.

Liczba decyzji pozytywnych, czyli orzekających o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności, była i nadal jest uzależniona od woli użytkownika wieczystego – przekształcenie na podstawie tej ustawy jest możliwością, a nie przymusem. Stąd, jeśli użytkownik wieczysty

zaakceptował warunki przekształcenia (w szczególności finansowe), wydana została decyzja o przekształceniu. W latach 2015–2018 liczba ta kształtowała się na podobnym poziomie.

Rok 2019 przyniósł zmiany w przedmiocie przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości, w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów (Dz.U z 2020 r. poz. 139). Ustawa ta zakłada powszechne uwłaszczenie gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe, a dokumentem potwierdzającym fakt przekształcenia są wydawane z upoważnienia Prezydenta zaświadczenia.

Nowa ustawa zakłada, że użytkownicy wieczyści, którzy mieli wszczęte i niezakończone decyzją ostateczną postępowania prowadzone na podstawie ustawy z 2005 r., mogli złożyć do 31 marca 2019 r. oświadczenie woli o prowadzeniu dalszego postępowania na podstawie tej ustawy. Jeśli w ustawowym terminie takie oświadczenie do organu nie wpłynęło – postępowanie należało umorzyć (art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r.) W związku z faktem, że większość użytkowników wieczystych oczekiwała na wydanie zaświadczenia według nowych przepisów i nie składała oświadczenia, o którym mowa powyżej, w 2019 r. wydano dużą liczbę decyzji umarzających postępowanie.

W zakresie realizacji ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów wydano (dotyczy gruntów stanowiących własność gminy Wrocław):

- **26 880** zaświadczeń potwierdzających przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości;
- **1206** zaświadczeń potwierdzających wysokość i okres wnoszenia opłaty przekształceniowej;
- **9860** informacji o opłacie jednorazowej i udzieleniu bonifikaty od opłaty jednorazowej;
- **1094** zaświadczenia o pomocy de minimis w związku z realizacją ww. ustawy.

Dla gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa wydano:

- **33 059** zaświadczeń potwierdzających przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości;
- około **12 000** informacji o wysokości opłaty jednorazowej, w tym 78 dotyczących pomocy de minimis.

Realizacja programu „Wrocław Bez Smogu” oraz programu wymiany źródeł ogrzewania w Gminnym Zasobie Mieszkaniowym

Dnia 14 listopada 2019 r. ogłoszono rozpoczęcie realizacji programu „**Wrocław bez smogu**” oraz zadeklarowano wykonanie tego zadania w latach 2020–2024. W tym celu powołano Pełnomocnika Prezydenta wraz z zespołem ds. wymiany źródeł ogrzewania. Więcej informacji w rozdziale ŚRODOWISKO.

Polityka gospodarowania zasobem mieszkaniowym

W 2019 r. opracowano i przyjęto uchwałę nr XV/420/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r. w sprawie „**Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Wrocław na lata 2020–2025**” (Dz. Urz. Woj. Doln. 2019 r. poz. 6978), która obowiązuje od dnia 01 stycznia 2020 r. oraz Zarządzenie Prezydenta Wrocławia z dnia 23 grudnia 2019 r. nr 2284/19 w sprawie określenia zasięgu strefy peryferyjnej dla potrzeb ustalenia czynszu za najem lokali mieszkalnych stanowiących własność gminy Wrocław.

Ponadto rozpoczęto działania związane z przygotowaniem projektu nowej uchwały w sprawie zasad wynajmowania lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy Wrocław w związku z wejściem w życie 21 kwietnia 2019 r. nowelizacji ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego.

OBRÓT NIERUCHOMOŚCIAMI GMINY WROCLAW

Sprzedaż nieruchomości gruntowych

W 2019 r. procedurą przygotowania do sprzedaży objęto 137 nowych nieruchomości. Do sprzedaży przygotowane zostały tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową jedno- i wielorodzinną oraz komercyjną: biura, usługi, aktywność gospodarczą. Są to nieruchomości zróżnicowane pod względem funkcji, parametrów oraz położenia.

Sprzedaż nieruchomości gruntowych w trybie przetargowym

Do sprzedaży skierowano 73 nieruchomości gruntowe. W wyniku 99 przeprowadzonych postępowań przetargowych, sprzedano 54 nieruchomości. Ich łączna powierzchnia wyniosła 17,1 ha. Sprzedaż nieruchomości w poprzednich latach (szczególnie w ostatnich 3 latach – na poziomie około 30 ha rocznie), była większa niż w 2019 r., co związane jest z sukcesywnym zmniejszaniem się powierzchni terenów przeznaczanych przez miasto do obrotu. Większość atrakcyjnie położonych nieruchomości została zbyta, a w prestiżowych lokalizacjach pozostały jedynie pojedyncze działki. Przygotowanie obecnie nowej oferty nieruchomości jest coraz trudniejsze, również z uwagi na niewystarczającą infrastrukturę techniczną i drogową.

Tabela 90. Analiza nieruchomości sprzedanych w 2019 r.

Lp.	Przeznaczenie w MPZP	Liczba nieruchomości	Powierzchnia gruntu	Liczba oferentów	Wpływy ze sprzedaży [zł]
1.	Budownictwo jednorodzinne	36	3,7	105	17 907 525,00
2.	Budownictwo wielorodzinne	11	2,2	32	20 068 800,00
3.	Usługi i aktywność gospodarcza	7	11,2	21	49 249 285,00
Razem		54	17,1	158	87 225 610,00

Źródło: UMW

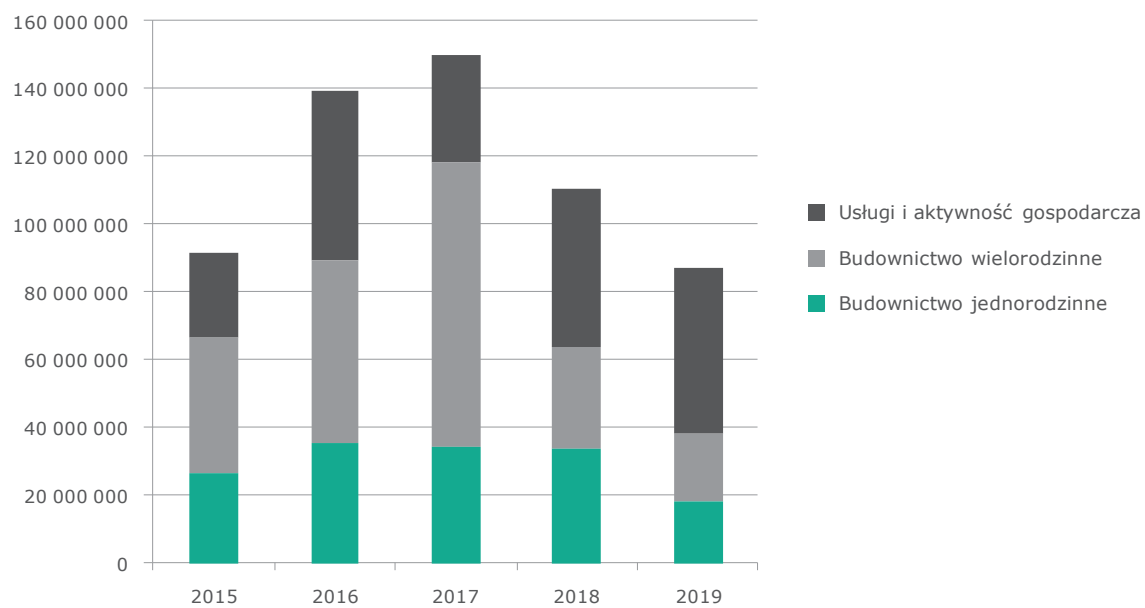
Podobnie jak w latach ubiegłych, największy udział w liczbie wszystkich przeprowadzonych transakcji miała sprzedaż nieruchomości przeznaczonych na cele budownictwa mieszkaniowego. Wolumen sprzedaży wyniósł 47 takich nieruchomości, co stanowi 87% liczby wszystkich ofert.

Tabela 91. Wpływy ze sprzedaży nieruchomości w latach 2015–2019 z podziałem na przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

Rok	Budownictwo jednorodzinne	Budownictwo wielorodzinne	Usługi i aktywność gospodarcza	Dochód ogółem
2015	26 701 800 zł	39 798 700 zł	25 124 797 zł	91 625 297 zł
2016	35 361 400 zł	53 658 488 zł	50 310 833 zł	139 330 721 zł
2017	34 385 623 zł	84 031 125 zł	31 424 352 zł	149 841 100 zł
2018	33 734 090 zł	29 798 850 zł	46 668 451 zł	110 201 391 zł
2019	17 907 525 zł	20 068 800 zł	49 249 285 zł	87 225 611 zł

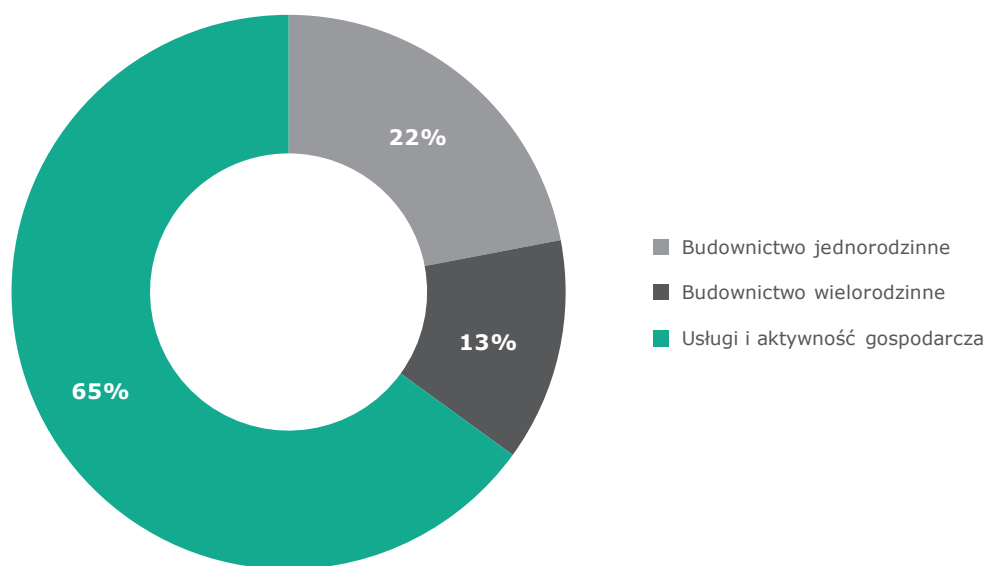
Źródło: UMW

Wykres 73. Wpływy ze sprzedaży nieruchomości w trybie przetargowym w latach 2015–2019 [w zł]

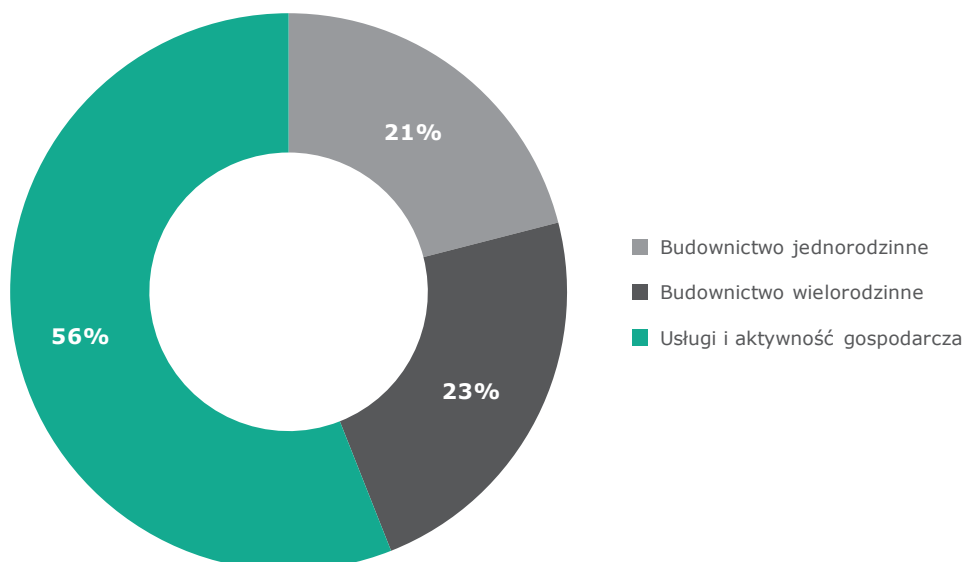
Źródło: UMW

Wykres 74. Powierzchnia nieruchomości sprzedanych w trybie przetargowym w 2019 r.

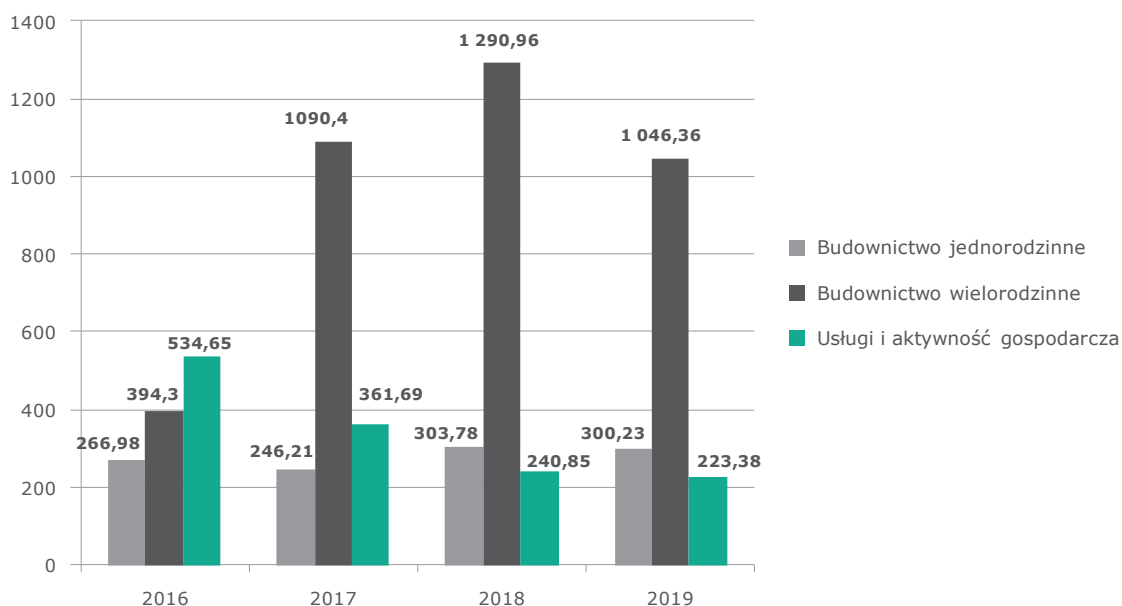
Źródło: UMW

Wykres 75. Wpływy ze sprzedaży nieruchomości w trybie przetargowym w 2019 r.

Źródło: UMW

W 2019 r. odnotowano spadek średniej ceny 1 m² nieruchomości sprzedanych w przetargach – w każdym sektorze. Ceny uzyskiwane obecnie ze sprzedaży nie są tak wysokie, jak w ubiegłych latach, ponieważ nieruchomości są mniej atrakcyjne dla inwestorów – te o najlepszym położeniu czy parametrach w większości zostały sprzedane.

Wykres 76. Średnia cena 1 m² nieruchomości w podziale na przeznaczenie w latach 2016–2019

Źródło: UMW

Sprzedaż nieruchomości gruntowych w trybie bezprzetargowym

Nieruchomości, które w świetle przepisów prawa nie mogą być zagospodarowane jako samodzielne działki budowlane, z uwagi na parametry czy brak dostępu do drogi publicznej, zgodnie z ustawą o gospodarce nieruchomościami zbywane są w trybie bezprzetargowym na poprawę warunków zagospodarowania nieruchomości sąsiednich.

W 2019 r. w trybie bezprzetargowym sprzedano 27 nieruchomości o łącznej powierzchni 7 658 m² i wartości 4 301 135,72 zł. Przedmiotem „dosprzedaży” były przede wszystkim grunty, które dołączone do działek zabudowanych domami mieszkalnymi poprawiały warunki ich zagospodarowania, przyczyniając się do zwiększenia terenów zieleni w zabudowie mieszkaniowej.

Aporty

W 2019 r. zostały zrealizowane 3 aporty:

- na rzecz spółki MPWiK S.A. – zostało wniesione prawo własności 9 nieruchomości gruntowych, o łącznej wartości 178 950 zł, powiększających tereny spółki, które są wykorzystywane na cele statutowe (stacje przepompowni);
- TBS Wrocław Sp. z o.o. – wniesiono prawo własności do działki o powierzchni 80 m² i wartości 34 917 zł, na poprawę warunków zagospodarowania nieruchomości sąsiedniej, na której spółka planuje budowę obiektu handlowo-biurowo-usługowego;
- Wrocławskiego Przedsiębiorstwa Hala Ludowa Sp. z o. o. – wniesiono prawo własności nieruchomości (do których spółka posiadała prawo użytkowania wieczystego) o łącznej powierzchni 66 162 m² i wartości 16 621 317 zł.

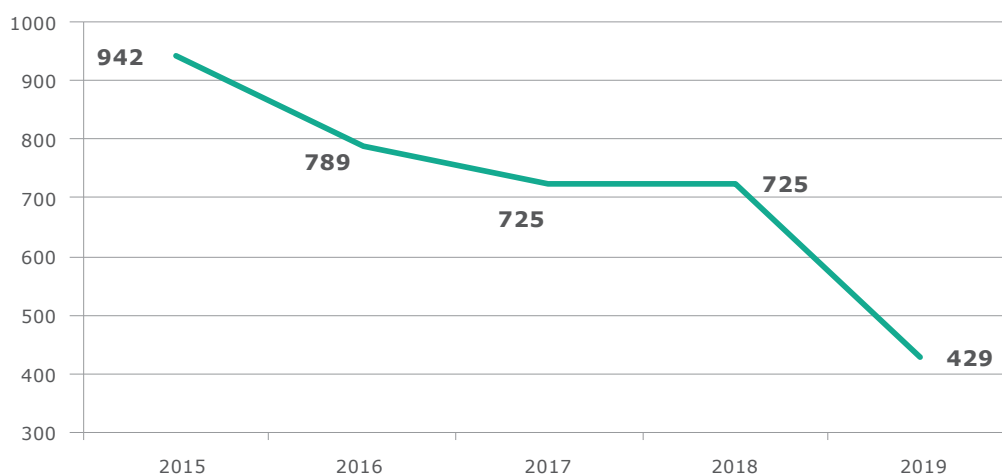
Sprzedaż gminnych lokali mieszkalnych

Sprzedaż lokali mieszkalnych następowała w trybie bezprzetargowym na rzecz najemców oraz przetargowym, przy czym w pierwszym przypadku stosowano bonifikaty od ceny sprzedaży w wysokości 98%, jeśli wskutek równoczesnej sprzedaży wszystkie mieszkania w budynku przestawały być własnością gminy oraz 90% w pozostałych przypadkach. Drugi z wymienionych trybów w 2019 r. koncentrował się na sprzedaży wolnych lokali o powierzchni powyżej 70 m², ostatnich lokali w budynkach wspólnotowych oraz wolnych, ostatnich lokali usytuowanych w budynkach w historycznym centrum Wrocławia.

Sprzedano 429 lokali mieszkalnych w domach wielolokalowych i jednorodzinnych domach mieszkalnych, w tym:

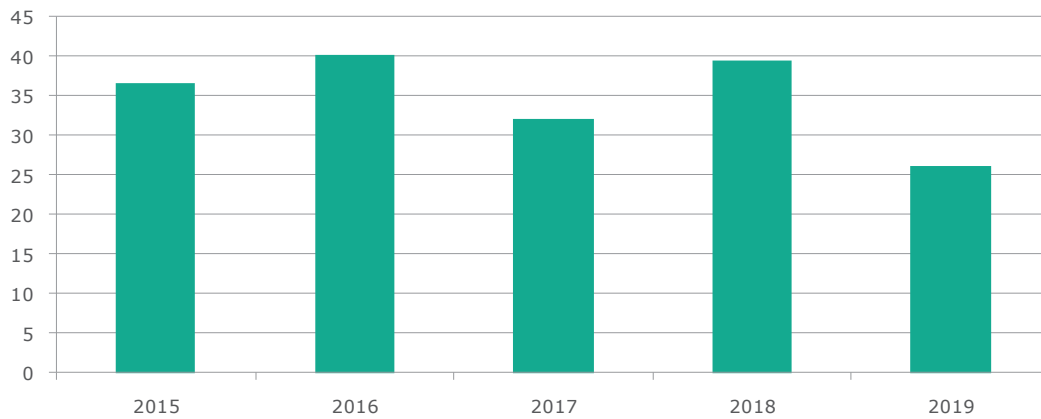
- 395 lokali mieszkalnych w trybie bezprzetargowym na rzecz dotychczasowych najemców;
- 29 wolnych lokali mieszkalnych w trybie przetargowym;
- 5 części nieruchomości przyległych, niestanowiących samodzielnych lokali, w trybie do sprzedaży do wcześniej wyodrębnionych lokali, w celu poprawy ich funkcjonalności.

Wykres 77. Liczba sprzedanych lokali mieszkalnych w latach 2015–2019

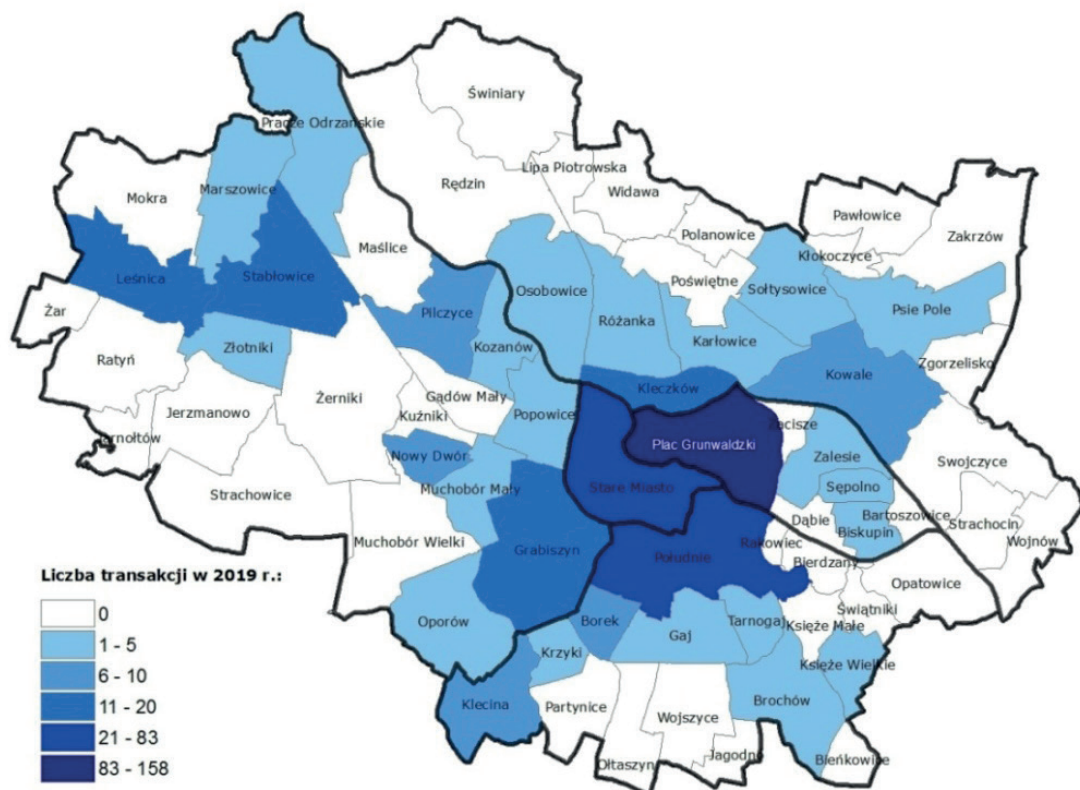
Źródło: UMW

Wykres 78. Dochód na podstawie podpisanych aktów notarialnych [mln zł] w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Rysunek 12. Rozkład transakcji sprzedaży lokali mieszkalnych w obrębach Wrocławia

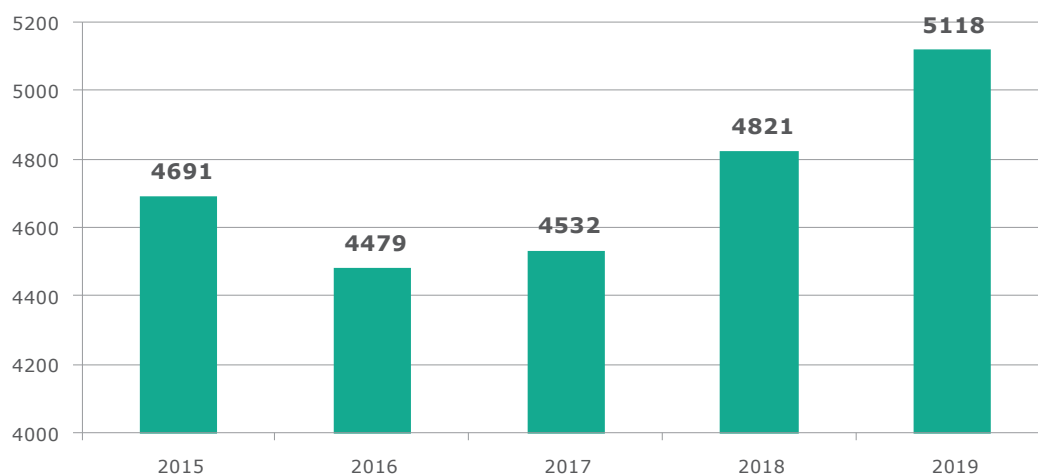
Źródło: UMW

Sprzedaż lokali mieszkalnych w trybie bezprzetargowym

W 2019 r. odnotowano spadek liczby sprzedanych lokali mieszkalnych na rzecz najemców. Przyczyn tego spadku należy przede wszystkim upatrywać w zmianach, jakie nastąpiły z dniem 1 stycznia 2019 r. w sferze obrotu nieruchomościami i ustanawianiu odrębnej własności lokali. Wejście w życie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów, miało bezpośredni wpływ na wielkość sprzedaży, gdyż możliwość prywatyzacji znacznej części gminnego zasobu lokali mieszkalnych została wstrzymana do czasu potwierdzenia w księgach wieczystych faktu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego gruntu w prawo własności. Przedmiotowe ograniczenie skutkujące zmniejszeniem sprzedaży lokali ma charakter czasowy, a co za tym idzie wraz z wydawaniem kolejnych zaświadczeń nie będzie tak znacząco oddziaływać na dochody z tego tytułu.

Zainteresowanie wykupem lokalu od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie. W opisywanym roku wpłynęło 1306 wniosków o wykup lokalu mieszkalnego. Średnia cena nabycia przez najemcę lokalu mieszkalnego po udzieleniu bonifikaty, kształtowała się na poziomie 36 627,69 zł. Natomiast średnia cena 1 m² lokalu mieszkalnego wzrosła w stosunku do 2018 r. i wyniosła 5 117,81 zł.

Wykres 79. Średnia wartość 1 m² lokalu mieszkalnego według wyceny w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Powierzchnia lokali mieszkalnych zbywanych na rzecz najemców mieściła się w przedziale 19–138 m². Przeważały mieszkania o średniej wielkości od 30 do 70 m².

Wzrost średniej ceny 1 m² lokalu w stosunku do ubiegłego roku wynosi 13%. Zmiana jest najbardziej widoczna w dzielnicach Krzyki i Śródmieście.

Tabela 92. Zestawienie średnich cen 1 m² lokalu oraz liczby sprzedanych lokali na rzecz najemców w 2019 r.

Dzielnica	Stare Miasto	Śródmieście	Krzyki	Fabryczna	Psie Pole	Wrocław
Średnia cena [zł/1m ²]	6 391,46 zł	4 985,05 zł	5 074,65 zł	4 898,03 zł	4 766,91 zł	5 117,81 zł
Liczba lokali sprzedanych na rzecz najemców	40	160	96	70	29	395

Źródło: UMW

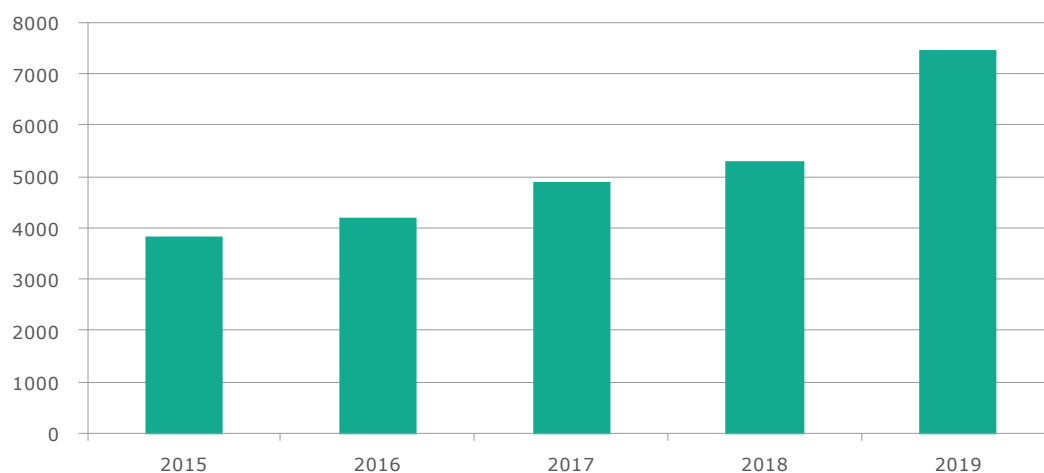
Sukcesywnie realizowane jest wychodzenie przez gminę Wrocław ze wspólnot mieszkaniowych. W 2019 r. liczba budynków z udziałem gminy Wrocław zmniejszyła się o kolejne 6.

Sprzedaż lokali mieszkalnych w trybie przetargowym

W wyniku 36 przeprowadzonych przetargów sprzedano 29 lokali o łącznej powierzchni 1 801,32 m², dochód z tego tytułu wyniósł 11 397 727,38 zł. Uzyskane ceny mieściły się w przedziale od 3 960,11 zł/m² do 13 142,58 zł/m².

Średnia cena 1 m² powierzchni użytkowej uzyskana w przetargach wyniosła 7 480,32 zł, co stanowi **wzrost w stosunku do roku ubiegłego o ponad 40%**. Jest to efekt obserwowanego od kilku lat **trendu wzrostowego cen mieszkań na rynku wtórnym**, który przekłada się również na rynek nieruchomości komunalnych.

Pomimo sprzedaży lokali mieszkalnych, których łączna powierzchnia użytkowa była niższa o około 52% w stosunku do powierzchni lokali sprzedanych w roku poprzedzającym, spadek w ujęciu wartościowym był zdecydowanie mniejszy i oscyluje w granicach 34%. Spadki te były w głównej mierze następstwem konieczności wydawania zaświadczeń potwierdzających fakt przekształcenia prawa użytkowania wieczystego gruntu w prawo własności.

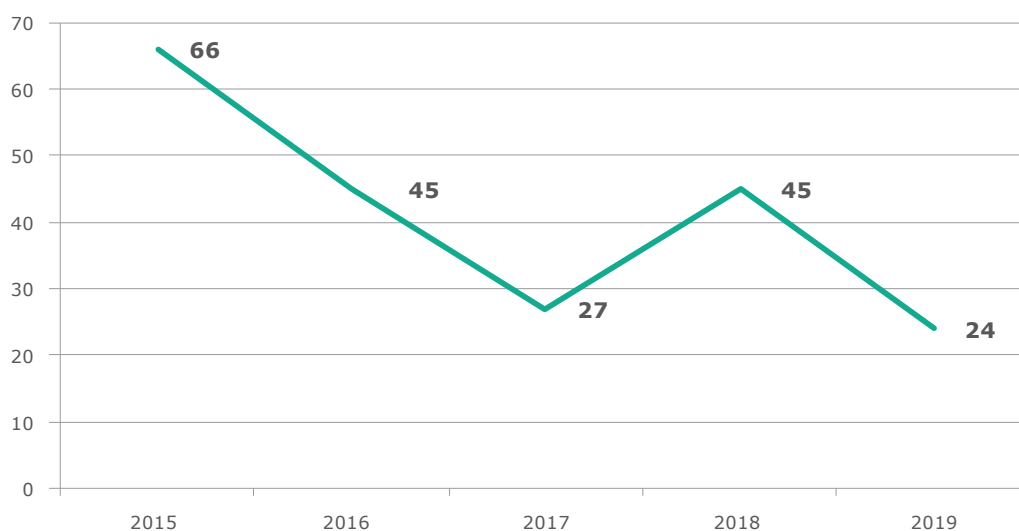
Wykres 80. Średnia cena 1m² lokalu mieszkalnego uzyskana w przetargu w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Sprzedaż lokali użytkowych

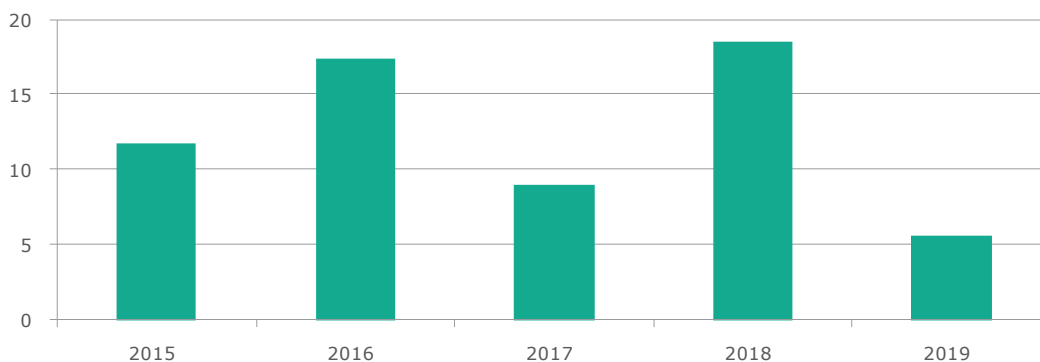
Wyodrębnianie i sprzedaż lokali o przeznaczeniu innym niż mieszkalne stanowiących własność miasta jest ważnym elementem gospodarowania nieruchomościami komunalnymi. Prywatyzacja tego zasobu następuje w dwóch trybach: przetargowym oraz bezprzetargowym. Oferta miasta stanowi odpowiedź na zapotrzebowanie rynku na lokale użytkowe o małej i średniej powierzchni, w szczególności te usytuowane w obrębie Starego Miasta. Sprzedano 24 lokale użytkowe: 22 w trybie przetargowym i 2 w trybie bezprzetargowym – na rzecz najemców.

Wykres 81. Liczba sprzedanych lokali użytkowych w latach 2015–2019

Źródło: UMW

Wykres 82. Dochód na podstawie podpisanych aktów notarialnych [mln zł] w latach 2015–2019

Źródło: UMW

W 2019 r. nastąpił spadek liczby sprzedanych lokali użytkowych, a przyczynami takiego stanu, podobnie jak w przypadku lokali mieszkalnych, było wyłączenie części zasobu z procedur sprzedażowych, z uwagi na konieczność uprzedniego uregulowania kwestii przekształceń praw do gruntów. Ponadto, na realizację założeń budżetowych miała również wpływ sama charakterystyka wyodrębnionych lokali – łączna powierzchnia użytkowa lokali sprzedanych w ciągu 2019 r. była mniejsza o 45% w stosunku do 2018 r. Sprzedażą objęto przede wszystkim lokale poza strefą Starego Miasta i dlatego średnia cena 1 m² powierzchni lokalu uzyskana w przetargach wynosiła 6 107,21 zł i była niższa niż w latach ubiegłych.

Sprzedaż lokali użytkowych w trybie bezprzetargowym

W 2019 r. wpłynęło 40 wniosków o wykup lokalu stanowiącego przedmiot najmu, wydano 6 zarządzeń w sprawie przeznaczenia lokali użytkowych do sprzedaży w trybie bezprzetargowym, sprzedano 2 lokale.

Sprzedaż lokali użytkowych w trybie przetargowym

W ramach przygotowanej oferty dominowały lokale usytuowane w dzielnicach Krzyki i Śródmieście. Jest to atrakcyjne położenie o dużym potencjale inwestycyjnym (dobra dostępność komunikacyjna, zabytki architektury). W wyniku 48 przeprowadzonych przetargów, sprzedano 22 lokale niemieszkalne.

Nabywanie nieruchomości do zasobu gminy Wrocław

W 2019 r. wykonywano zadania z zakresu wypłat odszkodowań za grunty, które wydzielone zostały pod drogi publiczne, planowane pod budowę lub pod poszerzenie już istniejących.

W związku z realizacją inwestycji z zakresu infrastruktury drogowej prowadzone były postępowania odszkodowawcze, obejmujące następujące zadania:

- trasa autobusowo-tramwajowa (TAT) łącząca Nowy Dwór z Centrum Wrocławia,
- trasa tramwajowa wzdłuż ul. Popowickiej – Starogroblowej – Długiej (od ul. Milenijnej do ul. Jagiełły),
- budowa Osi Zachodniej we Wrocławiu w ciągu drogi krajowej nr 94, Część 1: Aleja Stabłowicka,
- rozbudowa ul. Obornickiej,
- przebudowa ul. Pełczyńskiej
- budowa, rozbudowa oraz przebudowa dróg istniejących, w szczególności w celu budowy tras rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych oraz dróg o charakterze krajowym, wojewódzkim i lokalnym.

Dla potrzeb realizacji celów rozwojowych i publicznych pozyskano do zasobu miasta nieruchomości niezabudowane oraz zabudowane. Całkowita kwota wydatkowana przez miasto wyniosła 7,39 mln zł.

Wypłata odszkodowań – art. 98 ustawy o gospodarce nieruchomościami

Za grunty wydzielone na podstawie art. 98 ustawy o gospodarce nieruchomościami pod drogi publiczne, które z mocy prawa przeszły na własność miasta, byłym właścicielom i użytkownikom wieczystym przysługuje odszkodowanie. Postępowania prowadzone były w trybie cywilnoprawnym, a w przypadku, gdy nie doszło do podpisania porozumienia, w trybie administracyjnym. Wypłata odszkodowań na rzecz właściciela lub użytkownika wieczystego realizowana była poprzez wypłatę środków finansowych.

Tabela 93. Wypłata odszkodowań na podstawie art. 98 ustawy o gospodarce nieruchomościami w 2019 r.

	Liczba postępowań	Powierzchnia przejętych gruntów [ha]	Kwota uzgodnionych odszkodowań [zł]
Porozumienia	29	3,83	4 177 392,00
Decyzje administracyjne	2	0,26	354 069,00
Kwota symboliczna	2	0,74	2,23
Zrzeczenie odszkodowania	2	0,18	0,00
Suma	35	5,01	4 531 463,23

Źródło: UMW

Przeprowadzono 150 postępowań, z których 35 zakończyło się wypłatą odszkodowania na kwotę 4 531 463,23 zł za grunty o powierzchni 5,01 ha.

Wypłata odszkodowań za grunty przejęte w trybie ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (ZRID)

W związku z realizacją przez Wrocław inwestycji infrastrukturalnych budowy, rozbudowy i modernizacji układu komunikacyjnego – dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych oraz rozwoju tras rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych w ramach przebudowy dróg, kontynuowano zadania z zakresu postępowań odszkodowawczych rozpoczętych w latach ubiegłych, jak również nowych, podjętych w roku 2019.

Tabela 94. Postępowania administracyjne dotyczące ustalenia odszkodowań na podstawie ZRID

	Liczba prowadzonych postępowań	Liczba postępowań w których doszło do wypłaty odszkodowania	Powierzchnia gruntów za które wypłacano odszkodowania [ha]	Kwota wypłaconych odszkodowań [zł]
drogi gminne i powiatowe	119	13	0,25	350 406,28
ZRID				
drogi wojewódzkie	46	8	0,81	820 503,62
drogi krajowe	22	5	0,23	465 235,00
Suma	187	26	1,29	1 636 144,90

Źródło: UMW

Dla obszaru Wrocławia prowadzonych było 187 postępowań przez organy administracji w sprawie ustalenia odszkodowań. W 26 postępowaniach doszło do wypłaty odszkodowań, których wysokość ustalona została w decyzjach administracyjnych, na łączną kwotę 1 636 144,90 zł.

Nabywanie nieruchomości do zasobu gminy Wrocław

Przeprowadzono 113 postępowań dotyczących nabycia i zamiany nieruchomości, z których 19 zakończyło się podpisaniem umów w formie aktów notarialnych (w tym 16 umów dotyczących nabycia, a 3 pozostałe to zamiany).

Tabela 95. Umowy nabycia nieruchomości w trybie cywilnym w 2019 r.

	Liczba umów	Powierzchnia [ha]	Koszt nabycia [zł]
Po cenie rynkowej	8	0,77	1 550 770,00
Za symboliczną odpłatnością	5	0,79	5,92
Nieodpłatnie	3	4,86	0,00
Suma	16	6,42	1 550 775,92

Źródło: UMW

Działania z zakresu nabywania nieruchomości do zasobu gminy Wrocław, między innymi:

- nieodpłatne pozyskanie od Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa gruntów w obrębie Wojszyce w celach budowy Zespołu Szkolno-Przedszkolnego przy ul. Asfaltowej we Wrocławiu oraz gruntów pod drogę publiczną w obrębie Stabłowice;
- pozyskanie działek pod poszerzenie ul. Piółunowej, niezbędnych dla budowy sieci wodno-kanalizacyjnej dla obsługi osiedla Jerzmanowo-Jarnołów;
- rozpoczęcie postępowania o nabycie prawa użytkowania wieczystego gruntu oraz prawa własności budynków od Skarbu Państwa dla potrzeb realizacji budowy Zespołu Szkolno-Przedszkolnego przy ul. Zwycięskiej;
- prowadzenie postępowania o nieodpłatne nabycie od Krajowego Zasobu Nieruchomości gruntów położonych przy ul. Cynamonowej pod budowę szkoły;
- prowadzenie postępowania o nieodpłatne nabycie od Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa gruntów pod Zielony Klin Południa Wrocławia (Klin Wojszycki).

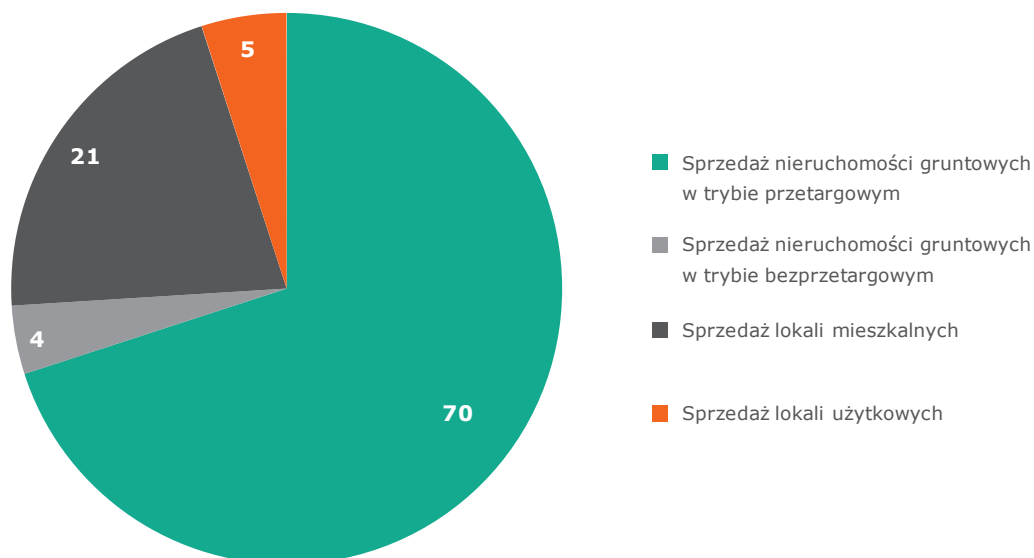
Dochody z tytułu sprzedaży nieruchomości

Tabela 96. Dochody na podstawie rozstrzygniętych przetargów oraz zawartych aktów notarialnych według stanu na dzień 31.12.2019 r.

Wyszczególnienie	2019 [zł]
Wpływy z tytułu:	
sprzedaży nieruchomości w trybie przetargowym	92 084 747,53
sprzedaży nieruchomości w trybie bezprzetargowym	4 421 797,84
sprzedaży lokali mieszkalnych	27 424 991,56
sprzedaży lokali użytkowych	6 739 796,61
Razem	130 671 333,54

Źródło: UMW

Wykres 83. Struktura dochodów ze sprzedaży składników majątkowych w 2019 r.

Źródło: UMW

Informacje dotyczące sprzedaży nieruchomości niebędących zasobem gminnym (rynek pierwotny i wtórny) znajdują się w rozdziale PLANOWANIE PRZESTRZENNE, ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO.

CMENTARZE KOMUNALNE

Zarząd Cmentarzy Komunalnych jest samorządowym zakładem budżetowym. Jego przychody w 2019 r. zostały zrealizowane na kwotę 11,5 mln zł, a koszty wyniosły 9,5 mln zł.

Tabela 97. Zestawienie liczby pochówków na terenie cmentarzy komunalnych we Wrocławiu oraz wykonanych kremacji w latach 2016–2019

Informacja o wykonaniu zadań		Rok				
		2019	2018	2017	2016	
Liczba pochówków na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu	Ogółem	4898	4837	4949	4680	
	W tym:	tradycyjnych	1253	1343	1413	1557
		urnowych	3645	3494	3536	3123
Liczba pochówków na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu w nowych miejscach grzebalnych		1412	1439	1459	1508	
Liczba zgonów wg rocznika demograficznego GUS dla miasta Wrocławia		-	7084	6892	6460	
Liczba kremacji wykonanych przez ZCK		2348	2334	2269	2151	

Źródło: UMW

Tabela 98. Zestawienie liczby miejsc na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu w 2019 r.

Cmentarz	Liczba miejsc grzebalnych ogółem	Ilość dostępnych miejsc grzebalnych		
		ogółem	tradycyjnych	urnowych
Osobowice	122 900	280	80	200
Grabiszyn	58 500	180	-	180
Psie Pole	26 000	14 450	11 750	2700
Jerzmanowo	3700	150	-	150
Pawłowice	3900	370	200	170
Leśnica	2800	100	-	30
Razem	217 800	15 530	12 030	3500

Źródło: UMW

Zestawienie ogólnej ilości dostępnych miejsc grzebalnych na cmentarzach komunalnych z liczbą pochówków wykonywanych w ciągu roku (bez wyszczególnienia na pochówek tradycyjny i urnowy) wykazuje, iż za niecałe 10 lat wyczerpie się liczba miejsc na cmentarzach komunalnych, stanowiąc tym samym istotne wyzwanie inwestycyjne dla Wrocławia.

W 2019 r. zgodnie z porozumieniem zawartym między Wojewodą Dolnośląskim a Gminą Wrocław realizowano zadania w zakresie utrzymania cmentarzy i kwater wojennych położonych na terenie miasta. Powyższe zadanie finansowane jest z dotacji celowej otrzymywanej z budżetu państwa, która w 2019 r. wyniosła 119 209,96 zł.

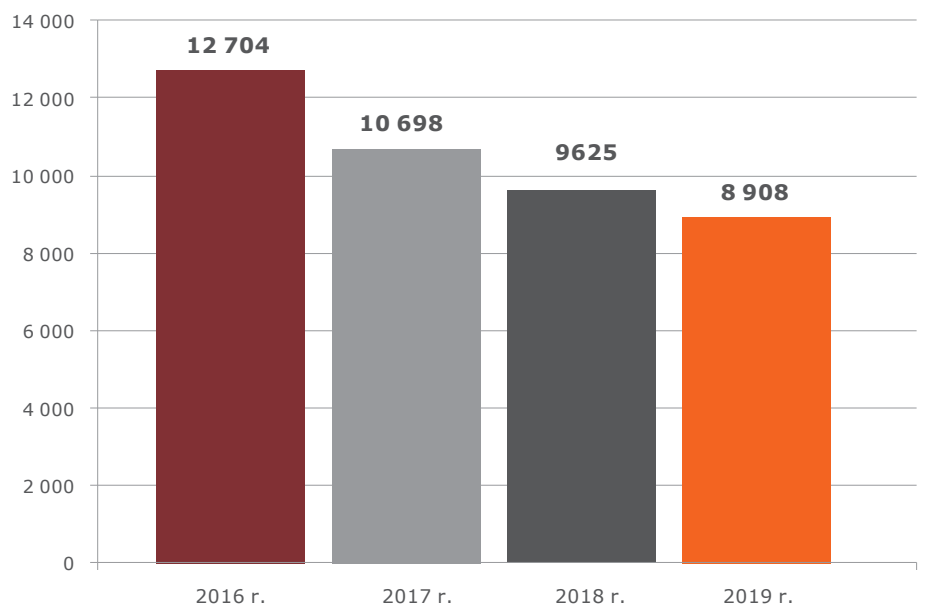
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

System bezpieczeństwa publicznego w mieście tworzą organy, instytucje, straże i służby, tak państwowe (Komenda Miejska Policji i Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej), jak i samorządowe (Straż Miejska oraz Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miejskiego), współdziałające i współpracujące ze sobą. Na terenie miasta działają także cztery jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych oraz Dolnośląskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

KOMENDA MIEJSKA POLICJI WE WROCŁAWIU

Według danych z Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu (KMP) w 2019 r. na terenie Wrocławia odnotowano **8908 zdarzeń w siedmiu podstawowych kategoriach przestępstw pospolitych** (rozboje, bójki i pobicia, uszkodzenia ciała, kradzieże, kradzieże pojazdów, włamania oraz niszczenia cudzej rzeczy). W porównaniu do roku 2018 nastąpił spadek o 716 przestępstw. Trend spadkowy utrzymuje się od kilku lat: w 2016 r. odnotowano 12 704 przestępstw, w 2017 r. – 10 698. W 2019 r. było o 56 mniej najcięższych przestępstw (przeciwko życiu i zdrowiu) niż w roku 2018 i o 63 mniej niż w roku 2017.

Rysunek 13. Liczba przestępstw (rozboje, bójki i pobicia, uszkodzenia ciała, kradzieże, kradzieże pojazdów, włamania oraz niszczenie cudzej rzeczy) w 2019 r.

Źródło: KMP

Tabela 99. Przestępstwa w poszczególnych kategoriach przestępczości w latach 2018–2019

Kategoria przestępstwa	2018	2019	Różnica
Rozboje	226	171	-55
Bójki i pobicia	79	62	-17
Uszkodzenia ciała	143	99	-44
Włamania ogółem	2110	1805	-305
Kradzieże ogółem	5935	5780	-155
w tym kradzieże samochodów	303	302	-1
Uszkodzenia mienia	1131	991	-140
Razem	9927	9210	-717

Źródło: KMP

Jak wynika z powyższej tabeli, we wszystkich kategoriach zdarzeń odnotowano pozytywną dynamikę w porównaniu do ubiegłego roku we wszystkich kategoriach liczba przestępstw spadła. Jedynie na terenie działania Komisariatu Policji Wrocław Stare Miasto, gdzie doszło do największej liczby przestępstw (2048), odnotowano wzrost liczby przestępstw – o 47 więcej niż w roku ubiegłym. Drugim pod względem liczby przestępstw (2006) był teren działania Komisariatu Policji Wrocław Krzyki, jednakże mimo tak wysokiej liczby przestępstw było o 45 zdarzeń mniej w porównaniu do roku ubiegłego. Największe spadki zdarzeń odnotowano na terenie: KP Wrocław Fabryczna – 190 przestępstw mniej, oraz KP Wrocław Rakowiec – 168 przestępstw mniej.

Zapewniano bezpieczeństwo i porządek w miejscach publicznych. Zabezpieczono 230 imprez masowych, do których zabezpieczenia skierowano 7601 funkcjonariuszy, oraz 455 zgromadzeń publicznych, do których zabezpieczenia skierowano 3579 funkcjonariuszy.

Jeżeli chodzi o bezpieczeństwo na drogach, w 2019 r. na terenie miasta Wrocławia odnotowano ogółem 12 753 zdarzeń drogowych (479 więcej niż roku 2018), w tym 508 wypadków (90 wypadków mniej niż w 2018 r.), 12 245 kolizji (569 kolizji więcej niż w 2018 r.). Wprowadzie ogólnie w 2019 r. było więcej zdarzeń na drogach niż w 2018, ale mniej było ofiar śmiertelnych – 16 wobec 21 w 2018 r. Również rannych zostało 551 osób, czyli 148 mniej niż w 2018. Jeśli cofnąć się do lat

poprzednich, to w kategorii najcięższych wypadków drogowych sytuacja wyglądała następująco: w 2017 r. rannych zostało 647 osób, zatem o 31 mniej niż w 2016, natomiast ofiar śmiertelnych było w 2017 r. 26, zatem więcej niż w 2016 r., kiedy na drogach poniosło śmierć 19 osób.

KOMENDA MIEJSKA PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

Łączna liczba interwencji jednostek na obszarze Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej (PSP) w roku 2019 **zmałała w porównaniu do roku 2018 o 430, to jest o 3,76%**, i wyniosła 11 018, w tym: 2931 pożarów, 6366 miejscowych zagrożeń oraz 1721 alarmów fałszywych. Przeciętna liczba interwencji każdego dnia w roku wynosiła około 30. W przypadku fałszywych alarmów nastąpił nieznaczny wzrost o 47 interwencji, tj. o około 1%.

W porównaniu z rokiem 2018, kiedy zarejestrowano 2419 pożarów (w 2017 r. – 2015) nastąpił spadek liczby pożarów o 342. W 2019 r. pożary stanowiły około 26% wszystkich interwencji, w roku 2018 procentowy udział pożarów był wyższy i wynosił około 29%. Około 97% wszystkich pożarów stanowiły pożary małe, co świadczy o szybkości dojazdu zastępów PSP i skuteczności podjętych działań ratowniczo-gaśniczych. Około 23% wszystkich pożarów stanowiły: nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym na przykład papierosami i zapałkami. Ponadto w przypadku około 41% pożarów przyczyna powstania zdarzenia nie została ustalona.

Tabela 100. Pożary sklasyfikowane wg wielkości w latach 2018–2019

Wielkość pożaru	2018	2019	Wzrost lub spadek
Małe	3185	2867	-318
Średnie	73	54	-19
Duże	12	8	-4
Bardzo duże	3	2	-1
Ogółem	3273	2931	-342

Źródło: PSP

W przypadku miejscowych zagrożeń, w porównaniu do roku 2018, odnotowano spadek liczby interwencji o 135. Przyczynę powstania miejscowych zagrożeń stanowiły między innymi zdarzenia związane z: niezachowaniem zasad bezpieczeństwa ruchu środków transportu (1248), nietypowym zachowaniem się zwierząt i owadów (755), huraganami, silnymi wiatrami, tornadami (719).

Tabela 101. Zestawienie porównawcze interwencji w latach 2018–2019.

	2018	2019	Wzrost lub spadek
Pożary	3273	2931	- 342
udział % w całości	28,59 %	26,60 %	- 1,99 %
Miejscowe zagrożenia	6501	6366	- 135
udział % w całości	56,79 %	57,78 %	0,99 %
Fałszywe	1674	1721	47
udział % w całości	14,62 %	15,62 %	1,00 %
Razem	11448	11018	- 430

Źródło: PSP

Tabela 102. Miejscowe zagrożenia sklasyfikowane wg wielkości w latach 2018–2019.

Wielkość miejscowego zagrożenia	2018	2019	Wzrost lub spadek
Duże (katastrofy)	0	0	0
Średnie (wypadki)	191	203	+ 12
Lokalne (awarie)	4 654	4 300	- 354
Małe (inne)	1 746	1 863	+ 117
Ogółem	6 501	6 366	- 135

Źródło: PSP

STRAŻ MIEJSKA

W 2019 r. budżet Straży Miejskiej (SM) **wyniósł 23 158 000 zł to jest o 1 188 000 zł więcej niż w 2018 r.** W końcu 2019 r. w SM służbę pełniło 276 strażników miejskich na planowaną liczbę 366 etatów (323 strażników i 43 osoby wsparcia). Rok 2019 zakończono wakatem w liczbie 47 nieobsadzonych strażniczych miejsc pracy. W 2019 r. SM otrzymała nową siedzibę główną przy ul. Na Grobli 14/16. Jest to budynek o powierzchni 4 tys. m², czyli większy o 1,5 tys. m² od dotychczasowej siedziby. Ponadto otwarto **nowy posterunek w Sukiennicach 12**, czynny 24 godziny na dobę, także w niedziele i święta. Obsługujący posterunek za pomocą kamer monitoringu mogą analizować sytuację w centrum miasta i kierować w zagrożone miejsca patrole, ale też osobiście przyjmować na miejscu zgłoszenia od mieszkańców, kontrolować wjazdy pojazdów do rynku i na miejscu podejmować decyzje. SM obsługuje obecnie 186 kamer monitorujących. Kontynuowano program „Nasz Strażnik” skierowany do Rad Osiedli. Zakłada on oddelegowanie przez Komendanta SM funkcjonariusza do pracy przy Radzie Osiedla. Podstawowe problemy ważne dla mieszkańców danego osiedla, których rozwiązaniem zajmuje się Strażnik Osiedla, określa Przewodniczący Rady Osiedla. Obecność Strażnika Osiedlowego, patrolującego rejon osiedli, w znacznym stopniu podnosi poczucie bezpieczeństwa mieszkańców.

W 2019 r. SM przyjęła 85 440 zgłoszeń interwencyjnych, o ok. 2,3% więcej niż w roku 2018 oraz zarejestrowała 34 016 pism, o ok. 33,7% więcej niż w 2018 r.

Tabela 103. Kategorie i liczba zgłoszeń interwencyjnych w latach 2016–2019

Opis	2016	2017	2018	2019
Zakłócenie porządku publicznego	24 101	24 633	14 620	19 684
Zagrożenia w ruchu drogowym	46 233	48 308	27 627	34 929
Ochrona środowiska i gospodarki odpadami	22 212	15 955	12 835	7 672
Zagrożenia życia i zdrowia	9 071	6 631	4 236	2 071
Zagrożeń pożarowych (katastrof)	10	24	19	8
Awarii technicznych	6	19	33	25
Zwierzęta	6 773	4 376	4 052	732
Pozostałe zgłoszenia	19 516	24 298	20 131	20 319

Źródło: SM

W 2019 r. najczęściej stosowanym rodzajem sankcji w stosunku do sprawców wykroczeń były mandaty karne. W stosunku do roku 2018 ich liczba wzrosła o około 44,1%, wzrosła również liczba pouczeń o około 6,7% oraz liczba kierowanych wniosków o ukaranie o około 19,1%. Strażnicy miejscy najczęściej ujawniali wykroczenia w kategorii bezpieczeństwa i porządku w komunikacji, liczba wykroczeń wzrosła o około 36,9% w stosunku do 2018 r.

Tabela 104. Liczba wykroczeń z wybranych kategorii w latach 2016–2019

Rodzaj wykroczeń	2016	2017	2018	2019
Ustawa kodeks wykroczeń – przeciwko:				
– porządkowi i spokojowi publicznemu	2 564	1 985	1 602	1 589
– bezpieczeństwu osób i mienia	142	69	64	93
– bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji	23 153	15 560	19 548	26 759
– urządzeniom użytku publicznego	1 382	901	1 001	1 837
Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	775	422	572	323
Ustawa o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych	146	44	19	23
Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach	261	108	185	266
Ustawa o odpadach	223	277	208	390
Ustawa – Prawo o miarach	103	99	110	245
Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	589	653	924	641

Źródło: SM

Liczący 30 osób Oddział Ochrony Środowiska Straży Miejskiej Wrocławia (Ekopatrol) wprowadził się do nowej siedziby mieszczącej się w odnowionym „zielonym” budynku Wydziału Środowiska i Rolnictwa UMW przy ul. Hubskiej 8-16. Dla oddziału zakupiono w roku 2019 drona pozwalającego na monitorowanie miejsc trudno dostępnych, np. nielegalnych wysypisk odpadów, trzy kamery do monitoringu mobilnego, dymomierz i analizator spalin, dwa wilgotnościomierze (badanie wilgotności drewna spalane w piecach i kominkach), urządzenie zadymiające, pozwalające lokalizować miejsca nielegalnych podłączeń ścieków. Oddział wyposażony został też w dodatkowy samochód terenowy pozwalający na pracę w trudnym terenie. Oddział zrealizował łącznie 10 706 służb na osiedlach miasta Wrocławia, większość samodzielnie, a ponadto razem z innymi instytucjami (policja, MPWiK, Wydział Środowiska i Rolnictwa UMW, Zarząd Dróg i Utrzymania Miasta, Polski Związek Wędkarski).

W trakcie roku szkolnego funkcjonariusze Straży Miejskiej nadzorowali przejścia dla pieszych w rejonach placówek oświatowych. Ponadto Strażnicy Osiedlowi uczestniczyli przy zabezpieczaniu przejść dla pieszych przy placówkach oświatowych. W celu poprawy bezpieczeństwa komunikacyjnego mieszkańców Wrocławia Straż Miejska, przy współpracy Rad Osiedli, parafii, placówek oświatowych i innych jednostek, realizowała wiele programów w ramach których prowadzono zajęcia profilaktyczno-informacyjno-edukacyjne. W sumie przeprowadzono 1153 godziny zajęć, w których udział wzięło 29 877 uczestników.

WYDZIAŁ BEZPIECZEŃSTWA I ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO URZĘDU MIEJSKIEGO WROCŁAWIA

W 2019 r. w ramach „Programu Poprawy Bezpieczeństwa we Wrocławiu w latach 2017–2020” Urząd Miejski Wrocławia wspierał finansowo programy prewencyjne realizowane przez miejskie służby i instytucje. W porównaniu z rokiem 2018 wzrósł poziom wydatków ponoszonych przez miasto na dofinansowanie takich służb jak Policja, Państwowa Straż Pożarna, Ochotnicza Straż Pożarna oraz Dolnośląskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. W porównaniu z rokiem 2018 znacząco wzrosło dofinansowanie Policji (z 843 000 zł do 1 008 000 zł), Straży Pożarnej (z 70 000 zł do 390 600 zł), Ochotniczej Straży Pożarnej (z 236 000 zł do 388 000 zł), Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego (z 40 000 zł do 140 000 zł).

W ramach współpracy z Komendą Miejską Policji (KMP), wdrożono programy prewencyjne, których celem jest ograniczenie przestępczości wśród nieletnich, organizacja wypoczynku dla dzieci z rodzin ubogich i patologicznych, edukacja dzieci i młodzieży w zakresie bezpieczeństwa w domu, w szkole, na drodze, zapobieganie patologiom społecznym, ograniczenie drobnych kradzieży w środkach komunikacji miejskiej, instytucjach publicznych, centrach handlowych, lokalach gastronomicznych. Programami tymi są: „Stop kradzieżom”, „STOP 24”, „Pomagajmy sobie wzajemnie”, „Karta rowerowa”, „Działania profilaktyczne skierowane przeciwko uzależnieniom”, „Bezpieczna droga do szkoły”, „Komisarz Lew”, „Wrocławska Bezpieczna Szkoła”. Na przeprowadzenie powyższych programów zostało przekazane 140 tys. zł. Osobną pozycję w budżecie stanowiły środki finansowe na działania koordynacyjno – zabezpieczające w mieście. Dzięki nim na dodatkowe patrole policyjne, w tym też na służbę patrolową w pobliżu nielegalnych składowisk odpadów, wydano 130 tys. zł. W 2019 r. w ramach akcji „Sponsoring 2016” dofinansowano zakup szesnastu pojazdów dla jednostek policji w kwocie 649 989 zł. Wsparto też wyposażenie wrocławskiej policji w laserowy miernik prędkości, alkomaty, specjalistyczne latarki, ubiory motocyklowe: łącznie kwotą 75 006 zł. Miasto przekazało również policji sprzęt do monitoringu imprez i zgromadzeń masowych o wartości 12 818 zł.

Straż Miejska Wrocławia otrzymała 70 tys. zł na realizację programów zwiększających bezpieczeństwo w mieście.

Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej otrzymała 70 tys. zł na pokrycie kosztów realizacji przedsięwzięć związanych z zapewnieniem ochrony przeciwpożarowej. Ponadto miasto partycypowało w zakupie samochodu ratowniczo-gaśniczego, przekazując na ten cel 320 600 zł.

Ochotnicza Straż Pożarna (OSP) – Jednostka Ratownictwa Specjalistycznego otrzymała 20 tys. zł z przeznaczeniem na pokrycie kosztów wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia gotowości bojowej oraz 24 tys. zł na zakup wyposażenia medycznego. OSP – Oddział Ratownictwa Wodnego został finansowo wsparty kwotą w wysokości 20 tys. zł. OSP – Grupa Ratownictwa Specjalistycznego „Starówka” otrzymała 24 tys. zł na zakup odzieży ochronnej i wyposażenia medycznego, 280 tys. zł na zakup pojazdu ratowniczego typu Ambulans oraz przyczepy wraz niezbędnym wyposażeniem oraz 20 tys. zł na utrzymanie stanu gotowości.

Jak co roku, w okresie od lata do końca roku, zapewniono funkcjonowanie patroli wodnych na terenie miasta dzięki przekazanej WOPR dotacji w wysokości 140 tys. zł. Dokonano również modernizacji bazy ratownictwa wodnego we Wrocławiu za kwotę 117 tys. zł.

Tabela 105. Tabela wydatkowanych środków finansowych [w zł]

Służby i instytucje	2016	2017	2018	2019
Komenda Miejska Policji	774 276	957 006	842 759	1 007 813
Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej	180 000	105 000	70 000	390 600
Straż Miejska Wrocławia	110 000	80 000	70 000	70 000
Ochotnicze Straże Pożarne	107 000	130 000	235 605	388 000
Wrocławska Bezpieczna Szkoła (Kmp+Szkoły)	40 000	40 000	50 000	40 000
Bezpiecznie Nad Wodą (Letnie Patrole Nad Wodą)	40 000	40 000	40 000	140 000

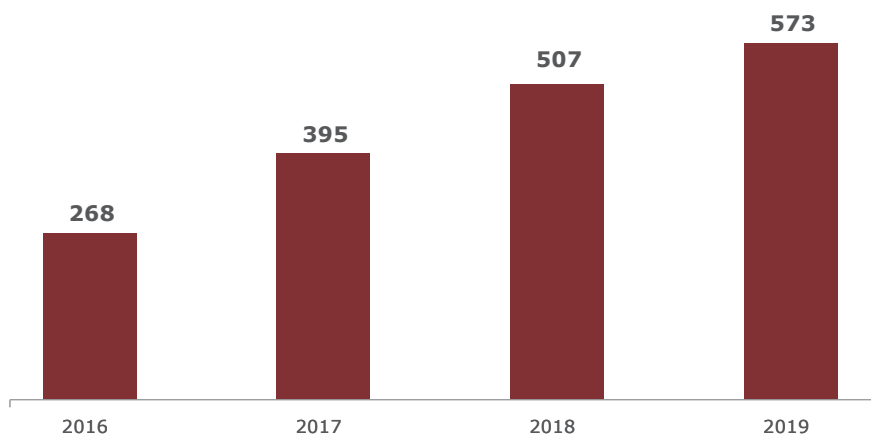
Źródło: UMW

Działające w ramach Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego (WBZK) Centrum Zarządzania Kryzysowego (CZK) opracowywało i aktualizowało plany zarządzania kryzysowego. Na bieżąco monitorowało pojawiające się zagrożenia, prognozowało rozwój sytuacji, reagowało, podejmowało i koordynowało działania związane z bezpieczeństwem mieszkańców. Można tu wymienić takie zagrożenia jak rozszczelnienie zbiornika z substancją niebezpieczną przy ul. Strzegomskiej, pożar hali magazynowej na terenie jednego z zakładów przy ul. Robotniczej, znalezienie bomby lotniczej o wadze 500 kg przy ul. Braniborskiej (ewakuowano ok. 3 tys. osób), pożar hali produkcyjnej przy ul. Szczecińskiej, pożar strzelnicy w budynku Dworca Świebodzkiego, uszkodzenie rurociągu gazowego przy ul. Robotniczej.

W czerwcu 2019 r. CZK zorganizowało wraz z KMP ćwiczenia „PROTEST 2019” tematem była „Taktyka działań policji oraz współdziałanie z przedstawicielami Urzędu Miejskiego Wrocławia, podczas zgromadzeń, których przebieg wypełniały przesłanki, stanowiące podstawy do ich rozwiązania”.

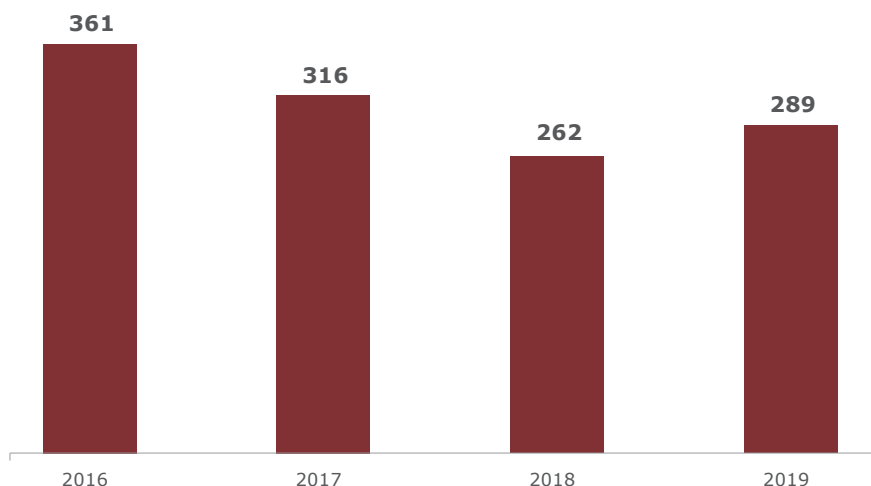
W trakcie ćwiczeń wypracowywano metody mające na celu wykluczenie z udziału w zgromadzeniu osób mogących celowo zakłócać ich przebieg oraz sposób i metody reagowania na zdarzenia, które zmuszają organ zabezpieczający wydarzenie do jego rozwiązania. W 2019 r. policja rozwiązała pięć zgromadzeń publicznych na wniosek przedstawiciela gminy (pracownika WBZK) obserwującego ich przebieg.

Wykres 84. Zgromadzenia w latach 2016–2019

Źródło: CZK

Wykres 85. Pozwolenia na zajęcie Rynku i okolic oraz pl. Wolności w latach 2016–2019

Źródło: CZK

Ochrona przeciwpowodziowa Wrocławia prowadzona jest przez WBZK – Sekcja ds. Wrocławskiego Węzła Wodnego i Ochrony Przeciwpowodziowej. W 2019 r. zakończono prace nad Planem Operacyjnym Ochrony przed Powodzią. Przez cały rok współpracowano z Liderami Powodziowymi (osoby wskazane przez Radę Osiedla do stałego kontaktu z CZK). Ich zadaniem jest instruowanie mieszkańców i pomoc w prowadzeniu akcji przeciwpowodziowej w sytuacji, kiedy PSP i inne służby z powodu znacznej skali powodzi potrzebują wsparcia.

W 2019 r. dokonano zakupu, dostawy, uruchomienia i wdrożenia do eksploatacji oprogramowania wraz z licencjami (koszt 91 600 zł) w ramach rozbudowy infrastruktury sprzętowo-programowej systemu wsparcia CZK. Wprowadzono nowy element Systemu Ostrzegania i Alarmowania o zagrożeniach mieszkańców Wrocławia w postaci aplikacji mobilnej BLISKO, wiadomości SMS oraz email. Za pomocą tych narzędzi rozpowszechnia się wśród mieszkańców informacje dotyczące zagrożeń. CZK wysyła również informacje z ostrzeżeniami o zagrożeniu wynikającym ze zjawisk meteorologicznych, pożarów, klęsk żywiołowych i innych zdarzeń. Każdy komunikat analizowany jest pod kątem stopnia ważności informacji. Rozbudowano nadzorowany i prowadzony przez CZK System Monitoringu Prewencyjnego Wrocławia. Zakupiono licencję i uruchomiono nowoczesne mechanizmy zarządzania oraz analizy materiału wideo w systemie o wartości 377 776,79 zł. Rozbudowano system monitorowania wizyjnego CCTV (od ang. Closed-circuit television, dosł. telewizja o zamkniętym obwodzie) miasta Wrocławia o dodatkowe funkcjonalności o łącznej

wartości 1 492 482,65 zł. W różnych miejscach miasta zainstalowano nowe kamery o wysokiej rozdzielczości z zaimplementowanymi mechanizmami wykrywania ruchu oraz ochrony obwodowej, inne zmodernizowano i włączono do systemu centralnego. Łącznie dokonano zakupu 60 kamer, z czego w ramach prowadzonych inwestycji zamontowano 30. Zmodernizowano 10 punktów kamerowych oraz wybudowano 2 nowe. Montaż pozostałych kamer przewidziano na I połowę 2020 r. Łączna liczba kamer w systemie monitoringu wynosi 224, z których 186 jest obsługiwanych przez operatorów.

OBRONA CYWILNA

W 2019 r. realizowano zadania zgodnie z Rocznym Planem Działania Szefa Obrony Cywilnej Wrocławia. Z budżetu miasta przekazano 19 869,98 zł na realizację bieżących zadań oraz 199 875 zł na rozbudowę systemu alarmowego – dźwiękowego i fonicznego ostrzegania ludności o zagrożeniach i stanach kryzysowych. Zainstalowano punkty alarmowania i ostrzegania ludności o zagrożeniach i stanach kryzysowych w trzech nowych lokalizacjach.

WSPÓŁPRACA

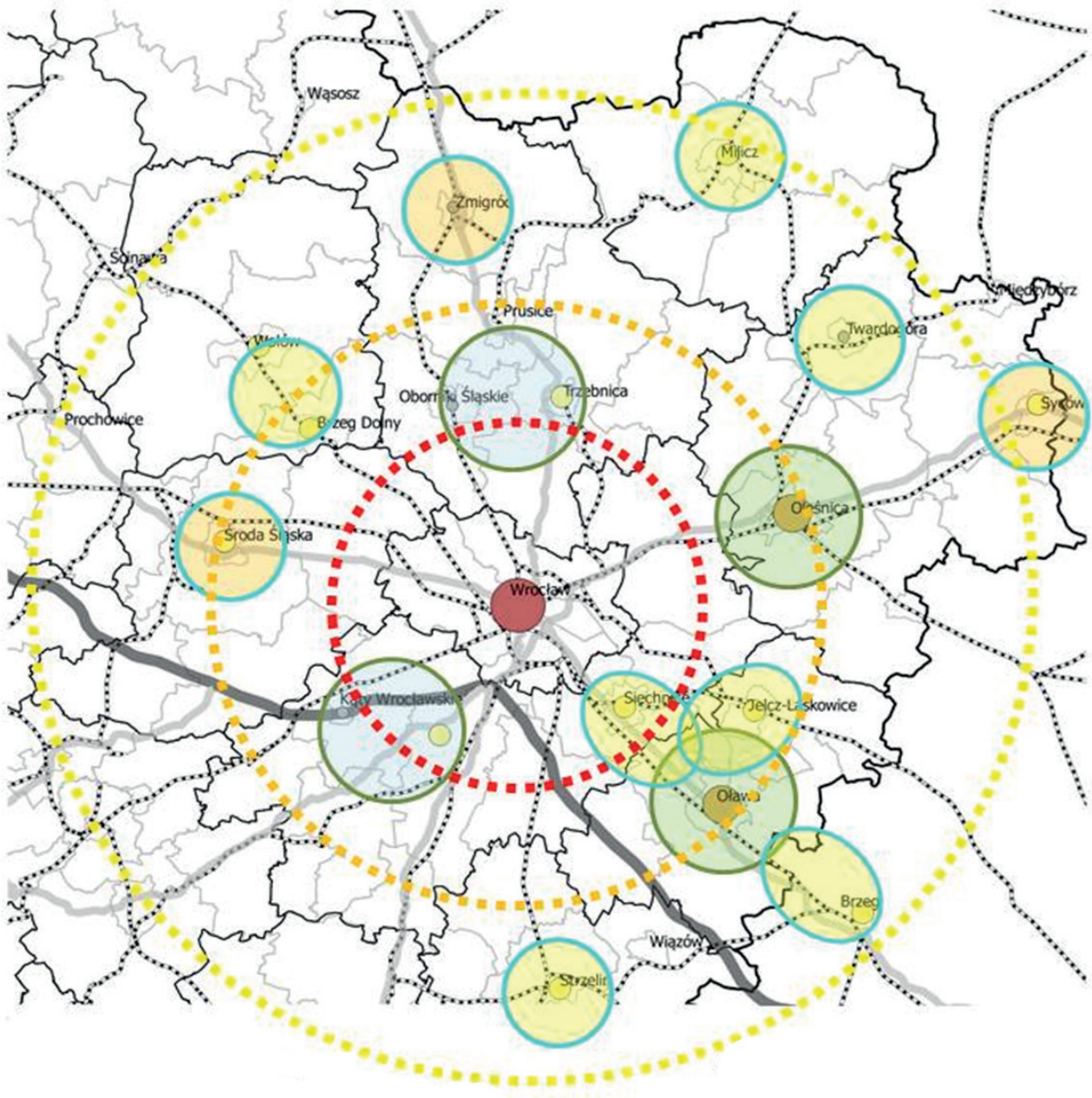
WROCŁAWSKI OBSZAR METROPOLITALNY

W 2019 r. Prezydent Wrocławia zainicjował serię spotkań i rozmów z samorządowcami Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (WrOM), czyli gmin i powiatów z obszaru obejmującego w przybliżeniu dawne województwo wrocławskie. Oprócz transportu, który jest głównym tematem rozmów, poruszane były inne zagadnienia, jak edukacja czy planowanie przestrzenne. Rozmowy mają doprowadzić przede wszystkim do formalizacji współpracy w zakresie wspólnego transportu publicznego, wypracowania projektu ustawy dla WrOM, przygotowania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT WrOF) na perspektywę finansową 2021–2027 i uzgodnienia priorytetów Stowarzyszenia Aglomeracja Wrocławska. Wszystkie powyższe działania koordynowane są – w imieniu Prezydenta – przez Urząd Miejski Wrocławia.

Poszczególne zagadnienia omawiane są w różnych gronach – w zależności od tzw. delimitacji WrOM, przyjętych (formalnie lub roboczo) dla konkretnych wątków lub podmiotów prawnych wspomagających WrOM. Należy zauważyć, że w innej delimitacji działa Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej (ARAW), w innej Stowarzyszenie Aglomeracja Wrocławska, w jeszcze innej ZIT WrOF. Na potrzeby rozmów o przyszłości WrOM przyjęto schemat trzech ringów wokół Wrocławia.

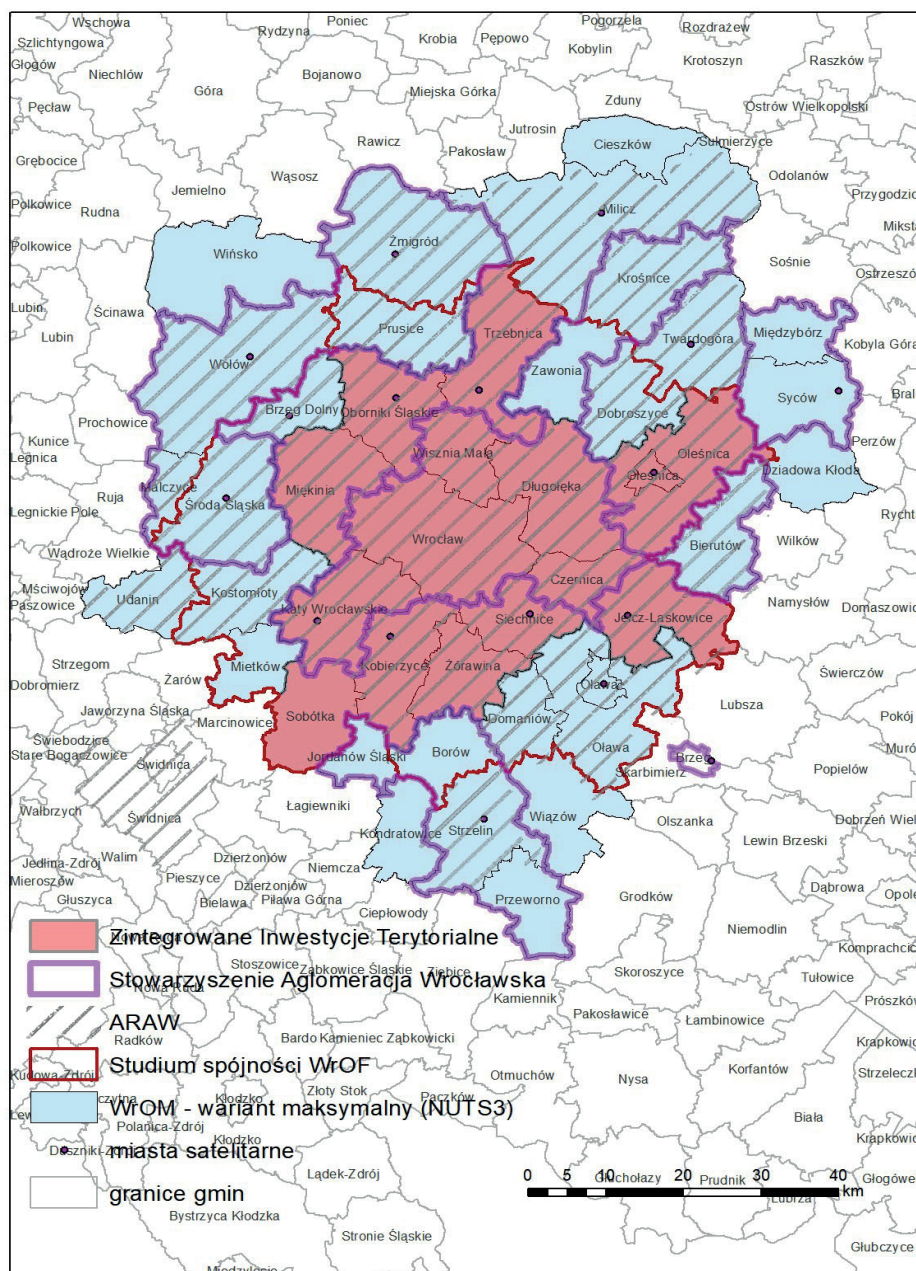
O transporcie rozmowy odbywały się w ramach tak zwanego Komitetu Transportowego WrOM, w którego skład wchodzi przedstawiciele gmin i powiatów z pierwszych dwóch ringów wokół Wrocławia. Założono, że najszerszą delimitacją WrOM jest unijna jednostka statystyczna NUTS 3, która obejmuje w przybliżeniu obszar dawnego województwa wrocławskiego.

Rysunek 14. Schemat trzech ringów WrOM

Źródło: UMW

Rysunek 15. Delimitacje WrOM – różne warianty i instytucje

Źródło: UMW

ZINTEGROWANE INWESTYCJE TERYTORIALNE

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to instrument podziału środków unijnych na obszarach funkcjonalnych dużych miast. ZIT WrOF jest jednym z trzech ZIT-ów na Dolnym Śląsku. Powstał na mocy „Porozumienia z dnia 9 lipca 2013 r. w sprawie zasad współpracy Stron porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF” z późn. zm. W skład ZIT WrOF wchodzi: Gmina Wrocław, Miasto i Gmina Jelcz-Laskowice, Miasto i Gmina Kąty Wrocławskie, Gmina Siechnice, Gmina Trzebnica, Miasto i Gmina Sobótka, Miasto Oleśnica, Gmina Długołęka, Gmina Czernica, Gmina Kobierzyce, Gmina Miękinia, Gmina Oleśnica, Gmina Wisznia Mała, Gmina Żórawina, Miasto i Gmina Oborniki Śląskie.

Umowy podpisane z beneficjentami w podziale na priorytety, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 to łączna kwota od początku realizacji 1 598 226 540,00 zł (w tym wkład UE 925 858 668,20 zł). W roku 2019 zostało podpisanych **67 nowych umów** z beneficjentami o łącznej wartości **168 595 522,92 zł** (w tym wkład UE 123 331 424,19 zł).

W ramach strategicznych przedsięwzięć ZIT WrOF w 2019 r. przeprowadzono wymienione poniżej działania dotyczące 4 obszarów priorytetowych.

- W ramach obszaru strategicznego **Zielony Wrocław** do realizacji wybrano 10 projektów o wartości ponad 73 mln zł:
 - **5 projektów dotyczyło efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym** – ich łączna wartość to ponad 51 mln zł (w tym dofinansowanie ponad 35 mln zł). Jeden z nich realizowano na terenie Wrocławia i dotyczył ograniczenia emisji kominowej w zasobie mieszkaniowym gminy Wrocław poprzez likwidację węglowych źródeł ciepła – łączna wartość blisko 7 mln zł (dofinansowanie blisko 6 mln zł);
 - **5 projektów dotyczyło bezpieczeństwa** – ich łączna wartość to ponad 22 mln zł (w tym dofinansowanie ponad 17,5 mln zł). Jeden z nich realizowano na terenie Wrocławia i dotyczył regulacji przepływu starorzecza Odry na terenie ZOO Wrocław – łączna wartość blisko 2,5 mln zł (dofinansowanie blisko 1 mln zł).
- W ramach obszaru strategicznego **Mobilność wrocławian** przeprowadzono 1 konkurs w wyniku którego wybrano do dofinansowania:
 - **7 projektów dot. wdrażania strategii niskoemisyjnej** o łącznej wartości blisko 71 mln zł (w tym dofinansowanie ponad 57 mln zł). Trzy z nich realizowano na terenie Wrocławia i dotyczyły budowy dróg rowerowych oraz rozbudowy systemu zarządzania ruchem we Wrocławiu – łączna wartość ok. 51 mln zł (w tym dofinansowanie ok. 42 mln zł);
- Ponadto opracowano dokument „Rekomendacje dla gmin ZIT w zakresie kierunków działań prowadzących do kształtowania zrównoważonej mobilności na obszarze Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego”. W ramach obszaru strategicznego **Rozwój partycypacji, budowa kapitału społecznego i poprawa jakości życia** w 2019 r. zrealizowano 11 projektów o wartości ponad 53 mln zł:
 - **5 projektów dotyczyło inwestycji w infrastrukturę społeczną** – łączna ich wartość to 26 mln zł (w tym dofinansowanie ze środków UE 18,5 mln zł) realizowano na terenie Wrocławia, utworzono lub rozbudowano 5 dziennych domów pomocy społecznej;
 - **6 projektów dotyczyło rewitalizacji terenów zdegradowanych** – łączna ich wartość to ponad 27 mln zł (w tym dofinansowanie blisko 20 mln zł). Projekty zrealizowano na terenie Wrocławia i dotyczyły zagospodarowania wnętrz podwórkowych oraz zagospodarowania terenów nabrzeży rzeki Odry.
- **W ramach obszaru strategicznego Edukacja, innowacje, gospodarka, rozwój** wybrano 24 projekty o wartości ponad 38 mln zł i dotyczyły one:
 - **7 projektów dotyczyło zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej** – łączna ich wartość to ponad 7,5 mln zł (w tym dofinansowanie ponad 6 mln zł). Sześć z nich realizowano na terenie Wrocławia, utworzono **nowe miejsca przedszkolne** – łączna wartość blisko 7 mln zł (w tym dofinansowanie ponad 5,5 mln zł);
 - **5 projektów dotyczyło dostosowania systemów kształcenia i szkolenia zawodowego prowadzonego we wrocławskich szkołach zawodowych do potrzeb rynku pracy** – łączna ich wartość to ponad 6 mln zł (w tym dofinansowanie ponad 5 mln zł);
 - **12 projektów dotyczyło innowacyjnych przedsiębiorstw** – łączna ich wartość to ponad 24 mln zł (w tym dofinansowanie ponad 14,9 mln zł). Dziesięć z nich dotyczyło przedsiębiorstw mających swoją siedzibę na terenie Wrocławia – łączna wartość blisko 16 mln zł (dofinansowanie ponad 10,5 mln zł).

Przygotowania ZIT WrOF do przyszłej perspektywy UE 2021–2027

W drugiej połowie 2019 r. przy Biurze ZIT WrOF powołano do życia 7 grup roboczych mających na celu opracowanie wspólnych, międzygminnych przedsięwzięć strategicznych na nową perspektywę unijną (2021–2027). W skład każdej z grup wchodził przedstawiciel wszystkich gmin należących do ZIT WrOF, niejednokrotnie wspomagani ekspertami. Powołano grupy do spraw: mobilności, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), gospodarki niskoemisyjnej, zasobów przyrodniczych, gospodarki wodno-kanalizacyjnej, usług opiekuńczych i asystenckich, edukacji.

W czwartym kwartale 2019 r. odbyło 27 spotkań, w których wzięło udział ok. 400 osób. Efektem prac było przygotowanie 22 opisanych przedsięwzięć strategicznych opisujących najważniejsze – z punktu widzenia samorządów wchodzących w skład ZIT WrOF – projekty planowane do realizacji w perspektywie najbliższych lat. Każde z przedsięwzięć zawiera w sobie kilkanaście projektów wraz z szacunkowym budżetem.

W 2019 r. w ramach prac grup roboczych ZIT WrOF przyjęto wstępne założenia następujących przedsięwzięć wpisujących się w obszar strategiczny:

- **Mobilność wrocławian:** Program poprawy mobilności na terenie WrOF poprzez wprowadzenie wspólnego biletu oraz budowę systemu węzłów przesiadkowych, Rozwój rowerowych korytarzy transportowych w Aglomeracji Wrocławskiej oraz Program rozwoju kolei aglomeracyjnej wokół Wrocławia.
- **Zielony Wrocław:** Efektywne gospodarowanie wodą, „Zielone płuca WrOF” – kompleksowy program rewitalizacji i tworzenia nowych terenów zielonych, Zagospodarowanie terenów zielonych na potrzeby rekreacji we WrOF, „Zielona Energia” – zastosowanie odnawialnych źródeł energii, Program ograniczania niskiej emisji poprzez wymianę nieefektywnych źródeł ciepła, Poprawa efektywności energetycznej budynków, Kompleksowy program wymiany oświetlenia ulicznego oraz Program budowy obiektów użyteczności publicznej o znacznie podwyższonych parametrach charakterystyki energetycznej.
- **Rozwój partycypacji, budowa kapitału społecznego i poprawa jakości życia:** Rozwój usług opieki wytchnieniowej i usług asystenckich.
- **Edukacja, innowacje, gospodarka, rozwój:** Budowa i rozbudowa placówek oświatowych, Wrocławska Oferta Edukacyjna – program uzupełniania zajęć szkolnych o zajęcia praktyczne realizowane w placówkach partnerskich, Kompleksowy program wyposażenia placówek oświatowych oraz Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez program zajęć dodatkowych dla uczniów z terenu WrOF.

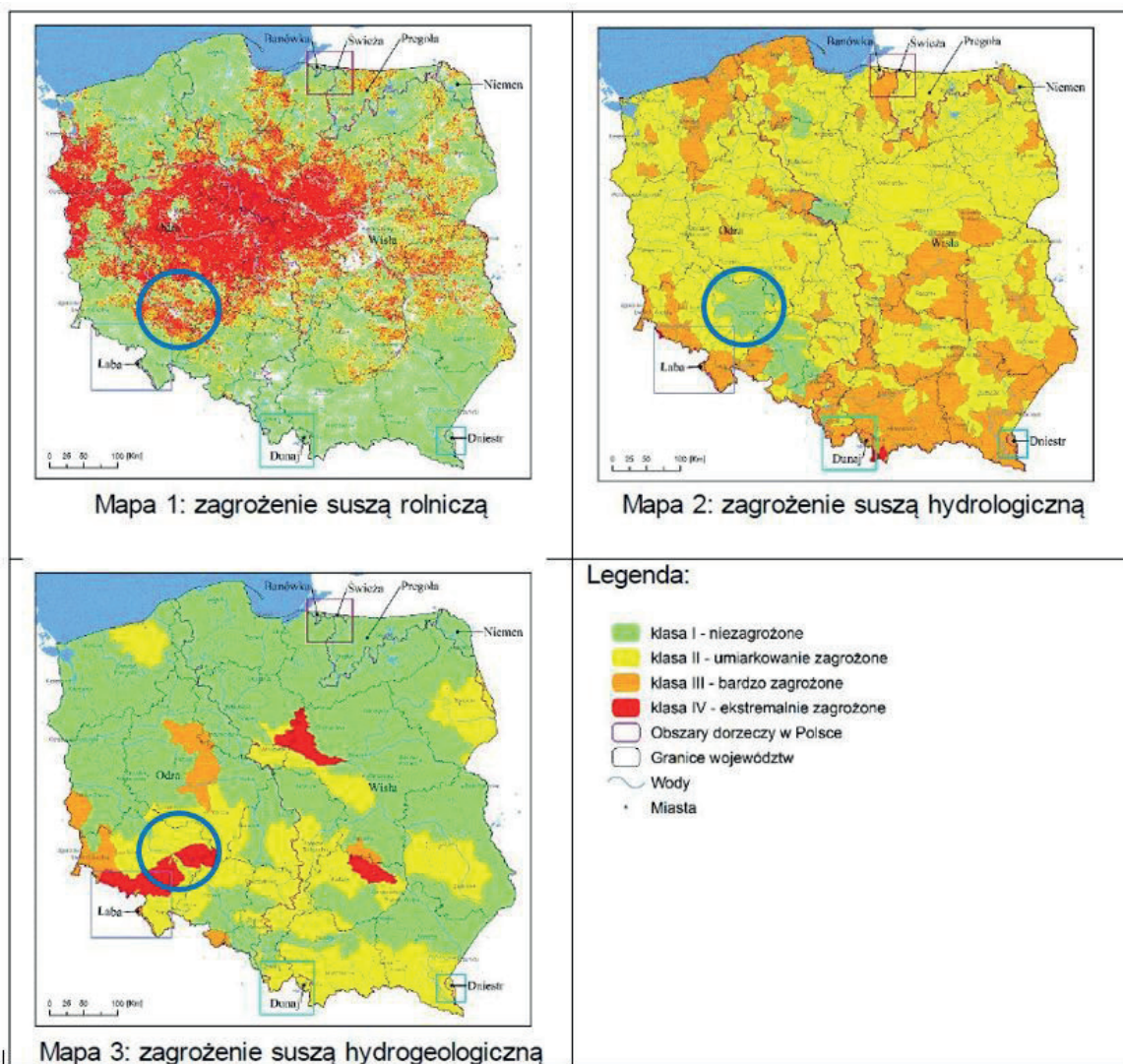
ZASOBY WODNE

Obszar WrOM wraz ze zlokalizowanym w jego centrum Wrocławskim Węzłem Wodnym stanowi jeden z ważniejszych węzłów tego typu w Polsce i Europie. Rzeki przepływające przez WrOM decydują o jego atrakcyjności, często zidentyfikowanej przez lokalne partnerstwa gmin (na przykład Lokalne Grupy Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich”). Jednocześnie niosą zagrożenie w postaci powodzi. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi we WrOM skupiają się wzdłuż dolin rzek Odry i Oławy, Widawy, Bystrzycy i Strzegomianki oraz Ślęzy. Wody powierzchniowe przeważają w gminach w północno-zachodniej i wschodniej części WrOM.

Ze względu na postępujące zmiany klimatyczne (upalne dni, ograniczoną ilość dni deszczowych i okresowe krótkotrwałe deszcze nawalne), wyzwaniem dla gmin WrOM będzie wypracowanie odpowiednich narzędzi przeciwdziałających suszy i podtopieniom. Wymaga to sukcesywnego wdrażania programów dotyczących retencji, dbałości o zbiorniki wodne i system melioracyjny, odpowiedniego kształtowania zieleni, a także ograniczenia rozwoju terenów inwestycyjnych.

W sierpniu 2019 r. przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie został sporządzony projekt **Planu przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS)**. Według dokumentu **WrOM zagrożony jest przede wszystkim suszą rolniczą oraz hydrogeologiczną. Występowaniem suszy hydrogeologicznej na poziomie klasy IV i III zagrożone jest 6,9% powierzchni kraju – w tym częściowo obszar WrOM.**

Rysunek 16. Mapy zagrożenia suszą, na której orientacyjnie wskazano obszar WrOM w 2019 r.

Źródło: „Projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy”, PGW Wody Polskie

W projekcie PPSS określono działania inwestycyjne na lata 2021–2027, z perspektywą do 2030 r. W województwie dolnośląskim wśród inwestycji, które w sposób bezpośredni przyczynią się do zwiększenia ilości magazynowanej wody na obszarach, na których zostaną zrealizowane, najbliższe WrOM znajdują się działania w dorzeczu Odry: budowa stopnia wodnego Malczyce na rzece Odrze w km 300+00 oraz Maleszów – budowa zbiornika retencyjnego gm. Kondratowice.

W 2019 r. w ramach grup roboczych ZIT WrOF na przyszłą perspektywę unijną omawiano zagadnienia związane z retencją i zjawiskiem suszy, czego wynikiem są wstępne przedsięwzięcia do realizacji pod tytułem „Efektywne gospodarowanie wodą na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego”, w ramach zintegrowanych lokalnych działań na poziomie samorządów gminnych.

GOSPODARKA ODPADAMI

W 2018 r. (GUS) na obszarze ZIT WrOF zebrano o 7,6% więcej odpadów niż rok wcześniej, co stanowiło 39,7% ogółu zebranych odpadów komunalnych na Dolnym Śląsku. Ilość odpadów zebranych selektywnie we WrOM wzrosła w skali roku o 14,1%, stanowiąc aż 49,8% odpadów zebranych selektywnie w województwie dolnośląskim. W większości gmin WrOM, oprócz gminy miejskiej Oleśnica oraz gminy miejsko-wiejskiej Jelcz-Laskowice, w skali roku odnotowano zwiększenie zebranej ilości odpadów komunalnych.

Niekorzystnym zjawiskiem obserwowanym na obszarze WrOM jest więc większe tempo przyrostu ilości zebranych odpadów komunalnych niż w województwie dolnośląskim. Korzystnym natomiast, wzrost odsetka odpadów zbieranych selektywnie.

ZINTEGROWANY TRANSPORT

Problemy komunikacyjne we WrOM dotyczą zarówno Wrocławia, jak i gmin ościennych. W 2019 r. opracowano „Rekomendacje dla gmin ZIT w zakresie kierunków działań prowadzących do kształtowania zrównoważonej mobilności na obszarze Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego”. Ważnym punktem odniesienia dla tego dokumentu były wyniki „Kompleksowych Badań Ruchu we Wrocławiu i otoczeniu – KBR 2018” (KBR). Głównym celem w zakresie rozwoju systemu transportowego obszaru ZIT WrOF jest poprawa i zwiększenie dostępności w dojazdach do Wrocławia transportem zbiorowym, na poziomie co najmniej konkurencyjnym wobec samochodu osobowego.

Rekomendacje zakładają, że podstawowym środkiem transportu zbiorowego we WrOM będzie kolej i linie szybkich autobusów. Dzięki węzłom przesiadkowym powinny one zapewnić **możliwość dojazdu w szczycie porannym z obszarów centralnych gmin do centrum Wrocławia w czasie nie dłuższym niż 45 min.**

Jednocześnie w grudniu 2019 r. na Komitecie Transportowym WrOM zapadła decyzja o sporządzeniu Planu Zrównoważonej Mobilności dla WrOM.

Z badań KBR (po raz pierwszy wykonanych nie tylko dla Wrocławia, ale także dla 21 gmin sąsiednich w 2018 r.) wynika, że o 25% wzrosła ilość samochodów wjeżdżających do Wrocławia (w porównaniu z badaniami KBR z 2010/2011). Większość mieszkańców gmin ościennych – 66% – podróżuje samochodami. Jednocześnie od ostatnich badań KBR 2010/2011, dwu- do trzykrotnie wzrosła liczba pasażerów na badanych stacjach i dworcach kolejowych, co pokazuje duży potencjał rozwoju kolei aglomeracyjnej.

PLANOWANIE PRZESTRZENNE

W 2019 r. współpraca gmin WrOM w zakresie planowania przestrzennego opierała się głównie na ustawowych wymogach opiniowania planów miejscowych oraz studium gmin sąsiednich. W przypadku Wrocławia opinie sporządzane były również na podstawie pozaustawowych opracowań nie stanowiących aktów prawa miejscowego (np. Studium spójności funkcjonalnej WrOF z 2015 r., Wrocławska Polityka Mobilności).

ZINTEGROWANA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

W 2019 r. rozpoczęto prace nad nowym porozumieniem w zakresie aglomeracji wodno-ściekowej dla Wrocławia i wybranych gmin sąsiednich. Zgodnie z ustawą Prawo wodne, co 2 lata wójt, burmistrz lub prezydent miasta dokonuje przeglądu obszarów i granic aglomeracji, z uwzględnieniem kryterium ich utworzenia oraz zaistniałych zmian równoważnej liczby mieszkańców w aglomeracji i w razie potrzeby informuje radę gminy o konieczności zmiany obszarów i granic aglomeracji. W celu wyznaczenia granic aglomeracji, która obejmuje tereny położone w dwóch lub więcej gminach, zainteresowane gminy zawierają porozumienie.

Granice aglomeracji wodno-ściekowej wyznaczone zostaną po przeprowadzonych analizach w drodze uchwały przyjętej przez Radę Miejską Wrocławia. W drugiej połowie 2019 r. odbyły się dwa spotkania Wrocławia z gminami sąsiednimi, gdzie przedstawiono zadania do wykonania, harmonogram prac oraz projekt porozumienia międzygminnego dotyczącego współdziałania gmin wchodzących w skład aglomeracji Wrocław przy realizacji zadania polegającego na zmianie wielkości, obszaru i granic aglomeracji Wrocław.

WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ

Na koniec 2019 r. Wrocław miał 16 miast partnerskich, w większości europejskich, do których należą: Drezno, Wiesbaden, Departament La Vienne, Breda, Lwów, Kowno, Hradec Králové, Grodno, Lille, Wilno, Reykjavik, Oxford i Batumi, ale także spoza Europy: Charlotte (USA), Guadalajara (Meksyk) i Ramat Gan (Izrael).

Najmłodszym miastem partnerskim Wrocławia jest Batumi w Gruzji – umowa o współpracy została podpisana 17 lipca 2019 r.

W 2019 r. rozpoczęły się również starania o zawarcie partnerstwa z koreańskim miastem Cheongju. Kandydatura Wrocławia, jako siedziba ważnego oddziału firmy LG, prężnie działający ośrodek gospodarczy, ważne centrum akademickie i kulturalne została zaproponowana przez partnerów z LG Chem w Biskupicach Podgórnym oraz przez Panią Mirę Sun, Ambasador Korei w Polsce. Zawarcie formalnej umowy partnerskiej pomiędzy Wrocławiem a Cheongju planowane jest na wiosnę 2020 r.

KONSULATY

W 2019 r. we Wrocławiu było 26 placówek konsularnych (w tym 4 utworzono w 2019 r.). We Wrocławiu działają: Konsulat Generalny Republiki Federalnej Niemiec, Wicekonsulat Węgier, 24 konsulaty honorowe: Austrii, Bułgarii, Republiki Czeskiej, Republiki Chile, Królestwa Danii, Estonii, Republiki Finlandii, Republiki Francuskiej, Gruzji, Królestwa Hiszpanii, Republiki Indii, Republiki Kazachstanu, Republiki Korei, Republiki Litewskiej Wielkiego Księstwa Luksemburga, Republiki Łotewskiej, Malty, Meksyku, Królestwa Norwegii, Republiki Słowackiej, Królestwa Szwecji, Republiki Turcji, Ukrainy, Republiki Włoskiej. Współpraca z konsulami ma wymiar dyplomatyczny i społeczny.

**WYKAZ
STRATEGII,
POLITYK
I PROGRAMÓW
MIEJSKICH**

W 2019 r. w niemal wszystkich obszarach funkcjonowania miasta realizowane były strategie, polityki i programy zainicjowane przez wrocławski samorząd oraz programy realizowane przez organizacje pozarządowe – finansowane lub dofinansowane przez samorząd gminny.

Prezydent Wrocławia przyjął program, którego główną ideą jest hasło „Cały Wrocław bliżej domu”. Jego założeniem jest zwiększanie dostępności usług, obiektów, terenów we wszystkich częściach miasta, a przez to przybliżenie Wrocławia mieszkańcom. Program uzupełniany jest o działania proponowane przez mieszkańców i konsultowane z nimi. Działania dotyczą głównych dziedzin funkcjonowania miasta, takich jak:

- transport i infrastruktura,
- środowisko,
- przestrzeń,
- społeczeństwo i rodzina,
- edukacja i kultura,
- innowacje i przedsiębiorczość,
- sport i rekreacja,
- bezpieczeństwo.

Priorytetami są poprawa jakości transportu publicznego, poprawa jakości środowiska, zwłaszcza powietrza, poprawa bezpieczeństwa publicznego, rozumiana kompleksowo, czyli również jako przeciwdziałanie klęskom żywiołowym, zapewnienie odpowiednich zasobów wody pitnej czy bezpieczeństwo energetyczne.

„Strategia Wrocław 2030” – to program strategiczny o perspektywie wieloletniej. Przełożeniem na realizację „Strategii Wrocławia 2030” są Wieloletnie Plany Inwestycyjne (WPI). W 2019 r. obowiązywał WPI przyjęty uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia nr VI/41/15 z dnia 15 stycznia 2015 r. w sprawie zatwierdzenia Wieloletniego Planu Inwestycyjnego Wrocławia na lata 2015–2019.

W perspektywie krótkoterminowej opracowywane są corocznie **Założenia polityki społeczno-gospodarczej** na kolejne lata budżetowe. Założenia polityki społeczno-gospodarczej Wrocławia na rok budżetowy 2019 przyjęto w 2018 r.

Uwzględniając aktualne priorytety polityki miejskiej w 2019 r. przyjęto między innymi następujące dokumenty:

- **Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Wrocławia**, przyjęty uchwałą nr VIII/194/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 kwietnia 2019 r., stanowi rozszerzenie i uzupełnienie przyjętej w 2013 r. Wrocławskiej Polityki Mobilności (WPM). Wskazuje konkretne działania, które należy podjąć, aby uchwaloną politykę mobilności realizować. Zawiera wdrożeniowy plan działań operacyjnych.
- **Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu do roku 2030** przyjęty uchwałą nr XIII/342/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 września 2019 r.; w obecnych czasach koniecznością i wyzwaniem staje się kształtowanie polityki rozwoju i wizji miasta uwzględniającej nowe warunki klimatyczne i adaptację do nich. Cele zapisane w Planie Adaptacji dla Wrocławia dotyczą głównie sektorów najbardziej wrażliwych na zmiany klimatu to jest gospodarki wodnej, sieci infrastrukturalnej, gospodarki przestrzennej i zdrowia publicznego. W Planie Adaptacji określone są działania, będące odpowiedzią na zagrożenia w obszarach funkcjonowania miasta. Realizacja ich zmierzać będzie do wypełnienia wizji zrównoważonego rozwoju miasta, w której dostrzega się konieczność uwzględnienia nowych warunków klimatycznych.
- **Plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu** przyjęty uchwałą nr XII/301/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 4 lipca 2019 r.; założeniem planu jest dążenie do zrównoważonego rozwoju i wysokiej jakości życia, poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych oraz adaptację do zmian klimatu w priorytetowych sektorach budownictwa, transportu i produkcji energii.
- **Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru gminy Wrocław**, przyjęte uchwałą nr XV/421/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.; założenia do planu są odpowiedzią na potrzebę poprawy efektywności energetycznej, ograniczenia do minimum emisji zanieczyszczeń, w tym w szczególności zanieczyszczeń pyłowych stanowiących o utrzymywaniu się zjawiska smogu mającego znaczący wpływ na stan zdrowia społeczeństwa oraz zagadnienia związane z ochroną klimatu i zahamowaniem efektu cieplarnianego wywołanego nadmierną emisją gazów cieplarnianych w tym w szczególności CO².
- **Strategię rozwoju Wrocławia pod nazwą „Przedsiębiorczy Wrocław 2030”**, przyjęta uchwałą nr XV/416/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.; celem strategii jest wspieranie przedsiębiorczości we współpracy ze środowiskami biznesowymi i mieszkańcami.

WYBRANE STRATEGIE, POLITYKI I PROGRAMY MIEJSKIE

PROGRAMY OGÓLNE

Strategia Wrocław 2030	Uchwała nr LI/1193/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 15 lutego 2018 r.
------------------------	---

Założenia polityki społeczno-gospodarczej na 2019	Uchwała nr Rady Miejskiej Wrocławia z dnia
---	--

Program Prezydenta Wrocławia

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia	Uchwała nr L/1177/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 stycznia 2018 r.
---	--

OBSZAR SPOŁECZNY

Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2019–2024	Uchwała nr LXIII/1517/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 października 2018 r.
---	--

Lokalny program pomocy społecznej o nazwie Lokalny Program Osłony dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów niskoemisyjnych

Uchwała nr LIX/1375/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2018 r.
--

Program Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „Dwa plus trzy i jeszcze więcej”	Uchwała nr XXXV/2333/05 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 marca 2005 r. i zmiana LV/1279/18 z dnia 26 kwietnia 2018 r.
Wrocławski Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Bez barier” na lata 2018–2022	Uchwała nr XLVIII/1129/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 listopada 2017 r.
Gminny program wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2018–2020	Uchwała nr XLVIII/1127/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 listopada 2017 r.
Przyjęcie od Ministra Edukacji Narodowej zadań z zakresu administracji rządowej, wynikających z programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”	Uchwała nr XLVIII/1124/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 listopada 2017 r.
Program profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV)	Uchwała nr XLI/1277/09 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 listopada 2009 r.
Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla Wrocławia na lata 2018–2030	Uchwała nr LIX/1378/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2018 r.
Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Wrocławia na lata 2017–2020	Uchwała nr XXXVIII/871/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 27 kwietnia 2017 r.
Wrocławska Strategia Dialogu Międzykulturowego 2018–2022	Zarządzenie nr 9125/18 Prezydenta Wrocławia z dnia 15 lutego 2018 r.
Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii dla miasta Wrocławia na rok 2019	Uchwała nr IV/50/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 stycznia 2019 r.
Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych, finansowana w 2019 r. ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	Uchwała nr IV/52/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 stycznia 2019 r.
Leczenie niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego – in vitro dla mieszkańców Wrocławia w latach 2019–2020	Uchwała nr IV/63/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 stycznia 2019 r.
Program leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego dla mieszkańców Wrocławia	Uchwała nr XV/430/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.
Świadczenie z tytułu urodzenia się dwojga lub więcej dzieci podczas jednego porodu o nazwie „Wsparcie na starcie”	Uchwała nr VI/131/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 marca 2019 r.
Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii dla miasta Wrocławia na rok 2020	Uchwała nr XV/431/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.
Wrocławskie standardy dostępności przestrzeni miejskich	Zarządzenie Prezydenta nr 249/19 z dnia 21 stycznia 2019 r.
Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla Wrocławia na lata 2018–2030	Uchwała nr LIX/1378/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2018 r.
Strategia rozwoju współpracy Wrocławia z organizacjami pozarządowymi na lata 2018–2022	Uchwała nr LI/1208/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 15 lutego 2018 r.

Wieloletni programu współpracy Miasta Wrocławia z organizacjami pozarządowymi w latach 2018–2022	Uchwała nr XLVII/1095/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 października 2017 r.
Program współpracy Miasta Wrocławia z organizacjami pozarządowymi w 2018 r.	Uchwała nr XLVII/1096/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 października 2017 r.
Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Wrocławia na lata 2017–2020	Uchwała nr XXXVIII/871/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 27 kwietnia 2017 r.
Program Inicjatyw Rad Osiedli	Zarządzenie nr 7292/17 Prezydenta Wrocławia z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie sposobu opracowania przez jednostki pomocnicze Miasta propozycji zadań inwestycyjnych do projektu budżetu Miasta na 2018 rok i Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta

POLITYKA MIESZKANIOWA

Zmiana uchwały nr XLVIII/1165/13 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie przyjęcia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Wrocław na lata 2014–2019	Uchwała nr XV/273/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 3 września 2015 r.
Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Wrocław na lata 2020–2025	Uchwała nr XV/420/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.
Zmiana uchwały nr XLIX/697/98 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie zasad gospodarowania nieruchomościami stanowiącymi własność gminy Wrocław	Uchwała nr XV/272/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 3 września 2015 r.
Program pomocy w ramach pomocy de minimis w sprawie zwolnienia z podatku od nieruchomości budynków lub ich części oraz budowli zajętych na potrzeby działalności gospodarczej prowadzonej przez mikroprzedsiębiorców i małych przedsiębiorców rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej na terenie Wrocławia	Uchwała nr LXIV/1643/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 16 października 2014 r. zmieniona uchwałą nr V/75/19 z dnia 21 lutego 2020 r.
Program rozwoju terenów pod mieszkalnictwo	Zarządzenie Prezydenta Wrocławia nr 4862/08 z dnia 26 listopada 2008 r. zmieniające Zarządzenie Prezydenta Wrocławia nr 4390/08 z dnia 29 września 2008 r. w sprawie zasad współpracy przy realizacji inwestycji drogowych oraz zagospodarowania terenów gminnych przy udziale gminy oraz Podmiotu Zewnętrznego

EDUKACJA

Wrocławska Strategia Edukacyjna	Uchwała nr XV/271/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 3 września 2015 r.
Uchwała w sprawie wyrażenia woli współdziałania przez gminę Wrocław i utworzenia partnerstwa z Gminą Czernica w celu realizacji projektu pod nazwą „Klucz do przyszłości – program rozwoju kompetencji kluczowych w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych gminy Wrocław i Gminy Czernica	Uchwała nr LXIII/1527/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 października 2018 r.
Wrocławski program wspierania uzdolnionych – PROMOVERE TALENTA	Uchwała Nr XXVIII/563/16 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 7 lipca 2016 r. zmieniona uchwałą nr VI/120/19
Regulamin przyznawania dodatków oraz innych składników wynagrodzenia dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych przez Miasto	Uchwała nr XXXIII/1125/09 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 kwietnia 2009 r. zmieniona uchwałą nr VI/120/19 z dnia 21 marca 2019 r.

SZKOLNICTWO WYŻSZE

Akademia Młodych Uczonych i Artystów	Uchwała nr XXII/479/16 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 marca 2016 r. w sprawie zasad udzielania i wysokości stypendiów dla studentów i doktorantów w ramach Studenckiego Programu Stypendialnego
Miejski Program Wsparcia Partnerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki oraz Sektora Aktywności Gospodarczej	Uchwała nr XXIX/652/12 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2012 r. ze zmianą uchwałą nr LVI/1315/18 z dnia 24 maja 2018 r.

KULTURA

Dokument Programowy Rozwoju Kultury w perspektywie 2020+ Kultura – Obecna!	Zarządzenie nr 10012/18 Prezydenta Wrocławia z 28 czerwca 2018 r.
Warunki, tryb przyznawania i wysokości stypendiów osobom zajmującym się twórczością artystyczną oraz upowszechnianiem kultury	Uchwała nr VI/130/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 marca 2019 r.

OBSZAR OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI KOMUNALNEJ

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla miasta Wrocławia na lata 2012–2032	Uchwała nr XXIII/528/12 z dnia 15 marca 2012 r.
Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Wrocławia	Uchwała nr LIX/1379/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2018 r.
Program Ochrony Środowiska dla miasta Wrocławia na lata 2016–2020 z perspektywą do roku 2025	Uchwała nr XLVIII/1137/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 listopada 2017 r.
Lokalny Program Osłony dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów niskoemisyjnych	Uchwała nr LIX/1375/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2018 r.
Miejski plan adaptacji do zmian klimatu do roku 2030 (MPA)	Uchwała nr XIII/342/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 września 2019 r.
Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Wrocław	Uchwała nr VI/128/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 marca 2019 r.
Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu do roku 2030	Uchwała nr XIII/342/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 września 2019 r.
Plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu	Uchwała XII/301/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 4 lipca 2019 r.
Ochrona drzew i rozwój terenów zieleni Wrocławia	Zarządzenie Prezydenta Wrocławia nr 1217/19 z dnia 28 czerwca 2019 r.

SPORT, TURYSTYKA I REKREACJA

Uchwała w sprawie określenia warunków oraz trybu finansowania rozwoju sportu na terenie gminy Wrocław	Uchwała nr LXII/1586/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 4 września 2014 r.
Program pomocy w ramach pomocy na infrastrukturę sportową i wielofunkcyjną infrastrukturę rekreacyjną dla przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie Wrocławia	Uchwała nr X/177/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 maja 2015 r.

REWITALIZACJA I OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Gminny program opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020 Uchwała nr XLI/914/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 22 czerwca 2017 r.

Park Kulturowy „Stare Miasto”

Uchwała nr LVI/1465/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 10 kwietnia 2014 r. w sprawie utworzenia Parku Kulturowego „Stare Miasto”

GOSPODARKA, INNOWACYJNOŚĆ

Miejski Program Wsparcia Partnerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki oraz Sektora Aktywności Gospodarczej

Uchwała nr XXIX/652/12 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2012 r. ze zmianą uchwałą nr LVI/1315/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 24 maja 2018 r.

Lokalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej miasta Wrocławia

Zarządzenie Prezydenta 10640/18 z 8 października 2018 r.

Program pomocy przeznaczony dla małych, średnich i dużych przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w ramach pomocy regionalnej na wspieranie nowych inwestycji na terenie Wrocławia

Uchwała nr LXIV/1639/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 16 października 2014 r.

Program pomocy w ramach pomocy regionalnej dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy związane z nowymi inwestycjami na terenie Wrocławia

Uchwała nr LXIV/1640/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 16 października 2014 r.

Program pomocy w ramach pomocy regionalnej na wspieranie nowych inwestycji dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w obrębie parków przemysłowych, parków technologicznych oraz specjalnych stref ekonomicznych usytuowanych na terenie Wrocławia

Uchwała nr LXIV/1641/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 16 października 2014 r.

Program pomocy w zakresie pomocy regionalnej w ramach programu EIT+ na wspieranie nowych inwestycji dla przedsiębiorców innowacyjnych lub prowadzących działalność badawczo-rozwojową na terenie Wrocławia

Uchwała nr LXIV/1642/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 16 października 2014 r. Program rozwoju terenów pod aktywność gospodarczą

Strategia rozwoju Wrocławia pod nazwą „Przedsiębiorczy Wrocław 2030”

Uchwała nr XV/416/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.

RYNEK PRACY

Program Aktywizacja i Integracja

realizowany w 2019 r. przez Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej we Wrocławiu

KOMUNIKACJA I TRANSPORT

Wrocławska polityka mobilności (WPM)

Uchwała nr XLVIII/1169/13 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 września 2013 w sprawie wrocławskiej polityki mobilności

Polityka rowerowa Wrocławia

Uchwała nr LV/1688/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 14 października 2010 w sprawie polityki rowerowej Wrocławia

Program inicjatyw lokalnych

Uchwała nr LIV/1554/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 9 września 2010 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej

Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Wrocławia

Uchwała nr VIII/194/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 kwietnia 2019 r.

INFRASTRUKTURA

Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru gminy Wrocław

Uchwała nr XV/421/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.

Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych i Urzędzeń Kanalizacyjnych we Wrocławiu na lata 2017–2021

Uchwała nr XXXV/721/17 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 stycznia 2017 r.

BEZPIECZEŃSTWO

Program Poprawy Bezpieczeństwa we Wrocławiu w latach 2017–2020

Uchwała nr XXXI/642/16 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 października 2016 r.

WSPÓŁPRACA Z GMINAMI

Przystąpienie miasta Wrocławia do Związku Miast Polskich

Uchwała nr V/77/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 lutego 2019 r.

Źródło: UMW

AKTY PRAWNE WYDANE PRZEZ RADĘ MIEJSKĄ WROCŁAWIA I PREZYDENTA

Rada Miejska obradując w 2019 r. na 14 sesjach (w tym VII sesja zwołana w trybie nadzwyczajnym 21 marca 2019 r. i XI sesja uroczysta w Starym Ratuszu 24 czerwca 2019 r.) uchwaliła **450 aktów prawnych**, w tym:

- 444 uchwały,
- 2 apele (dot. negocjacji z Klubem Sportowym Gwardia Wrocław, ogłoszenia wyjątkowego stanu klimatycznego oraz przeciwdziałania postępującemu kryzysowi klimatycznemu),
- 4 stanowiska (dot. potępienia szerzącej się w przestrzeni publicznej przemocy, agresji i mowy nienawiści, ustawy o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących, wprowadzenia przepisów, które pozwolą na większy poziom odzysku i recyklingu opakowań plastikowych, alarmu klimatycznego).

Tabela 106. Zestawienie wydanych przez Radę Miejską Wrocławia aktów prawnych w obecnej kadencji

Rok	Ogółem	w tym:			
		uchwały	apele	stanowiska	rezolucje
Kadencja VIII (2018–2023)					
2018	44	43	1	-	-
2019	450	444	2	4	-
Ogółem	494	487	3	4	-

Źródło: UMW

Podobnie jak w minionych latach większość podjętych w 2019 r. uchwał odnosi się do spraw z zakresu ustroju, organizacji i zarządzania (dotyczy między innymi wyboru ławników, składów osobowych komisji Rady, planu kontroli Komisji Rewizyjnej, wygaśnięcia mandatów radnych rad osiedli, nagród i tytułów honorowych, wezwań do usunięcia naruszenia prawa, wniosków o podjęcie lub zmianę uchwał, petycji, skarg na uchwały, skarg na działalność Prezydenta i kierowników miejskich jednostek organizacyjnych) – 28,4%. Drugą dominującą grupę stanowiły uchwały, których przedmiotem są zagadnienia planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz ładu przestrzennego (w szczególności przystąpienia do sporządzenia projektu planu i uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania, nazewnictwo ulic, skwerów, rond, placów, parków) – 20,9%. Trzecią znaczącą grupę w 2019 r. stanowiły uchwały związane z systemem oświaty (dotyczą głównie przekształceń, utworzenia, likwidacji, stwierdzenia przekształcenia i zakończenia działalności oraz zmiany siedzib

jednostek oświaty, sieci przedszkoli i szkół, wynagrodzeń nauczycieli i wymiaru godzin zajęć, wsparcia finansowego i nagradzania uczniów) – 17,8%.

Tabela 107. Uchwały według przedmiotu regulacji (procentowo w ogółem podjętych) w porównaniu do lat poprzednich

Podział tematyczny	2017	2018	2019
Ustrój, organizacja i zarządzanie	29,4%	35,4%	28,4%
Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne, ład przestrzenny	10,6%	28,1%	20,9%
Finanse i rachunkowość	8,6%	9,5%	9,7%
Edukacja i jednostki oświaty	37,1%	4,7%	17,8%
Repatriacja	0,2%	9,7%	2,3%
Inne	14,1%	12,6%	20,9%
Ogółem	100%	100%	100%

Źródło: UMW

W sumie w latach 2018–2019, w bieżącej **VIII kadencji** wydano **2 852 akty prawne** (Prezydent – 2 358, Rada – 494).

W latach 1990–2019 (I – VIII kadencja) podjęto ogółem **73 246 aktów prawnych**, z czego:

- 12 236 przez Radę Miejską Wrocławia (12 143 uchwały, 64 stanowiska, 22 apele i 7 rezolucji),
- 13 549 przez Zarząd Miasta Wrocławia (13 548 uchwał i jedno zarządzenie porządkowe związane z powodzią w 1997 r.),
- 47 461 przez Prezydenta Wrocławia (46 234 zarządzenia organu oraz zbiór wewnętrznych aktów liczący 1 227 dokumentów, w tym 1 044 zarządzenia kierownika, 23 zarządzenia starosty z lat 1999–2002, 115 postanowień z lat 1990–2002 oraz 45 pism okólnych).

Tabela 108. Zestawienie wydanych aktów prawnych w okresie od 27 maja 1990 r. do 31 grudnia 2019 r.

Okres	Rada Miejska Wrocławia				Zarząd Miasta Wrocławia		Prezydent Wrocławia	Ogółem
	uchwały	stanowiska	apele	rezolucje	uchwały	zarządzenie porządkowe	zarządzenia organu	
akty prawne organów miasta z lat 1990–2019								
kadencja I 1990–1994	538	3	-	-	2 144	-	-	2 685
kadencja II 1994–1998	820	24	3	3	4 743	1	-	5 594
kadencja III 1998–2002	1 878	8	-	1	6 661	-	-	8 548
kadencja IV 2002–2006	3 390	8	2	-	-	-	9 120	12 520
kadencja V 2006–2010	1 738	1	3	-	-	-	11 200	12 942
kadencja VI 2010–2014	1 711	7	6	-	-	-	12 684	14 408

Okres	Rada Miejska Wrocławia				Zarząd Miasta Wrocławia		Prezydent Wrocławia	Ogółem
	uchwały	stanowiska	apele	rezolucje	uchwały	zarządzenie porządkowe	zarządzenia organu	
kadencja VII 2014–2018	1 581	9	5	3	-	-	10 919	12 517
Razem kadencje I-VII	11 656	60	19	7	13 548	1	43 923	69 214
kadencja VIII 2018–2023	487	4	3	-	-	-	2 311	2 805
Razem kadencje I-VIII	12 143	64	22	7	13 548	1	46 234	72 019
akty prawne kierownika urzędu z lat 1990–2019 i starosty z lat 1999–2002								
lata 1990–2019	-				-		1 227	1 227
Ogółem 1990–2019	12 236				13 549		47 461	73 246

Źródło: UMW

W 2019 r. wydano łącznie **2187 zarządzeń Prezydenta Wrocławia**, w tym:

- 2148 zarządzeń organu wykonawczego miasta,
- 39 wewnętrznych zarządzeń kierownika urzędu.

Tabela 109. Zestawienie wydanych przez Prezydenta aktów prawnych w obecnej kadencji

Rok	Ogółem	w tym:		
		zarządzenia organu	zarządzenia kierownika urzędu	pisma okólne
Kadencja 2018–2023				
2018	171	163	8	-
2019	2187	2 148	39	-
Ogółem	2358	2 311	47	-

Źródło: UMW

Podobnie jak w poprzednich latach, w ubiegłym roku dominowały zarządzenia organu z zakresu gospodarki nieruchomościami (65,5%) związane:

- ze sprzedażą nieruchomości (w tym sprzedażą lokali),
- z oddawaniem nieruchomości w dzierżawę, użytkowanie, użyczenie i najem w trybach przetargowym lub bezprzetargowym,
- z wykonywaniem prawa pierwokupu,
- z nabyciem gruntów do zasobu gminy,
- z wypłatą odszkodowań za przejęte grunty,
- z wyrażaniem zgody na ustanowienie służebności na nieruchomościach.

Druga znacząca grupa zarządzeń regulowała zagadnienia z zakresu edukacji (14,2%), które dotyczyły:

- realizacji procedur obsady stanowisk dyrektorów jednostek oświaty (konkursy na stanowiska, powierzenia stanowisk dyrektorów przedszkoli i szkół),
- powoływania komisji egzaminacyjnych dla nauczycieli ubiegających się o awans,
- przyznawania stypendiów dla uczniów i studentów

Pozostałe zarządzenia podejmowane były w sprawach finansowych i rachunkowości (zwłaszcza dotyczące zmian budżetu i planu finansowego miasta) oraz w sprawach związanych z organizacją i zarządzaniem (w tym między innymi powołujące rady, zespoły i inne gremia opiniodawczo-doradcze, zmieniające Regulamin Organizacyjny Urzędu) – po 5, 5% ogółu wydanych.

Tabela 110. Zarządzenia organu według przedmiotu regulacji w porównaniu do lat poprzednich

Podział tematyczny	2016		2017		2018		2019	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Gospodarka nieruchomościami	2329	81,6%	2021	73,9%	1744	76,6%	1407	65,5%
Edukacja	194	6,8%	370	13,5%	184	8,1%	305	14,2%
Finanse i rachunkowość	99	3,6%	117	4,3%	92	4%	118	5,5%
Organizacja i zarządzanie	48	1,7%	76	2,8%	90	3,9%	118	5,5%
Gospodarka komunalna	53	1,8%	65	2,4%	50	2,2%	69	3,2%
Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	42	1,5%	25	0,9%	41	1,8%	55	2,6%
Gospodarka zasobem mieszkaniowym	43	1,5%	26	0,9%	38	1,7%	27	1,2%
Inne	46	1,7%	35	1,3%	39	1,7%	49	2,3%
Ogółem	2854	100%	2 735	100%	2278	100%	2148	100%

Źródło: UMW

Największa część wydanych w 2019 r. wewnętrznych aktów kierownika Urzędu regulowała sprawy z zakresu organizacji i zarządzania (między innymi System Identyfikacji Wizualnej, regulaminy organizacyjne komórek organizacyjnych Urzędu, RODO, Zintegrowany System Zarządzania) – 51,3%. Kolejną grupę stanowiły zarządzenia kierownika normujące sprawy pracownicze (w tym między innymi regulamin pracy, regulamin wynagradzania, legitymacje służbowe, bezpieczeństwo i higiena pracy, czas pracy, świadczenia socjalne) – 35,9%. Trzecia grupa obejmowała regulacje z zakresu finansów i rachunkowości (między innymi weryfikacja zadań do realizacji, obieg dokumentów finansowo-księgowych, inwentaryzacja) – 12,8%.

POROZUMIENIA W SPRAWACH WYKONYWANIA ZADAŃ PUBLICZNYCH ZAWARTE Z JEDNOSTKAMI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO I ORGANAMI ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ

W 2019 r. w sprawach wykonywania zadań publicznych zawarto **1 porozumienie** oraz **12 aneksów** do wcześniejszych porozumień, w tym:

- porozumienie i aneks dot. kwalifikacji wojskowej w 2019 r. z organem administracji rządowej Wojewodą Dolnośląskim,
- 11 aneksów do porozumień z jednostkami samorządu terytorialnego w tym:
 - 6 aneksów w sprawie transportu zbiorowego z gminami: Kąty Wrocławskie (2), Miękinia (2), Siechnica (1) i Wisznia Mała (1),

- aneks do porozumienia z gminami w sprawie zasad współpracy stron porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF (Zintegrowane Inwestycje Terytorialne),
- 4 aneksy do porozumienia z Powiatem Wrocławskim w sprawie powierzenia miastu Wrocław niektórych zadań publicznych należących do Powiatu Wrocławskiego z zakresu zadań powiatu (Powiatowy Urząd Pracy).

Tabela 111. Zestawienie porozumień i aneksów do porozumień zawartych w latach 2003–2019

Porozumienia i aneksy do porozumień zawarte z:	Lata 2003–2018	Rok 2019	Ogółem podpisanych w latach 2003–2019	W tym:		
				według przedmiotu	w tym według rodzaju	
					porozumienia	aneksy do porozumień
Gminami, w tym dotyczących:	78	7	85			
realizacji obowiązku szkolnego i przedszkolnego	1	-		1	1	-
transportu	72	6		78	8	70
realizacji infrastruktury technicznej	1	-		1	1	-
Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych – ZIT WrOF	4	1		5	1	4
Powiatem Wrocławskim, w tym dotyczących:	24	4	28			
zadań powiatu (Powiatowy Urząd Pracy)	24	4		28	3	25
Województwem Dolnośląskim, w tym dotyczących:	6	-	6			
wychowania przedszkolnego dzieci niesłyszących	5	-		5	1	4
transportu	1	-		1	1	-
Wojewodą Dolnośląskim, w tym dotyczących:	35	2	37			
cmentarzy	18	-		18	8	10
kwalifikacji wojskowej	11	2		13	12	1
Centrum Powiadamiania Ratunkowego	3	-		3	3	-
obsługi ruchu w związku z przewodnictwem Polski w Radzie UE	1	-		1	1	-

Porozumienia i aneksy do porozumień zawarte z:	Lata 2003–2018	Rok 2019	Ogółem podpisanych w latach 2003–2019	W tym:		
				według przedmiotu	w tym według rodzaju	
					porozumienia	aneksy do porozumień
Programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła”	1	-		1	1	-
zadań Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	1	-		1	1	-
ministrami, w tym dotyczących:	8	-	8			
szkół artystycznych	4	-		4	4	-
programu na rzecz społeczności romskiej	4	-		4	4	-
Ogółem	151	13	164	164	50	114

Źródło: UMW

ŹRÓDŁA INFORMACJI

Raport o stanie Wrocławia za rok 2019 opracowano w oparciu o materiały źródłowe komórek organizacyjnych Urzędu Miejskiego Wrocławia, miejskich jednostek organizacyjnych i spółek oraz na podstawie przywołanych w tekście Raportu materiałów instytucji zewnętrznych i portali internetowych.

Spis tabel

Tabela 1. Programy monitorowane oraz programy, w ramach których realizowano projekty infrastrukturalne w roku 2019	24
Tabela 2. Programy monitorowane oraz programy, w ramach których realizowano projekty społeczne w roku 2019	24
Tabela 3. Programy monitorowane oraz programy, w ramach których realizowano projekty międzynarodowe w roku 2019	24
Tabela 4. Zestawienie środków europejskich pozyskanych dla projektów infrastrukturalnych w latach 2016–2019	25
Tabela 5. Zestawienie środków europejskich pozyskanych dla projektów społecznych oraz międzynarodowych w latach 2016–2019	25
Tabela 6. Wybrane projekty z okresu programowania 2014–2020 (w fazie realizacji lub rozliczenia)	26
Tabela 7. Wykaz spółek z udziałem gminy Wrocław	34
Tabela 8. Zestawienie ilości kontroli przeprowadzonych w latach 2016–2019 w podziale na kontrole planowe i o charakterze doraźnym	38
Tabela 9. Liczba zgłoszeń w sprawach konsumenckich za lata 2017–2019	39
Tabela 10. Liczba nowych miejsc pracy utworzonych przez inwestorów pozyskanych przez ARAW w latach 2016–2019	50
Tabela 11. Wybrane zadania i programy inwestycyjne zrealizowane w 2019 r.	50
Tabela 12. Wybrane projekty infrastrukturalne realizowane w 2019 r., których beneficjentem jest gmina Wrocław	52
Tabela 13. Liczba miejsc do sprzedaży na targowiskach i w handlu ulicznym organizowana na nieruchomościach komunalnych w latach 2015–2019	53
Tabela 14. Udział mpzp w ogólnej powierzchni miasta	56
Tabela 15. Tereny objęte mpzp uchwalonymi po 1 stycznia 1995 r.	57
Tabela 16. Liczba mpzp lub zmian mpzp uchwalonych w latach 2016–2019 (z uwzględnieniem mpzp w międzyczasie uchylonych)	57
Tabela 17. Liczba wniosków o sporządzenie mpzp lub zmianę obowiązujących w latach 2016–2019	57
Tabela 18. Liczba mieszkań komunalnych w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018	61
Tabela 19. Liczba mieszkań oddanych do użytku w największych miastach w Polsce w latach 2015–2019	61
Tabela 20. Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytku w największych miastach w Polsce	62
Tabela 21. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania wg form budownictwa w 2018 r. w największych miastach w Polsce	62
Tabela 22. Powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych w największych miastach w Polsce w latach 2016–2018	63
Tabela 23. Budynki zbiorowego zamieszkania oddane do użytkowania w największych miastach w Polsce w latach 2016–2019	64
Tabela 24. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018	64
Tabela 25. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018	65
Tabela 26. Powierzchnia użytkowa hoteli i zakwaterowania turystycznego ogółem w największych miastach w Polsce w latach 2016–2019	65
Tabela 27. Powierzchnia użytkowa budynków handlowo-usługowych ogółem w największych miastach w Polsce w latach 2016–2019	66
Tabela 28. Cena rynkowa 1 m ² lokalu mieszkalnego w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018	67
Tabela 29. Dzielnice polskich miast z największą liczbą mieszkań deweloperskich, listopad 2019 r.	67
Tabela 30. Zestawienie średnich cen 1 m ² lokalu na rzecz najemców w 2019 r.	68
Tabela 31. Liczba wydanych decyzji o pozwolenie na budowę ogółem w latach 2015–2019	68
Tabela 32. Środki z budżetu gminy przeznaczone na działania rewitalizacyjne na Przedmieście Oławskim w 2019 r.	75
Tabela 33. Kwoty dotacji do remontów kamienic wpisanych do rejestru zabytków w latach 2015–2019	77
Tabela 34. Kwoty dotacji do prac konserwatorskich i remontowych obiektów sakralnych, świeckich wpisanych do rejestru zabytków w latach 2015–2019	77
Tabela 35. Liczba usuniętych naruszeń przepisów uchwały o Parku Kulturowym „Stare Miasto” w latach 2015–2019	78
Tabela 36. Liczba szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez miasto w latach 2016–2019	82
Tabela 37. Struktura przedszkoli	83
Tabela 38. Liczba miejsc w placówkach przedszkolnych w 2019 r.	83
Tabela 39. Wskaźnik preskolaryzacji w przedszkolach publicznych w latach 2016–2019 r.	83
Tabela 40. Wskaźnik preskolaryzacji w przedszkolach w największych miastach w Polsce w latach 2016–2018 r.	84
Tabela 41. Odsetek miejsc w przedszkolach publicznych we Wrocławiu w stosunku do demografii w latach 2016–2019	84
Tabela 42. Struktura szkół podstawowych prowadzonych przez miasto	85
Tabela 43. Struktura szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez miasto	85
Tabela 44. Wydatki poniesione na utrzymanie, remonty oraz rozbudowę placówek oświatowych w latach 2016–2019	86
Tabela 45. Wyniki matur na poziomie rozszerzonym w latach 2016–2019	86
Tabela 46. Doskonalenie zawodowe nauczycieli – finansowanie w latach 2016–2019	90
Tabela 47. Miejsce w rankingu szkół wyższych w latach 2016–2019	92
Tabela 48. Miejsce w rankingu szkół wyższych w latach 2016–2019	92
Tabela 49. Placówki oraz liczba widzów i odwiedzających w 2019 r.	99
Tabela 50. Liczba odbiorców zajęć w 2019 r.	99
Tabela 51. Liczba widzów w imprezach kulturalnych w 2019 r.	100
Tabela 52. Budżet MOPS w latach 2015–2019	109

Tabela 53. Liczba decyzji administracyjnych i orzeczeń wydawanych przez MOPS i Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w latach 2015–2019	109
Tabela 54. Rodzaje świadczeń finansowanych z budżetu gminy Wrocław w 2019 r.	110
Tabela 55. Rodzaje świadczeń finansowanych z budżetu państwa w 2019 r.	110
Tabela 56. Praca socjalna i poradnictwo specjalistyczne w latach 2015 – 2019	111
Tabela 57. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w latach 2015–2019	112
Tabela 58. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2015–2019	112
Tabela 59. Liczba dzieci przyjętych do różnych form rodzinnej pieczy zastępczej w 2019 r.	113
Tabela 60. Rodzinna piecza zastępcza we Wrocławiu w 2019 r.	113
Tabela 61. Liczba asystentów rodzin w latach 2014–2019	114
Tabela 62. Liczba osób uczestniczących w poszczególnych zadaniach w latach 2015–2019	117
Tabela 63. Wyniki badań przeprowadzonych w ramach programów w 2019 r.	122
Tabela 64. Struktura klientów usług opiekuńczych ze względu na wiek w latach 2015–2019	124
Tabela 65. Wykorzystanie ustalonych limitów zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w 2019 r.	127
Tabela 66. Liczba odwiedzin dla poszczególnych stron w latach 2018–2019	132
Tabela 67. Liczba organizacji pozarządowych we Wrocławiu w latach 2018–2019	136
Tabela 68. Zestawienie liczby konkursów ofert, złożonych ofert oraz zawartych umów z organizacjami pozarządowymi w latach 2013–2019	137
Tabela 69. Liczba osób biorących udział w imprezach sportowo-rekreacyjnych w latach 2015–2019	142
Tabela 70. Stypendyści i nagrodzeni sportowcy w latach 2017–2019	146
Tabela 71. Wysokości nakładów finansowych wspomagających programy szkolenia sportowego w latach 2017–2019 [w zł]	146
Tabela 72. Kwota przeznaczona na kulturę fizyczną we Wrocławiu w latach 2016–2019 [w zł]	147
Tabela 73. Liczba miejsc noclegowych ogółem w największych miastach Polski w latach 2015–2019	149
Tabela 74. Jakość powietrza na obszarze Wrocławia w porównaniu z innymi miastami w latach 2014–2019	157
Tabela 75. Liczba zlikwidowanych węglowych źródeł ciepła – Program rządowy wymiany lokalnych węglowych źródeł ciepła Kawka i Kawka Plus w latach 2015–2019	159
Tabela 76. Liczba zlikwidowanych palenisk w latach 2016–2019	159
Tabela 77. Liczba i rodzaj sankcji stosowanych wobec sprawców wykroczeń dotyczących spalania odpadów i zakazanych paliw stałych w latach 2016–2019	160
Tabela 78. Powierzchnia terenów objętych bieżącą konserwacją przez Zarząd Zieleni Miejskiej w latach 2016–2019	161
Tabela 79. Nasadzenia i ukwiecenia terenów zieleni miejskiej wykonanych w ramach bieżących działań ZZM w latach 2016–2019	162
Tabela 80. Dochody i wydatki związane z zarządzaniem zielenią we Wrocławiu w latach 2016–2019 [w zł]	164
Tabela 81. Abonament dla mieszkańców Strefy Płatnego Parkowania w największych miastach w Polsce	170
Tabela 82. Liczba pojazdów ciężarowych otrzymujących przepustki na wjazd do Wrocławia w latach 2011–2019	172
Tabela 83. Liczba wozokilometrów w komunikacji podmiejskiej w 2019 r.	175
Tabela 84. Sprzedaż biletów w 2019 r. wg kanału zakupów	176
Tabela 85. Pojazdy z paliwem alternatywnym we Wrocławiu w latach 2014–2019	181
Tabela 86. Ogólnodostępne punkty ładowania pojazdów elektrycznych i na gaz ziemny we Wrocławiu w latach 2018–2019	181
Tabela 87. Pobór i uzdatnianie wody w MPWiK S.A. we Wrocławiu w latach 2016–2019	186
Tabela 88. Liczba przepompowni ścieków i zlewni w latach 2016–2019	187
Tabela 89. Wielkość zasobu komunalnego Wrocławia na dzień 31.12.2019 r.	195
Tabela 90. Analiza nieruchomości sprzedanych w 2019 r.	200
Tabela 91. Wpływy ze sprzedaży nieruchomości w latach 2015–2019 z podziałem na przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego	200
Tabela 92. Zestawienie średnich cen 1 m ² lokalu oraz liczby sprzedanych lokali na rzecz najemców w 2019 r.	205
Tabela 93. Wypłata odszkodowań na podstawie art. 98 ustawy o gospodarce nieruchomościami w 2019 r.	208
Tabela 94. Postępowania administracyjne dotyczące ustalenia odszkodowań na podstawie ZRID	208
Tabela 95. Umowy nabycia nieruchomości w trybie cywilnym w 2019 r.	209
Tabela 96. Dochody na podstawie rozstrzygniętych przetargów oraz zawartych aktów notarialnych według stanu na dzień 31.12.2019 r.	209
Tabela 97. Zestawienie liczby pochówków na terenie cmentarzy komunalnych we Wrocławiu oraz wykonanych kremacji w latach 2016–2019	210
Tabela 98. Zestawienie liczby miejsc na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu w 2019 r.	211
Tabela 99. Przepięstwa w poszczególnych kategoriach przestępczości w latach 2018–2019	214
Tabela 100. Pożary sklasyfikowane wg wielkości w latach 2018–2019	215
Tabela 101. Zestawienie porównawcze interwencji w latach 2018–2019.	215
Tabela 102. Miejscowe zagrożenia sklasyfikowane wg wielkości w latach 2018–2019.	216
Tabela 103. Kategorie i liczba zgłoszeń interwencyjnych w latach 2016–2019	216
Tabela 104. Liczba wykroczeń z wybranych kategorii w latach 2016–2019	217

Tabela 105. Tabela wydatkowanych środków finansowych [w zł]	218
Tabela 106. Zestawienie wydanych przez Radę Miejską Wrocławia aktów prawnych w obecnej kadencji	239
Tabela 107. Uchwały według przedmiotu regulacji (procentowo w ogółem podjętych) w porównaniu do lat poprzednich	240
Tabela 108. Zestawienie wydanych aktów prawnych w okresie od 27 maja 1990 r. do 31 grudnia 2019 r.	240
Tabela 109. Zestawienie wydanych przez Prezydenta aktów prawnych w obecnej kadencji	241
Tabela 110. Zarządzenia organu według przedmiotu regulacji w porównaniu do lat poprzednich	242
Tabela 111. Zestawienie porozumień i aneksów do porozumień zawartych w latach 2003–2019	243

Spis rysunków

Rysunek 1. Miejsce w rankingu GAWC w 2018 r.	41
Rysunek 2. Największe inwestycje zagraniczne w sektorze IT we Wrocławiu	45
Rysunek 3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	58
Rysunek 4. Zmiana użytków gruntów we Wrocławiu na przestrzeni lat 2016–2019	60
Rysunek 5. Przeciętna cena transakcyjna 1 m ² mieszkania w trzecim kwartale w 2019 r. na podstawie danych NBP	67
Rysunek 6. Rodzaje formy opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 i ich lokalizacja na terenie miasta w 2019 r.	125
Rysunek 7. Dostępność dla mieszkańców Wrocławia do istniejących terenów zieleni	161
Rysunek 8. II Etap programu Parkuj i Jedź – lokalizacje parkingów	171
Rysunek 9. Schemat komunikacji miejskiej we Wrocławiu	177
Rysunek 10. Schemat przebiegu trasy tramwajowej wzdłuż ul. Popowickiej – Starogrobłowej – Długiej	178
Rysunek 11. Schemat przebiegu trasy autobusowo-tramwajowej na Nowy Dwór	178
Rysunek 12. Rozkład transakcji sprzedaży lokali mieszkalnych w obrębach Wrocławia	204
Rysunek 13. Liczba przestępstw (rozboje, bójki i pobicia, uszkodzenia ciała, kradzieże, kradzieże pojazdów, włamania oraz niszczenie cudzej rzeczy) w 2019 r.	214
Rysunek 14. Schemat trzech ringów WrOM	224
Rysunek 15. Delimitacje WrOM – różne warianty i instytucje	225
Rysunek 16. Mapy zagrożenia suszą, na której orientacyjnie wskazano obszar WrOM w 2019 r.	228

Spis wykresów

Wykres 1. Dochody i wydatki Wrocławia w latach 2016–2019	18
Wykres 2. Dochody Wrocławia na 1 mieszkańca w latach 2016–2019	18
Wykres 3. Struktura dochodów Wrocławia w latach 2016–2019	19
Wykres 4. Struktura dochodów majątkowych Wrocławia w latach 2016–2019	19
Wykres 5. Wydatki Wrocławia na 1 mieszkańca w latach 2016–2019	20
Wykres 6. Struktura wydatków Wrocławia w latach 2016–2019	20
Wykres 7. Struktura wydatków majątkowych Wrocławia w latach 2016–2019	21
Wykres 8. Nakłady inwestycyjne Wrocławia w latach 2016–2019	21
Wykres 9. Udział Wrocławia w PIT w latach 2016–2019	22
Wykres 10. Dochody z tytułu podatku od nieruchomości Wrocławia w latach 2016–2019	22
Wykres 11. Stopień pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty przez subwencję oświatową i dotację przedszkolną w latach 2016–2019	23
Wykres 12. Środki pozyskane na realizację projektów infrastrukturalnych i społecznych w latach 2016–2019	25
Wykres 13. Zadłużenie Wrocławia ogółem w latach 2016–2019 [w zł]	29
Wykres 14. Koszt obsługi zadłużenia Wrocławia w latach 2016–2019 [w zł]	30
Wykres 15. Liczba uczestników (uczniów i nauczycieli) oraz liczba godzin zajęć w projektach programu „Edukacja przedsiębiorczości” w latach 2016–2019	42
Wykres 16. Udział procentowy poszczególnych sektorów gospodarki we Wrocławiu w 2019 r.	43
Wykres 17. Wskaźnik liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tysięcy mieszkańców w 2019 r. w największych miastach w Polsce	44
Wykres 18. Zmiany liczby podmiotów sekcji J w największych miastach w Polsce w latach 2015–2019	45
Wykres 19. Rynek powierzchni biurowej w miastach regionalnych w Polsce w 2019 r.	46
Wykres 20. Rynek powierzchni biurowej we Wrocławiu w latach 2016–2019	46
Wykres 21. Rynek powierzchni handlowej w miastach regionalnych w Polsce w 2019 r.	47
Wykres 22. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2019 r. [w zł]	49
Wykres 23. Wzrost wynagrodzeń we Wrocławiu w latach 2016–2019 [w zł]	49
Wykres 24. Procent powierzchni miasta pokryty miejscowymi planami w 2018 r. w największych miastach w Polsce	56
Wykres 25. Liczba mieszkań ogółem w największych miastach w Polsce na przełomie lat 2015–2018	60
Wykres 26. Liczba mieszkań oddanych do użytku w największych miastach w Polsce na przełomie lat 2015–2018	61
Wykres 27. Liczba mieszkań na tysiąc mieszkańców w największych miastach w Polsce w latach 2015–2018	63
Wykres 28. Ceny transakcyjne m ² mieszkań za czwarty kwartał od 2006 r. do 2019 r. w największych miastach w Polsce	66
Wykres 29. Decyzje udzielające pozwolenia na budowę na budownictwo jednorodzinne i wielorodzinne na przełomie lat 2015–2019	69
Wykres 30. Liczba przyjętych wniosków i wydanych dokumentów w 2019 r.	69
Wykres 31. Stopień pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty w 2019 r.	82
Wykres 32. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w największych miastach w Polsce w latach 2016–2018	84
Wykres 33. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na kulturę w gminie Wrocław w 2019 r. [w zł]	97
Wykres 34. Liczba czytelników MBP w latach 2017–2019	101
Wykres 35. Czytelnicy MBP we Wrocławiu według wieku w latach 2017–2019	101
Wykres 36. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2015–2019	108
Wykres 37. Procent mieszkańców Wrocławia korzystających z pomocy społecznej w latach 2015–2019	108
Wykres 38. Liczba osób pobierających zasiłki stałe, okresowe i celowe w latach 2015–2019	111
Wykres 39. Liczba Klubów Seniora działających przy organizacjach pozarządowych dofinansowanych przez Wrocław w latach 2008–2019	115
Wykres 40. Liczba UTW dofinansowanych przez Wrocław w latach 2007–2019	116
Wykres 41. Liczba słuchaczy UTW dofinansowanych przez Wrocław w latach 2007–2019	116
Wykres 42. Struktura klientów usług opiekuńczych ze względu na wiek w latach 2015–2019	124
Wykres 43. Liczba miejsc w żłobkach wg danych na ostatni dzień okresu sprawozdawczego w latach 2011–2019	126
Wykres 44. Wpływ z tytułu opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w latach 2015–2019	128
Wykres 45. Liczba głosów oddanych z podziałem na poszczególne typy projektów w WBO 2019	132
Wykres 46. Liczba głosów oddanych z podziałem na poszczególne typy projektów w WBO 2018	133
Wykres 47. Podział głosów oddanych przez mieszkańców według grup wiekowych, obliczony na podstawie podawanych numerów PESEL w WBO 2019	133
Wykres 48. Podział głosów oddanych przez mieszkańców według grup wiekowych, obliczony na podstawie podawanych numerów PESEL w WBO 2018	134
Wykres 49. Podział i liczba wygranych projektów w danych kategoriach w WBO 2019	134
Wykres 50. Podział i liczba wygranych projektów w danych kategoriach w WBO 2018	135

Wykres 51. Zestawienie liczby umów zawartych z organizacjami pozarządowymi na zadania realizowane w 2019 r.	136
Wykres 52. Liczba osób korzystająca z obiektów sportowo-rekreacyjnych w latach 2015–2019	143
Wykres 53. Liczba dzieci i młodzieży szkolonej w programie „Trener Miejski” w latach 2015–2019	144
Wykres 54. Średnia liczba widzów na dzień wyścigowy w latach 2012–2019	144
Wykres 55. Liczba miejsc noclegowych ogółem w największych miastach Polski w 2019 r.	150
Wykres 56. Liczba turystów w latach 2015–2018, w największych miastach Polski	150
Wykres 57. Porównanie jakości powietrza w Krakowie, Warszawie, Aglomeracji Górnośląskiej i we Wrocławiu w latach 2014–2018	156
Wykres 58. Zapotrzebowanie na ciepło wg grup odbiorców [MW]	166
Wykres 59. Sposób pokrycia zapotrzebowania na moc ciepłą we Wrocławiu	166
Wykres 60. Długość tras rowerowych we Wrocławiu w latach 2012–2019	173
Wykres 61. Tramwaje – liczba pociągokilometrów w latach 2015–2019	174
Wykres 62. Autobusy miejskie (MPK) liczba wozokilometrów w latach 2015–2019	175
Wykres 63. Całkowity ruch pasażerski w latach 2014–2019	180
Wykres 64. Wolumen sprzedanej wody uzdatnionej i odebranych ścieków i nieczystości w latach 2016–2019 (mln m ³)	187
Wykres 65. Straty wody w sieci wodociągowej notowane przez MPWiK w latach 2009–2019	190
Wykres 66. Odpady komunalne zebrane w ramach gminnego systemu w 2019 r.	191
Wykres 67. Udział odpadów komunalnych odebranych i zebranych selektywnie w masie odpadów komunalnych w latach 2015–2019	191
Wykres 68. Ilość odpadów zebranych w PSZOK [Mg] w latach 2017–2019	191
Wykres 69. Liczba wniosków o najem lokali mieszkalnych w latach 2016–2019	196
Wykres 70. Gospodarowanie wolnymi lokalami mieszkalnymi w latach 2016–2019	197
Wykres 71. Liczba decyzji wydanych w latach 2015–2019* (dotyczy osób fizycznych)	198
Wykres 72. Liczba decyzji uchylających, zmieniających, umarzających, odmownie wydanych w latach 2015–2019	198
Wykres 73. Wpływy ze sprzedaży nieruchomości w trybie przetargowym w latach 2015–2019 [w zł]	201
Wykres 74. Powierzchnia nieruchomości sprzedanych w trybie przetargowym w 2019 r.	201
Wykres 75. Wpływy ze sprzedaży nieruchomości w trybie przetargowym w 2019 r.	202
Wykres 76. Średnia cena 1 m ² nieruchomości w podziale na przeznaczenie w latach 2016–2019	202
Wykres 77. Liczba sprzedanych lokali mieszkalnych w latach 2015–2019	203
Wykres 78. Dochód na podstawie podpisanych aktów notarialnych [mln zł] w latach 2015–2019	204
Wykres 79. Średnia wartość 1 m ² lokalu mieszkalnego według wyceny w latach 2015–2019	205
Wykres 80. Średnia cena 1m ² lokalu mieszkalnego uzyskana w przetargu w latach 2015–2019	206
Wykres 81. Liczba sprzedanych lokali użytkowych w latach 2015–2019	206
Wykres 82. Dochód na podstawie podpisanych aktów notarialnych [mln zł] w latach 2015–2019	207
Wykres 83. Struktura dochodów ze sprzedaży składników majątkowych w 2019 r.	210
Wykres 84. Zgromadzenia w latach 2016–2019	219
Wykres 85. Pozwolenia na zajęcie Rynku i okolic oraz pl. Wolności w latach 2016–2019	219

